Internationale Vereniging voor Neerlandistiek

colloquium.ivn.nu

NEDERLANDS IN BEWEGING

20ste Colloquium Neerlandicum

27 t/m 31 augustus 2018 | KU Leuven

Even bijpraten over Nederlands!

Dat doet u door lid te worden van de IVN (Internationale Vereniging voor Neerlandistiek). Wij zorgen ervoor dat u het hele jaar door wordt bijgepraat over wat er leeft in de neerlandistiek. Nederlands beperkt zich zeker niet tot Vlaanderen en Nederland – de taal speelt internationaal een grotere en boeiendere rol dan u verwacht.

Meer weten? Kijk op www.ivn.nu

Door lid te worden ontvangt u viermaal per jaar het blad *VakTaal* (digitaal of op papier) dat op journalistieke wijze informatie verschaft over die aspecten van het Nederlands waarvan u op de hoogte moet blijven. U maakt deel uit van het forum dat zich bezighoudt met Nederlands (taal- en letterkunde, cultuur, geschiedenis, kunstgeschiedenis) in brede zin aan onderwijsinstellingen, instellingen van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek en anderszins gerelateerde instellingen in de hele wereld. Daarnaast krijgt u driemaal per jaar het wetenschappelijke tijdschrift *Internationale Neerlandistiek* en toegang tot OAPEN, het open access-systeem waar alle artikelen van *IN* en *LLS* (Lage Landen Studies) in te raadplegen zijn.
Standaardlidmaatschap: € 55,-

Het lidmaatschap loopt van 1 januari t/m 31 december. Het wordt automatisch verlengd tenzij het vóór 15 december van het voorgaande jaar wordt opgezegd.

Het studentlidmaatschap is een lidmaatschap met 50% korting op het geldende tarief. Studentleden ontvangen geen tijdschrift per post, maar krijgen toegang tot de online edities van zowel *VakTaal* als *Internationale Neerlandistiek*.
www.ivn.nu

Auteur Hanneke Eggels
innovatief, prikkelend, geleerd, internationaal

Intelligent Books

NICE is tweetalig

www.courdeculture.eu | www.eggels.com

Theater VAN A TOT Z

'A leader in its field in Europe' (Flanders Today)

Wij maken voorstellingen voor mensen die Nederlands leren en hebben een koor van anderstalige zangers: Koruso. We komen met veel plezier bij u spelen of zingen!

www.theaterAZ.be **Facebook.com/theaterAZ**

INHOUD

5 **Voorwoord**
6 **Openingszitting**
7 **Algemene informatie**
8 **Internationale Vereniging voor Neerlandistiek**
15 **Welkom in Leuven**
16 **Plattegrond**
18 **Weekoverzicht**
21 **Cultureel programma**

22 **Overzicht sprekers**
22 Cultuur
22 Didactiek
23 Letterkunde
24 Taalkunde
25 Vertalen

26 **Lezingen per dag**
26 Dinsdag 28 augustus
45 Woensdag 29 augustus
62 Donderdag 30 augustus
81 Vrijdag 31 augustus

85 **Biografieën sprekers**
104 **Deelnemers**

COLOFON

Augustus 2018

Internationale Vereniging
voor Neerlandistiek

Universiteit Utrecht
Trans 10, kamer 2.37
3512 JK Utrecht
Nederland

Telefoon: (+31) (0) 30 253 2346
Website: www.ivn.nu
E-mail: bureau@ivn.nu
Vormgeving: Sjoukje van Gool
Correctie: MbH Communicatie
Drukwerk: printdeal.be

woorden temmen in de congrestas met dank aan de Dick van Nievelt stichting

VOORWOORD

Welkom op het twintigste IVN-colloquium Neerlandicum *Nederlands in beweging!*

Voor de twintigste editie van het Colloquium Neerlandicum heeft de colloquiumcommissie gekozen voor het brede thema 'Nederlands in beweging'. De vraag hoe we als vakgebied reageren op de veranderingen in de wereld om ons heen houdt ons allemaal bezig. Globalisering, digitalisering, oprukkende marktwerking, transnationale en transdisciplinaire onderzoeksvragen, we hebben er allemaal in meer of mindere mate mee te maken.

Nu ruim driehonderd deelnemers van over de hele wereld naar Leuven zijn gekomen kunnen we aan het begin van dit colloquium al vaststellen dat de internationale neerlandistiek groots in beweging is gekomen. Het is een bijzonder voorrecht om collega's uit alle windstreken bij elkaar te zien en dat ook nog op een prachtige locatie. We danken de KU Leuven van harte voor de gastvrijheid.

De komende week gaan we ons onderzoek, ons onderwijs- en onze vertaalpraktijk delen in meer dan honderdvijftig verschillende lezingen en presentaties. Zo'n tweehonderdvijftig collega's zullen het woord voeren over hun onderzoek of hun lespraktijk. Ook voor jongere onderzoekers maken we ruim baan. Het aanscherpen van onze kennis en inzichten en het delen van ons enthousiasme staan de komende dagen centraal. De meeste dagen zijn er zelfs zeven parallelsessies ingericht om iedereen aan het woord te laten.

Dat we aan het eind van deze week geen eenduidige oplossingen zullen aandragen, zal niemand verbazen, daarvoor loopt de dagelijkse praktijk van onze globale onderzoekers, docenten en vertalers te veel uiteen. De omstandigheden in Padua zijn nu eenmaal anders dan in Belgrado of Groningen, Jakarta of Gent, Aruba of Pretoria. Wel hebben we ongetwijfeld na deze week een duidelijker beeld van hoe we als wetenschappers en docenten omgaan met de grote uitdagingen en hoe we flexibele strategieën kunnen ontwikkelen die onze eigen lokale situatie overstijgen.

Ons IVN-colloquium is ook een groot feest. We zijn een bevoorrechte vereniging die zo vertakt is en zo veelzijdig. Het wordt een week van nieuwe perspectieven, nieuwe inzichten en nieuwe inspiratie, maar ook van nieuwe en oude vrienden. Laten we vooral veel praten met mensen die we nog niet kennen.

Is de IVN ook in beweging? Jazeker. In uw colloquiumtas vindt u twee rapporten die het resultaat zijn van ons grote veldonderzoek. Naast de cijfers kunt u ook het enthousiasme van en voor de neerlandistiek voelen.

Het colloquium is een monsterorganisatie. Uit naam van alle deelnemers wil ik daarom onze hartelijke dank uitspreken aan de collega's die hun tijd en energie hebben vrijgemaakt om deze bijzondere week mogelijk te maken. We bedanken allereerst onze collega's aan de KU Leuven, met name Dirk de Geest, Bart Vervaeck, Karen Van Hove, Mia Hamels en Hannah Debyser. Zij hebben moeten woekeren met tijd en ruimte om ons te kunnen ontvangen. We bedanken ook de colloquiumcommissie van de IVN, Lars Bernaerts, Jelica Novakovic en Els Stronks, voor de overuren die ze hebben gemaakt, en we noemen ook vooral de genereuze medewerking van onze peer reviewers die alle bijdragen hebben gelezen en beoordeeld. We zijn *Ons Erfdeel* dankbaar voor het aanbieden van een debatavond. Ook zijn we grote dank verschuldigd aan Peter Schoenaerts die op komt treden met zijn koor en aan Passionate Bulkboek dat een avond met Lize Spit voor ons heeft georganiseerd. Dank ten slotte aan de Nederlandse Taalunie voor hun enthousiasme en de financiële ondersteuning.

Ik durf vast te stellen dat zonder de daadkracht en het organisatievermogen van het IVN-bureau, Iris van Erve en Marloes van Bergen, versterkt door colloquiumassistenten Yvonne van Valen, Marchje Kramer, Rita van Eck en Anne Sluijs, dit colloquium niet zou kunnen plaatsvinden. Zij zijn al maanden bezig met de voorbereidingen en ze zullen ook tijdens het colloquium voor ons klaarstaan. We danken de komende week vooral aan hen.

Ik wens u een inspirerende en beweeglijke week toe.

Dr. Henriëtte Louwerse
Bestuursvoorzitter IVN

OPENINGSZITTING

20ste Colloquium Neerlandicum

De openingszitting van het colloquium vindt plaats op maandag 27 augustus van 15:30 – 17:30 uur in de Promotiezaal van de KU Leuven.

- **Welkomstwoord** door prof. dr. Luc Sels, rector KU Leuven
- **Opening van het Colloquium Neerlandicum** door dr. Henriëtte Louwerse, bestuursvoorzitter IVN
- **Toespraak** van Axel Buyse, algemeen afgevaardigde van de Vlaamse regering
- **Videoboodschap** van Ingrid van Engelshoven, minister van OC en W
- **Videoboodschap** van Geert Bourgeois, Vlaams minister-president
- **Openingslezing** door Annelies Verbeke, auteur
- **Openingspresentatie** door Typex, graphic novelist

Aansluitend bent u uitgenodigd voor de receptie in de Wandelzaal van het stadhuis van Leuven, waar burgemeester Louis Tobback u welkom zal heten.

Het 20ste Colloquium Neerlandicum is voorbereid door een delegatie van het dagelijks bestuur van de IVN
prof. dr. Lars Bernaerts
dr. Henriëtte Louwerse
prof. dr. Jelica Novakovic

De begeleidingscommissie
prof. dr. Dirk De Geest
prof. dr. Bart Vervaeck

Bureau van de IVN
Marloes van Bergen, organisatieassistente
drs. Iris van Erve, directeur
Yvonne van Valen, coördinator

Vrijwilligers
drs. Rita van Eck
Marchje Kramer, BSc BA
Anne Sluijs, BA

Vrijwilligers colloquiumweek
Suzanne van den Berg, Tomasz Berlinski, Hannah Debyser, Ghislain Duchâteau, Lian van Essen, Domagoj Krizic, Bram Lambrecht, Camilla Pargentino, Karen Van Hove, Carmen Verhoeven

ALGEMENE INFORMATIE

Data

Het 20ste Colloquium Neerlandicum vindt plaats van **maandag 27 augustus tot en met vrijdag 31 augustus 2018** in de zalen van de KU Leuven.

Locaties

Maandag (Registratie)
Jubileumzaal
Naamsestraat 22

Dinsdag t/m vrijdag (Registratie)
Erasmushuis
Blijde Inkomststraat 21

Opening
Promotiezaal
Naamsestraat 22

Lezingen
MSI
Erasmusplein 2

Informatiemarkt (donderdag en vrijdag)
Erasmushuis
Blijde Inkomststraat 21

Ontvangst stadhuis
Stadhuis (Wandelzaal)
Grote Markt 9

Lunch
Alma 1 (dinsdag en woensdag)
Tiensestraat 115
Hal Erasmushuis (donderdag en vrijdag)
Blijde Inkomststraat 21

Slotdiner
De Hoorn
Sluisstraat 79

Hotels
Hotel Ibis Leuven Centrum
Brusselsestraat 52
Park Inn by Radisson Leuven Hotel
Martelarenlaan 36
Begijnhof Hotel
Groot Begijnhof 15

INTERNATIONALE VERENIGING VOOR NEERLANDISTIEK

De Internationale Vereniging voor Neerlandistiek biedt een internationaal podium voor neerlandistiek in de volle breedte en ziet als haar belangrijkste taak het stimuleren en ondersteunen van het onderwijs en het onderzoek in de neerlandistiek, met als kerndomeinen Nederlandse taal- en letterkunde, Nederlands als vreemde of tweede taal, vergelijkende taal- en literatuurwetenschap, didactiek van de taal en cultuur van de Lage Landen, cultuurgeschiedenis en interculturele communicatie.

De IVN biedt haar leden en andere geïnteresseerden een podium voor de studie neerlandistiek in de ruimste zin van het woord door informatieverstrekking op de website, de uitgave van het wetenschappelijk tijdschrift *Internationale Neerlandistiek*, de uitgaven van de reeks *Lage Landen Studies*, de uitgave van het populair-wetenschappelijke tijdschrift *VakTaal*, het publiceren van digitale nieuwsbrieven en de organisatie van het driejaarlijks wereldcongres waar de internationale neerlandistiek centraal staat. Aan zo'n 175 universiteiten in het buitenland doceren ongeveer 700 docenten in 40 landen aan meer dan 15.000 studenten neerlandistiek. De IVN onderhoudt voor deze docenten een website die functioneert als een digitaal informatieplatform ten behoeve van de diverse regio's: het Duitstalige gebied, het Engelstalige gebied, het Franstalige gebied, Centraal- en Oost-Europa, het Middellandse Zeegebied, Noord-Europa, het Caribisch gebied, Zuidelijk Afrika en 'Azianië'.

Het bestuur van de IVN

Kernbestuur

- **dr. Henriëtte Louwerse**
Voorzitter + vertegenwoordiger van het Verenigd Koninkrijk en Ierland
University of Sheffield

- **prof. dr. Jelica Novakovic**
Vicevoorzitter + vertegenwoordiger van de regio Midden-Europa
Beogradski Univerzitet Servië

- **prof. dr. Els Stronks**
Secretaris + vertegenwoordiger van de Nederlandse universiteiten
Universiteit Utrecht

- **prof. dr. Matthias Hüning**
Penningmeester + vertegenwoordiger van de Duitstalige regio
Freie Universität Berlin

Dagelijks bestuur

- **prof. dr. Lars Bernaerts**
Lid + vertegenwoordiger van de Nederlandstalige universiteiten in België
Universiteit Gent

- **dr. Johan Vanparys**
Lid + vertegenwoordiger van het Franstalige gebied
Université de Namur

Groot bestuur

- **dr. Annika Johansson**
Lid + vertegenwoordiger van Noord-Europa
Stockholms Universitet

- **drs. Herman van der Heide**
Lid + vertegenwoordiger van het Middellandse Zeegebied
Università degli Studi di Bologna

- **lic. Eric Mijts**
Lid + vertegenwoordiger van het Caribisch gebied
Universiteit van Aruba

- **prof. dr. Herman de Vries**
Lid + vertegenwoordiger van Noord-Amerika
Calvin College

- **dr. Jugiarie Soegiarto**
Lid + vertegenwoordiger van Azianië
Universitas Indonesia Jakarta

- **ass. prof. Larisa E. Shishulina**
Lid + vertegenwoordiger van de regio Oost-Europa
Moskous Staatsinstituut voor Internationale Betrekkingen MGIMO

- **dr. Nerina Bosman**
Lid + vertegenwoordiger van Zuidelijk Afrika
Universiteit van Pretoria

De Raad van Advies van de IVN

- **Dorian van der Brempt**, directeur Spilliaert Huis in Oostende, cultuurkenner, voormalig directeur Vlaams-Nederlands Huis deBuren in Brussel
- **David Colmer**, schrijver en vertaler van voornamelijk Nederlandstalige literatuur
- dr. h.c. Jozef Deleu, hoofdredacteur *Het Liegend Konijn*, stichter en voormalig hoofdredacteur van tijdschriften als *Ons Erfdeel*
- **prof. dr. Jane Fenoulhet M. Phil.**, professor of Dutch Studies aan het University College London
- **prof. dr. Frits van Oostrom**, universiteitshoogleraar Middelnederlandse letterkunde aan de Universiteit Utrecht
- **drs. Tiziano Perez**, directeur-bestuurder bij het Nederlands Letterenfonds
- **prof. dr. Jan Renkema**, emeritus hoogleraar Tekstkwaliteit aan de Universiteit van Tilburg
- **Martine Tanghe lic.**, nieuwslezer van de Vlaamse publieke omroep VRT (Vlaamse Radio en Televisie)
- **em. prof. dr. Willy Vandeweghe**, verbonden als vaste secretaris aan de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL)

Ereleden

- prof. dr. F. Balk-Smit Duyzentkunst (overleden 7 februari 2013)
- dr. h.c. J. Deleu
- M. Kristel
- dr. J. de Rooij (overleden 24 augustus 2017)

Erevoorzitter

prof. dr. W. Thys (overleden 26 oktober 2015)

Lidmaatschap

U kunt lid worden van de IVN als u actief bent op het gebied van de neerlandistiek in de breedste zin. Wij beschouwen Nederlands als tweede of vreemde taal, vergelijkende taal- en literatuurwetenschap, didactiek van de taal en cultuur van de Lage Landen, cultuurgeschiedenis en interculturele communicatie als kerndomeinen.
U dient academisch opgeleid te zijn (hbo en/of wo) en – al dan niet in een betaalde functie – werkzaam te zijn aan een instelling van (para)wetenschappelijk onderwijs en/of onderzoek. Hieronder zijn met name ook begrepen tolken- en vertalersopleidingen en (HBO-)lerarenopleidingen die betrekking hebben op het vakgebied Nederlandse taal en cultuur.

Voor (onderwijs)instellingen hanteren wij speciale tarieven. Als u niet verbonden bent aan een dergelijke instelling maar wel instemt met de doeleinden van de IVN kunt u donateur worden.

Aanmelden kan via de website www.ivn.nu

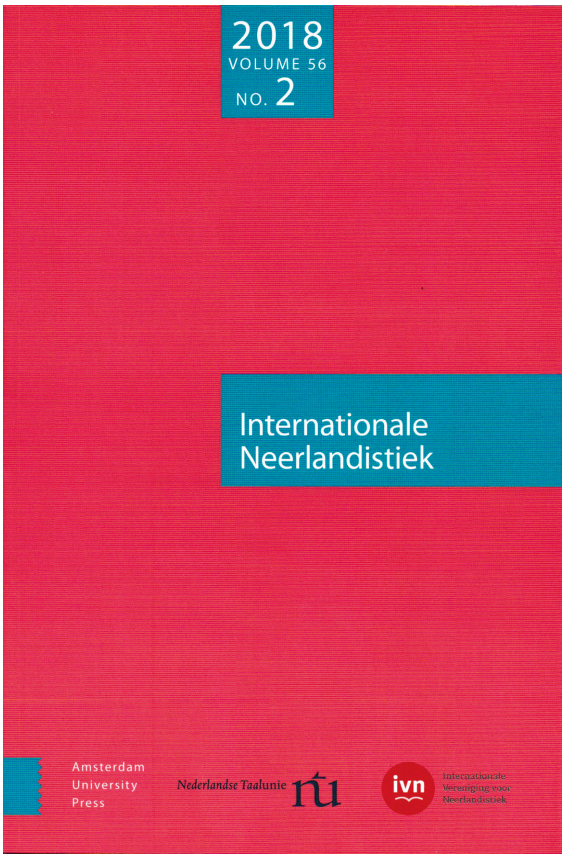

Publicaties van de IVN

Internationale Neerlandistiek

Internationale Neerlandistiek is het peer reviewed wetenschappelijk tijdschrift van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. Het tijdschrift bevordert de dialoog tussen alle wetenschappers die werkzaam zijn op het gebied van de internationale neerlandistiek. *Internationale Neerlandistiek* heeft een focus op de Nederlandse taal- en letterkunde in ruime zin, en heeft daarnaast aandacht voor interculturele aspecten van deze subdisciplines, communicatiewetenschap, didactiek en nieuwe technologie in de vakbeoefening, het verloop van canoniseringsprocessen, vertalen, culturele studies en voor de cultuur van de Lage Landen. Het tijdschrift is in zoverre uniek dat het in grotere mate dan andere Nederlandstalige tijdschriften op haar terrein qua vraagstelling, methode en object een internationaal vergelijkende en qua auteurs, lezers en verspreiding een internationale dimensie heeft. Ons wetenschappelijk tijdschrift *Internationale Neerlandistiek* is opgenomen in ERIH PLUS.
Leden ontvangen *Internationale Neerlandistiek* drie keer per jaar. Het tijdschrift verschijnt gelijktijdig met het e-journal in open access. *IN* wordt uitgegeven door Amsterdam University Press.

De redactie van IN bestaat uit de volgende leden:
- prof. dr. W.A.M. (Wannie) Carstens, Noordwes-Universiteit Pretoria
- R. (Roberto) Dagnino M.A., Rijksuniversiteit Groningen
- dr. C. (Carl) De Strycker, Poëziecentrum Gent / Universiteit Gent
- prof. dr. S. (Siegfried) Huigen, Uniwersytet Wrocławski
- drs. A.A.M. (Alice) van Kalsbeek, Universiteit van Amsterdam
- dr. M. (Marijke) Meijer Drees, Rijksuniversiteit Groningen, hoofdredacteur
- dr. G. (Gerdi) Quist, University College London
- dr. U. (Ulrike) Vogl M.A., Universität Wien
- Redactiesecretaris is Sjors van Ooij

De redactieraad van IN adviseert de redactie, wijst op mogelijke auteurs vanuit de eigen regio, doet suggesties voor recensenten en voedt de redactie met ideeën. In feite fungeren de leden van de redactieraad als ambassadeurs in het veld en geven zij gevraagd en ongevraagd advies over het beleid van de redactie. In de redactieraad hebben zitting:
- dr. Henriëtte Louwerse, Sheffield, vertegenwoordiger van het Verenigd Koninkrijk
- prof. dr. hab. Judit Gera, Budapest, vertegenwoordiger van Centraal-Europa
- dr. Marco Prandoni, Bologna, vertegenwoordiger van het Middellandse Zeegebied
- dr. Mona Arfs, Göteborg, vertegenwoordiger van Noord-Europa
- lic. Eric Mijts, Oranjestad, vertegenwoordiger van het Caribisch gebied
- dr. Sugeng Riyanto MA, Jakarta, vertegenwoordiger van Azianië
- prof. dr. Jolanda Vanderwal Taylor, Wisconsin, vertegenwoordiger van Canada en de Verenigde Staten
- Natalia Karpenko MA, Kiev, vertegenwoordiger van Oost-Europa

Lage Landen Studies

Lage Landen Studies is de reeks van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. In deze serie worden monografieën en thematische bundels uitgegeven die resultaat zijn van zowel individuele studies als van samenwerking tussen wetenschappers die werkzaam zijn op het gebied van de neerlandistiek. De reeks bevordert bestudering van de Nederlandse taal alsook literatuur en cultuur van de Lage Landen in internationaal perspectief.
Met uitzondering van deel 1 zijn alle tot nu toe verschenen delen (2 t/m 11) eveneens in open access uitgekomen, ze zijn daarmee vrij consulteerbaar op www.oapen.org. OAPEN is een consortium van Europese University Presses dat zich – met steun van de Europese Unie – ten doel heeft gesteld om een thematisch geordende bibliotheek op te bouwen van Europese, peer reviewed, monografieën in de humane en sociale wetenschappen. *LLS* is opgenomen in the Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers en heeft in dit register de hoogste ranking (1) toegekend gekregen.
De centrale redactie van *Lage Landen Studies* wordt geleid door Prof. dr. Barbara Kalla van Uniwersytet Wrocławski, Polen. In de redactie hebben verder zitting:
- Annika Johansson, Universiteit Stockholm, Zweden

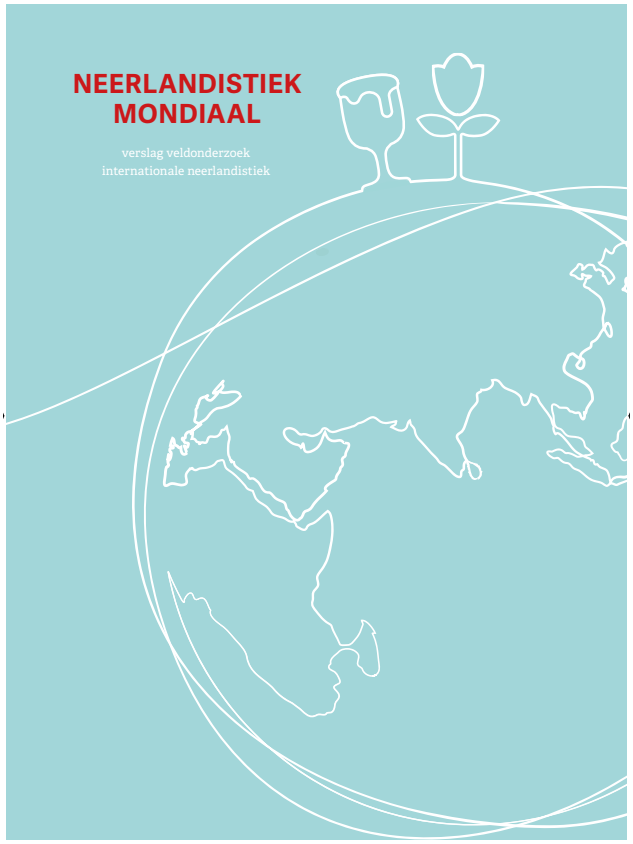

- Lut Missinne, Westfälische Wilhelms-Universität, Duitsland
- Franco Paris, Università degli Studi di Napoli l'Orientale, Italië
- Olf Praamstra, Universiteit Leiden, Nederland
- Alfred Schaffer, Universiteit Stellenbosch, Zuid-Afrika

VakTaal

Voortvloeiend uit de samenvoeging van de LVVN met de IVN heeft de IVN er een mooi tijdschrift bijgekregen, *VakTaal*, waarin op journalistieke wijze informatie wordt verschaft over die aspecten van het vak waarvan neerlandici (uit welke discipline of beroepssector ook) op de hoogte moeten blijven en die niet zo makkelijk toegankelijk zijn via de verschillende vaktijdschriften.
VakTaal wil geen wetenschappelijk tijdschrift zijn, daarvoor heeft de IVN al het tijdschrift *Internationale Neerlandistiek*, maar vooral informeren over neerlandistiek in de volle breedte: de letterkunde, de taalkunde én de taalbeheersing. Ook onderwerpen uit het (middelbaar) onderwijs en de neerlandistiek extra muros komen aan bod. Bovendien bevat ieder nummer een groot aantal heel verschillende genres: een interview, een reportage, columns, enzovoort.
Dat maakt *VakTaal* een prettig blad om te lezen: één keer per kwartaal wordt u helemaal bijgepraat over wat er allemaal leeft in het vak. Het blad kan bovendien op verschillende manieren worden ingezet. In het onderwijs bijvoorbeeld: de uiteenlopende teksten zijn volgens ons uitstekend geschikt voor onderwijs Nederlands. Gevorderde cursisten NT2 kunnen discussiëren over een artikel waarom buitenlandse studenten Nederlands willen leren; een toets op de middelbare school zou best eens een opiniërend stuk over de Reinhardt kunnen bevragen.
Leden van de IVN kunnen – na inlog op de website – de verschenen exemplaren online bekijken. Leden kunnen eveneens kiezen voor een gecombineerd lidmaatschap, met toezending van zowel *Internationale Neerlandistiek* als *VakTaal* in druk. *VakTaal* verschijnt vier keer per jaar.
De redactie van *VakTaal* bestaat uit:

- Suzanne Aalberse, Universiteit van Amsterdam
- Iris van Erve, Internationale Vereniging voor Neerlandistiek, eindredacteur
- Ine Kiekens, Universiteit Antwerpen
- Janneke Louwerse, Hogeschool Rotterdam
- Marc van Oostendorp, Universiteit Leiden, hoofdredacteur
- Cora van de Poppe, Universiteit Utrecht
- Truus De Wilde, Freie Universität Berlin

Veldonderzoek internationale neerlandistiek

In de zomer van 2017 heeft de IVN met een subsidie van OC en W een veldonderzoek uitgevoerd naar de staat van de internationale neerlandistiek. Naar aanleiding van dit onderzoek hebben we 'Neerlandistiek mondiaal' gemaakt. Het verslag laat zien waarom studenten overal ter wereld Nederlands studeren en hoe docenten wereldwijd zorgen dat dit mogelijk is. Samen vormen zijn een wereldwijd netwerk dat toont dat Nederlands een wereldtaal is met mondiale economische en culturele betrekkingen.

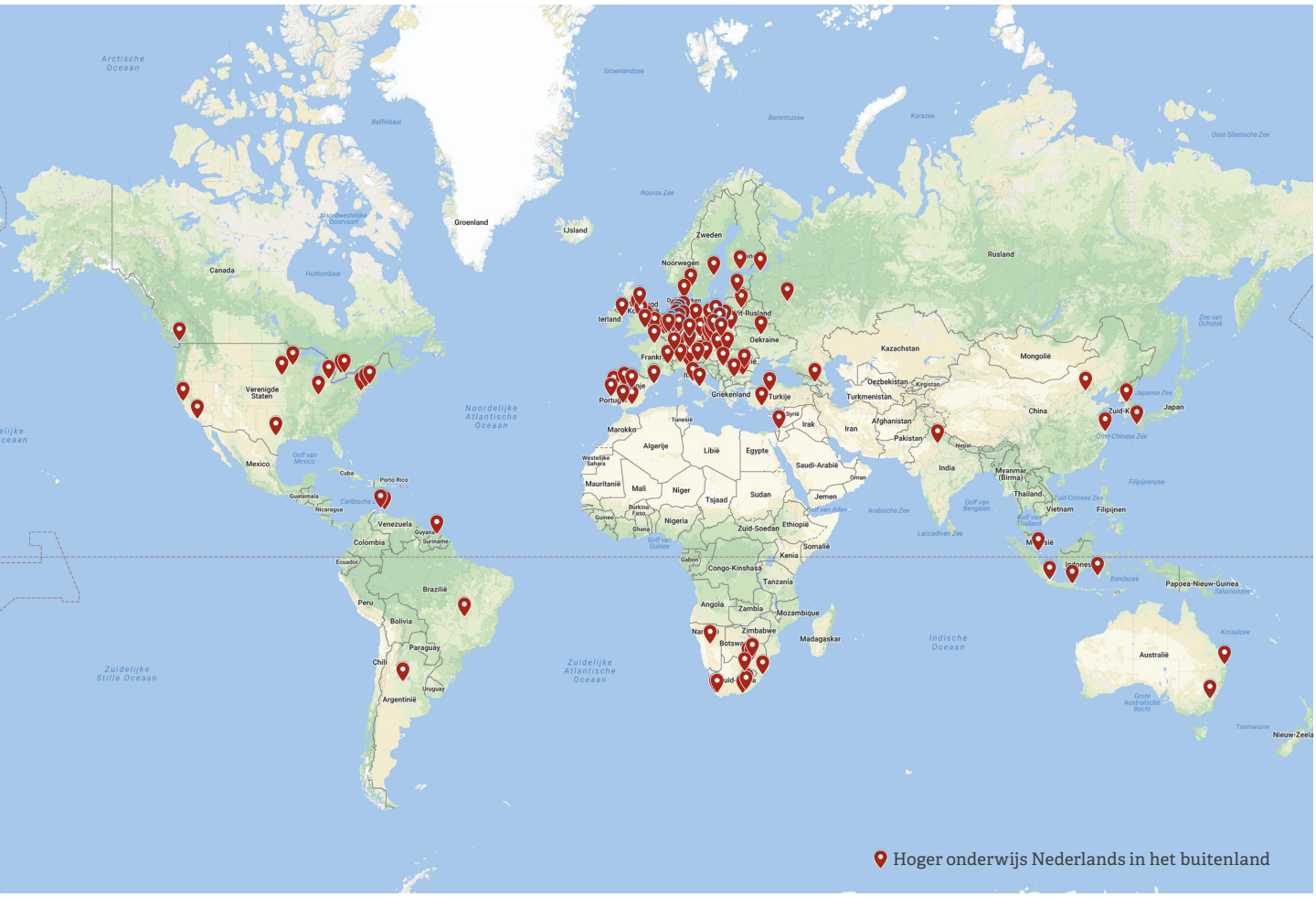

Ook bevat het verslag vragen en behoeften van de neerlandistiek wereldwijd. We hebben gerichte vragen gesteld over het functioneren van de IVN om te bepalen of de vereniging voldoet aan de behoefte van de leden. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen ons helpen om onze leden en het veld nog doelmatiger te bedienen.

Op basis van dit veldonderzoek is ook een rapport voor de Nederlandse en Vlaamse politiek verschenen 'De staat van het Nederlands in de wereld'. Dit rapport is expliciet gericht op de overheden en is vooral een oproep tot het investeren in de internationale neerlandistiek. Het rapport is in december 2017 aan de voorzitter van het IPC aangeboden in de Eerste Kamer in Den Haag.

In 'De staat van het Nederlands in de wereld' betogen we dat de internationale neerlandistiek een Europees/wereldbreed netwerk biedt, waarvan Vlaanderen en Nederland gebruik kunnen maken om kennis over de Nederlandse taal en Nederlandstalige culturen voor andere culturen zichtbaar en van belang te maken. We betogen ook dat IVN-leden daartoe alle mogelijkheden bieden: academisch geschoolde neerlandistieke experts kunnen in economische, diplomatieke en culturele zin door hun contacten en activiteiten op cruciale plaatsen en momenten de brug tussen Vlaanderen, Nederland en de rest van de wereld vormen. Voor dit netwerk vragen we financiering en politieke steun.

Voor het veldonderzoek is een (digitale) kaart gemaakt van alle plekken in de wereld waar hoger onderwijs Nederlands wordt gedoceerd, deze kaart is nog steeds in progressie. Dit geeft aan dat de wereldwijde neerlandistiek beweegt en leeft.

Om het onderzoek, het rapport en de aanbevelingen een plek en vervolg te geven is de IVN in 2018 met het uitvoeren van het 'toekomstproject' gestart. Dit project kent zijn beslag in onder andere rondetafelgesprekken.

Voor dit veldonderzoek is intensief samengewerkt met de adviesraad van het onderzoek. In deze raad hadden vertegenwoordigers van alle regio's zitting.

U vindt 'De staat van het Nederlands in de wereld' en 'Neerlandistiek mondiaal' in uw colloquiumtas.

U kunt 'De staat van het Nederlands in de wereld' hier downloaden: https://www.ivn.nu/rapport-115
U kunt 'Neerlandistiek mondiaal' hier downloaden: https://www.ivn.nu/neerlandistiek-mondiaal-120

De kaart 'Hoger onderwijs Nederlands in het buitenland' kan hier geraadpleegd worden: www.ivn.nu/wereldkaart

Bibliotheek Universiteit Leuven

Dijlepark © Toerisme Leuven

EWD © Toerisme Leuven

Oude Markt

Oude Markt © Toerisme

WELKOM IN LEUVEN

Dat het 20ste Colloquium Neerlandicum in Leuven plaatsvindt, is een bijzondere eer en een groot genoegen. Deze bijeenkomst van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek komt daarmee naar een universiteitsstad met een ver terugreikende geschiedenis en met een bruisend heden. De stad en de universiteit zijn sedert 1425 nauw met elkaar vervlochten, zozeer zelfs dat op dit moment een op de drie inwoners als student of personeelslid aan de instelling verbonden is. Met haar bijna zeshonderd jaar behoort de huidige KU Leuven tot de oudste universiteiten van Europa en in die lange geschiedenis is de filologie in de brede zin des woords altijd een heel vooraanstaand onderwijs- en onderzoeksdomein geweest. Uiteraard kunnen we dan denken aan Erasmus, die in 1517 aan de Leuvense Vismarkt het Collegium Trilingue stichtte, een jaar nadat hij ervoor gezorgd had dat Utopia *van Thomas More in Leuven gedrukt werd.*

Toentertijd was het Latijn nog de voertaal van de universiteit, maar met de onderwijswet van 1890 kwam het tot de inrichting van programma's voor wijsbegeerte, geschiedenis, klassieke filologie, Romaanse filologie en Germaanse filologie. Daarmee zouden we de neerlandistiek in Leuven kunnen laten beginnen, zij het dat pas drie jaar later de eerste professoren voor die richting benoemd zouden worden en nog een jaar later, in 1894, meldden zich de eerste studenten aan – drie om precies te zijn. Toen Louis Scharpé in 1898 benoemd werd, kreeg de studierichting haar eerste hoogleraar die zelf ook Germaanse filologie had gestudeerd (aan de universiteit van Gent). Het is verleidelijk om hier een beknopte geschiedenis van de Leuvense neerlandistiek te geven, met verhalen en anekdotes over roemruchte professoren en even befaamde oud-studenten, maar het moge volstaan erop te wijzen dat de neerlandistiek in Leuven volgend jaar haar 125ste verjaardag viert en nog altijd springlevend is. Dat wij mogen optreden als gastheer voor dit Colloquium Neerlandicum is daar een treffend bewijs van!

Ook dit jaar zullen de sprekers en deelnemers van het colloquium weer uit alle windstreken komen, van alle continenten, uit Polen en Zuid-Afrika, uit Argentinië en China, uit Indonesië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Het oude spreekwoord luidt 'zoveel hoofden zoveel zinnen', en dat is passend voor een wetenschappelijke bijeenkomst waar inzichten, ideeën en opvattingen bij elkaar komen, met elkaar kunnen botsen of samengaan, op weg naar voortschrijdend inzicht. Maar we zouden het woord 'zinnen' ook kunnen opvatten in taalkundige zin: 'een reeks woorden in een grammaticaal verband, die daarmee samen een betekenis hebben als taaluiting'. Een bijeenkomst van zo veel Neerlandici met zo'n uiteenlopende achtergronden, maar met een gedeelde liefde voor de Nederlandse taal, literatuur en cultuur – daar moeten de 'zoveel zinnen' wel een heel bijzondere en prikkelende samenklank opleveren! Leuven wenst alle deelnemers aan dit 20ste Colloquium Neerlandicum een hartelijk welkom toe en een even genereuze als inspirerende 'samenspraak'.

Jo Tollebeek
Decaan van de faculteit Letteren van de KU Leuven

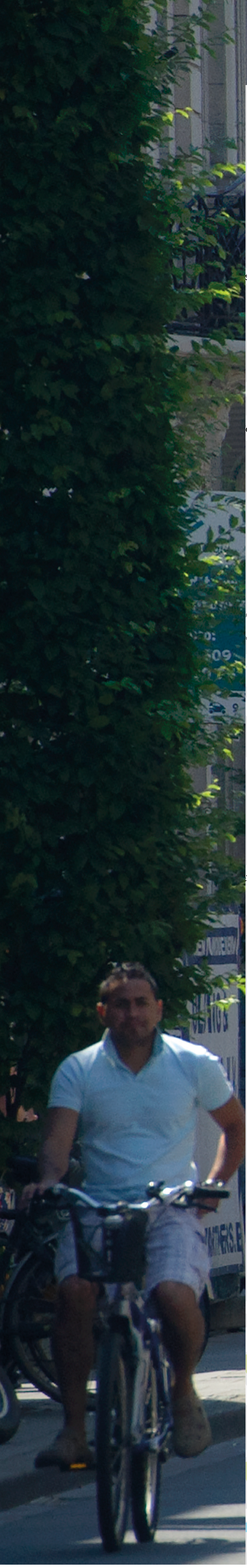

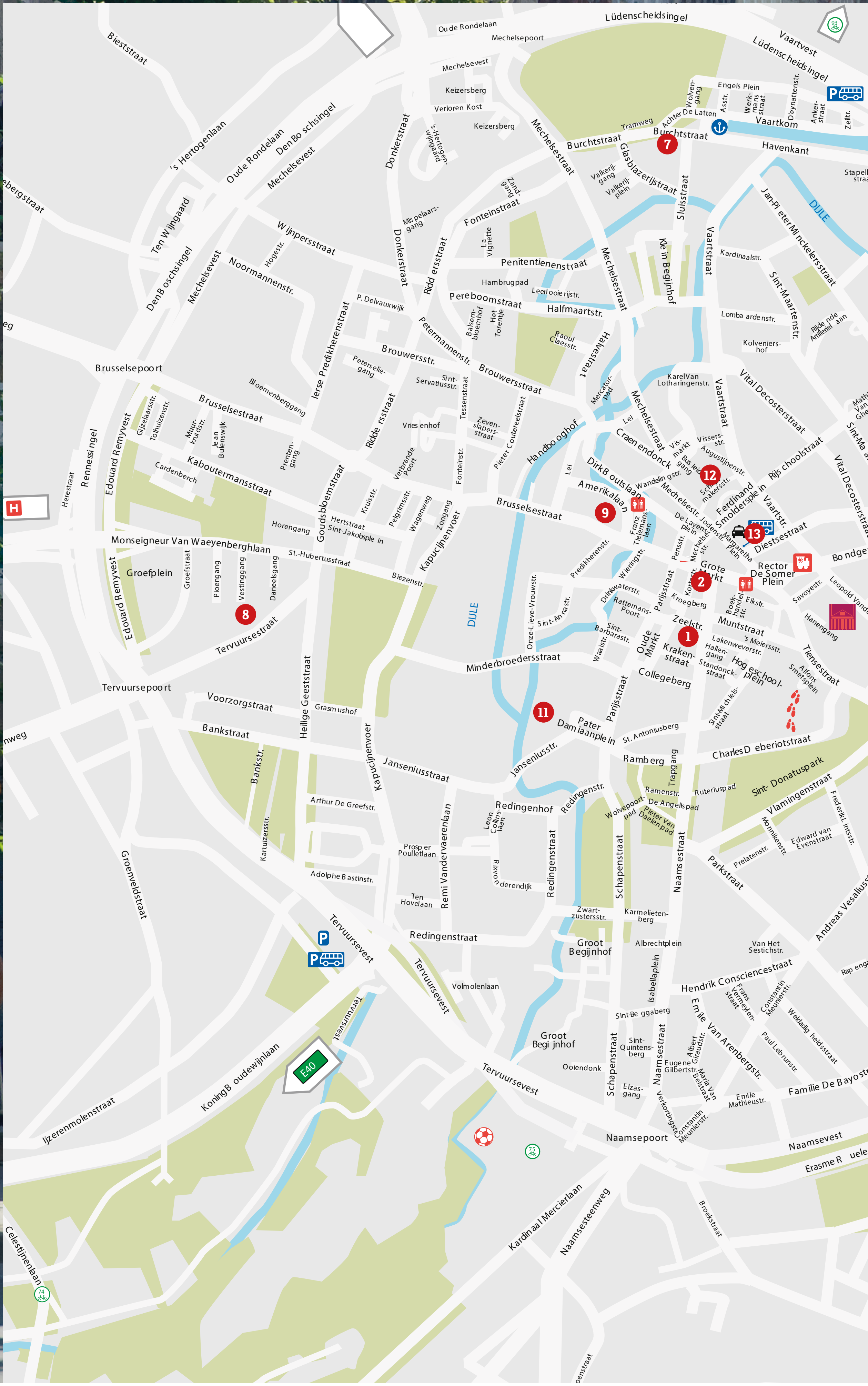

Lüdenscheidsingel
Vaartvest
Oude Rondelaan
Mechelsepoort
Mechelsevest
Keizersberg
Verloren Kost
Biestraat
's Hertogenlaan
Oude Rondelaan
Den Boschsingel
Mechelsevest
Ten Wijngaard
Den Boschsingel
Donkerstraat
Engels Plein
Vaartkom
Havenkant
Burchtstraat
Tramweg
Achter De Latten
Glasblazerijstraat
Sluisstraat
Mechelsestraat
Fonteinstraat
Wijnpersstraat
Noormannenstr.
Ridderstraat
Penitentienenstraat
Hambrugpad
Pereboomstraat
Halfmaartstr.
Kardinaalstr.
Sint-Maartenstr.
Jan-Pieter Minckelersstraat
DIJLE
Brusselsepoort
Brusselsestraat
Kaboutermansstraat
Brouwersstr.
Brouwersstraat
Petermannenstr.
Vital Decosterstraat
Rijschoolstraat
Handbooghof
Craenendonck
Dirk Boutslaan
Amerikalaan
Ferdinand Smoldersplein
Vaartstr.
Diestsestraat
Rector De Somer Plein
Grote Markt
Brusselsestraat
Kapucijnenvoer
Monseigneur Van Waeyenberghlaan
Groefplein
Edouard Remyvest
Rennessingel
Herestraat
St.-Hubertusstraat
Biezenstr.
Tervuursestraat
Tervuursepoort
Voorzorgstraat
Bankstraat
Heilige Geeststraat
Minderbroedersstraat
Zeelstr.
Muntstraat
Oude Markt
Krakenstraat
Collegeberg
Hogeschoolplein
Tiensestraat
Parijsstraat
Pater Damiaanplein
Janseniusstraat
Ramberg
Charles Deberiotstraat
Sint-Donatuspark
Vlamingenstraat
Redingenhof
Redingenstraat
Schapenstraat
Naamsestraat
Parkstraat
Groot Begijnhof
Hendrik Consciencestraat
Emile Van Arenbergstr.
Andreas Vesalius
Groenveldstraat
Tervuursevest
Volmolenlaan
Koning Boudewijnlaan
E40
Naamsepoort
Naamsevest
Kardinaal Mercierlaan
Naamsesteenweg
Celestijnenlaan
Familie De Bayostr.
Erasmus
Brookstraat

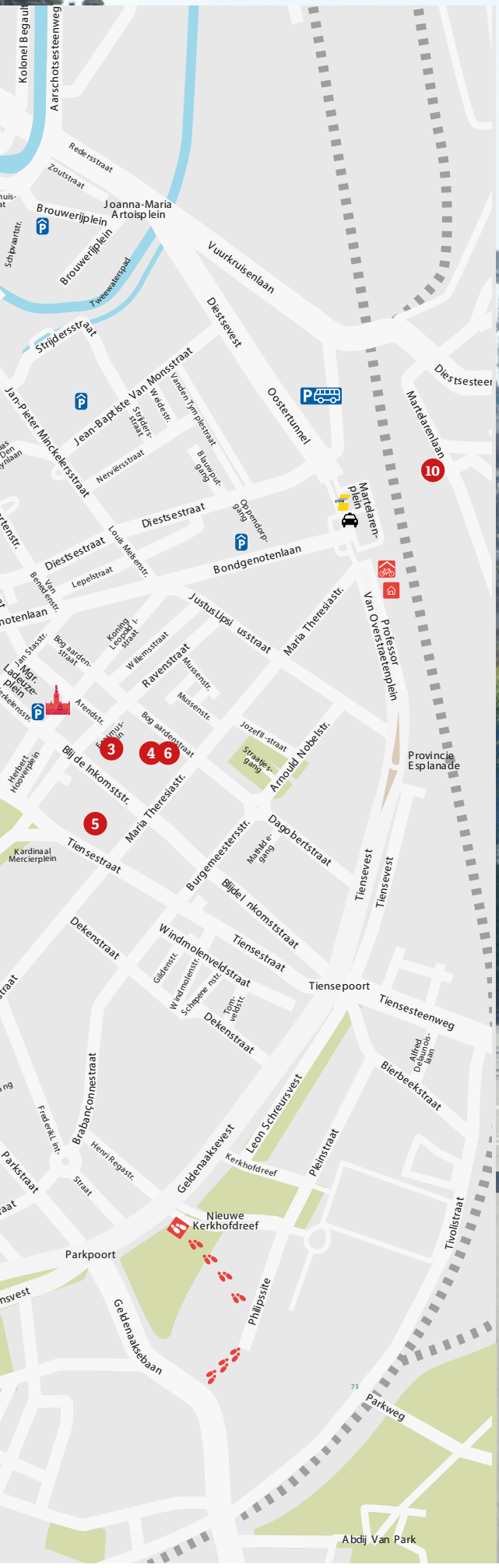

LOCATIES

Registratie en opening
1 **Universiteitshal**, Naamsestraat 22

Receptie stadhuis
2 **Stadhuis**, Wandelzaal, Grote Markt 9

Lezingen
3 **MSI** (Mgr. Sencie-Instituut), Erasmusplein 2

Balie en informatiemarkt
4 **Erasmushuis**, Blijde Inkomststraat 21

Lunch
5 **Alma 1**, Tiensestraat 115
6 **Erasmushuis**, Blijde Inkomststraat 21

Slotdiner
7 **De Hoorn**, Sluisstraat 79

Hotels
8 **Begijnhof Hotel**, Tervuursevest 70
9 **Ibis Leuven Centrum**, Brusselsestraat 52
10 **Park Inn by Radisson**, Martelarenlaan 36

Cultureel programma
11 **Hollands College**, Pater Damiaanplein 9
12 **BARBÓÉK**, Schrijnmakersstraat 17
13 **Bib Leuven,** Diestsestraat 49

PLANNING LEZINGEN EN THEMABIJEENKOMSTEN COLLOQUIUM 2018

maandag 27 augustus

TIJDSTIP	
12.00–15.00	**Registratie** Universiteitshal, Jubileumzaal (HAL 01.05), Naamsestraat 22
15.00–15.30	**Inloop openingszitting** Universiteitshal, Promotiezaal (HAL 01.46), Naamsestraat 22
15.30–17.30	**Openingszitting** Universiteitshal, Promotiezaal (HAL 01.46), Naamsestraat 22
18.00–19.30	**Welkomstwoord en receptie op het stadhuis** Stadhuis, Wandelzaal, Grote Markt 9

dinsdag 28 augustus

	MSI 00.08	MSI 00.14	MSI 00.20	MSI 01.08	MSI 01.12	MSI 01.23	MSI 02.18
OCHTEND	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**LETTERKUNDE**	**TAALKUNDE**	**DIDACTIEK**	**VERTALEN**
08.30–09.15						Nederlands in beweging – Een frisse start met An en Lies (Liesbet Winkelmolen en Antoinet Brink)	
KEYNOTES 09.15–10.00	Laurent Rasier	Irene Barbara Kalla	Bruno De Wever				
10.00–10.30	pauze *Hal Erasmushuis*						
10.30–11.00	Dorien Van de Mieroop	Stéphanie Vanasten, Sara Jonkers	Malgorzata Drwal	Ellen Beyeart	Reglindis De Ridder	Folkert Kuiken	
11.00–11.30	Panel Carel Jansen, Henk Pander Maat, Lieve De Wachter	Panel Herbert van Uffelen, Marlou de Bont, Theresia Feldmann, Ton van Kalmthout	Marcin Polkowski	Nele Janssens	Joost Robbe	Hilde Bosmans, An Slootmaekers	
11.30–12.00			Hilde Neus-van der Putten	Kerstin Bohne	Nane Mertens, Laura Rosseel	Dietha Koster	
12.00–12.30			Laurens Ham	Matthieu Sergier	Michal Korenar	Julia Sommer	
12.30–13.45							Redactieoverleg IN
12.30–14.00	lunch *Alma 1*						
MIDDAG	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**LETTERKUNDE**	**TAALKUNDE**	**DIDACTIEK**	**VERTALEN**
14.00–14.30	Isabeau De Smet	Johanna Ferket	Panel Olga van Marion, Frans Blom, Tim Vergeer, Melchior Vesters, Dirk Hulst	Panel Arno Kuipers, Ryanne Keltjens, Michel De Gruijter, Sarah Fierens	Panel Nerina Bosman, Wannie Carstens, Steward Van Wyk	Panel Marjolein van Herten, Peter Arno Coppen, Erwin Mantingh, Kees de Glopper, Jaap van Marle, Ton van Haaften, Nicoline van der Sijs, Theo Witte	Panel Marketa Štefková, Benjamin Bossaert, Pavlína Knap-Dlouhá, Agata Kowalska-Szubert, Koen Kerremans, Jeroen Segers
14.30–15.00	Laura Rosseel, Dirk Speelman, Dirk Geeraerts	Anikó Daróczi					
15.00–15.30	Jolien De Decker	Siebe Bluijs, Evelien Verschueren					
15.30–16.00	Onderzoek in beweging: Toni Bandov	Onderzoek in beweging: Jakob Faber	Onderzoek in beweging: Fajar Nugraha	Judit Gera	Presentatie Lage Landen Studies 9, 10 en 11: Barbara Kalla	Onderzoek in beweging: Lucas van der Deijl, Els Stronks, Feike Dietz	Onderzoek in beweging: Željana Pancirov
16.00–16.30	pauze *Hal Erasmushuis*						
KEYNOTES 16.30–17.15	Ulrike Vogl	Orsolya Réthelyi	Jo Tollebeek				
17.30–19.00	Regiovergaderingen *Alma 1*						
20.00–22.00	Literaire avond met Lize Spit *BARBÓÉK*						

Sint Donatuspark
© Toerisme Leuven

Het Groot Behijnhof © Toerisme Leuven

woensdag 29 augustus

	MSI 00.08	MSI 00.14	MSI 00.20	MSI 01.08	MSI 01.12	MSI 02.18
OCHTEND	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**TAALKUNDE**
08.30–9.15						Nederlands in beweging – Een frisse start met An en Lies
KEYNOTES 9.15–10.00		Christina Suprihatin	Jolanda Vanderwal Taylor			
10.00–10.30	pauze *Hal Erasmushuis*					
10.30–11.00	Agnieszka Kucfir	Paola Gentile	Jan Urbaniak	Frank van Doeselaar	**POSTERBLOK** 10.30 Laurette Artois 10.40 Marinel Gerritsen 10:50 Zsuzsanna Braun	**POSTERBLOK** 10.30 Maxim Proesmans 10.40 Kaloyan Velikov 10.50 Kamila Tomaka
11.00–11.30	Panel Philippe Hiligsmann, Laurence Mettewie, Luk Van Mensel, Kristel Van Goethem	Barbara Fraipont	Panel Lila Gobardhan, Helen Chang, Wanita Ramnath	Alyssa Verhees		**POSTERBLOK** 11.00 Anna Witczak 11.10 Andrea Djarwo 11.20 Olha Honcharova
11.30–12.00		Marc Van Vaeck		Janka Wagner	**POSTERBLOK** 11.30 Anna Krýsová 11.40 Krisztina Orsolya Gracza	**POSTERBLOK** 11.30 Lut Colman 11.40 Adriaan D'Haens 11.50 Bojana Budimir
12.00–12.30				Malgorzata Dowlaszewicz		Jenneke Oosterhoff
12.30–14.00	lunch *Alma 1*					
MIDDAG	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**LETTERKUNDE**	**DIDACTIEK**	**DIDACTIEK**
14.00–14.30	Panel Ton van der Wouden, Walter Haeseryn, Maaike Beliën, Adrienne Bruyn, Mario van de Visser, Timothy Colleman, Matthias Hüning, Frank Landsbergen	Alexa Stoicescu	Panel Jan Renkema, Mustafa Güleç en Emmeline Besamusca	Bożena Czarnecka	Elke Gilin	Panel Nerina Bosman, Angelique van Niekerk
14.30–15.00		Panel Wilken Engelbrecht, Irina Michajlova, Jelica Novaković-Lopušina		Martyna Borowska	Muriel Waterlot	
15.30–16.00	Truus De Wilde, Philipp Krämer		Onderzoek in beweging: Michal Homola	Onderzoek in beweging: Melchior Vesters	Justine Desablens, Laurence Mettewie, Philippe Hiligsmann	Joanna Skubisz
16.00–16.30	pauze *Hal Erasmushuis*					
16.30–18.00	Regiovergaderingen *Alma 1*					
19.00–20.30	Laat duizend bloemen bloeien? Een debat over taalvariatie in Vlaanderen en Nederland *Hollands College*					

donderdag 30 augustus

	MSI 00.08	MSI 00.14	MSI 00.20	MSI 01.08	MSI 01.12	MSI 01.20	MI 01.23
OCHTEND	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**TAALKUNDE/ VERTALEN**	**LETTERKUNDE**	**DIDACTIEK**	**LETTERKUNDE**
08.30–9.15						Nederlands in beweging – Een frisse start met An en Lies	
09.00–17.00	informatiemarkt *Hal Erasmushuis*						
KEYNOTES 09.15–10.00	Lieve De Wachter	Marco Prandoni	Mathijs Sanders				
10.00–10.30	pauze *Hal Erasmushuis*						
10.30–11.00	Eric Mijts	Przemysław Paluszek	Panel Jugiarie Soegiarto, Achmad Sunjayadi, Triaswarin Sutanarihesti	Katarzyna Tryczyńska		Myra Arends	Francisco Sánchez Romero
11.00–11.30	Agatha Kowalska-Szubert	Panel Lia van Gemert, Marc Van Vaeck, Hubert Meeus, Johanna Ferket, Stefan Kiedron, Joanna Skubisz, René van Stipriaan		Natalia Karpenko	Johanna Bundschuh-van Duikeren	Panel Zuzanna Czerwonka-Wajda, Marta Kostelecká, Roland Nagy	Aleksandar Đokanović
11.30–12.00	Mathilde Dumont, Philippe Hiligsmann			Orsolya Varga	Martina Vitácková		Marijke Meijer Drees
12.00–12.30	Dirk Pijpops, Dirk Speelman, Stefan Grondelaers, Freek Van de Velde		Olf Praamstra	Elies Smeyers	Rick Honings		Jun Mita
12.30–14.00	lunch *Hal Erasmushuis*						
MIDDAG	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**DIDACTIEK**	**LETTERKUNDE**
14.00–14.30	Christopher Joby	Panel Lia van Gemert, Małgorzata Dowlaszewicz, Alexa Stoicescu, Anikó Daróczi, Jeroen Jansen, Joanna Skubisz, Marco Prandoni, Orsolya Réthelyi	Herman de Vries	Christine Sas			Hendrik Van Coller
14.30–15.00	Panel Annika Johansson, Patrick Schetters, Veronika Wenzel		Gert Meesters	Chris De Wulf	Gwennie Debergh, Kevin Absillis		Jerzy Koch
15.00–15.30			Jihie Moon	Ekaterina Tereshko	Janina Vesztergom		Irmgard Fuchs
15.30–16.00		Hans Beelen	Annelies de Jonghe, Karlijn Waterman	Suzanne Pelgrim, Jordi Heeren	Onderzoek in beweging: Maxime Van Steen		
16.00–16.30	pauze *Hal Erasmushuis*						
KEYNOTES 16.30–17.15	Joop van der Horst	Lotte Jensen	Geert Buelens				
20.00–21.30	Diversiteitskoor Koruso zingt bekende Nederlandstalige liedjes *Bib Leuven – auditorium Tweebronnen*						

vrijdag 31 augustus

	MSI 00.08	MSI 00.14	MSI 00.20	MSI 01.08	MSI 01.12
OCHTEND	**TAALKUNDE**	**LETTERKUNDE**	**CULTUUR**	**DIDACTIEK**	**DIDACTIEK**
08.30–9.15				Nederlands in beweging – Een frisse start met An en Lies	
09.00–17.00	informatiemarkt *Hal Erasmushuis*				
08.30–09.45	redactieoverleg LLS				
KEYNOTES 09.15–10.00		Irina Michajlova	Jenny Watson	Taalunie – CNaVT en subsidies	
10.00–10.30	Jan ten Thije, Emmeline Besamusca	Thomas Pierrart	Bram Caers		Marijke Meijer Drees, Ingrid Sennema
10.30–11.00	Julio Monteiro	Anita Srebnik	Julia Albert-Balaszi	Esther Ham	Birgit Lijmbach
11.00–11.30	pauze *Hal Erasmushuis*				
11.30–12.30			IVN Rondetafelgesprek		
12.30–13.30	lunch *Hal Erasmushuis*				
MIDDAG					
13.30–14.30	IVN - Taalunie *Parthenonzaal MSI 03.18*				
14.30–16.00	Algemene ledenvergadering IVN *Parthenonzaal MSI 03.18*				
16.00–17:30	Bijeenkomst oud en nieuw bestuur IVN *Parthenonzaal MSI 03.18*				
19:30–23:30	Slotdiner *De Hoorn*				

Martelarenplein © Toerisme Leuven

CULTUREEL PROGRAMMA

Dinsdag
28 augustus | 20:00

Literaire avond met schrijfster Lize Spit (1988), bekend van haar succesvolle debuutroman *Het smelt*. Dit programma wordt aangeboden door Passionate Bulkboek – Rotterdam.

Locatie: BARBÓÉK, Schrijnmakersstraat 17

Woensdag
29 augustus | 19:00

Laat duizend bloemen bloeien? *Ons Erfdeel* organiseert een debat over taalvariatie in Vlaanderen en Nederland. Na afloop is er gelegenheid voor een drankje.

Locatie: Hollands College, Pater Damiaanplein 9

Donderdag
30 augustus | 20:00

Diversiteitskoor Koruso zingt bekende Nederlandstalige liedjes.

Locatie: Bib Leuven - auditorium Tweebronnen, Diestsestraat 49

Vrijdag
31 augustus | 19:30

Slotdiner in De Hoorn
Inclusief rondleiding door deze oude brouwerij, waar de allereerste Stella Artois werd gebrouwen.

Locatie: De Hoorn, Sluisstraat 79

SPREKERS

Cultuur

83 Albert-Balázsi, Julia Wie zag Elly H.?
55 Artois, Laurette Komt de lezer niet naar het boek, breng dan de schrijver naar de lezer
50 Besamusca, Emmeline Identiteit in beweging
35 Blom, Frans Theatergeschiedenis in beweging
55 Braun, Zsuzsanna In gesprek met oude meesters: Vermeer- en Rembrandt-parafrasen in hedendaagse kunst en cultuur
72 Buelens, Geert Project Mikado - Tone Brulin in de wereld
83 Caers, Bram Identiteit in beweging: het *Wilhelmus*-handschrift van Willem de Gortter in de cultuurhistorische context van Mechelen anno 1600
50 Chang, Helen De taal in beweging in de Surinaamse muziek
55 Claes, Marie-Thérèse Cultuuronderwijs in beweging: naar meer aandacht voor cultuur met een kleine c en cultuurverschillen tussen Nederland en Vlaanderen
33 Drwal, Małgorzata Aletta Jacobs *Reisbrieven uit Afrika en Azië*. De beroemde Nederlandse suffragette als kosmopoliete toeriste
55 Gerritsen, Marinel Cultuuronderwijs in beweging: naar meer aandacht voor cultuur met een kleine c en cultuurverschillen tussen Nederland en Vlaanderen
50 Gobardhan-Rambocus, Lila De taal in beweging in de Surinaamse muziek
50 Güleç, Mustafa Identiteit in beweging
34 Ham, Laurens Ontwapend tot de tanden. Protestliedjes als object in de neerlandistiek
52 Homola, Michal Hedendaagse receptie van de Nederlandstalige literatuur in Slowakije in beweging: nieuwe uitdagingen en perspectieven
35 Hulst, Dirk Theatergeschiedenis in beweging
69 Jensen, Lotte Over de plagen van ons land. Nederlandse rampliederen en identiteitsvorming
71 Jonghe, Annelies de Nieuwe studie Taalunie: talenbeleid onder de Europese loep. Wat valt er te leren?
35 Marion, Olga van Theatergeschiedenis in beweging
71 Meesters, Gert Discours over een kunst in beweging: Belgische kranten over stripverhalen (1929-1959)
71 Moon, Jihie De eerste Nederlander in Korea: Jan Jansz Weltevree ('Park Yon')
33 Neus-van der Putten, Hilde Meisje en Meme: sociale media en een opkomende Surinaamse politica
35 Nugraha, Fajar Tweetalig Brussel: worden Nederlandse sprekers wel eerlijk behandeld in het taalbeleid ten aanzien van de tweetalige Brusselse samenleving? Een culturele studie
33 Polkowski, Marcin De Moderne Devotie: een Europese beweging van mensen, boeken en ideeën. Over een Middelnederlands gebedenboek uit Lublin, Polen
70 Praamstra, Olf Hendrik Hamel: plaatsen van herinnering
50 Ramnath, Wanita De taal in beweging in de Surinaamse muziek
50 Renkema, Jan Identiteit in beweging
69 Soegiarto, Jugiarie Van Nederlands-Indië tot Indonesië
69 Sunjayadi, Achmad Van Nederlands-Indië tot Indonesië
69 Sutanarihesti, Triaswarin Van Nederlands-Indië tot Indonesië
50 Taylor, Jolanda Vanderwal Het ene doen en het andere niet nalaten: de neerlandistiek en de Delta
35 Tollebeek, Jo Het einde van het oliemannetje: over de Nederlandse cultuur in crisistijden
50 Urbaniak, Jan Tussen het zelfimago en de ander. De imagologie van de *Boertige reis door Europa (1794-1806)* van A. Fokke Simonsz
35 Vergeer, Tim Theatergeschiedenis in beweging
35 Vesters, Melchior Theatergeschiedenis in beweging
70 Vries, Herman de Verengelsing van hoger onderwijs. Tell me about it!
71 Waterman, Karlijn Nieuwe studie Taalunie: talenbeleid onder de Europese loep. Wat valt er te leren?
82 Watson, Jenny Giftige erfenis. De Oost-Indische familieroman in de spiegel van foute ouder-literatuur
33 Wever, Bruno De Taal en natievorming: hoe de voorvechters van het Nederlands in België een Vlaamse natie creëerden

Didactiek

76 Arends, Myra TPRS in de NT2-les: wat, waarom en hoe?
60 Bosman, Nerina Wederzijdse internationale taalverwervingsinitiatieven
41 Bosmans, Hilde Taalverwerving via een tandemproject ILV – ILT : een succesverhaal?
40 Brink, Antoinet Nederlands in beweging: een frisse start met An en Lies
59 Colman, Lut Woordcombinaties: van woorden kennen naar woorden gebruiken
41 Coppen, Peter Arno Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat. Naar bewuste geletterdheid in het schoolvak Nederlands
77 Czerwonka-Wajda, Zuzanna Uitspraakonderwijs in Centraal-Europees context anno 2018
59 D'Haens, Adriaan Exploratief onderzoek naar efficiënte en effectieve schrijfvaardigheidsremediëring voor anderstalige scholieren in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel
57 Desablens, Justine Wat na CLIL-onderwijs? Oud-leerlingen blikken terug
42 Dietz, Feike LitLab: een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek. Mogelijkheden voor de internationale neerlandistiek
56 Gilin, Elke Een taalvaardigheidstest voor anderstaligen voorgelegd aan leerlingen in het Nederlandstalig middelbaar onderwijs in België. Een onverwacht effect?
41 Glopper, Kees de Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat. Naar bewuste geletterdheid in het schoolvak Nederlands
83 Ham, Esther Actief Online
41 Herten, Marjolein van Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat. Naar bewuste geletterdheid in het schoolvak Nederlands
57 Hiligsmann, Philippe Wat na CLIL-onderwijs? Oud-leerlingen blikken terug
77 Kostelecká, Marta Uitspraakonderwijs in Centraal-Europees context anno 2018
41 Koster, Dietha Filmpje kijken? Idiomatisch Nederlands leren in de NVT- of NT2-klas met speelfilms
40 Kuiken, Folkert Dichter bij de taal
84 Lijmbach, Birgit Online taalonderwijs vanuit het perspectief van de leerder
41 Mantingh, Erwin Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat. Naar bewuste geletterdheid in het schoolvak Nederlands
84 Meijer Drees, Marijke Nederlandstalig BA-onderwijs voor buitenlandse studenten Nederlands
57 Mettewie, Laurence Wat na CLIL-onderwijs? Oud-leerlingen blikken terug
77 Nagy, Roland Uitspraakonderwijs in Centraal-Europees context anno 2018
60 Oosterhoff, Jenneke Mulisch, Reve en Wolkers als strip? De beeldroman in het literatuuronderwijs

60 Schellaars-leRoux, Natasja Wederzijdse internationale taalverwervingsinitiatieven
84 Sennema, Ingrid Nederlandstalig BA-onderwijs voor buitenlandse studenten Nederlands
60 Skubisz, Joanna Speurwerk: hoe werden de studenten in Wrocław 'bewogen' door de Nederlandse emblemata uit de zeventiende eeuw
41 Slootmaekers, An Taalverwerving via een tandemproject ILV – ILT : een succesverhaal?
41 Sommer, Julia College Nederlands op z'n kop? Taalverwerving in een *flipped classroom*
42 Stronks, Els LitLab: een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek. Mogelijkheden voor de internationale neerlandistiek
56 Szpic, Sandra Neerlandistiek in Polen: een voorbereiding op de levensbeslissing?
42 Van der Deijl, Lucas LitLab: een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek. Mogelijkheden voor de internationale neerlandistiek
60 Van Niekerk, Angelique Wederzijdse internationale taalverwervingsinitiatieven
56 Waterlot, Muriel Vertalen in het universitaire vreemdetaalonderwijs: doelstelling en aanpak
40 Winkelmolen, Liesbet Nederlands in beweging: een frisse start met An en Lies

Letterkunde

75 Absillis, Kevin De verwondering van Hugo Claus als computerspel
68 Beelen, Hans Beweging in het ijs: de rampzalige Groenlandse winter van 1777-1778 in de Nederlandse, Duitse en Deense literatuur
36 Beyaert, Ellen Sociale kritiek in de Vlaamse roman: van Eugeen Zetternam tot Walter van den Broeck
32 Bluijs, Siebe 'Decibelletrie': het literaire hoorspel en de Nederlandse radio-omroepen
36 Bohne, Kerstin Het belang van vertalingen voor de toekenning van de Nobelprijs voor Literatuur
53 Borowska, Martyna Frank Westerman in een internationaal en nationaal perspectief
74 Bundschuh-van Duikeren, Johanna Koppigheid en welweterij: generatieconflicten in romans na de Industriële Revolutie
53 Czarnecka, Bożena De sociale dynamiek in de *faction* thrillers van Tomas Ross
68 Daróczi, Anikó Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
31 Daróczi, Anikó Vormen in beweging. Over de poetica van M. Vasalis
30 De Bont, Marlou DLBT/Eastbound: de circulatie van Nederlandstalige literatuur gedigitaliseerd en onderzocht
75 Debergh, Gwennie De verwondering van Hugo Claus als computerspel
78 Đokanović, Aleksandar Moederarchetype in de roman - Een vreemde stam heeft mij geroofd van Willem Brakman
53 Dowlaszewicz, Malgorzata De Bijbel herschreven: het kerstverhaal
68 Dowlaszewicz, Małgorzata Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
49 Engelbrecht, Wilken Parateksten in Centraal-Europa
32 Faber, Jakob Een geschiedenis van de Hongaarse literatuur in het Nederlands
30 Feldmann, Theresia DLBT/Eastbound: de circulatie van Nederlandstalige literatuur gedigitaliseerd en onderzocht
31 Ferket, Johanna 'Op nieuws overzien, verandert, en vermeerdert'. Veranderende maatschappijkritiek in het zeventiende-eeuwse komische toneel uit de Nederlanden
67 Ferket, Johanna Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
37 Fierens, Sarah De toekomst van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL)
48 Fraipont, Barbara Nieuwe dieren als muzen en *companion species* bij Charlotte Mutsaers en Oek de Jong
80 Fuchs, Irmgard *Ay Reynaert, ghetrouwe vos*! Trouw en eer in de Duitse en de Nederlandse Reynaerttraditie
67 Gemert, Lia van Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
68 Skubisz, Joanna Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
48 Gentile, Paola De weg van Nederlandstalige actuele literatuur naar Italië: selectie, receptie en representatie
37 Gera, Judit Tom Lanoye's *Fort Europa* corresponderend gelezen
56 Gracza, Krisztina Orsolya Intermediale en intertekstuele verwijzingen in het kort verhaal *Een twee drie vier vijf* van Simon Vestdijk
37 Gruijter, Michel De De toekomst van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL)
54 Hermann, Christine Receptie als een dynamisch netwerk van relaties: werking en terugwerking van de verfilmingen van *De Vlaschaard*
75 Honings, Rick De blik van de inheemse reiziger: een counter-narrative voor de Indische letteren
68 Jansen, Jeroen Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
36 Janssens, Nele Beweging in het Nederlandstalige proza: de lyricisering van het Nederlandstalige proza in de lange jaren zestig (1950-1975)
29 Jonkers, Sara Onbekend maar niet onbemind? Over de plaats en integratie van literatuur in het NVT-onderwijs
40 Kalla, Irena Barbara Presentatie Lage Landen Studies 9, 10 en 11
29 Kalla, Irena Barbara Verhalen voor kinderen van dubbelpublieksauteurs Remco Campert en Mensje van Keulen als communicatie in de richting van solidariteit tussen generaties
37 Keltjens, Ryanne De toekomst van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL)
67 Kiedron, Stefan Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
80 Koch, Jerzy 'Het boek is bont...': een nieuw licht op de genrepositie van de *Max Havelaar*
55 Krýsová, Anna Een nieuw-isme in wording: zonder noorden komt niemand thuis
37 Kuipers, Arno De toekomst van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL)
67 Meeus, Hubert Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
79 Meijer Drees, Marijke Poëtische verwerkingen van natuurrampen in de vroegmoderne tijd: de casus van de Kerstvloed (24-25 december 1717)
81 Michajlova, Irina 'Broeder, die dit boekske leest, 'k Heb gerekend op uw geest' (De Genestet). Over de receptie van de Nederlandstalige literatuur in Rusland
49 Michajlova, Irina Parateksten in Centraal-Europa
79 Mita, Jun Het symbolisme en de eerste reeks van *Van Nu en Straks*: de receptie van het symbolisme in Vlaanderen op het einde van de negentiende eeuw
49 Novaković-Lopušina, Jelica Parateksten in Centraal-Europa

66 Paluszek, Przemysław (Oudere) Nederlandse literaire geschiedschrijving in beweging. De methodologische aspecten van pre-Knuvelderiaanse academische literatuurgeschiedenissen (in en vanuit een internationaal perspectief)
82 Pierrart, Thomas Nederlandse letterkunde 'in beweging': de Amerikareis van toen en nu
66 Prandoni, Marco De toekomst van het mijnverleden: cultural memory, migratie, interdisciplinariteit
68 Prandoni, Marco Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
68 Réthelyi, Orsolya Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
32 Réthelyi, Orsolya (Orsi) Nederlandse literatuur in beweging: het project Eastbound-CODL en de casus Theun de Vries in Centraal-Europa
69 Sanders, Mathijs Bewegende beelden: internationale neerlandistiek en literatuurwetenschap
37 Sergier, Matthieu Het andere weefsel. Koen Peeters' Afrikaromans, heterolinguïstisch bekeken
67 Skubisz, Joanna Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
68 Gemert, Lia van Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
82 Srebnik, Anita 'Poëzie laat zich niet begrijpen, zij grijpt.' Waar hebben we het over als we het hebben over literair constructivisme?
67 Stipriaan, René van Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
49 Stoicescu, Alexa Van succubus tot barones. Het beeld van de vrouw in de grotesken van Paul van Ostaijen
68 Stoicescu, Alexa Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag
47 Suprihatin, Christina De representatie van Boeroe in de werken van Beb Vuyk en Laksmi Pamuntjak
79 Van Coller, Hendrik P. Methodologische overwegingen bij het schrijven van een Nederlandse literatuurgeschiedenis in het Afrikaans
52 Van Doeselaar, Frank Bewegend lezen. Voorstel tot een cinematografische leeshouding
30 Van Kalmthout, Ton DLBT/Eastbound: de circulatie van Nederlandstalige literatuur gedigitaliseerd en onderzocht
76 Van Steen, Maxime 'Wij, jongeren, hopen op de terugkomst van Kamiel van Baelen'. Over het proza in de naoorlogse literaire jongerenbladen (1944-1950)
30 Van Uffelen, Herbert DLBT/Eastbound: de circulatie van Nederlandstalige literatuur gedigitaliseerd en onderzocht
67 Van Vaeck, Marc Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero
49 Vaeck, Marc Van 'Volgens den ouden trant der *emblemata*'? De bundel *XXIV Emblemata* (Bussum, 1932) met houtsneden van M.C. Escher en spreukverzen van A.E. Drijfhout [G.J. Hoogewerff]
29 Vanasten, Stéphanie Onbekend maar niet onbemind? Over de plaats en integratie van literatuur in het NVT-onderwijs
52 Verhees, Alyssa Circulerende schilderijen: de betekenis van het kunstwerk-als-voorwerp
32 Verschueren, Evelien 'Decibelletrie': het literaire hoorspel en de Nederlandse radio-omroepen
54 Vesters, Melchior De representatie van de middenklasse en het verband met literaire identificatie en literatuuronderwijs
76 Vesztergom, Janina Als ijs van bevroren inkt: vrouwelijke auteurschap in Wim Hofmans *Zwart als inkt* is het verhaal van Sneeuwwitje en de zeven dwergen
75 Vitácková, Martina Op weg naar een meer inclusieve, herschreven canon. Feministische herschrijving in de Nederlandse literatuur
53 Wagner, Janka 'Zakelijkheid is doodelijk voor het wezen van de kunst': de receptie van de Nieuwe Zakelijkheid in het kunstveld van het interbellum

Taalkunde

28 Bandov, Toni Onbelemmerde bloei: het Hollandsch in Zuid-Afrika
47 Beliën, Maaike De nieuwe ANS
81 Besamusca, Emmeline Representaties van een Ander in Nederlandse nieuwsmedia
39 Bosman, Nerina Afrikaans en de neerlandistiek in beweging: diverse contacten en perspectieven
47 Bruyn, Adrienne De nieuwe ANS
39 Carstens, Wannie Afrikaans en de neerlandistiek in beweging: diverse contacten en perspectieven
47 Colleman, Timothy De nieuwe ANS
61 Coupé, Pieter Laat duizend bloemen bloeien? Een debat over taalvariatie in Vlaanderen en Nederland
28 De Decker, Jolien De groeiende tussentaligheid in het Vlaamse onderwijs: een kwestie van herkenning zonder erkenning
38 De Ridder, Reglindis 'Wat had hij uitgevreten?' versus 'Wat heeft ze nu weer uitgestoken?' Een corpusonderzoek naar *natiolectismen* in televisieondertitels van de VRT
27 De Smet, Isabeau De verzwakking van de sterke werkwoorden in het Nederlands: een multifactorieel, diachroon onderzoek
47 De Wilde, Truus Taalideologie en talig bewustzijn: begrippensoep of handig instrument?
73 De Wulf, Chris De zich ontwikkelende grafeemsystemen van het Nederlands in de veertiende eeuw - het dialectvocalisme in de spelling van lokale oorkonden
58 Djarwo, Andrea Imperatieven in Suske en Wiske, een analyse van het gebruik van partikels
63 Dumont, Mathilde Woordvolgorde bij CLIL- en niet-CLIL-leerders van het Nederlands: één pot nat?
28 Geeraerts, Dirk Beweging in de perceptie van Standaardnederlands en tussentaal?
64 Grondelaers, Stefan Met of zonder voorzetsel? Zinsdelen in beweging
47 Haeseryn, Walter De nieuwe ANS
74 Heeren, Jordi Afname van een academische taalvaardigheidstest Nederlands in een Surinaamse context: enkele opmerkelijke resultaten
45 Hiligsmann, Philippe 'Content and Language Integrated Learning' onder de taalkundige, cognitieve en socio-affectieve loep
63 Hiligsmann, Philippe Woordvolgorde bij CLIL- en niet-CLIL-leerders van het Nederlands: één pot nat?
59 Honcharova, Olha Engelse leenwoorden in het Nederlands
66 Horst, Joop van der Darwin, Jespersen & taalverandering
47 Hüning, Matthias De nieuwe ANS
26 Jansen, Carel Automatische analyse van teksten
64 Joby, Christopher Native-speakers en niet-native-speakers: een nieuw model voor een geglobaliseerde wereld
65 Johansson, Annika Een dynamisch veld: Nederlands als vreemde en derde taal
39 Korenar, Michal Nederlands in (oog) beweging: sensomotorische reflectie van lexicaal en grammaticaal aspect

63 Kowalska-Szubert, Agata Rondetafelgesprekken en een rode hond. Nederlandse spelling in beweging
47 Krämer, Philipp Taalideologie en talig bewustzijn: begrippensoep of handig instrument?
45 Kucfir, Agnieszka Nederlands als tweede taal in het kader van de *Processability Theory:* expliciete-kennisproductietest
47 Landsbergen, Frank De nieuwe ANS
39 Mertens, Nane De verengelsing van het Nederlands: terechte bezorgdheid? Een onderzoek naar de kennis en perceptie van het Engels bij Vlaamse schoolkinderen
45 Mettewie, Laurence 'Content and Language Integrated Learning' onder de taalkundige, cognitieve en socio-affectieve loep
63 Mijts, Eric De Caribische Associatie voor Neerlandistiek. Een beschouwing over de reikwijdte van de neerlandistiek in het Caribisch gebied
81 Monteiro, Julio De studie van het Nederlands op universitair niveau in Brazilië
26 Pander Maat, Henk Automatische analyse van teksten
74 Pelgrim, Suzanne Afname van een academische taalvaardigheidstest Nederlands in een Surinaamse context: enkele opmerkelijke resultaten
64 Pijpops, Dirk Met of zonder voorzetsel? Zinsdelen in beweging
57 Proesmans, Maxim 'Crossovers' in het Vlaamse onderwijssysteem: een exploratief onderzoek
26 Rasier, Laurent Welke relatie is er tussen taalkundig onderzoek en theorievorming en (N)VT-didactiek? Geschiedenis en perspectieven
38 Robbe, Joost Hollandse mussen op Deense wierdijken: Nederlandse woorden in het dialect van Dragør op het Deense eilandje Amager
28 Rosseel, Laura Beweging in de perceptie van Standaardnederlands en tussentaal?
39 Rosseel, Laura De verengelsing van het Nederlands: terechte bezorgdheid? Een onderzoek naar de kennis en perceptie van het Engels bij Vlaamse schoolkinderen
78 Sánchez Romero, Francisco De digitale nieuwsmedia van Nederland in de 21ste eeuw: de Nederlandse taal beïnvloed door het Spaans
73 Sas, Christine Taalprescriptivisme in beweging in de Lage Landen
65 Schetters, Patrick Een dynamisch veld: Nederlands als vreemde en derde taal
28 Speelman, Dirk Beweging in de perceptie van Standaardnederlands en tussentaal?
64 Speelman, Dirk Met of zonder voorzetsel? Zinsdelen in beweging
74 Tereshko, Ekaterina Concepten van dieren in de Nederlandse en Vlaamse fraseologische uitdrukkingen
81 Thije, Jan D. ten Representaties van een Ander in Nederlandse nieuwsmedia
58 Tomaka, Kamila Constant in beweging! De veranderende betekenis van Nederlandse partikels
26 Van de Mieroop, Dorien Wil jij uw bord leegeten? Tussentaal/standaardtaal-variatie in directieven van Vlaamse ouders
45 Van Goethem, Kristel 'Content and Language Integrated Learning' onder de taalkundige, cognitieve en socio-affectieve loep
45 Van Mensel, Luk 'Content and Language Integrated Learning' onder de taalkundige, cognitieve en socio-affectieve loep
39 Van Wyk, Steward Afrikaans en de neerlandistiek in beweging: diverse contacten en perspectieven
57 Velikov, Kaloyan Gouda, beurs en Leidse fles. Over de Nederlandse leenwoorden in het Bulgaars die van eigennamen afgeleid zijn
47 Visser, Mario van de De nieuwe ANS
29 Vogl, Ulrike Over 'Nederlandsen', native speakers en 'new speakers' in tijden van globalisering
26 Wachter, Lieve De Automatische analyse van teksten
62 Wachter, Lieve De Schrijfprocessen van studenten ondersteunen. Een inkijk in verschillende ondersteunende werkvormen en strategieën
65 Wenzel, Veronika Een dynamisch veld: Nederlands als vreemde en derde taal
58 Witczak, Anna Neuro-landistiek? Een hersenschim of toekomst?
47 Wouden, Ton van der De nieuwe ANS

Vertalen

43 Bossaert, Benjamin Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU
60 Budimir, Bojana Woorden en concepten in beweging: overdracht van cultuurspecifieke elementen in vertaling in het kader van het *core-periphery model*
72 Karpenko, Natalia Van *Het verdriet van België* tot *Een miljoen vlinders*: de receptie van de Lage Landen in Oekraïne weer in beweging
43 Kerremans, Koen Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU
43 Knap-Dlouhá, Pavlína Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU
43 Kowalska-Szubert, Agata Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU
60 Novitskaja, Olga Woorden en concepten in beweging: overdracht van cultuurspecifieke elementen in vertaling in het kader van het *core-periphery model*
44 Pancirov Cornelisse, Željana Vakantie a.u.b.! Aanspreekvormen in de toeristische teksten
43 Segers, Jeroen Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU
73 Smeyers, Elies Hugo Claus in Franse vertaling: de interculturele beweeglijkheid van een literair oeuvre
43 Štefková, Marketa Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU
72 Tryczyńska, Katarzyna Vertaalcompetenties en -problemen in beweging bij juridisch vertalen tussen het Nederlands en Pools
72 Varga, Orsolya Intertextualiteit en vertaling. Vormen van intertextualiteit in literaire vertalingen

Welke relatie is er tussen taalkundig onderzoek en theorievorming en (N)VT-didactiek? Geschiedenis en perspectieven

Laurent Rasier
Université de Liège, Liège, België

KEYNOTE **Taalkunde** MSI 00.08 | 09:15 - 10:00

In de geschiedenis van de vreemdetalendidactiek heeft (de aard van) de relatie tussen de wetenschappelijke studie van de structuur en werking van taal (inclusief het modelleren ervan) en de praktijk van het (vreemde)talenonderwijs nogal eens aanleiding gegeven tot discussie. De ideeën op dat vlak laten zich grotendeels in twee hoofdstromen indelen. Aan de ene kant zijn er auteurs die niet geloven in de inbreng van linguïstische analyses en modellen in de praktijk van het (vreemde)talenonderwijs. Aan de andere kant zien andere auteurs in de wetenschappelijke studie van taal de basis, waarop taaldocenten hun lessen en methodes het best kunnen baseren. Deze bijdrage gaat nader in op de discussie rond de (mogelijke) bijdrage van taalkundig onderzoek en theorievorming aan de praktijk van het (vreemde)talenonderwijs. Na een historische schets van de voornaamste argumenten en standpunten staat de vraag centraal in hoeverre recente ontwikkelingen in de taalkunde en taalkundige theorievorming een bijdrage kunnen leveren aan het (vreemde)talenonderwijs. Hierbij wordt met name gefocust op inzichten uit taalgebruikgebaseerde benaderingen ('usage-based linguistics') zoals de functionele en cognitieve taalkunde. Er wordt ook aandacht besteed aan ontwikkelingen binnen de contrastieve taalkunde en het onderzoek naar tweede-/vreemdetaalverwerving. Aan de hand van concrete voorbeelden wordt aangetoond dat die paradigma's en deeldisciplines binnen de taalkunde interessante mogelijkheden bieden voor het onderwijs van het Neder lands als vreemde taal. Er worden ten slotte enkele suggesties en perspectieven voor de toekomst uit de doeken gedaan.

Wil jij uw bord leegeten? Tussentaal/standaardtaalvariatie in directieven van Vlaamse ouders

Dorien Van de Mieroop
KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 10:30 - 11:00

Hoe manoeuvreren Vlaamse ouders zichzelf en hun kinderen door het beweeglijke Vlaamse taallandschap? Wat vertelt hun keuze voor varianten en variëteiten over de sociale betekenis van die varianten en variëteiten?
Thema In deze paper bestuderen we variatie tussen tussentaal en standaardtaal in aanspreekvormen in kindgericht taalgebruik bij Vlaamse ouders. Meer specifiek richten we ons op het gebruik van pronomina in de tweede persoon enkelvoud die Vlaamse ouders gebruiken in directieven gericht tot hun kinderen:

- Schuif jij je bord een beetje dichter alsjeblieft?
- Schuift uw bord 'ns dichter alstublieft?

Hypothese Wanneer we het West-Europese ideaal van democratisch ouderschap toepassen op de hypergestandaardiseerde Vlaamse taalsituatie, kunnen we verwachten dat de standaardvormen *je, jij* en *jouw* meer typisch gelinkt zijn met indirectere, zachtere directieven dan de tussentaalvormen *ge, gij* en *uw*.
Data We testen deze hypothese via een mixed methods-aanpak, waarbij kwantitatieve en kwalitatieve methodes worden gecombineerd om in kaart te brengen hoe tien Vlaamse ouders de vormen inzetten in instructief taalgebruik naar hun kinderen toe. Voor elk van de gezinnen beschikken we over minstens 2,5 uur zelfopgenomen videomateriaal.
Resultaten Een inferentieel statistische analyse van de 590 pronomina die in de control acts van de tien ouders opduiken, helpt ons een duidelijke link leggen tussen parameters zoals type control act, herhaling, verzachters, boosters en type pronomen. Discoursanalytische multimodale analyse van enkele raak gekozen voorbeelden van deze patronen laat daarbovenop zien hoe 'irritatie' hierbij als mediërende factor kan worden gezien.
Conclusie Samen tonen de resultaten dat verschillende Vlaamse gezinnen verschillende normen hanteren: in sommige gezinnen wordt meer typisch standaardtaal gebruikt in directieven, bij andere gezinnen meer typisch tussentaal. Toch zien we daarbij duidelijk dat de variabelen die de keuze tussen de variëteiten sturen, sterk gelijklopen: zachtere directieven zijn gelinkt aan standaardtaalvormen, irritatie is gelinkt aan tussentaalgebruik.
Co-auteur: Eline Zenner, *KU Leuven, Leuven, België*

Automatische analyse van teksten

Carel Jansen[1], Henk Pander Maat[2], Lieve De Wachter[3]
[1] Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Zuid-Afrika
[2] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland
[3] KU Leuven, Leuven, België

Panel Taalkunde MSI 00.08 | 11:00 - 12:30

Schrijven is een complex proces. Het aantal digitale tools, waarmee dit proces kan worden ondersteund, is de laatste jaren sterk toegenomen. Desondanks blijven vooral docenten klagen over het niveau van de afgeleverde verslagen, opiniestukken en papers. Vaak wordt daarbij verwezen naar een algemene achteruitgang van de taalvaardigheid en naar steeds weer terugkerende schrijfproblemen, vooral op het niveau van structuur en samenhang en het hanteren van een wetenschappelijke schrijfstijl.
De laatste jaren is er aan verschillende universiteiten nieuwe software ontwikkeld voor het Nederlands en het Afrikaans voor de automatische analyse van tekstkenmerken die relevant zijn voor kwaliteit van teksten zoals die door bijvoorbeeld studenten geschreven worden. In dit panel wordt dit nieuwe instrumentarium gepresenteerd, worden de gebruiksmogelijkheden besproken en komen ook de beperkingen aan de orde waar bij het gebruik van de nieuwe tools rekening mee gehouden moet worden.

Serge Verlinde, Lieve De Wachter, Geert Peeters, Margot D'Hertefelt en Jordi Heeren - Digitale Schrijfhulp Nederlands KU Leuven
Naast een algemene analyse van 'leesbaarheid en tekstcomplexiteit' – op basis van de Flesch Douma index – vinden er ook controles plaats met aandacht voor verschillende kenmerken van structuur en samenhang, stijl en spelling. De tekst wordt gemarkeerd daar waar er mogelijk een aanpassing nodig of nuttig is. Korte feedback moet de gebruiker begeleiden in het schrijf- en redactieproces. Doordat de schrijfhulp de tekst niet corrigeert, wordt de verantwoordelijkheid, de zelfredzaamheid en de autonomie van de student gestimuleerd, wat zijn motivatie en leerproces kan bevorderen. Specifieke correctie wordt slechts in een beperkt aantal gevallen voorgesteld zoals bij de spellingchecker. Bij deze toepassing gaat bijzondere aandacht naar de samenstellingen (groene stroomcertificaten, groenestroom certificaten of groenestroomcertificaten?) en naar de schrijfwijze van de werkwoorden met bijvoorbeeld dt-fouten.
De huidige versie van de Schrijfhulp begeleidt maar een deel van het schrijfproces. Het zou interessant zijn om de schrijfhulp in de toekomst ook te kunnen inzetten in de planningsfase. Daarnaast willen we de mogelijkheid exploreren om via *parsing* zicht te krijgen op de variatie in de gebruikte zinsbouw (detectie) of te kijken hoe we een student kunnen helpen om een meer

genrespecifieke schrijfstijl te ontwikkelen (predictie). Ook de mogelijkheden van *argumentative zoning* en *deep learning* worden verder verkend.

Henk Pander Maat, Suzanne Kleijn en Ted Sanders – Een nieuwe leesbaarheidsvoorspeller voor het Nederlands

In Nederland bestaat er tot dusver slechts één leesbaarheidsformule die gebaseerd is op wetenschappelijk onderzoek: de Cito Leesbaarheidsindex voor het Basisonderwijs, kortweg CLIB. Wij hebben nu een leesbaarheidsvoorspeller gebouwd voor het voortgezet onderwijs.

Enerzijds ontwikkelden we een tool die een groot aantal tekstkenmerken oplevert voor Nederlandse teksten, T-Scan. Anderzijds deden we leesonderzoek onder ruim 2.800 VO-leerlingen (van 2 vmbo tot 4 vwo). We maakten daarbij gebruik van cloze-toetsen; daarbij moet de lezer woorden invullen die uit de teksten zijn weggelaten. Hoe beter dat lukt, hoe makkelijker de tekst is. Elke leerling maakte digitaal vier cloze-toetsen.

Voor alle teksten is de gemiddelde cloze-score bepaald. Die scores hebben we vervolgens proberen te voorspellen met de tekstkenmerken die T-Scan voor die teksten bepaald had. We slaagden erin om ongeveer 75% van de variantie in tekstscores te verklaren met vier tekstkenmerken: woordfrequentie, aantal bijvoeglijke bepalingen, concreetheid van naamwoorden en de lengte van de grammaticale afhankelijkheden. Onze voorspeller deelt teksten redelijk betrouwbaar in in vier moeilijkheidsniveaus. Zo'n moeilijkheidsniveau wordt gedefinieerd aan de hand van de gemiddelde scores die leerlingen van bepaalde onderwijsniveaus halen op teksten van dit niveau. Op basis van het leerlingenonderzoek is naast T-Scan een tweede, meer publieksvriendelijke tool gebouwd: Leesbaarheidstool. Die tool geeft het moeilijkheidsniveau van de tekst, meldt waarden voor een tiental belangrijke tekstkenmerken, vergelijkt de tekst op die kenmerken met tien bekende Nederlandse tekstgenres en visualiseert mogelijk problematische tekstpassages. Voor onderzoekers zijn T-Scan en Leesbaarheidstool vrij toegankelijk.

Carel Jansen (in samewerking met Rose Richards, Liezl van Zyl en Bo Blankers) - Op die pad na 'n betere leesbaarheidsformule vir Afrikaans

Tot dusver bestaan daar vier leesbaarheidsformules vir Afrikaans: twee is ontwikkel deur Van Rooyen (1986), een deur McDermid Heyns (2007) en een deur McKellar (2008). In ons studie het ons die geldigheid van hierdie vier formules vir die eerste keer vergelyk, en wel aan die hand van tien Afrikaanse tekste (vyf artikels uit 'n populêre tydskrif en vyf dokumente met regeringskommunikasie). Eerstens is elke teks gemeet aan alle eienskappe wat in die vier leesbaarheidsformules ingesluit is. Daarna is daar vir elke teks vyf verskillende sluitingstoetse (cloze tests) gebruik om werklike teksbegrip te assesseer, wat vyftig toetse opgelewer het. Altesaam 149 Afrikaanssprekende deelnemers met verskillende vlakke van opvoeding het elkeen 'n stel van twee uit die vyftig sluitingstoetse afgelê. Slegs die McKellar-formule het voorspellings opgelewer wat beduidend korreleer met werklike verstaanbaarheid volgens die sluitingstoetse.

Ons het ook 'n nuwe geoutomatiseerde leesbaarheidsformule vir Afrikaans ontwikkel. Om dit te kan doen, en om die geldigheid van hierdie formule ook te kan toets, is die uitkomste van sluitingstoetse oor 25 tekste by altesaam 375 deelnemers gekombineer met tekseienskappe soos gemeet aan die hand van outomatiese sinsontleders, woordsoortetiketteerders en ander taaltegnologie-instrumente wat onlangs vir Afrikaans ontwikkel is. Tot nog toe lyk dit asof ons nuwe formule baie beter werk as die vroeër formules.

De verzwakking van de sterke werkwoorden in het Nederlands: een multifactorieel, diachroon onderzoek

Isabeau De Smet

KU Leuven, Leuven, België FWO Vlaanderen, Brussel, België

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 14:00 - 14:30

In het Nederlands bestaan er net als in andere Germaanse talen twee manieren om het preteritum en participium te vormen: enerzijds is er de sterke vervoeging, waarbij ablaut optreedt, zoals bij *vaar-voer-gevaren*. Anderzijds hebben we de zwakke vervoeging, waar een dentaalsuffix aan de stam wordt toegevoegd, zoals bij *speel-speelde-gespeeld*. Door de eeuwen heen zijn echter veel van de oorspronkelijk sterke werkwoorden zwak geworden (o.a. *maalde* in plaats van oorspronkelijk *moel*, *besefte* in plaats van oorspronkelijk *besief*). Deze 'verzwakking van de sterke werkwoorden' is een geliefd onderwerp in de taalkunde: naast heel wat psycholinguïstische en computationeel-taalkundig onderzoek, zijn er ook vele studies waarin de factoren onderzocht worden die deze verzwakking beïnvloeden, zoals o.a. Lieberman et al., 2007 en Carroll et al., 2012 (frequentie als factor) en Knooihuizen & Strik, 2014 (ablautklasse als factor). Wat tot nu toe ontbreekt, is onderzoek dat deze (en andere) factoren samenbrengt in één overkoepelende studie over meerdere eeuwen.

Deze bijdrage brengt daar verandering in aan de hand van een corpusstudie van het Nieuwnederlands (vanaf ca. 1500). Naast frequentie en werkwoordklasse wordt onder andere gekeken naar het klinkerpatroon van het werkwoord (Van de Velde & Kestemont, 2015), de etymologie (Fertig, 2009), het aspect (Baayen & Moscoso del Prado Martin, 2012) en andere morfologische aspecten van het werkwoord in een *mixed-effects* regressiemodel. Resultaten uit een eerdere corpusstudie over de verzwakking van de sterke werkwoorden in vroegere eeuwen van het Nederlands (ca. 800-1400) tonen het belang van een multifactoriële aanpak: frequentie blijkt inderdaad lang niet de enige factor van belang te zijn in deze verandering (De Smet, 2017).

- Baayen, R.H., Prado Martin, F.M.D. (2005). Semantic density and past-tense formation in three Germanic languages. *Language* 81. 666-698.
- Carroll, R. & Svare, R. & Salmons, J. (2012). Quantifying the evolutionary dynamics of German verbs. *Journal of Historical Linguistics* 2. 153-172.
- De Smet, I. (2017). De verzwakking van de sterke werkwoorden in Oud- en Middelnederlands. (Paper presented at Herfstvergadering van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, Gent, 21 October 2017).
- Fertig, D. (2009). Are strong verbs really dying to fit in? (Paper presented at GLAC 15, Banff, May 2009.)
- Knooihuizen, R., & Strik, O. (2014). Relative productivity potentials of Dutch verbal inflection patterns. *Folia Linguistica Historica* 35. 173-200.
- Lieberman, E., & Michel, J.B., Jackson, J., & Tang, T., & Nowak, M. A. (2007). Quantifying the evolutionary dynamics of language. *Nature, 449*. 713-716.
- Van de Velde, F., & Kestemont, B. (2015). Using mixed-effects logistic regression to assess the determinants of regularisation of strong inflection in Dutch. (Paper presented at SLE 48 Workshop. Shifting classes: Germanic strong and weak preterites and participles, Leiden, 3 september 2015.)

Beweging in de perceptie van Standaardnederlands en tussentaal?

Laura Rosseel[1], Dirk Speelman[2], Dirk Geeraerts[3]
[1-3] KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 14:30 - 15:00

In de Nederlandse taalkunde heerst debat over de status van de zogenaamde tussentaal ten opzichte van het Standaardnederlands in Vlaanderen. Die tussentaal is een erg variabele en moeilijk af te bakenen taalvariëteit die de afstand tussen de traditionele dialecten en de standaardtaal overbrugt. Deze variëteit verspreidt zich snel en volgens sommige taalkundigen zou zij zelfs kandidaat zijn om een nieuwe vitale standaardvariëteit te vormen (De Caluwe, 2009; Grondelaers et al., 2011). In dat geval kan men spreken van een scenario van destandaardisering en endogene restandaardisering. Aangezien standaardtaal in sterke mate een ideologisch construct is, namelijk een variëteit met hoog maatschappelijk prestige, verdient dit vraagstuk niet enkel onderzoek vanuit een taalproductieperspectief, maar ook vanuit het oogpunt van taalperceptie (Milroy & Milroy, 1985). Wij onderzoeken de status van beide variëteiten vanuit dat laatste perspectief.
In een reeks experimentele studies werden bij Vlamingen uit verschillende regio's zowel impliciete als expliciete attitudes gemeten met uiteenlopende methodes, van innovatieve sociaal-psychologische attitudemeettechnieken tot traditionele vragenlijsten. In een eventueel destandaardiseringsscenario verwachten we resultaten die aantonen, dat het aanzien van de standaardvariëteit taant, terwijl het prestige van tussentaal stijgt. De resultaten van onze experimenten wijzen echter niet in die richting. Respondenten staan positiever tegenover de standaardvariëteit dan tegenover regionaal getinte tussentaal, zelfs tegenover tussentaal uit de eigen regio. Verder associëren ze Standaardnederlands met een hoge socio-economische status en formele situaties, al kan deze variëteit ook in informele contexten op een positieve evaluatie rekenen. Hoewel tussentaal minder positief beoordeeld wordt dan Standaardnederlands, kan de variëteit wel op appreciatie rekenen in informele contexten. Sprekers die zich bedienen van tussentaal worden gezien als hip en entertainend, maar niet als prestigieus. Op basis van deze resultaten besluiten we, met enige voorzichtigheid, dat op dit moment in het hoofd van de Vlaamse taalgebruiker Standaardnederlands nog steeds de enige prestigevariant is in formele situaties en dat in deze context (nog) geen plaats is voor tussentaal.

- De Caluwe, J. (2009). Tussentaal wordt omgangstaal in Vlaanderen. *Nederlandse Taalkunde*, *14*(1), 8-25.
- Grondelaers, S., Hout, R. Van, & Speelman, D. (2011). A perceptual typology of standard language situations in the Low Countries. in: Coupland, N., & Kristiansen, T. (eds.), *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe* (pp. 199-222). Oslo: Novus Press.
- Milroy, J. & Milroy, L. (1985). *Authority in Language: Investigating Language Prescription and Standardisation*. London: Routledge.

De groeiende tussentaligheid in het Vlaamse onderwijs: een kwestie van herkenning zonder erkenning

Jolien De Decker
Instituut voor Levende Talen KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 15:00 - 15:30

Het Vlaamse taallandschap kenmerkt zich door een ontzettende diversiteit aan taalvariëteiten, ook binnen de schoolmuren. Deze presentatie geeft de resultaten weer van een attitude- en perceptieonderzoek dat we uitvoerden bij 203 zesdejaars en hun leerkrachten verspreid over Vlaanderen. Aan de hand van enquêtes en interviews gingen we na hoe jongeren de verschillende variëteiten percipiëren en ervaren. De kwalitatieve en kwantitatieve resultaten die uit deze studie voortkomen, maken het niet alleen mogelijk een algemeen beeld te schetsen, maar ook regionale verschillen na te gaan.
Met die resultaten gaan we vervolgens in op de reeds vastgestelde kloof tussen de Vlaamse talenbeleidsnota van de toenmalige Vlaamse minister van Onderwijs, Frank Vandenbroucke, die de standaardtaal als norm voorschrijft, en de huidige taalpraktijk, waar tussentaal vaak de voertaal blijkt (Delarue, 2011). Hoewel de resultaten aangeven dat de standaardtaal tot op een zekere hoogte wel herkenning geniet als schooltaal, wijst het onderzoek op een zeker gebrek aan erkenning. Met behulp van de onderzoeksresultaten trachten we mogelijke verklaringen te zoeken voor die discrepantie en in het licht te plaatsen van de actuele discussie rond taalvariatie op school (o.m. Debrabandere, 2015; Delarue, 2016).

Onbelemmerde bloei: het Hollandsch in Zuid-Afrika

Toni Bandov
Universiteit van Zagreb, Zagreb, Kroatië

Onderzoek in beweging Taalkunde MSI 00.08 | 15:30 - 16:00

Onlangs is de webpagina www.voertaal.nu van start gegaan. Een gezamenlijk initiatief van het Zuid-Afrikahuis te Amsterdam en LitNet in Stellenbosch. Als doelstelling geldt de 'vanzelfsprekendheid' van het Nederlands en Afrikaans als 'lingua franca' in het hedendaagse culturele en economische verkeer. Hiermee is nogmaals nadrukkelijk de behoefte aangeduid om die twee taalgebieden nauw in contact te brengen. Maar waarom is dat zó vanzelfsprekend? Zegt dit ook iets over het Nederlands in beweging? Wat kan ons de hedendaagse culturele productie in het Afrikaans in een meertalige context nog bijleren?
Het verhaal van het Hollands in Zuid-Afrika is net zo fascinerend als onbekend. De omstandigheden omtrent zijn 'toevallige' geschiedenis (als we de oorspronkelijke bedoeling van het VOC in acht nemen) is zonder precedent in de taalgeschiedenis. Toch bleek dit belangrijke onderdeel van de taalgeschiedenis verwaarloosd te zijn bij het onderzoeken van de latere taal die zich in Zuid-Afrika heeft verspreid. Dat sociale omstandigheden een beslissende rol spelen bij taalontwikkeling hoeft niet benadrukt te worden. Door juist die omstandigheden te schetsen, samen met de taalkundige 'bagage' van de oorspronkelijke kolonisten, kunnen we er toch in slagen een indruk te krijgen van wat zich toentertijd op talig vlak heeft kunnen afspelen.
In mijn bijdrage zal ik me uitsluitend richten op het Standaard-Afrikaans en zijn morfo-syntactische kenmerken en overeenkomsten met Zuid-Hollandse dialecten uit de zeventiende eeuw. Dit zal een brug slaan tussen het hedendaagse Nederlands en Afrikaans. Hiervoor zal ik vooral de dialectische onderzoeken van G.G. Kloeke uit het boek *Herkomst en groei van het Afrikaans* (1950) gebruiken. Nadat we een duidelijke kijk gekregen hebben op wat er inhoudelijk gesproken werd aan de Kaap in de zeventiende eeuw, zal ik overgaan naar de presentatie van twee tegengestelde theorieën over de ontstaansgeschiedenis van het latere Afrikaans. Aan de ene kant is dat de 'spontaniteitstheorie' van J.J. Smith uit het artikel *Theories about the origin of Afrikaans* (1952) en aan de andere kant het werk van Hans den Besten (aansluitend aan het vroegere werk

van D.H. Hesseling) en de zoektocht naar een 'hypothetisch creools stadium' gekenmerkt door het Hollands getinte 'Proto-Afrikaans II' en het niet-Europese 'Proto-Afrikaans I'. Daaraan koppel ik historisch onderzoek naar de oorsprong van de kolonisten en hun sociale status.
Wat daarop volgde is deels te beschouwen als een onbelemmerde ontwikkeling van een nieuwe taal van de kolonisten. Die ontwikkeling had onbelemmerd kunnen opbloeien door een snelle verspreiding van de kolonisten naar het binnenland en zonder institutionele druk van de school, Kerk of Staat. Dat werd toen nog ten onrechte als 'gebrekkig' of 'krom' Hollands bestempeld. Wat zijn eigenlijke geschiedenis vormde, bleef lange tijd in de schaduw vanwege, enerzijds, de onbetwistbare positie van het Nederlands als officiële taal van het bestuur, school en de Kerk, en anderzijds, de latere tegenstand van de Britten uitsluitend tegen het *Nederlands*, waardoor ze de al ingeënte positie van het Afrikaans voorbij zagen vliegen.
Wat ik zal proberen te bewijzen is het volgende:

- Het Afrikaans is geen mengelmoes ontstaan op 'Hollandse' basis en 'vervormd' door het Frans van de Hugenoten, Nederduits of Portugees-Maleis.
- Het Afrikaans heeft zijn snelle ontwikkeling te danken aan het gebrek aan elke soort institutionele dwang en mede door het (politieke) zelfbewustzijn ontstaan deels in strijd met het VOC-bestuur en vooral na de komst van de Britten.
- De sociaal-historische omstandigheden aan de Kaap speelden de beslissende rol in de totstandkoming van het Standaard-Afrikaans, wat zeer verschilt van de geschiedenis van de creooltalen ontstaan elders in koloniale contactgebieden.

Over 'Nederlandsen', native speakers en 'new speakers' in tijden van globalisering

Ulrike Vogl
Universiteit Gent, Gent, België

KEYNOTE **Taalkunde** MSI 00.08 | 16:30 - 17:15

Het Nederlands is een pluricentrische taal: er is Belgisch-Nederlands, Surinaams-Nederlands, Caribisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands. Bovendien zijn er tal van regionale en sociale variëteiten en wordt het Nederlands over de hele wereld als tweede of vreemde taal gesproken. In analogie met het gebruik van de term 'Englishes' zou men kunnen spreken van 'Nederlandsen'. In de extramurale neerlandistiek wordt al langer nagedacht over het nut van het aanleren van dé Nederlandse standaardtaal (Diepeveen & Hüning, 2013). Ook in de intramurale neerlandistiek zou men zich kunnen afvragen of het streven naar het standaardtaalideaal misschien niet achterhaald is. In deze presentatie vat ik bevindingen samen van interviews met studenten aan universiteiten in Vlaanderen en Nederland. Is de huidige generatie studenten nog steeds gehecht aan de zogenaamde standaardtaalideologie? Of is er sprake van een trend richting functioneel taalgebruik met een focus op verstaanbaarheid en efficiënte communicatie (Vogl, 2017 & 2017a)?

- Diepeveen, J. & Hüning, M. (2013). Tussentaal als onderwerp van (vreemdetalen)onderwijs. *Ons erfdeel* 4, 82-89.
- Vogl, U. (2017). Op bezoek bij de buren: gesprekken met studenten in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. *VakTaal* (Tijdschrift van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek) 30(2), 18-19.
- Vogl, U. (2017a). Standard language ideology and multilingualism: results from a survey among European students. *European Journal of Applied Linguistics*. DOI: https://doi.org/10.1515/eujal-2016-0016

Verhalen voor kinderen van dubbelpublieksauteurs Remco Campert en Mensje van Keulen als communicatie in de richting van solidariteit tussen generaties

Irena Barbara Kalla
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

KEYNOTE **Letterkunde** MSI 00.14 | 09:15 - 10:00

Ik wil ingaan op de kinderverhalen van Remco Campert (1929) en Mensje van Keulen (1946) als een vorm van communicatie die de solidariteit tussen generaties bevordert en een visie van een onverdeelde wereld propageert. Een eerste verkenning van deze verhalen voor kinderen laat zien dat de auteurs die vooral op het volwassen publiek gericht zijn, in hun teksten voor kinderen de lat hoog houden. De dubbele geaddresseerdheid is bijzonder opmerkelijk en kan worden geobserveerd op verschillende niveaus: verteltechnisch, stilistisch en inhoudelijk. In verteltechnisch opzicht heeft men vaak te maken met een gedramatiseerde verteller die commentaar levert, toelichting geeft of de lezer toespreekt. Op stilistisch niveau komt de dubbele geadresseerdheid tot uiting in de complexe dictie (metaforiek, intertekstuele verwijzingen, verwijzingen naar de maatschappelijke actualiteit). Op inhoudelijk niveau wordt gepleit voor solidariteit tussen de generaties. Dat is het gevolg van de in deze teksten ondernomen pogingen om het bewustzijn te creëren van onderlinge afhankelijkheid tussen de generaties en breder tussen de wereld van mensen, dieren en dingen. Dit gebeurt onder andere door omkering van machtsverhoudingen, waarbij elkaars anders-zijn wordt erkend als een voorwaarde voor een harmonisch functionerende gemeenschap. Als theoretisch kader gebruik ik het concept van *aetonormativity* (Nikolajeva, 2010) en de concepten uit het 'dialectical critical realisme' uitgewerkt door Priscilla Alderson (2016) voor 'childhood studies' alsook inzichten uit 'alterity studies' en 'animal studies' zoals die worden toegepast op jeugdliteratuur.
Een analyse van het werk van deze twee auteurs, gecanoniseerd als auteurs voor volwassenen, helpt niet alleen de plaats van hun kinderboeken in hun oeuvre te bepalen, haalt niet alleen de verschillende literaire technieken naar voren waardoor een tekst met het publiek van alle leeftijden communiceert, maar laat ook zien dat de auteurs die zich in hun werk vooral tot het volwassen publiek richten, hun kindlezer als evenknie beschouwen.

Onbekend maar niet onbemind? Over de plaats en integratie van literatuur in het NVT-onderwijs

Stéphanie Vanasten[1], Sara Jonkers[2]
[1-2] KU Leuven, Leuven, België

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 10:30 - 11:00

In de aangrenzende regio's van het Nederlandse taalgebied, zoals Franstalig België, krijgen leerders in het secundair onderwijs een aanzienlijk aantal uren Nederlands. Toch blijkt Nederlandstalige literatuur in vergelijking met andere taalgebieden weinig aan bod te komen tijdens de lessen Nederlands voor anderstaligen (Ohlsen, 2014: 16).
In deze studie uitgevoerd met de hulp van een masterstudente aan de UCL (Wannyn, 2017), stellen we eerst de vraag naar de concrete plaats en integratie van literatuur binnen het NVT-onderwijs. We zijn hiervoor uitgegaan van de officiële leerplannen van het ministerie van de Franse gemeenschap in België. Anders dan didactische benaderingen op het terrein

kunnen doen vermoeden, blijken deze leerplannen moderne vreemde talen ruimte te bieden voor literaire teksten o.a. bij leesvaardigheid en interculturele competentie. Terwijl literatuur onder vuur lijkt te liggen in opleidingscurricula, is uit onderzoek nochtans bekend dat literaire teksten inzichten in de cultuur van een vreemde taal kunnen vergroten (zie o.a. Collie en Slater, 1987: 4, Ohlsen, 2014: 6) en geschikt zijn voor interculturele leerdoelen (Van der Knaap, 2015: 212). Literatuur zou bovendien waardevol zijn voor de persoonlijke ontwikkeling van de leerder (zie o.a. Dirksen, 2004: 4). Recenter onderzoek suggereert zelfs dat het lezen van literatuur empathie zou kunnen bevorderen (Kidd & Castano, 2013; van der Veen, 2013). De resultaten van onze steekproef afgenomen bij Franstalige jongeren van de derde graad middelbaar onderwijs (16-18-jarigen, A2/B1-niveau) laten verrassend zien, dat en waarom er expliciet vraag is naar een groter literair aanbod in de taalopleiding. Onze bijdrage, die zich beweegt op het snijpunt van verschillende disciplines (literatuurdidactiek Nederlands in de vreemde taal, literatuurwetenschap, didactiek van het Nederlands als vreemde taal), wil doen nadenken over de manier waarop we Nederlandstalige literatuur niet enkel als intercultureel onderzoeksobject claimen en kunnen bestuderen, maar ook als werkinstrument kunnen inzetten om interculturele competenties te verhogen en leergierigheid en persoonlijke ontwikkeling te stimuleren.

- Collie, J. & Slater, S. (1987). *Literature in the language classroom. A resource book of ideas and activities.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Dirksen, J. (2004). Waar doen we het eigenlijk allemaal voor? Over het nut van literatuur(geschiedenis)onderwijs. In: *Tsijp/Letteren* 14, 3-6
- Kidd, D.C. & Castano E. (2013). Reading Literary Fiction Improves Theory of Mind. *Science,* 3 october 2013.
- Ohlsen, R. (2014). Nederlandse literatuur in de NT2-les. *Les* 190, 16-18.
- Van der Knaap, E. (2015). De transfer van literaire competentie naar de vreemde taal. Schram, D. (red.), *Hoe maakbaar is de lezer?* Delft: Eburon, 209-224.
- Van der Veen, C. (2013). Lezen van literatuur bevordert empathisch vermogen. *De Volkskrant*. 4 oktober 2013.
- Wannyn, J. (2017). *Literatuur onder vuur? Onderzoek naar de plaats en integratie van literatuur in de NVT-lessen in Franstalig België.* Masterscriptie onder begeleiding van S. Jonkers & S. Vanasten. Université catholique de Louvain.

DLBT/Eastbound: de circulatie van Nederlandstalige literatuur gedigitaliseerd en onderzocht

Herbert Van Uffelen[1], Marlou de Bont[2], Theresia Feldmann[3], Ton van Kalmthout[4]

[1-2] Universität Wien, Wien, Oostenrijk
[3] KU Leuven, Brussel, België
[4] Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis KNAW, Amsterdam, Nederland

Panel Letterkunde MSI 00.14 | 11:00 - 12:30

Hoe kunnen we de circulatie van Nederlandse literatuur en haar vertalingen en adaptaties zo accuraat mogelijk in kaart brengen en bestuderen? Deze vraag verbindt het NWO-project Eastbound, waarin de circulatie van Nederlandstalige literatuur in het Duitse, Poolse, Tsjechische en Hongaarse taalgebied tussen 1850 en 1990 wordt onderzocht, met het DLBT-project van de afdeling Nederlands aan de Universität Wien. Sinds juni 2015 wordt daar in samenwerking met Eastbound gewerkt aan een nieuwe digitale bibliografie en bibliotheek voor Nederlandstalige literatuur in vertaling. Via dit panel willen we deze 'Digital Library and Bibliography of Literature in Translation' (DLBT) lanceren en aan het publiek voorstellen.
De eerste lezing begint met een demonstratie van het DLBT-project en de technische mogelijkheden van deze nieuwe databank gevolgd door de presentatie van de eerste showcase *Flämisches Stilleben* (1845), Melchior von Diepenbrocks Duitse vertaling van Hendrik Consciences *Wat eene moeder lyden kan*, *Hoe men schilder wordt* en *Siska van Roosemael*. Centraal staat daarbij de vraag naar de wisselwerking tussen de veranderde paratekst en de receptie van de bundel in het Duitse taalgebied. De tweede lezing presenteert een deelonderzoek binnen het Eastbound-project rond het voortleven van Felix Timmermans' kerstverhalen in Duitse adaptatie. De afsluitende lezing gaat – eveneens in het kader van het Eastbound-project – in op het transnationale schrijverschap van Judith Herzberg. In alle gepresenteerde deelonderzoeken wordt gewerkt met data uit de DLBT. Door middel van deze drie lezingen wil dit panel een overzicht bieden van zowel de technische als de inhoudelijke mogelijkheden van de nieuwe DLBT-databank voor onderzoek naar de dynamiek van de Nederlandstalige literatuur en haar vertalingen en adaptaties vanuit een transnationaal en intercultureel perspectief.

Herbert Van Uffelen en Marlou de Bont - De DLBT of beweging brengen in een Vlaams stilleven

Melchior von Diepenbrock (1798-1853) gaf zijn Duitse vertaling van Hendrik Consciences *Wat eene moeder lyden kan*, *Siska van Roosemael* en *Hoe men schilder wordt* in 1845 de titel *Flämisches Stilleben*. Achter dit Vlaamse stilleven gaan echter verschillende tekstuele en contextuele bewegingen schuil. *Flämisches Stilleben* is namelijk niet alleen het resultaat van een beweging van de Nederlandse taal naar de Duitse, maar ook van een ingrijpend gewijzigde paratekst. De drie teksten werden voor de Duitse uitgave immers gebundeld, ingeleid door de vertaler en voorzien van een nieuwe titel, waardoor ze samen een 'Vlaams stilleven' vormen.
De wens om de bewegingen achter deze en andere literaire werken zichtbaar te maken en in kaart te brengen is de voornaamste drijfveer achter de DLBT (Digital Library and Bibliography of Literature in Translation), de nieuwe databank voor vertalingen en adaptaties van Nederlandstalige literatuur. De DLBT werd ontwikkeld door de afdeling Nederlands van de Universität Wien en is een gecombineerde digitale bibliografie en bibliotheek waarin niet alleen toegang tot de vertalingen zelf, maar ook tot receptiedocumenten over de betreffende vertalingen wordt geboden. In samenwerking met de universiteitsbibliotheek van de Universität Wien en met financiële ondersteuning van het FWF worden hiervoor ca. 100 boeken en 300 receptiedocumenten gedigitaliseerd.
Als eerste showcase van dit digitaliseringsproject wordt in deze lezing de tweede druk van *Flämisches Stilleben* voorgesteld. Door middel van een analyse van de paratekstuele kenmerken van de showcase en de receptie van de bundel in het Duitse taalgebied op basis van gegevens in de DLBT wordt geïnventariseerd of en hoe de nieuwe paratekst een rol heeft gespeeld in de manier waarop critici het werk classificeerden en interpreteerden.

Theresia Feldmann - 'Het Kindeke Jezus' in Duitsland, het voortleven van Felix Timmermans' kerstverhalen in Duitse adaptatie

Weinig andere Nederlandstalige schrijvers kenden in Duitsland hetzelfde soort succes als Felix Timmermans. De talrijke vertalingen van zijn boeken bereikten hoge oplages; zo werden er van *Pallieter* alleen tot in 1959 bijna 300.000 exemplaren gedrukt (Stronks, 1968). Naast *Pallieter* waren vooral zijn kerstverhalen een groot succes (DLBT, 2017). Hoewel hij tijdens zijn leven

in Duitsland een bekend publiek figuur was, raakte de naam Timmermans in de loop der jaren in de vergetelheid. Betekent dit ook dat zijn teksten uit het collectieve geheugen verdwenen zijn? In het kader van het project CODL (The Circulation of Dutch Literature) werd al veel onderzoek naar de adaptatietrajecten van teksten zoals *De Leeuw van Vlaanderen* (IN, 2016) of *Elckerlijc* (Réthelyi, 2017) uitgevoerd, die in een of andere vorm nog altijd voortleven. Deze lezing onderzoekt het traject van Timmermans' kerstverhalen, die in Duitsland een verrassende adaptatiegeschiedenis kennen. Anders dan *Pallieter* en evenals bijvoorbeeld *Elckerlijc* baseren deze teksten zich op bekende verhalen, een transnationaal referentiekader dat de receptie misschien vergemakkelijkte.
Na een analyse van de kwantitatieve vertaal- en adaptatiedata beschikbaar in de DLBT focust deze lezing zich op twee specifieke adaptaties: een radio-luisterspelversie van *Das Jesuskind in Vlaanderen* (Timmermans, 1952) en een marionettentheatervoorstelling van *St. Nikolaus in Not* (Timmermans, 1954) die door de bekende 'Augsburger Puppenkiste' voor de Duitse openbare omroep geproduceerd werd. Ik zal proberen te verklaren waarom het juist deze teksten zijn die tot de literaire erfenis van Timmermans in Duitsland horen. Wat betekenden adaptaties voor massamedia zoals televisie en radio voor de receptie van Timmermans als auteur? Welke adaptatiestrategieën werden gebruikt? Hoe functioneren deze 'teksten' in de Duitse context?

Ton van Kalmthout - Het transnationale schrijverschap van Judith Herzberg
Judith Herzberg heeft in Nederland een grote bekendheid gekregen als dichteres, scenario- en toneelschrijfster. In de afgelopen 55 jaar bouwde zij een oeuvre op van circa 40 boektitels en werk van haar werd eveneens verfilmd en opgenomen in tal van bloemlezingen. Zo bereikte zij een breed publiek en kreeg ze tevens de nodige waardering van professionele literatuur- en theatercritici. Herzberg werd diverse malen onderscheiden met belangrijke literaire prijzen zoals de Constantijn Huygensprijs (1994) en de P.C. Hooftprijs (1997). In 2018 zal zij worden benoemd tot erelid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Minder bekend is dat zij ook een internationale carrière heeft opgebouwd, niet alleen als oorspronkelijk schrijfster, maar ook als vertaalster van toneelstukken van Euripides, Julien Green, Henrik Ibsen, Anton Tsjechov en Frank Wedekind. Haar eigen werk werd eveneens vertaald door vertalers van naam zoals Judit Gera, Günter Grass, Gregor Laschen en Philippe Noble. Herzbergs poëzie en theaterteksten zijn niet alleen verschenen in het Duits, Frans en Hongaars, maar ook in andere talen, zoals het Engels, Servokroatisch en Zweeds.
Het is de meertalige kant van Herzbergs schrijverschap die centraal staat in deze lezing. Zij gaat in het kader van het NWO-project Eastbound na hoe haar (vertaalde) oeuvre buiten Nederland is opgebouwd, welke teksten daarvan deel uitmaken en hoe deze zijn bewerkt. Daarnaast wordt onderzocht hoe zowel Herzberg zelf als andere bemiddelaars zich voor de transnationale verspreiding van haar werk hebben ingezet en welke rol mediërende instanties – zoals het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, het Theater Instituut Nederland en enkele uitgeverijen – daarbij hebben gespeeld. Ten slotte laat de lezing zien welke weerklank Herzberg heeft gekregen buiten Nederland. Een belangrijk hulpmiddel bij dit soort onderzoek is de DLBT. De lezing laat eveneens zien welke ondersteuning dit digitale instrument kan bieden bij de studie van een transnationaal schrijverschap als dat van Judith Herzberg.

- Stronks, W.J. (1968). *Felix Timmermans in German Translation: His Works and their Reception*. Vanderbilt University, p. 45.
- Zie Digital Library and Bibliography for Literature in Translation (DLBT), Statistics, Universiteit Wenen, 2017 (betaversie, nog niet openbaar).
- *Internationale Neerlandistiek* (2016). Vol. 54, No. 3.
- Réthelyi, O. (2017). Elckerlijc, Everyman, Jedermann and Akárki in Hungary: Max Reinhardt and the Transfer of Medieval Dutch Literature. In: Brems, E., Réthelyi, O., & Kalmthout, T. van (eds.), *Doing Double Dutch - The International Circulation of Literature from the Low Countries* (pp. 133-152). Leuven: Leuven University Press.
- Timmermans, F. (1952). *Das Jesuskind in Flandern: Weihnachtliches Hörspiel*. Hamburg: Nordwestdeutscher Rundfunk.
- Timmermans, F. (1954). *St. Nikolaus in Not*, Prod: Augsburger Puppenkiste. Frankfurt: Hessischer Rundfunk.

'Op nieuws overzien, verandert, en vermeerdert'. Veranderende maatschappijkritiek in het zeventiende-eeuwse komische toneel uit de Nederlanden

Johanna Ferket
Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 14:00 - 14:30

Zeventiende-eeuwse kluchten en blijspelen bevatten heel wat maatschappijkritiek. Toneelschrijvers toonden volkse personages tijdens hun dagelijkse bezigheden en legden hen commentaar op gewoontes, trends en sociale problemen in de mond. Toneel presenteerde uiteenlopende visies op het podium, wat tegelijk een uitnodiging aan het publieke was om de maatschappelijke kwesties te bediscussiëren. Het komisch theater toont welke ergernissen er in de maatschappij leefden, maar ook of die al dan niet onderhevig waren aan veranderingen. Van verschillende kluchten en blijspelen verschenen immers meerdere edities die vaak werden bewerkt. In sommige edities werden de maatschappijkritische passages grondig aangepast, uitgebreid of weggelaten, terwijl ze in andere ongewijzigd bleven.
Waarom pasten sommige toneelschrijvers hun maatschappijkritiek aan? Wanneer is kritiek 'actueel' of regionaal en wanneer 'universeel' of tijdloos? Pasten sommige toneelschrijvers hun kritiek misschien aan onder druk van een publiek, dat er aanstoot aan nam of belangstelling had voor andere thema's? Oefende de overheid druk uit? Werden stukken bijgewerkt om toneel-technische redenen, of omdat de opvattingen over de rol van het toneel waren veranderd?
De antwoorden op deze vragen zullen inzicht geven in de manier, waarop het komische theater zich al dan niet aanpaste aan de veranderende zeventiende-eeuwse maatschappij.

Vormen in beweging. Over de poetica van M. Vasalis

Anikó Daróczi
Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 14:30 - 15:00

M. Vasalis gaat op een intrigerende manier om met vaste vormen. Zoals ze zelf ook opmerkte, werkte zij als dichter met in haar jeugd in haar geheugen geprente structuren die zich als houvast leenden bij het uitspreken van woorden. Een gemoedstoestand bepaalde dan het krachtenveld dat de woorden in een bepaalde volgorde regelde. In een vroeger onderzoek keek ik naar haar vroege poezie, waarin de vaste vormen nog nauwelijks herkenbaar waren en zich alleen door een zeer nauwkeurige analyse lieten onthullen. Nu ben ik op zoek naar

bijna onmiddellijk herkenbare sonnetvormen en andere vaste vormen die zich vooral in haar tweede dichtbundel concentreren (*De vogel Phoenix*, 1947). Deze bundel opent met drie rouwgedichten die een zeer strenge vorm hebben en zich als drieluik aanbieden. De strenge bouw heeft met het uitspreken van onzegbaar verdriet te maken. Na een korte bespreking van de samenhang tussen vorm en inhoud in deze drie gedichten ga ik op zoek naar de dynamiek van de beweging van de vormen in Vasalis' poezie en probeer op die manier de (mystieke) band te begrijpen tussen haar leven en haar manier van schrijven.

'Decibelletrie': het literaire hoorspel en de Nederlandse radio-omroepen

Siebe Bluijs[1], Evelien Verschueren[2]
[1-2] Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 15:00 - 15:30

In de tweede helft van de twintigste eeuw waren tal van Nederlandse literaire auteurs betrokken bij hoorspelproducties. Jeroen Brouwers, Gerrit Komrij, Willem Brakman, Jacques Hamelink en Tonnus Oosterhoff tekenden bijvoorbeeld voor vertalingen van buitenlandse scripts of leverden een origineel scenario aan.
Op een studie uit 1984 na is het Nederlandse literaire hoorspel echter nauwelijks onderzocht; de periode na 1984 is zelfs vrijwel geheel onbelicht. Ons recente onderzoek naar de hoorspelproductie in Vlaanderen laat zien dat onderzoek naar dit grotendeels buiten beschouwing gelaten genre een aanvulling vormt op literair-historische kennis.
Deze bijdrage onderzoekt hoe de relatie tussen de specifieke Nederlandse radiocultuur en het literaire veld zich ontwikkelde in de tweede helft van de twintigste eeuw door zich te richten op het hoorspel. Welke invloed hadden de verschillende zuilen (en de ontzuiling vanaf de jaren zestig) op producties voor de radio, waarbij literaire auteurs betrokken waren? Wat deden de verschillende omroepen om auteurs te engageren voor het hoorspel? Hoe keken auteurs aan tegen het genre en in hoeverre maakten zij gebruik van expertise bij de radio-omroep om zich het hoorspel eigen te maken?
Aan de hand van archivalia uit onder meer de archieven van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en het Literatuurmuseum in Den Haag – zoals correspondentie en originele scenario's – willen wij de relaties tussen de radio-omroep en literaire auteurs in kaart brengen. Door een verkenning van de institutionele context willen wij een bijdrage leveren aan een plaats voor het hoorspel in de literatuurgeschiedenis.

Een geschiedenis van de Hongaarse literatuur in het Nederlands

Jakob Faber
Károli Gáspár Református Egyetem, Boedapest, Hongarije

Onderzoek in beweging Letterkunde MSI 00.14 | 15:30 - 16:00

In mijn bijdrage wil ik graag de vraag beantwoorden welke rol Hongaarse literaire teksten spelen binnen de Nederlands(talig)e literaire wereld en hoe deze teksten literair-historisch gesitueerd moeten worden.
Vertaalde literatuur bevindt zich in een wat ongemakkelijke positie. Over Vestdijk, Claus, Wolff & Deken, Lucebert en Hadewijch zijn monografieën geschreven en analyses van hun werk gemaakt; hun leven en teksten zijn opgenomen in literatuurgeschiedenissen van uiteenlopende soort. Voor vertaalde auteurs geldt dat in veel mindere mate. Wanneer vertaalde literatuur onderwerp van onderzoek is, gaat het doorgaans over vertaalproblemen, niet om een inhoudelijke interpretatie van de tekst. Hongaarse schrijvers als Imre Kertész, Magda Szabo en Péter Esterházy zijn in hun eigen land gecanoniseerd, bestudeerd, geanalyseerd en geïnterpreteerd, maar vallen in het Nederlandse taalgebied wat dat betreft buiten de boot. Behalve hun vertaalde teksten zelf is er geen kadering van hun oeuvre beschikbaar voor de Nederlandstalige lezer, hoewel hun werk wel deel uitmaakt van het Nederlandstalige literaire systeem. Deze leemte zie ik graag gevuld.
De opzet van mijn bijdrage is in feite tweeledig. Enerzijds probeer ik te reconstueren hoe het de Hongaarse literatuur in het Nederlands historisch vergaan is: welke teksten werden wanneer en door wie vertaald? Hoe was de receptie van deze teksten? Anderzijds gaat het me erom voor de Nederlandse lezer een context te schetsen van de werken zelf: hoe verhouden de vertaalde werken zich tot de Hongaarse literatuur in bredere zin? In welke mate zijn ze representatief? Welke culturele of historische lacunes bemoeilijken de interpretatie van Hongaarse literatuur door Nederlandstalige lezers en hoe zijn deze lacunes te vullen?
Ik hoop door deze parallele benadering uiteindelijk in beide betekenissen 'een geschiedenis van de Hongaarse literatuur in het Nederlands' te kunnen presenteren.

Nederlandse literatuur in beweging: het project Eastbound-CODL en de casus Theun de Vries in Centraal-Europa

Orsolya (Orsi) Réthelyi
Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest, Hongarije
Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Amsterdam, Nederland

KEYNOTE **Letterkunde** MSI 00.14 | 16:30 - 17:15

Algemeen wordt aangenomen, dat grote talen zoals het Frans, het Engels en het Duits veel van hun eigen literatuur exporteren, terwijl kleinere talen, waaronder het Nederlands, vooral afhankelijk zouden zijn van de import van literatuur. Recent onderzoek toont aan dat dit een al te simplistische voorstelling van de werkelijkheid is. Het project *Eastbound. The distribution and reception of translations and adaptations of Dutch-language literature, 1850-1990* maakt deel uit van het overkoepelende initiatief *Circulation of Dutch Literature (CODL)*. Het project onderzoekt hoe Vlaanderen en Nederland tussen 1850 en 1990 niet enkel literatuur uit het buitenland importeerden, maar ook hoe de Nederlandstalige literatuur zelf een belangrijk exportproduct was. Het project concentreert zich enerzijds op het Duitse taalgebied en analyseert anderzijds hoe via het Duits ook de Poolse, Tsjechische en Hongaarse taalgebieden de Nederlandstalige literatuur leerden kennen. Door te focussen op de veelzijdigheid van zowel de import als de export in combinatie met kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksgegevens, wil het project de complexiteit van de transnationale cultuurstromen aantonen *http://www.codl.nl/codl-eastbound/about*.
In mijn lezing wil ik een casus presenteren van het onderzoek binnen het project Eastbound-CODL naar het gevarieerde oeuvre van Theun de Vries (1907-2005) in het Hongaars, Pools en Tsjechisch. Er wordt gekeken naar hoe de actoren (de auteur, uitgevers, vertalers, bewerkers, critici, literaire agenten etc.) en instituties (uitgeverijen, literaire tijdschriften, genootschappen, jury's, overheidsdiensten, commerciële organisaties etc.) de export van het werk van De Vries beïnvloed hebben. Ook zal verband gelegd worden met de politieke, ideologische en de economische context die zijn schrijverschap en de

internationale receptie van zijn werk sterk beïnvloed heeft. Ik zal in mijn lezing nader ingaan op methodologische vragen over hoe de circulatie van literatuur bestudeerd kan worden door aan te tonen hoe kwantitatieve gegevens (receptie informatie verzameld in de *Digital Library and Bibliography of Literature in Translation* (DLBT) van de Universiteit Wenen) gecombineerd kunnen worden met kwalitatief onderzoek.

Taal en natievorming: hoe de voorvechters van het Nederlands in België een Vlaamse natie creëerden

Bruno De Wever
Universiteit Gent, Gent, België

KEYNOTE **Cultuur** MSI 00.20 | 09:15 - 10:00

De lezing handelt over hoe de voorvechters van het Nederlands in België patriotten werden van een Vlaamse natie. Deze zogeheten Vlaamse beweging ontwikkelde pas laat een sociaal programma en slaagde er lange tijd niet in belangrijke sociale groepen zoals de arbeidersbeweging en economische elites aan zich te binden. De sociale achtergrond van de Vlaamse patriotten bleef beperkt tot middengroepen. Dat veranderde pas in de jaren 1960 toen als gevolg van sociaal-economische veranderingen de middengroepen expandeerden en sociaal-culturele veranderingen de Vlaamse beweging een ruimere sociale basis verleenden. De Vlaamse patriotten slaagden er zo in het Vlaams natievormingsproces te voltrekken ten koste van de Belgische natiestaat.

Aletta Jacobs *Reisbrieven uit Afrika en Azië*. De beroemde Nederlandse suffragette als kosmopoliete toeriste

Malgorzata Drwal
Adam Mickiewicz Universiteit Poznań, Poznań, Polen

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 10:30 - 11:00

Reisliteratuur vertelt even veel over de auteur en zijn/haar cultuur als over de cultuur die wordt beschreven. Deze stelling vormt het uitgangspunt voor mijn presentatie over de *Reisbrieven uit Afrika en Azië* (1913, 1915) van Aletta Jacobs. In deze bijdrage focus ik specifiek op de beschrijvingen van haar verblijf in Zuid-Afrika. Daar trachtte ze het publiek in het Nederlands aan te spreken, zodat het Nederlands naast het Engels een medium werd voor het verspreiden van de moderne internationale beweging van vrouwenemancipatie.
Ik ga ervan uit dat uit de *Brieven* het publieke *image* van Jacobs verschijnt, dat grotendeels wordt gedetermineerd door de tijd waarin de teksten zijn geschreven. Jacobs positioneert zich als de belichaming van de Nederlandse Nieuwe Vrouw en tegelijkertijd als een kosmopoliete *lady traveller*.
Het kan opgemerkt worden dat Jacobs een subjectief perspectief van een geïnteresseerde, maar ook gedistantieerde toeriste aanneemt. Bij de analyse van haar beschrijvingen van de Zuid-Afrikaanse, niet-blanke, bevolking vestig ik de aandacht op de gebruikte woordenschat en stereotiepe denkbeelden, vooral met het oog op de verwijzingen naar conservatieve (koloniale, nationalistische) en progressieve (feministische, maatschappelijk-georiënteerde) discoursen.
Er wordt zo gepoogd om een genuanceerd beeld te geven van het vroegtwintigste-eeuwse kosmopolitisme. Dit beeld wordt vervolgens geconfronteerd met de hedendaagse opvattingen over dit concept.
Concluderend stel ik, dat Jacobs' representatie van niet-blanke Zuid-Afrikanen talrijke tegenstijdigheden bevat en door het sociaal darwinistische discours gedomineerd wordt, waarbij de afkeurende beoordeling van de hybride culturele identiteit van kleurlingen opvallend is.

De Moderne Devotie: een Europese beweging van mensen, boeken en ideeën. Over een Middelnederlands gebedenboek uit Lublin, Polen

Marcin Polkowski
Johannes Paulus II Katholieke Universiteit van Lublin, Lublin, Polen

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 11:00 - 11:30

De Universiteitsbibliotheek van de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin (Polen) heeft een aantal handschriften en gedrukte boeken in haar bezit die afkomstig zijn uit de Lage Landen. Onder de handschriften bevindt zich een zeldzame schat: een Middelnederlands gebedenboek met de getijden van Geert Groote.
Tijdens mijn lezing wil ik ingaan op de ontstaansgeschiedenis van dit gebedenboek tegen de achtergrond van de Moderne Devotie als een Europese *beweging* van religieuze vernieuwing. De Moderne Devotie kan gekarakteriseerd worden in termen van een reeks bewegingen: bijvoorbeeld de reizen van Geert Groote naar Praag en Parijs en terug naar de Nederlanden, de institutionele ontplooiing (het ontstaan van het kapittel van Windesheim), de verschuiving van belangrijke accenten (van de uiterlijke expressie van vroomheid naar de innerlijke beleving ervan door studie, lectuur en contemplatie), en ten slotte de internationalisering (de *transfer of ideas* en de invloed op de geestelijke cultuur van landen als Polen, Bohemen of Hongarije).
Een *beweging* van een volledig andere aard, is die van het gekras van ganzenveren van kopiisten die religieuze teksten naar de volkstaal vertaalden. Een stille getuige van dit bewogen verleden is het tot dusver onbekend gebleven Middelnederlands gebedenboek dat zich in de bibliotheek van de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit van Lublin bevindt.
Tijdens deze lezing wil ik het hebben over de oorsprong, de datering, de structuur en de inhoud van dit gebedenboek, en over de manier waarop het boek in Polen terechtkwam.
Het handschrift nodigt de lezer niet enkel uit tot *leesbewegingen* – door het volgen van de tekens die de kopiist in het *littera textualis* boekschrift op perkament zette – maar ook (als hij of zij dat wil) tot een spirituele *beweging* die tot God leidt.

Meisje en Meme: sociale media en een opkomende Surinaamse politica

Hilde Neus-van der Putten
Instituut voor Maatschappij Wetenschappelijk Onderzoek (IMWO)
Anton de Kom Universiteit, Paramaribo, Suriname

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 11:30 - 12:00

Juni 2017: een laag bezette opkomst van een partijcongres in OCER, het centrum van de Nationale Democratische Partij (NDP) onder leiding van president Desi Bouterse, voormalig legerleider, verantwoordelijke voor de coup en de decembermoorden. Op Facebook plaatst Maisha Neus een foto van de bijna lege zaal en dit werd Bouterse ongetwijfeld ingefluisterd. De mensenmassa zwelt iets aan, wat een uur

later een tweede foto oplevert. Er is dus een spion van haar aanwezig, die de opnames via WhatsApp aan haar doorseint. Dit schuurt. Bouterse onderbreekt zijn speech en noemt de naam van Maisha Neus met de toevoeging dat hij haar wel een 'grappig meisje' vindt. Op 3 april, twee maanden voor de uitspraak van de president, staat Neus voor het eerst op het Onafhankelijkheidsplein in Paramaribo tijdens een door haar georganiseerde protestactie. Ze constateert dat binnen haar vriendenkring jonge mensen die na hun studie uit Nederland naar Suriname zijn geremigreerd, weer wegtrekken. Ze zien geen toekomst. De salarissen zijn te laag om te sparen voor een auto, laat staan een huis. Lokale vrienden worden stuk voor stuk ontslagen, als zij al werk hebben. De jeugdwerkloosheid is hoog (20%) en de vooruitzichten op betere tijden minimaal. De schulden die het land aangaat, stapelen zich op. Ze begint haar actie met de leus: 'Verandering begint bij 1'. Al snel komen de persoonlijke aanvallen van de kant van de NDP, zoals in het radioprogramma Baka'na tori van de SRS, wat een officieel staatsmedium is. De omroeper verklapt dat hij in het bezit is van een seksfilm met haar in de hoofdrol. Ze wordt via Facebook bedreigd met de dood en gaat op advies van een journaliste de volgende dag aangifte doen bij de politie met een groep mensen en de pers. Het wordt breed uitgemeten in de krant.

In deze presentatie wordt ingegaan op de groei van de aanhang van deze jonge vrouw en de vraag of deze op Facebook objectief meetbaar is (18.000 volgers in acht maanden tijd). Er wordt een schets gegeven van de belangstelling voor haar in de media en de manier waarop deze in Suriname en in Nederland worden ingezet. Hierbij spelen een aantal factoren een rol. Als eerste constateren we een uiting van symbolen van nationalisme. Kristeva (1991) schets in haar studie over het nationaal gevoel hoe dit is ontstaan (in taal en literatuur) en hoe de huidige mens als individu daar een uitvloeisel van is. Maisha wordt vooral weggezet als niet-Surinaamse, omdat zij een Nederlands paspoort heeft. Codeswitching tussen het Sranan en het Nederlands zijn ook bedoeld om een nationaal sentiment aan te wakkeren via de taal. Vervolgens zijn er symbolen van integriteit, van karakter en van lichaam, waarin de leeftijd en het vrouw-zijn een prominente rol spelen. Dit komt tot uiting in seksueel getinte uitingen en toespelingen op persoonlijke omstandigheden. Als laatste blijkt dat ook aspecten van vrijheid worden gesymboliseerd, mede door de ongrijpbaarheid van de sociale media, met als reactie daarop een steeds aansnoerender beperking op de vrijheid van meningsuiting in Suriname. Aan de hand van Kunneman (1993) kan worden geschetst hoe er binnen het domein van moderniteit een zelfheid zich een nieuwe rol kan aanmeten binnen de gemeenschappelijke ruimten van sociale media. De narratieve individualiteit vormt een oplossing voor het dilemma tussen micro-normativiteit en macro-culturele normen. Tussen deze ruimten is er constant interferentie. Deze taaluitingen scheppen een nieuw rizomatisch discours, waarbinnen betekenisgeving uitgewisseld wordt die kan leiden tot gelijksoortigheid of juist verschil. Timmermans (2010) geeft hier een 'speelse' draai aan met het begrip luciditeit. Het autonome individu wordt uitvergroot en de vraag is, of moreel gezag nog van enige invloed is. Naar aanleiding van de postmoderne ontwikkelingen heeft Pam Zuurbier de term 'singulaire zelfheid' ingevoerd. Dit overstijgt het persoonlijke en het collectieve, het is een betekenisruimte waarbinnen groepen mensen zich door middel van specifieke betekenisgeving een werkelijkheid scheppen die de gangbare normaliteit kan bekritiseren, ondersteunen, etc. Gesteld zou kunnen worden dat de voor de hand liggende kritiek deze zelfheid niet kan 'raken', omdat de vorm steeds wijzigt. Singulaire zelfheid is niet een persoon die je kunt beschuldigen of beschimpen; het is een betekenisruimte die zich zichtbaar, digitaal en onzichtbaar manifesteert bij steeds verschillende soorten mensen. De hypothese of een protestgroep tegen de overheid geschaard kan worden onder singuliere zelfheid, wordt bekeken aan de hand van het volgen van Facebook-uitingen. Ook deze presenteren zich steeds via verschillende kanalen en leveren kritiek op de gangbare normaliteit en weten mensen aan zich te binden die zo geheel of gedeeltelijk een nieuwe werkelijkheid kunnen mede (re)creëren. Kritiek zou je zelfs als een legitimering van het bestaan van de groep kunnen beschouwen. De gebezigde taal is op allerlei manieren in beweging: op de sociale media, tijdens de codeswitching en *language transfers* en binnen het sociale bereik.

Dit voorstel schrijf ik in november 2017. Maisha Neus heeft een uitnodiging ontvangen om in april 2018 in de Balie te Amsterdam de 'Pim de Kuijer-lezing' te verzorgen op een jaarlijks platform dat ruimte biedt aan jonge wereldverbeteraars die werken om hun idealen in daden om te zetten. Zelf vond De Kuijer, een jonge politicus, de dood bij de MH17-ramp. De IVN-conferentie vindt plaats in augustus 2018. De ontwikkelingen die zich zullen aftekenen in de opmaat naar die datum zijn niet te voorspellen. Ook weet ik niet wat de status van deze publieke persoon over bijna een jaar zal zijn. De actualiteit zal het uitwijzen.

Ontwapend tot de tanden. Protestliedjes als object in de neerlandistiek

Laurens Ham
Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 12:00 - 12:30

Deze lezing gaat over Nederlandse protestliederen: een onderwerp dat neerlandici vaak links laten liggen, terwijl het veelbelovende mogelijkheden biedt voor ons internationale onderzoek én onderwijs. Enkele taalkundigen, sociologen en musicologen hebben zich over Nederlandstalige popmuziek gebogen (onder wie Lutgard Mutsaers, Vivienne Waszink en Tom ter Bogt), maar over protestliederen specifiek weten we nog maar weinig. Zowel de inhoud en vorm van de teksten als hun maatschappelijke inbedding zijn onderbelicht gebleven. Deze lezing presenteert een aantal resultaten uit een lopend onderzoek, dat deze lacune deels wil vullen en dat zal resulteren in een publieksboek waarin protestliedjes in alle populaire genres (kleinkunst, pop, punk, hiphop…) in hun politiek-maatschappelijke context worden besproken (verwachte publicatie 2019).

De lezing gaat dieper in op een schijnbare paradox in de hedendaagse protestmuziek: het protestlied lijkt enerzijds (in witte linkse kringen) krachtelozer dan ooit, terwijl er tegelijkertijd op de politieke flanken van een bloei sprake is. Die schijnbare paradox kunnen we begrijpen als we hedendaagse protestliederen in hun historische context bekijken. Tussen ongeveer 1975 en 1983 kende Nederland een groot aantal 'nieuwe sociale bewegingen', waaronder de milieubeweging, de vredesbeweging en de solidariteitsbeweging, dat ondersteund werd door een enorme groep strijdkoren en geëngageerde bands. Eenheid leek troef in deze witte, linkse en hoogopgeleide cultuur, al stelden feministen en homo-activisten al de kwestie van gebrekkige diversiteit aan de kaak. Met het verminderen van de linkse consensus kwamen nieuwe politieke stemmen op en diversifieerde de protestmuziek: vanaf de jaren negentig ontstonden marginale populistische of racistische protestgeluiden aan de ene kant, terwijl niet-witte Nederlanders zich aan de andere kant steeds krachtiger manifesteerden, vooral in de hiphop. Zo laat mijn onderzoek zien hoe de schijnbare eenheid van de Nederlandstalige protestcultuur in enkele decennia verkruimelde.

Theatergeschiedenis in beweging

Olga van Marion[1], Frans Blom[2], Tim Vergeer[3], Melchior Vesters[4], Dirk Hulst[5]
[1, 3-5] Universiteit Leiden, Leiden, Nederland
[2] Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Panel Cultuur MSI 00.20 | 14:00 - 15:30

In onderwijs en wetenschap is de aandacht voor het vroegmoderne Nederlandstalige theater altijd beperkt gebleven tot de 'vaderlandse' stukken, waarin herkenbare bijbelse, klassieke, mythologische of historische stof uit de regio is verwerkt. De vraag welk soort toneel in die tijd zélf de grootste populariteit genoot, werd niet gesteld, omdat gegevens daarover moeilijk toegankelijk waren of, omdat vroegmoderne letterkunde werd beschouwd als een studie naar 'schone' letteren. Dat is sinds kort veranderd. In Amsterdam, Leiden, Antwerpen en Gent zijn onderzoeksgroepen aan de slag gegaan met de talloze bewerkingen van razend populaire Spaanse *comedia's*, die het publiek in Noord en Zuid al vanaf het begin van de zeventiende eeuw, maar vooral vanaf 1648 tot ver in de achttiende eeuw blijken te hebben veroverd. De *comedia's* zijn uit het Spaans (ook via het Frans) vertaald en bewerkt door auteurs die het toneel van binnenuit wilden veranderen en die, buiten de gebaande paden van het classicisme om, streefden naar visueel aantrekkelijk, emotioneel aangrijpend en inhoudelijk schokkend spektakel in de rederijkerskamers en de schouwburgen. In dit panel van Leidse en Amsterdamse onderzoekers en studenten zullen de eerste onderzoeksresultaten vanuit drie verschillende invalshoeken worden gepresenteerd.
In een korte, aantrekkelijke inleiding wordt teruggegrepen op de succesvolle lezing die is gehouden op het vorige colloquium van de IVN.

Olga van Marion en Tim Vergeer - Spaans theater: import in de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden
Welke auteurs waren betrokken bij het vertalen en bewerken van de eerste Spaanse *comedia's* voor Amsterdam, Antwerpen en Brussel? Hoe hebben zij de stijl en inhoud van de Spaanse teksten aangepast aan het nieuwe publiek? Aan de hand van enkele treffende voorbeelden wordt verteld hoe deze pioniers, soms met hulp van Spaanstalige joden, te werk zijn gegaan.

Frans Blom - Spaans theater: export vanuit Amsterdam naar Duitsland
Welke aantrekkingskracht hebben de populaire bewerkingen van Spaanse *comedia's* uitgeoefend vanuit een van de centra van 'Spaans' theater - de Amsterdamse Schouwburg - op de theatermakers in Duitsland en Scandinavië? Aan de hand van de casus van de 'Spaanse' kaskraker *Verwarde hof* (1647), die in Duitsland furore maakte als *Verwirter Hof* wordt deze vraag beantwoord.

Dirk Hulst en Melchior Vesters - Spaans theater: geschikt voor lezers van nu?
Voor de masterlanguagecursus *Theater in beweging* hebben studenten uit Leiden en Amsterdam experimenten uitgevoerd om te onderzoeken of de Spaanse kaskrakers van toen nog aantrekkelijk zijn voor een 21ste-eeuws publiek. In hun lezing presenteren twee masterstudent-woordvoerders de casus van *Verwarde hof*. Zijn de intriges nog begrijpelijk en zijn de emoties nog invoelbaar? Op welke punten moet het taalgebruik voor bijvoorbeeld scholieren van nu worden aangepast?

Tweetalig Brussel: worden Nederlandse sprekers wel eerlijk behandeld in het taalbeleid ten aanzien van de tweetalige Brusselse samenleving? Een culturele studie

Fajar Nugraha
Universitas Indonesia, Universitas Indonesia, Indonesië

Onderzoek in beweging Cultuur MSI 00.20 | 15:30 - 16:00

Het implementeren van het in 1970 vastgestelde taalbeleid was een oplossing voor de lange geschiedenis van niet-gewelddadige conflicten in België. Op basis van de Belgische taalgebieden werd het land in drie gemeenschappen verdeeld: de Vlaamse, Franse en Duitstalige gemeenschap. Als hoofdstad van België werd Brussel aangemerkt als tweetalig gebied, waarbij de gelijkheid van het Nederlands en Frans moest worden gewaarborgd. Maar in de praktijk blijft er discriminatie bestaan in het dagelijkse taalgebruik in de Brusselse samenleving. Wat opvalt is dat Brussel boven de taalgrens ligt en dus wat geografische ligging betreft tot de Vlaamse gemeenschap behoort. Toch kreeg Brussel het voorrecht om een tweetalig gebied te worden.
Hoewel de tegenwoordige economische bedrijvigheid van het Vlaamse taalgebied in België een aanzienlijke vooruitgang laat zien, die ook kansen biedt om de onderhandelingspositie voor de eigen taal en cultuur te versterken, is men niet in staat om tegelijkertijd de minderwaardige positie van de Nederlandse spreker in Brussel te verminderen.
Waarom verkeert de Nederlandssprekende gemeenschap in Brussel in een minderheidspositie en wat kan hieraan worden veranderd? Het gaat niet om het officiële beleid dat te vinden is in de Grondwet. Maar via een culturele benadering wordt de hegemonie in sociale relaties en machtsstructuren aangewezen die het taalgebruik beïnvloedt. De vraag is hoe het collectieve geheugen, dat in een langdurig historisch proces is gevormd, een soort loyaliteit heeft gecreëerd ten aanzien van het overheersende gebruik van het Frans.
In de Grondwet is het wel duidelijk bevestigd dat Brussel een tweetalige stad is, dus bespreekt deze bijdrage hoe het in de maatschappij gaat met de niet-Franstalige bevolking.

Het einde van het oliemannetje: over de Nederlandse cultuur in crisistijden

Jo Tollebeek
KU Leuven, Leuven, België

KEYNOTE **Cultuur** MSI 00.20 | 16:30 - 17:15

De Nederlandse cultuur is in tijden van crisis vaak voorgesteld als een 'middencultuur': een cultuur waarvan de essentie erin bestond te bemiddelen tussen andere – de Duitse, de Franse, de Engelse – culturen. Nederland kon, zo luidde het, een pacificerende rol tussen de grootmachten spelen. Dat gaf het land ook zijn eigenheid. Johan Huizinga verklaarde in het midden van de jaren twintig, dat de Nederlandse cultuur 'meer dan eenige andere door positie, aanleg en historie, het vermogen [bezat] om vreemde natiën te verstaan en hun gaven op te nemen en te verwerken'. Het land was – naar de woorden van Busken Huet – een culturele zeef en schuimspaan. Uniek was deze traditie niet: ook andere landen zoals België en Zwitserland beroemden zich erop een *Mischkultur* in het hart van Europa te zijn.
Aan deze ideologie kwam in de voorbije decennia, toen het crisisgevoel opnieuw sterker werd, een einde. De Nederlandse cultuur werd van een 'middencultuur' een 'tegencultuur': een cultuur die zich tegen andere culturen moest verzetten om te kunnen overleven en daarom haar andersheid moest benadrukken. In de mentale geografie van politici,

intellectuelen en opiniemakers lag Nederland niet langer in het centrum van het oude Europa, maar aan de rand van een in rap tempo globaliserende wereld. Het kwam er nu niet meer op aan tussen verschillende partijen te bemiddelen, maar zich te verzetten tegen de overweldigende kracht van de globalisering. Diplomatie moest daarom worden bedreven met het oog op de eigen belangen, cultuurpolitiek werd een kwestie van bescherming van wat dreigde verloren te gaan.
Taal en literatuur kregen in deze 'tegencultuur' een symbolische betekenis. In een wereld in beweging moesten zij herkenbare ankerpunten blijven. Maar hoe lang zou de storm nog kunnen worden gekeerd?

Sociale kritiek in de Vlaamse roman: van Eugeen Zetternam tot Walter Van den Broeck

Ellen Beyaert
Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 10:30 - 11:00

'Onbegrijpelijk' vindt Anne Marie Musschoot (2013) het, dat er nog (steeds) geen uitgebreid onderzoek werd verricht naar de sociaal-kritische traditie in de Vlaamse literatuur. 'Nochtans', stelt ze,' hebben '(d)e gevolgen van de industrialisatie (...) een zeer zichtbare weerslag gekregen in een uitgebreide sociaalgerichte literatuur'. In mijn bijdrage presenteer ik op welke manier die gevolgen – meer bepaald de gevolgen voor de fabrieksarbeider – in de loop van de negentiende en de twintigste eeuw bekritiseerd worden in de romanliteratuur in Vlaanderen en hoe die sociale kritiek samenhangt met de historische context.
In de loop van de negentiende en de twintigste eeuw geven Vlaamse sociaal-kritische auteurs kritiek op de leef- en werkomstandigheden van de arbeidersklasse. Ze doen dat in verhalen die empathie met de arbeider opwekken. Empathie (Keen, 2007) lijkt een versterkend effect te hebben op sociale kritiek: hoe groter de inleving, hoe groter de kans op verontwaardiging. De technieken waarmee empathie wordt opgewekt, zijn echter erg divers en bovendien gebonden aan de historische context. Zo gebruikt Zetternam in *Mijnheer Luchtervelde* (1848) een pathetische stijl en een personage-gebonden arbeidersperspectief, terwijl Walter Van den Broeck in *Brief aan Boudewijn* (1980) kiest voor het collectieve perspectief, het 'wij' van 'de cité'. Die uiteenlopende benaderingen hangen onder meer samen met verschuivingen binnen het politieke en culturele klimaat. Halverwege de negentiende eeuw staat de sociale kritiek bijvoorbeeld nog niet in het teken van opstand, aangezien er dan nog geen sprake is van een echt proletariaat (Stynen, 1997) – laat staan van een georganiseerde socialistische beweging – maar samen met de groeiende macht van de arbeidersbewegingen komt daar gaandeweg verandering in (Musschoot, 2013).
Deze bijdrage brengt dus niet alleen de bewegingen binnen de sociaal-kritische traditie van de Vlaamse romanliteratuur (tussen 1848 en 1980) in kaart, ze levert ook een bijdrage aan de cognitieve literatuurstudie, een internationaal bloeiende discipline die binnen de neerlandistiek nog maar weinig navolging kreeg.

Beweging in het Nederlandstalige proza: de lyricisering van het Nederlandstalige proza in de lange jaren zestig (1950-1975)

Nele Janssens
Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 11:00 - 11:30

Deze bijdrage onderzoekt de functies van lyriciteit in het Nederlandstalige proza van de lange jaren zestig. Voor de Lage Landen betekenen die jaren – na de naoorlogse reconstructie – een periode van protest, waarin conventionele grenzen worden afgetast. Ook kunstenaars nemen gevestigde waarden op de korrel. Zo problematiseren schrijvers de centrale kenmerken van het dominante – autoritaire – genre: ze overschrijden conventionele prozagrenzen door taboe-thema's aan te boren en fictionaliteit en narrativiteit te doorbreken. Met het oog op denarrativisering zouden auteurs kenmerken versterken die doorgaans aan poëzie worden toegeschreven, zoals de muzikaliteit van hun tekst, de focus op de subjectiviteit van de spreker of het metaforische taalgebruik. De Nederlandstalige literatuurkritiek en -geschiedschrijving noemen dit soort teksten daarom 'poëtisch proza' (Bousset, 1988; Polet, 1978).
Deze bijdrage stelt dat beeld van het experimentele Nederlandstalige proza op twee manieren ter discussie. Ten eerste problematiseer ik de term 'poëtisch proza'. De tendensen die in het experimentele Nederlandstalige proza van de jaren zestig versterkt worden, zijn niet intrinsiek poëtisch: niet alle gedichten hebben zulke kenmerken, want de tendensen komen ook in andere genres voor. De versterkte tendensen zijn niet poëtisch, maar wel lyrisch. Ik presenteer die lyriciteit als een modus van dezelfde orde als 'narrativiteit' (Phelan, 2007): beide zijn dynamische sets van tendensen die in verschillende genres voorkomen en op diverse manieren kunnen worden gerealiseerd. Ten tweede stel ik het anti-autoritarisme ter discussie, dat vaak aan deze proza-experimenten wordt toegeschreven. De intensivering van lyrische tendensen in proza (i.e. lyricisering van proza) heeft immers verschillende functies, die de conventionele narrativiteit zowel kunnen hinderen als ondersteunen. Deze bijdrage onderzoekt de lyricisering van drie experimentele – vormelijk verschillende – Nederlandstalige romans: Marcel van Maele *Kraamanijs* (1966), Michael Tophoff *Leeg te aanvaarden* (1966) en C.C. Krijgelman *Homunculi* (1967). De effecten van lyricisering (op de narrativiteit) zijn in elk van die romans verschillend.

Het belang van vertalingen voor de toekenning van de Nobelprijs voor Literatuur

Kerstin Bohne
Universität Oldenburg, Oldenburg, Duitsland

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 11:30 - 12:00

Intussen werden 114 Nobelprijzen voor Literatuur door de Zweedse Academie toegekend. Van deze prijzen ging 80% naar westerse landen en 71% naar landen waar een 'wereldtaal' wordt gesproken. Deze percentages impliceren een niet-arbitrair patroon met betrekking tot de toekenning van de Nobelprijs in Literatuur – hoe kan dit patroon worden verklaard? In recent onderzoek wordt de toekenning van de Nobelprijs meestal met behulp van criteria geanalyseerd die door poëticale opvattingen interpretatief werden gereconstrueerd. Echter, deze criteria zijn normatief en vaak niet goed gereflecteerd. Ook als poëticale opvattingen vast een rol in de beoordelingen van de Zweedse Academie spelen, zijn er daarnaast verdere factoren die de toekenning van de Nobelprijs kunnen beïnvloeden.

Een van deze factoren is de invloed die vertalingen op de toekenning kunnen uitoefenen. Weliswaar stellen Allén en Espmark (2011) dat de taal van een schrijver geen rol speelt bij het verlenen van de Nobelprijs, Casanova (2004) daarentegen benadrukt het belang van de taal als instument voor het verwerven van literair capitaal, vooral voor 'kleine literaturen'. Om die redenen zal ik onderzoeken van welk belang vertalingen voor de toekenning van de Nobelprijs zijn geweest. In het bijzonder voor de Nederlandse en Vlaamse literatuur is deze vraag interessant: ondanks de 22 miljoen sprekers heeft nog geen Nederlander of Vlaming de Nobelprijs gewonnen. Ik zal onderzoeken in hoeverre de Nederlandstalige teksten van de genomineerde auteurs naar het Zweeds, zoals naar drie grote Europese talen – Duits, Engels en Frans – werden vertaald. Wikén Bonde (1997) herkende voor enkele Nederlandstalige genomineerde auteurs een samenhang tussen de vertalingen die in de Nobelbibliotheek beschikbaar zijn en hun nominaties. In hoeverre deze echter in verband met de overweging van de kandidaten als laureaten staan, is onduidelijk. Om dit te onderzoeken zal ik deze vertalingen en nominaties vergelijken met de vertalingssituatie van Nobelprijswinnaars uit andere 'kleine literaturen'. Omdat nog geen Nederlandstalige auteur de Nobelprijs heeft ontvangen, wordt verwacht dat van hun werken minder vertalingen beschikbaar waren dan van de Nobelprijswinnaars. In hoeverre deze aanname van toepassing is, zal in mijn lezing worden geanalyseerd.

Het andere weefsel. Koen Peeters' Afrikaromans, heterolinguïstisch bekeken

Matthieu Sergier
Université Saint-Louis - Bruxelles, Brussel, België

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 12:00 - 12:30

Met het versnelde mondialiseringsproces van de laatste decennia groeit het besef dat een louter monolinguaal taalgebruik onhoudbaar geworden is. Het taalgebruik gaat gepaard met het bewustzijn dat er ook nog andere talen bestaan en laat zich niet meer beschouwen los van een breder netwerk waarin talen elkaar inspireren, overlappen, maar ook spanningen onderhouden of met elkaar in botsing treden (Glissant, 1996 & 2010).
Dat valt ook literair aan te duiden. Neem bijvoorbeeld het oeuvre van Koen Peeters. Zeer regelmatig ensceneren zijn romans de spanningen tussen een lokaal bestaan en een veel globaler perspectief waaraan tegenwoordig niet meer te ontsnappen valt. Zijn personages evolueren in sterk verstedelijkte multiculturele ruimtes (Brussel, maar ook andere Europese hoofdsteden of Centraal Afrika), terwijl het lokale karakter van andere ruimtes sterk onder druk staat. Hun ontmoetingen en herinneringen stellen de zuiverheid, en dan vooral de taalzuiverheid, radicaal aan de orde. Aan de lezer wordt inderdaad niet alleen een 'veranderde' taal gepresenteerd. Hij wordt ook uitgedaagd om het taalgebruik anders te beschouwen.
Die problematiek gaat gepaard met een steeds duidelijker wordende internationalisering van Peeters' romanwereld, die België en zijn geschiedenis echter nooit helemaal loslaat. Naast *Grote Europese roman* (2007) kan verder nog aan het in 2012 verschenen *Duizend heuvels* gedacht worden, waarin vanuit een multicultureel Brussels perspectief de Rwandese genocide afgetast wordt. Recent verscheen nog *De mensengenezer* (2017), dat een door de Grote Oorlog getormenteerde Westhoek met Congo verbindt.
Met onder meer het werk van de Frans-Antilliaanse criticus Edouard Glissant als theoretische achtergrond en een methodologische aanpak gebaseerd op het werk van Myriam Suchet over heterolinguïstische literatuur, wil ik aantonen dat Peeters' recente Afrikaromans duidelijk maken hoezeer de confrontatie met een radicaal andere taal doorslaggevend kan zijn om het onzegbare iets toegankelijker te maken. Eén enkele taal volstaat immers niet om de complexiteit van de wereld uit te drukken.

De toekomst van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL)

Arno Kuipers[1], Ryanne Keltjens[2], Michel De Gruijter[3], Sarah Fierens[4]
[1-3] Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, Nederland
[4] Vlaamse Erfgoedbibliotheek, Antwerpen, België

Panel Letterkunde MSI 01.08 | 14:00 - 15:30

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis van de vroegste tijd tot heden. De collectie representeert het hele Nederlandse taalgebied en komt tot stand door een samenwerking tussen de Taalunie, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de Koninklijke Bibliotheek (KB), de nationale bibliotheek van Nederland. De website www.dbnl.org wordt jaarlijks zo'n vier miljoen keer geraadpleegd.
Sinds de lancering in 1999 groeide de site uit tot een populaire dienst die duizenden literaire teksten, secundaire literatuur en aanvullende informatie zoals biografieën en audiovisueel materiaal bevat. De collectie, die in allerlei verschillende bestandsformaten wordt aangeboden (webversie, pdf, e-book, scan of ongecorrigeerde OCR), bevat voornamelijk teksten in de Nederlandse taal of varianten daarbinnen. Vandaag zijn er 15.000 teksten (of 4,2 miljoen pagina's) op een hoogwaardige manier gedigitaliseerd. Via diverse functionaliteiten op de website en het beschikbaar stellen van databestanden faciliteert de DBNL onderzoek en onderwijs.
In dit panel zullen drie betrokkenen bij de DBNL vanuit verschillende perspectieven vertellen over de recente geschiedenis en de toekomst van de DBNL. Er zal worden ingegaan op de selectie van de teksten, de plaats van de Vlaamse taal en letteren in de DBNL, de auteursrechten en de mogelijkheden van hergebruik van data. Er wordt naar gestreefd om in de discussie nadien de wensen van de internationale neerlandistiek ten aanzien van de DBNL te bespreken.

Tom Lanoye's *Fort Europa* corresponderend gelezen

Judit Gera
Eötvös Loránd Universiteit Budapest, Budapest, Hongarije

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 15:30 - 16:00

Europa is een 'hot item' in het hedendaagse politieke en culturele discours. Dit is mede te danken aan de sinds 2015 steeds intensiever geworden migratiegolf. Er bestaat een brede schaal van reacties op dit verschijnsel van 'Willkommenskultur' via de quotadiscussie tot extreemrechtse en fascistoïde discoursen.
Europa en de Europese identiteit komen in *Fort Europa* (2005) van de Vlaamse schrijver Tom Lanoye (1958) aan bod. Voor de analyse wordt intertekstualiteit als hulpmiddel ingeroepen. De intertekstuele benadering lijkt in dit geval een aangewezen methode. Odile Heynders heeft het 'corresponderend lezen' genoemd en zegt: 'Elke grote dichter borduurt voort

op werk van zijn voorgangers en roept later ook een echo op.' Europa wordt hier als cultuurtekst (een term van Maaike Meijer) opgevat, als een niet aflatend hergebruik van ideeën, discoursen en codes.
De analyse concentreert zich vooral op de niet-expliciete verwijzingen naar eerdere teksten, waardoor Lanoye zich in een literaire traditie inschrijft. Welke verwijzingen in een tekst opgehaald worden, hangt mede van de lezers af – hun context en culturele bagage – maar het is eveneens het gevolg van de dynamiek tussen lezer en tekst, waarvan de grenzen rekbaar zijn. Ook de verwachtingspatronen in verband met het genre – een theaterverhaal – komen aan de orde.
Aan de hand van de intertekstuele verwijzingen hoop ik antwoorden te vinden op vragen als: welke echo's worden door Lanoye's tekst opgeroepen? Welke betekenissen worden daardoor geactiveerd? Wat zijn de functies van de vele cultuurteksten en wat voor invloed hebben deze cultuurteksten op de interpretatie van Lanoye's tekst?
De conclusie is dat de tekst als één grote, postmoderne poging beschouwd kan worden om Europa te omschrijven via een reeks andere teksten. Zo ontstaat een beeld van een transnationaal Europa, dat juist door de eeuwenoude migratie van mensen, teksten en ideeën Europa is. De Europese identiteit is aanwezig bij de gratie van de afwezigheid van een essentialistische definitie.

'Wat had hij uitgevreten?' versus 'Wat heeft ze nu weer uitgestoken?' Een corpusonderzoek naar *natiolectismen* in televisieondertitels van de VRT

Reglindis De Ridder
Stockholms Universitet, Stockholm, Zweden

Lezing Taalkunde MSI 01.12 | 10:30 - 11:00

Mijn lezing gaat over de resultaten van mijn onderzoek naar het gebruik van Belgisch-Nederlandse en Nederlands-Nederlandse *natiolectismen* (Martin 2001) in televisieondertitels van de VRT.
Uitgevers hanteren doorgaans een strikte taalnorm, waarin zelden plaats is voor Belgisch-Nederlandse inbreng. Dit betekent vaak, dat Belgisch-Nederlandse *natiolectismen* uit het werk van Belgische schrijvers worden verwijderd. Een aanzienlijk deel van de fictie die in het Nederlandse taalgebied wordt gepubliceerd, is echter vertaald; van vertalers wordt verlangd, dat zij geen Belgisch-Nederlands gebruiken. Sterker nog, anderstalige fictie wordt zelden door Belgische vertalers naar het Nederlands vertaald (Hofstede, 2007). Schrijvers, vertalers en vertaalwetenschappers (zoals Schyns, 2002, Hofstede, 2007) hebben het probleem van deze eenzijdige norm aangekaart, maar dit heeft nog niet tot een ernstig debat over de taalnorm geleid.
Mijn onderzoek spitst zich toe op een specifieke tekstsoort die wat ondergewaardeerd wordt in taalkundig onderzoek: ondertitels. Sinds 1998 is het gebruik van Belgisch-Nederlandse *natiolectismen* bij de VRT in theorie toegelaten (Hendrickx, 1998). Om na te gaan in welke mate Belgisch-Nederlandse *natiolectismen* in de praktijk in ondertitels voorkomen en om dit aantal te vergelijken met het aantal Nederlands-Nederlandse *natiolectismen*, heb ik een diachroon corpus van ondertitels, die de VRT tussen 1995 en 2012 voor misdaadseries heeft gemaakt, geanalyseerd. Hiervoor heb ik technieken uit de corpustaalkunde gebruikt. Naast het *Referentiebestand Belgisch-Nederlands* (TST Centrale, 2010) en het *Prisma handwoordenboek Nederlands met onderscheid tussen Nederlands-Nederlands en Belgisch-Nederlands* (Martin et al., 2014), heb ik ook tekstcorpora gebruikt in mijn analyse: het SoNaR-corpus (TST Centrale, 2013a, 2013b) en een corpus misdaadromans die tussen 1995 en 2013 in Nederland en Vlaanderen zijn verschenen.
Dit onderzoek is interessant om zijn methodologie, maar levert ook nieuwe informatie op over het gebruik en de verspreiding van het Belgisch-Nederlands in ondertitels.

- Hendrickx, R. 1998. *Het taalcharter*. Online beschikbaar via: https://taal.vrt.be/taalcharter [Geraadpleegd op 10-01-2018].
- Hofstede, R. (2007). 'De paradox van Denissen' In: *Filter. Tijdschrift over vertalen*, 14(1), 5-7.
- Martin, W. 2001. 'Natiolectismen in het Nederlands en hun lexicografische beschrijving'. In: *Belgisch Tijdschrift Voor Filologie En Geschiedenis*, 79(3), 709-736.
- Nederlandse Taalunie 2003. *Rapport Variatie in het Nederlands: eenheid in verscheidenheid*. Online beschikbaar via: http://taalunieversum.org/taalunie/variatie_in_het_nederlands_eenheid_in_verscheidenheid/
- Martin, W., Smedts, W. en van Cleyenbreugel, L. (eds.) 2014. *Prisma handwoordenboek Nederlands met onderscheid tussen Nederlands-Nederlands en Belgisch-Nederlands*. 5th, completely revised editioned. Houten: Prisma-Uitgeverij Unieboek-Het Spectrum.
- Schyns, D. 2002. 'Wie heeft er schrik van Zuid-Nederlands? Pleidooi voor een tolerantere houding ten aanzien van Zuid-Nederlandse taalvarianten'. In: *Filter. Tijdschrift over vertalen*, 9(4), 37-45.
- TST Centrale. 2005. *Referentiebestand Belgisch-Nederlands. Versie 1.0*. Online beschikbaar via: http://tst-centrale.org/nl/tst-materialen/lexica/referentiebestand-belgisch-nederlands-detail [Geraadpleegd op 10-01-2018].
- TST Centrale. 2013a. SoNaR-corpus. Versie 1.0. Online beschikbaar via: http://tst-centrale.org/nl/tst-materialen/corpora/sonar-corpus-detail [Geraadpleegd op 10-01-2018].
- TST Centrale. 2013b. SoNaR Nieuwe Media Corpus. Versie 1.0. Online beschikbaar via: http://tst-centrale.org/nl/tst-materialen/corpora/sonar-nieuwe-media-corpus-1-detail [Geraadpleegd op 10-01-2018].

Hollandse mussen op Deense wierdijken: Nederlandse woorden in het dialect van Dragør op het Deense eilandje Amager

Joost Robbe
Aarhus University, Aarhus, Denemarken

Lezing Taalkunde MSI 01.12 | 11:00 - 11:30

In het eerste kwart van de zestiende eeuw verhuisden 184 boeren en hun families op uitnodiging van de Deense koning Christiaan II (1481-1559) vanuit de toenmalige Nederlanden – vermoedelijk vanuit Waterland ten noorden van Amsterdam – naar het Deense eilandje Amager in de Sont ten zuiden van en tegenover Kopenhagen. Daar konden ze hun eigen gewoonten en rechtspraak handhaven en konden ze zich als eigenaars van hun land beschouwen. Hoewel er – afgezien van een afschrift van een privilegebrief – geen noemenswaardige documenten in het Nederlands zijn overgeleverd, bevindt zich in het archief van Dragør op Amager een tot nog toe ongepubliceerd dialectwoordenlijstje uit het midden van de twintigste eeuw met daarin een aantal Nederlandsaandoende woorden. In mijn presentatie wil ik het heel specifiek over enkele van deze woorden hebben: 'paskeroskens', 'marliskens', 'muske' en 'vi(g)erdige'. Op basis van een taalhistorisch-dialectologische analyse zal ik proberen aan te tonen dat deze woorden niet alleen een Nederlandse oorsprong hebben, maar ook het vermoeden versterken dat de boeren inderdaad uit Waterland afkomstig waren.

De verengelsing van het Nederlands: terechte bezorgdheid? Een onderzoek naar de kennis en perceptie van het Engels bij Vlaamse schoolkinderen

Nane Mertens[1], Laura Rosseel[2]
[1-2] KU Leuven, Brussel, België

Lezing Taalkunde MSI 01.12 | 11:30 - 12:00

Door toenemende globalisering vinden Engelse leenwoorden steeds vaker en sneller hun weg naar het Nederlands. De bezorgdheid heerst dat het Nederlands hierdoor onder druk komt te staan (Zenner et al., 2014). Om de gegrondheid van deze bezorgdheid na te gaan, hebben we onderzoek uitgevoerd naar de kennis van en de attitudes tegenover het Engels bij jonge Vlaamse schoolkinderen (6-7 jaar, 8-9 jaar en 10-11 jaar). Vanaf wanneer kennen jonge kinderen prestige toe aan het Engels en welke dimensies beïnvloeden attitudevorming?
Concreet stelden we een matched guise-onderzoek op met een binnenproefpersoonontwerp (N = 90). De respondenten kregen een nieuwe cartoonheld te zien in twee versies. In de eerste versie gebruikte superheld 'Sterrenman' enkel Nederlands, terwijl in de tweede versie, met superheld 'Star Man', twintig Nederlandse termen vervangen werden door een Engelse variant (bijvoorbeeld koekjes werden cookies, fantastisch werd awesome).
Nadat de kinderen de twee versies zagen, kregen ze twee taken. In een eerste taak gaven de respondenten hun voorkeur aan voor Sterrenman of Star Man: dit deden ze op basis van verschillende stellingen (Wie vind je het liefst, wie vind je het grappigst, enz.) die de helden inschalen op typische dimensies als solidariteit, status en dynamisme (vergelijk Impe & Speelman, 2007; Grondelaers & Speelman, 2013). De resultaten geven een opmerkelijke evolutie weer: terwijl de jongste groep geen duidelijke voorkeur heeft, verkiezen de twee oudere groepen Star Man. Bij de oudste groep is bovendien een duidelijk verband te zien tussen hun voorkeur en de dimensies dynamisme en solidariteit.
In een tweede taak werden de kinderen aan een taalverwervingstoets onderworpen om te onderzoeken of woordbegrip een invloed heeft op attitudevorming. Wegens de hoge scores was het niet mogelijk om deze associatie verder te onderzoeken.
Co-auteur: Eline Zenner, *KU Leuven, Leuven, België*

Nederlands in (oog)beweging: sensomotorische reflectie van lexicaal en grammaticaal aspect

Michal Korenar
Karelsuniversiteit, Praag, Tsjechië

Lezing Taalkunde MSI 01.12 | 12:00 - 12:30

Taalgebruikers zijn zich vaak niet ervan bewust dat zelfs subtiele veranderingen in taalgebruik mentale representaties kunnen beïnvloeden. Psycholinguïstisch onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat een grammaticaal aspect de conceptualisatie van een beschreven gebeurtenis beïnvloedt (e.g. Madden & Zwaan, 2003). Ook hebben verschillen in grammaticaal en lexicaal aspect een effect op onze oogbewegingen, die mentale representaties kunnen reflecteren (e.g. Korenar, 2016). Het doel van de huidige studie is om verdere ondersteuning te bieden voor de hypothese dat zelfs grammatica een meetbare invloed op andere cognitieve eigenschappen kan hebben.
Hoe worden verschillende combinaties van lexicale en grammaticale aspecten van Nederlandse werkwoorden weerspiegeld in oogbewegingen?
Om deze vraag te beantwoorden voer ik een eye-tracking-experiment uit met behulp van een paradigma met een blanco scherm (*blank screen paradigm*, Altmann, 2004). Oogbewegingen van twintig Nederlandse moedertaalsprekers worden gemeten, terwijl ze naar een wit scherm kijken en luisteren naar sets met specifieke zinnen in het Nederlands. De resultaten laten zien dat verschillende combinaties van lexicaal en grammaticaal aspect in het Nederlands een meetbare invloed hebben op onze oogbewegingen. Er wordt ook een statistisch significant patroon in de oogbewegingen waargenomen. De uitslagen laten zien dat zinnen met progressieve atelische predicaten gespreide oogbewegingen ontlokken. Aan het andere einde van het spectrum leiden zinnen met perfectieve telische predicaten tot een op een klein deel van het scherm geconcentreerde oogactiviteit.
Als zodanig weerspiegelt het voorgestelde experimentele paradigma echte passieve luisteromstandigheden. De voorgestelde studie is nieuw en waardevol, omdat eerdere studies over de interactie tussen lexicale en grammaticale aspecten tegenstrijdige resultaten opleverden. Verder zullen de resultaten laten zien of grammaticale en lexicale categorieën van werkwoorden sensorimotorische representaties onthullen en in staat zijn deze te moduleren. De resultaten van deze studie leiden tot de conclusie dat zelfs abstracte taalcomponenten als grammatica een aanzienlijke invloed op onze cognitie hebben. Men kan concluderen dat temporele eigenschappen van werkwoorden de manier waarmee wij de wereld conceptualiseren en cognitief ervaren, beïnvloeden.

- Altmann, G.T. (2004). Language-mediated eye movements in the absence of a visual world: The 'blank screen paradigm. *Cognition*, *93*(2), B79-B87.
- Ko ená , M. (2016). Sensorimotor Behaviour Reflects Lexical and Grammatical Aspect in Czech: An Eye Tracking Study. *Poljarnyj vestnik*, 19.
- Madden, C.J., & Zwaan, R. A. (2003). How does verb aspect constrain event representations? In: *Memory & cognition*, *31*(5), 663-672.

Afrikaans en de neerlandistiek in beweging: diverse contacten en perspectieven

Nerina Bosman[1], Wannie Carstens[2], Steward Van Wyk[3]
[1] Prof. Nerina Bosman
Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika
[2] Prof. Wannie Carstens
Noordwes-Universiteit, Potchefstroom, Zuid-Afrika
[3] Prof. Steward van Wyk
Universiteit van Wes-Kaapland, Kaapstad, Zuid-Afrika

Panel Taalkunde MSI 01.12 | 14:00 - 15:30

Het vakgebied van de Afrikaanse taal- en letterkunde staat om historische redenen ietwat op de rand van de neerlandistiek. 'Neerlandistiek' omvat hier het brede vakgebied goed gevestigd in de Lage Landen, voormalige koloniën en gebieden zoals Oost-Europa en ook in Zuid-Afrika.
Om de huidige positie van het Afrikaans in de brede neerlandistiekcontext duidelijk in beeld te brengen wordt voorgesteld om in een panelbespreking over dit thema een bestekopname te maken. In dit proces zullen de panelonderwerpen vanuit verschillende hoeken belicht worden.
De volgende aspecten van wederzijdse activiteiten zullen besproken worden:

- de positionering van de Afrikaanse taal- en letterkundige gemeenschap in de neerlandistiekcontext en de positionering van de Nederlandse taal- en letterkundige gemeenschap in de context van het onderzoeksveld van de Afrikaanse taal.

- de wederzijdse stand van zaken in de onderzoeksgebieden (taalkunde: historische taalkunde, semantiek, syntaxis, morfologie, sociolinguïstiek, enz.; letterkunde: proza, poëzie, drama en literatuurwetenschap) met aandacht voor de raakvlakken op deze gebieden.
- culturele samenwerking op het gebied van veeltalige en multiculturele gemeenschappen, vertalingen, coproducties, schrijversbezoeken en schrijfscholen.
- samenwerking tussen Nederlandse en Afrikaanse instanties (universiteiten, (vak)verenigingen) en samenwerkingsovereenkomsten en -projecten. Om samenwerkingsmogelijkheden op wetenschappelijk en cultureel gebied te identificeren moet eerst gekeken worden naar de rol van onder meer de Taalunie en de SAVN in het uitbreiden en ontwikkelen van het Afrikaans in de Lage Landen en het Nederlands in Zuid-Afrika.

Presentatie *Lage Landen Studies* 9, 10 en 11

Irena Barbara Kalla
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

Varia Letterkunde MSI 01.12 | 15:30 - 16:00

***Lage Landen Studie* 9**
Désirée Schyns & Philippe Noble (red.), *Denken over poëzie en vertalen. De dichter Cees Nooteboom in vertaling.* *LLS* 9 heeft als thema poëzie en vertalen. Dit deel van *LLS* is gewijd aan de poëzie van Cees Nooteboom in vertaling en aan de activiteiten van de vertaler-bemiddelaar Cees Nooteboom, die schrijvers uit de wereldliteratuur via *Avenue Literair* aan de Nederlandstalige lezers presenteerde. De bundel biedt bijdragen over de kenmerken van de poëzie van Nooteboom, over het discours over poëzie vertalen binnen vertaalwetenschap, over concrete vertaalkeuzes van vertalers van de poëzie van Nooteboom en besluit met een reflectie van de dichter op het onderwerp poëzie vertalen.

***Lage Landen Studie* 10**
Lut Missinne & Jaap Grave, *Tussen twee stoelen, tussen twee vuren. Nederlandse literatuur op weg naar de buitenlandse lezer.* *LLS* 10 heeft als thema literaire vertalingen met Nederlands als brontaal. De aandacht in deze bundel gaat vooral naar kwesties die met de productiezijde van het literaire transferproces te maken hebben. Daarbij staan literaire vertalingen centraal met het Nederlands als brontaal. De bijdragen zoeken antwoorden op de vraag wat er met een Nederlandstalig boek gebeurt vanaf de originele versie tot zijn aankomst bij een anderstalige lezer. Daartoe werd onderzoek verricht naar leesrapporten, uitgeversarchieven, publicatiegeschiedenissen, collectievormers, subsidiërende instanties en ervaringsberichten van de vertalers zelf.

***Lage Landen Studie* 11**
Irena Barbara Kalla & Dirk de Geest, *Dichters op reis. Moderne Nederlandstalige poëzie over het buitenland.* *LLS* 11 heeft als thema poëzie over het buitenland. *Dichters op reis* brengt een aantal beschouwingen bij elkaar over de manier waarop hedendaagse Nederlandse dichters aankijken tegen diverse buitenlanden: onze buurlanden, maar ook Zuid- en Midden-Europa, tot Indonesië toe. Dit boek gaat in op hun reisverslagen, die variëren van een toeristische ansichtkaart tot een verregaande verkenning van de ander en het andere. Hoe dan ook gaat het in laatste instantie altijd om een confrontatie met het eigen dichterschap. De lezer krijgt zo een toegang tot diverse landen maar tegelijk ook tot sterk uiteenlopende poëtische praktijken. En bovenal is er de kennismaking met heel wat prachtige, veel te weinig bekende gedichten. Bij die beschouwingen zijn kenners uit de internationale neerlandistiek onze deskundige gids.

Nederlands in beweging: een frisse start met An en Lies

Liesbet Winkelmolen[1], Antoinet Brink[2]
[1] Universiteit Leiden, Leiden, Nederland
[2] Universidade de Coimbra, Coimbra, Portugal

Workshop Didactiek MSI 01.23 | 08:30 - 09:15

De dagen van het colloquium zijn lang en intensief en eindigen vaak ook nog in het café. Eigenlijk zouden we de dag moeten beginnen met ochtendgymnastiek, want iedereen weet: wie de dag actief begint, krijgt energie en inspiratie. Door te bewegen komt onze bloedsomloop op gang en worden de verbindingen in onze hersens sneller en steviger. Bovendien maken we het gelukshormoon endorfine aan, dat ervoor zorgt dat je je lekker voelt.
Hetzelfde geldt in het onderwijs: fysieke activiteiten hebben een positief effect op de leervaardigheden en ook op de groepsdynamiek en de relatie tussen studenten. Het inzetten van beweging, geluiden/muziek en zang in de taallessen geeft bovendien de mogelijkheid om op een heel andere manier met taal bezig te zijn.
In een dagelijks uurtje 'Nederlands in beweging' laten An en Lies je ervaren wat de mogelijkheden zijn om je lessen actiever te maken. Na afloop ben je goed wakker en begin je welgemoed en goedgemutst aan een nieuwe lange dag.
Met An en Lies krijgt iedere colloquiumdag een frisse start.

Dichter bij de taal

Folkert Kuiken
Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Lezing Didactiek MSI 01.23 | 10:30 - 11:00

NVT-leerders hebben in de eerste plaats behoefte aan woorden die frequent voorkomen in het Nederlands (wel 'schoen' en 'fiets', niet 'kieperen' en 'reikwijdte') en aan nuttige zinsconstructies (wel vraagzinnen, niet de aanvoegende wijs). Maar ook de weg daarnaartoe is belangrijk. Liedjes en gedichten vormen daarvoor een goed middel. Aandacht voor ritme, intonatie en melodie vormt een wezenlijk onderdeel van het taalverwervingsproces. Niet alleen om ervoor te zorgen dat NVT-leerders bij het produceren van woorden en zinnen het juiste klemtoon- en intonatiepatroon hanteren, maar ook omdat gedichten, versjes en liedjes het 'glijmiddel' vormen waarmee taalinput gemakkelijk wordt opgenomen en mooie volzinnen of zelfs hele strofen of coupletten worden gememoriseerd ('Denkend aan Holland…', 'Wil u een stekkie…', 'Natuur is voor tevredenen of legen…').
Op deze principes is de onlangs verschenen bundel *Dichter bij de taal* gebaseerd. De bundel bevat twintig lessen, waarin een gedicht of lied van een bekende schrijver en/of zanger centraal staat: Annie M.G. Schmidt, Guus Meeuwis, Toon Hermans, Marco Borsato, Jenny Arean, Jochum Myjer, Herman Finkers, Drs. P., enz. In de teksten komen thema's aan de orde als opvoeding, verschillen tussen stad en platteland, thuiszijn, omgaan met verlies, rechten en vrijheden, enz. Elke les bevat oefeningen op het gebied van woordenschat, grammatica, luisteren, spreken, lezen, schrijven en cultuur.
Tijdens de lezing zal nader op de uitgangspunten van de bundel worden ingegaan, zullen voorbeelden van het materiaal

gepresenteerd worden en zullen we illustreren hoe in het NVT-onderwijs met het materiaal gewerkt kan worden. Op deze manier hopen we de NVT-leerders letterlijk 'dichter bij de taal' te brengen.

Taalverwerving via een tandemproject ILV – ILT : een succesverhaal?

Hilde Bosmans[1], An Slootmaekers[2]
[1-2] Interfacultair Instituut voor Levende Talen, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, België

Lezing Didactiek MSI 01.23 | 11:00 - 11:30

Het departement Nederlands van het Institut des Langues Vivantes van de Université catholique de Louvain werkt sinds het academiejaar 2014-2015 samen met de vakgroep Frans van het Interfacultair Instituut voor Levende Talen van de KU Leuven aan een tandemproject. We hebben ervoor gekozen om de projecten te integreren in de bestaande klassieke lessen in het curriculum van de student. We gaan er namelijk vanuit dat de kans op succes van deze vorm van *peer learning* toeneemt als het wordt omkaderd en geëvalueerd.
De doelstellingen van het tandemproject bevinden zich op verschillende niveaus, met name op het gebied van motivatie en autonoom leren, taalbeheersing en vlotheid. Om na te gaan of deze doelstellingen bereikt werden, analyseerden we de portfolio's en maakten we gebruik van een niveautest. In de portfolio's noteren de studenten welke woorden en uitdrukkingen ze geleerd hebben, welk soort fouten werden verbeterd door de tandempartner en hoe ze het project ervaren hebben. Dit levert interessante data op om na te gaan op welk gebied het tandemproject een meerwaarde voor het klassieke taalonderwijs kan betekenen en wat de valkuilen zijn die moeten worden vermeden. Om na te gaan of het taalvaardigheidsniveau van de tandemstudent daadwerkelijk is gestegen, hebben we een niveautest gebruikt die voor en na het project werd afgelegd en waarvan de resultaten met die van een controlegroep werden gestaafd.
Uit onze data blijkt dat een tandemproject een zinvolle manier is om de student op een autonome wijze zijn taalleerderstraject te laten invullen en dat een gestructureerde en omkaderde werkwijze de kans verhoogt dat het project als succesvol wordt ervaren. Verder onderzoek zal nodig zijn om uit te maken op welke gebieden de tandemstudent daadwerkelijk vooruitgang boekt wat taalvaardigheid betreft.

Filmpje kijken? Idiomatisch Nederlands leren in de NVT- of NT2-klas met speelfilms

Dietha Koster
Institut für Niederländische Philologie, Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Münster, Duitsland

Lezing Didactiek MSI 01.23 | 11:30 - 12:00

Kun je idiomatisch Nederlands leren spreken in een klaslokaal in of buiten Nederland? Een hulpmiddel is veel 'authentieke input' horen. Speelfilms zitten vol met taal en bijbehorende beelden in verhalende vorm. In een cursus gebaseerd op de film *Alles is liefde* (2007) bekeken Duitse, Syrische en Tsjechische NVT- en NT2-studenten filmfragmenten. Luisteren naar en bespreken van taal in de fragmenten stonden centraal. We focusten op verwerving van woordenschat en idioom. Deze speelfilmmethode sluit aan bij wat we weten over effectief taalonderwijs (Hong & Verspoor, 2013; Lightbown & Spada, 2013). Ze sluit ook aan bij de huidige beeldcultuur, waarin het medium film een centrale rol in het dagelijkse leven inneemt. Testresultaten laten vooruitgang in algemene taalvaardigheid, woordenschattoename en motivatie zien. Deze lezing geeft inzicht in de achtergrond en praktijk van de methode. In de aansluitende discussie worden deelnemers uitgenodigd voor een gedachte-experiment. Hierin worden zij aangezet tot denken over hun eigen bijdrage aan een inputrijke, effectieve en motiverende lespraktijk anno 2018.
Referenties:

- Hong, T., & Verspoor, M. (2013). *A dynamic, usage-based approach to communicative language teaching*. De Gruyter: EuJAL, *1*(1), 1-33.
- Lightbown, P., & Spada, N. (2013). *How languages are learned* [4th edition]. Oxford: Oxford University Press.

College Nederlands op z'n kop? Taalverwerving in een *flipped classroom*

Julia Sommer
Universität Wien, Wenen, Oostenrijk

Lezing Didactiek MSI 01.23 | 12:00 - 12:30

E-learning heeft het contactonderwijs aangevuld of deels zelfs vervangen. Met het inzetten van internet en een online-leerplatform in de les (*blended learning*) kan de leerstof op afwisselendere manieren worden aangeboden, wat het leerproces doorgaans positief beïnvloedt.
Hoewel de nieuwe technologieën de onderwijssituatie verrijkt hebben, is de opzet van een college niet principieel veranderd. De docent stelt nog steeds materiaal ter beschikking en bepaalt welke onderwerpen aan bod zullen komen, in de les wordt een onderwerp behandeld en besproken, de student oefent ten slotte de vaardigheden zelfstandig thuis. In een *flipped classroom* worden deze elementen omgedraaid. De studenten verwerven de kennis thuis, in het contactonderwijs is er ruimte voor kennisverwerking, interactie, discussie en oefening. *Flipped classroom* vereist zowel van student als docent een andere participatie, meer flexibiliteit en dus meer 'beweging'.
Ook het overbrengen van interculturele competentie kan vanuit een andere aanpak gebeuren. De talige en culturele achtergrond en competenties van de student krijgen dan meer ruimte. Het primaire doel is niet meer om de student op te leiden tot *near native speaker* zodat hij kan deelnemen aan de cultuur van een land. Ook is cultuur dan geen vastomlijnd begrip meer en ook niet beperkt tot het land waarin de doeltaal wordt gesproken.
Ik ben bezig om mijn colleges taalverwerving gedeeltelijk te herontwerpen. Daarbij ga ik gebruik maken van zowel het principe *flipped classroom* als een nieuwe aanpak wat betreft interculturele en talige competentie. Aan de hand van enkele voorbeelden uit de praktijk wil ik mijn ervaring met deze aanpak presenteren en laten zien waar mijns inziens 'beweging' mogelijk en zinvol is.

Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat. Naar bewuste geletterdheid in het schoolvak Nederlands

Marjolein van Herten[1], Peter Arno Coppen[2], Erwin Mantingh[3], Kees de Glopper[4]
[1] Open Universiteit, Heerlen, Nederland
[2] Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
[3] Universiteit Utrecht, Nederland
[4] Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Panel Didactiek MSI 01.23 | 14:00 - 15:30

De Meesterschapsteams Nederlands zijn opgezet door het Regieorgaan Geesteswetenschappen, dat met subsidie van de Nederlandse overheid door de decanen van de Nederlandse universitaire faculteiten Geesteswetenschappen is ingesteld. Ze hebben tot taak om de verbinding tussen de universitaire studie Nederlands en het schoolvak te herstellen en verstevigen.[1] Via veldraadplegingen, symposia en analyse van de schoolmethoden en curricula hebben de meesterschapsteams geconstateerd dat het schoolvak Nederlands in het voortgezet onderwijs, naast dat het versnippering van allerlei deelvaardigheden en een twijfelachtig rendement vertoont, tekortschiet op de inhoud. Waar andere (zaak)vakken in het leerplan een component *vaardigheden* combineren met een component *inhoud*, ontbreekt de inhoud bij Nederlands. Het is een 'leeg' vak geworden, dat noch leidt tot inzicht noch de interesse aanwakkert voor taal, communicatie en cultuur. Ondanks de enorme potentie levert het schoolvak een te geringe bijdrage aan geletterdheid, identiteitsontwikkeling en burgerschapsvorming.

Een direct gevolg van de armoede aan inhoud zijn de vele klachten over de saaiheid van het vak waar de leerlingen jaar in jaar uit dezelfde rondjes draaien. Het imago van Nederlands is zorgelijk en de belangstelling van leerlingen voor het alfaprofiel Cultuur en Maatschappij én de universitaire studie Nederlandse taal en cultuur neemt in zeer snel tempo af. Op de lange termijn leidt dit tot een zeer ernstig tekort aan academisch geschoolde docenten Nederlands.

De Meesterschapsteams spannen zich in om het vak Nederlands van meer inhoud te voorzien zonder het belang van de taalvaardigheid daarmee geweld aan te doen. Zij zien de oplossing in het algemene doel *bewuste geletterdheid*, hetgeen inhoudt dat de vaardigheden *bewuste vaardigheden* moeten worden: vaardigheden op basis van kennis en inzicht. Dat is de strekking van het *Manifest Nederlands op School* (2016), dat de Meesterschapsteams Nederlands in samenspraak met ruim tweehonderd docenten en wetenschappers hebben opgesteld. *Bewuste geletterdheid* is de combinatie van een bewuste talige ontwikkeling en een bewuste literaire ontwikkeling. Leerlingen dienen (wetenschappelijk) verantwoord inzicht te krijgen in taalverschijnselen en culturele taaluitingen. Ze behoren op het niveau van hun schooltype en hun eigen voortgang daarin vanuit meerdere perspectieven te kunnen redeneren over taal, tekst en literatuur. Daarnaast moeten ze ook inzicht krijgen in de ontwikkeling van hun eigen geletterdheid, zodat ze zich meer bewust zijn van en betrokken voelen bij hun eigen leerproces. Daardoor zullen naar verwachting de resultaten verbeteren en het plezier in het vak toenemen.

Bewuste geletterdheid sluit zo aan bij globale trends rond de waarde van burgerschapsvorming, identiteitsontwikkeling, multiculturaliteit en creativiteit, die voor leerlingen op alle niveaus en in alle stadia van hun ontwikkeling cruciaal zijn.

De gezamenlijke Meesterschapsteams Nederlands, bestaande uit taalkundigen, taalbeheersers en letterkundigen van zes Nederlandse universiteiten, willen tijdens het IVN-colloquium 2018 in een panelbijeenkomst laten zien wat de resultaten zijn van hun werkzaamheden tot dan toe. Zo werken momenteel onder leiding van leden van de Meesterschapsteams een aantal DOT's (Docent Ontwikkel Teams) aan nieuw lesmateriaal, dat aansluit bij *bewuste geletterdheid*. In juli 2018 worden de eerste resultaten van de DOT's verwacht, die wij op het colloquium graag willen voorleggen aan de deelnemers van het panel.

Daarnaast staat dit jaar in het teken van *curriculum.nu*, de grootse curriculumvernieuwing voor primair en voortgezet onderwijs in Nederland, waarin ook het schoolvak Nederlands zal worden herzien.[2] De Meesterschapsteams leveren input aan het Ontwikkelteam Nederlands, dat eind 2018 de bouwstenen voor een vernieuwd schoolvak zal leveren.

Naast het delen van concreet lesmateriaal en van de door de Meesterschapsteams ontwikkelde visie op het schoolvak willen wij tijdens de panelbijeenkomst veel tijd inruimen voor discussies. Inbreng van de internationale neerlandistiek zal een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan onze gedachteontwikkelingen en bezigheden. Bij de discussies zullen de volgende thema's centraal staan:

- welke inhouden van het wetenschapsgebied van de neerlandistiek kunnen dienen ter onderbouwing van een bewuste geletterdheid zoals die in het Manifest bedoeld wordt?
- op welke manier kunnen deze inhouden worden verdeeld over het curriculum in verschillende schooltypen en hoe hangen ze samen met vaardigheden?
- hoe kunnen inhouden en vaardigheden uit verschillende subdisciplines van de neerlandistiek (letterkunde, taalkunde, taalbeheersing) tot een samenhangend geheel worden gesmeed?

- *Manifest Nederlands op school. 22 januari 2016*. Geraadpleegd op 22 januari 2018 op https://vakdidactiekgw.nl/2016/01/20/manifest-nederlands-op-school/
- *Over Meesterschap in de vakdidactiek*. Geraadpleegd op 23 januari 2018 op https://vakdidactiekgw.nl/over-vakdidactiek-geesteswetenschappen/over-meesterschap-in-de-vakdidactiek/
- *Werk mee aan het onderwijs van morgen*. Geraadpleegd op 25 januari 2018 op https://curriculum.nu/

[1] Zie https://vakdidactiekgw.nl/over-vakdidactiek- geesteswetenschappen/over-meesterschap-in-de- vakdidactiek/ [geraadpleegd op 23-1-2018].
[2] Zie https://curriculum.nu/ [geraadpleegd op 25 januari 2018].

Met medewerking van: Sander Bax, *Tilburg University, Tilburg, Nederland*.

LitLab: een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek. Mogelijkheden voor de internationale neerlandistiek

Els Stronks[1], Feike Dietz[2], Lucas van der Deijl[3]
[1-3] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Onderzoek in beweging Didactiek MSI 01.23 | 15:30 - 16:00

In oktober 2016 werd LitLab gepubliceerd, een 'digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek'.[i] De website bevat momenteel negen digitale 'proeven', lessenreeksen, waarin bovenbouwleerlingen onderzoek leren doen naar Nederlandse (literaire) teksten. De proeven zijn gebaseerd op recent academisch onderzoek en maken gebruik van teksten, databanken en tools die dankzij digitalisering beschikbaar zijn gemaakt, zowel binnen als buiten de neerlandistiek.[ii] Behalve deze proeven biedt LitLab een uitgebreide handleiding voor het schrijven van een profielwerkstuk over literatuur. [iii] Ook is er een werkvorm in ontwikkeling, waarin leerlingen in een interactieve spelvorm en vanuit een onderzoekende houding praten over een gelezen tekst. LitLab stelde zich in eerste instantie tot doel de verbinding te versterken tussen het schoolvak Nederlands (zoals dat gedoceerd wordt in Vlaanderen en Nederland) en de academische bestudering van de Nederlandse taal en cultuur. [iv] Daarnaast beoogde LitLab in de behoefte aan domein-overstijgend onderwijsmateriaal te voorzien, waarin leerlingen tegelijkertijd lees-, schrijf-, en argumentatievaardigheden ontwikkelen én vakinhoudelijke kennis opdoen.

Nu de didactiek en de vorm van LitLab via verschillende evaluaties[v] verbeterd en gevalideerd zijn, ontstaan er kansen voor

de inhoudelijke verbreding van het lesmateriaal met het oog op gebruik van LitLab in andere onderwijscontexten dan het Vlaamse en Nederlandse voortgezet onderwijs. Het doel van deze workshop is daarom enerzijds het faciliteren van een discussie over de toepassing van LitLab door academische opleidingen Neerlandistiek buiten Nederland en Vlaanderen en anderzijds het stimuleren van samenwerkingen. Tijdens de sessie zal de redactie LitLab demonstreren en de vakdidactische kaders van het laboratorium toelichten.
Daarna zullen de deelnemers discussiëren over ten minste twee centrale vragen:

1. Welke mogelijkheden voor didactisering biedt LitLab voor de internationale neerlandistiek?
2. Welke thema's, onderwerpen en publicaties zouden in LitLab opgenomen moeten worden om deze onderwijsomgeving interessant te maken voor de internationale neerlandistiek?

i. https://litlab.nl. LitLab werd gefinancierd met een subsidie van het Universitair Stimuleringsfonds Onderwijs van de Universiteit Utrecht en het Prins Bernhard Cultuurfonds. Het is organisatorisch geadopteerd door de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek.
ii. Een greep uit de digitale materialen, waarvan LitLab gebruikmaakt: de Liederenbank van het Meertens Instituut, de DBNL, de digitale topstukken van de KB, de Personagebank, de Ngram viewer van de DBNL, YouTube etc.
iii. https://litlab.nl/pws/
iv. Zie o.a.: Dijk, Y. van, Oostendorp, M. van, Vaessens, T., & Verhagen, A., 'Maak vak Nederlands eens aantrekkelijker' in: *NRC Handelsblad* 2015, 9 december; 'Manifest Nederlands op School: Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat' in: *Levende Talen Magazine 103* 2016, 2: 38; Bonset, H. 'Wat is er mis met het Manifest Nederlands op School?' in: *Levende Talen Magazine 103* 2016, 3: 36-37. Grezel, J.A., 'Ons mooie vak moet uit het verdomhoekje. Docenten en vakdidactici over het Manifest Nederlands op School' in: *Levende Talen Magazine 103* 2016, 5: 4-9; Richters, J. 'Onderwijs 2032: waar staan we nu?' in: *Levende Talen Magazine 104* 2017, 5: 45.
v. LitLab werd getest in 11 verschillende klassen van 4 verschillende middelbare scholen in Nederland en is daarnaast geëvalueerd door wisselende groepen van in totaal 38 docenten Nederlands in 3 workshops.

Hoe beweging in Europa tot beroepsgerichte projecten beweegt. Wegen naar professioneel en toegankelijk sociaal vertalen en tolken Nederlands in de EU

Marketa Štefková[1], Benjamin Bossaert[2], Pavlína Knap-Dlouhá[3], Agata Kowalska-Szubert[4], Koen Kerremans[5], Jeroen Segers[6]
[1-2] Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slowakije
[3] Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, Tsjechië
[4] Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen
[5-6] Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België

Panel Vertalen MSI 02.18 | 14:00 - 15:30

Sociaal vertalen en tolken is een ruim begrip binnen de tegenwoordige vertaal- en tolkwetenschap, dat als directe reactie ontstond op mondiale migratiebewegingen en de daarmee verbonden integratieproblemen. Sociaal vertalen en tolken is bijzonder actueel als gevolg van de huidige intensieve arbeidsmigraties en vluchtelingengolven in de EU. Sociaal tolken wordt toegepast in heel diverse communicatieve situaties en maatschappelijke sectoren binnen de integratie van anderstalige sociale groepen in de samenleving op het gebied van de gezondheidszorg, het recht of de administratie. De positie en afbakening van taken van tolken in deze contexten zijn van land tot land verschillend. Heel divers is ook de achtergrond van de tolk, zijn tolkvaardigheden, opleiding, taalkennis en kwaliteit van de uiteindelijke tolkprestatie.
De geschetste actuele situatie wordt in het panel bekeken vanuit het oogpunt van een kleine filologie zoals in de internationale neerlandistiek. Inleidend wordt aandacht besteed aan de afbakening van het begrip sociaal tolken en vertalen in de context van de Lage Landen en Centraal-Europa. Aansluitend wordt kort de verandering van de maatschappelijke context en nood aan gekwalificeerde tolken Nederlands geschetst in verband met de migratiebewegingen binnen de EU. Het tweede deel biedt inzichten in terminologie en (ver)taaltechnologie in een context van sociaal tolken en vertalen. De afsluitende bijdrage toont aan de hand van het PACI-project (Professional and Accessible Community Interpreting - a gateway to migrant integration) een model voor de opleiding van sociaal tolken en mogelijkheden van de implementatie van concrete modules en praktische oefeningen in het curriculum van deze filologie of vertaalopleiding. Die bieden de student een belangrijke impuls en eerste inzicht in de problematiek op basis waarvan hijzelf tolkcompetentie op dit gebied kan ontplooien. Zo kan ook een kleine filologie een bijdrage leveren aan de actuele uitdagingen van de Europese samenleving en een aanzet geven voor de verbetering van de kwaliteit van het tolken op het gebied van recht, sociale zorg en administratie.

Marketa Štefková & Pavlína Knap-Dlouhá - Het belang van sociaal tolken in de tegenwoordige arbeids- en vluchtelingenmigratie binnen de EU
De inleidende presentatie heeft tot doel om inzicht te geven in het belang van Nederlandstalige tolken in de context van sociale zekerheid, gezondheidszorg, opsporing, rechtspraak of crisissituaties binnen intensieve arbeidsmigratie, die het vrije verkeer van werknemers en de interne markt mogelijk hebben gemaakt.
Onderzoek naar de markt met vertaaldiensten in Centraal-Europa – concreet in de Tsjechische en Slowaakse Republiek – heeft aangetoond dat door de intensivering van de handelscontacten en de arbeidsmigratie binnen de Europese Unie vooral op het gebied van sociaal en juridisch tolken een grote vraag naar tolkendiensten ontstaat. Daarbij is er op de markt maar een heel beperkt aantal gekwalificeerde tolken op dit gebied ter beschikking en dat vooral in combinaties van minder verspreide talen, concreet ook het Nederlands. Het gebrek aan gekwalificeerde beëdigde tolken en vertalers heeft directe gevolgen voor de vertragingen in de werking van de opsporingsorganen, het Openbaar Ministerie, de rechtbanken, sociale diensten alsook voor de kwaliteit van de verleende gezondheidszorg. Dat alles bemoeilijkt de arbeidsvoorwaarden en leefomstandigheden van de arbeidsmigranten aanzienlijk.
De tolken verlenen hun diensten in diverse administratieve situaties vaak via telefoon, videoconferentie of een derde taal; ze worden geconfronteerd met verschillende leeftijdsgroepen, opleidingsniveaus, tekstsoorten en ethische problemen. De vertaalwetenschap heeft vastgesteld dat de traditionele training in consecutief en simultaan tolken bij de tolk niet de competenties ontwikkelt die in de eerder genoemde tolkopdrachten nodig zijn. Vergroting van de omvang van vertaalopdrachten, verandering van het professionele profiel van de tolk en vraag naar verlening van taaldiensten in specifieke talencombinaties zijn duidelijke maatschappelijke signalen voor kleine filologische studies om voor hun studenten deuren te openen voor profilering in deze richting.

Koen Kerremans & Jeroen Segers - Gebruik van terminologie en (ver)taaltechnologie in een context van sociaal tolken en vertalen

In contexten van sociale of openbare dienstverlening wordt technologie steeds vaker ingezet als een instrument om de communicatie tussen dienstverleners en anderstalige 'klanten' te ondersteunen en te verbeteren. Dit blijkt onder andere uit een recent bevragingsonderzoek bij diverse organisaties in sociale sectoren gevestigd in Brussel (Kerremans e.a., te verschijnen).

Uitgaande van dit onderzoek gaan we in het eerste gedeelte van deze lezing dieper in op het gebruik van terminologie- en vertaaltools in sectoren van openbare dienstverlening. We bespreken hoe deze technologieën in het bijzonder sociaal vertalers en tolken kunnen ondersteunen in meertalige gesprekscontexten of bij de vertaling van diverse documenten en verwijzen hiervoor naar concrete casestudies.

Verder wijzen we ook op het belang van een goede uitwisseling en efficiënt beheer van meertalige terminologie als essentiële randvoorwaarden voor sociaal vertalers en tolken om kwaliteitsvolle diensten te kunnen leveren.

In het tweede gedeelte van deze lezing bespreken we hoe technologieën hiertoe kunnen bijdragen en illustreren dit aan de hand van het PACI-project, dat onder andere gericht is op het creëren van een viertalige terminologische gegevensbank (Nederlands, Pools, Slovaaks, Tsjechisch) in domeinen die relevant zijn voor sociaal vertalers en tolken.

Technologie brengt grote veranderingen teweeg in de wijze waarop sociaal vertalers en tolken hun taaldiensten leveren aan klanten. In het opleidingsaanbod voor sociaal tolken en vertalen is het dan ook essentieel om diverse vertaal- en tolkgerelateerde technologieën zoals virtuele communicatietools, computerondersteunde vertaaltools of terminologiebeheersystemen in de curricula te integreren.

In het derde en laatste gedeelte van deze lezing bespreken we hoe dit wordt gerealiseerd in het PACI-project.

Benjamin Bossaert & Agata Kowalska-Szubert - Aanzetten tot implementatie van sociaal tolken in een curriculum neerlandistiek

Een van de hoofddoelen van het PACI-project is van didactisch ondersteunende aard. We werken naast een terminologische gegevensbank als online tool ook drie online e-learningcursussen uit, die later op het platform Moodle voor een breed publiek toegankelijk zullen worden gemaakt. De cursussen worden elk door een partner in het project ontwikkeld. De eerste is een inleidingscursus met betrekking tot *community interpreting* en het vastleggen van de basiscompetenties die elke tolk in spe moet beheersen. Daarnaast wordt in andere cursussen ook aandacht geschonken aan ethische en psychologische aspecten van de tolk en de specifieke situaties die van belang zijn voor de Centraal-Europese en Belgische context van het *community interpreting*. We presenteren in deze bijdrage een eerste ontwerp van de cursussen.

In deze bijdrage willen we ons focussen op het implementeren van dit online materiaal in de lespraktijk. Hoe kunnen we dit op microniveau in de lessen inzetten en hoe kunnen we deze e-learningcursussen op macroniveau, als deel van een studieprogramma in een bachelor of master neerlandistiek, efficiënt implementeren? We bouwen hiervoor verder op onze ervaring die we hebben opgedaan met de joint bachelor degree DCC - Dutch in Central European context, waarbij een aanzienlijk deel van het studieprogramma opgebouwd is uit e-learningcursussen ontwikkeld door de zes partners van deze internationale bachelor neerlandistiek in Centraal-Europa.

We maken gebruik van onze samenwerking voor de diverse studieprofielen in de regio en de wisselwerking tussen filologie en vertaalkunde. Uitgaande van enkele 'best practices' willen we een aanzet geven, zodat dit tolkmodel ook kan worden ingezet in de internationale neerlandistiek na uitbreiding van de talencombinaties.

Vakantie a.u.b.! Aanspreekvormen in toeristische teksten

Željana Pancirov Cornelisse
Universiteit van Zagreb, Zagreb, Kroatië

Onderzoek in beweging Vertalen MSI 02.18 | 15:30 - 16:00

Kroatië is een toeristisch land, vooral in de zomermaanden wanneer een groot aantal toeristen naar de Kroatische kust stroomt. De laatste jaren is Kroatië steeds populairder geworden onder de Belgische en Nederlandse toeristen; in Nederland werd het land zelfs 'dé hotspot voor 2017' genoemd. Voor de vertalers betekent dit veel werk om alle informatieve en persuasieve teksten te vertalen voor het komende toeristische seizoen. Hoewel veel brochures en informatieve boekjes nog steeds alleen in de 'grote talen' beschikbaar zijn, is de behoefte aan vertalingen van webpagina's naar andere talen gestegen, omdat ze snel en gemakkelijk aangepast kunnen worden.

Hoewel er in Nederland en België vertaalbureaus bestaan die gespecialiseerd zijn in het vertalen van toeristische teksten, is de selectie van de mogelijke doeltalen beperkt tot de meest frequente talen. Het Kroatisch hoort daar niet bij. In Kroatië is het ook moeilijk om een goede vertaler voor een dergelijke tekst naar het Nederlands te vinden. Constante verandering van de vertalers kan invloed hebben op de consistentie van de vertaling en dus de kwaliteit van de teksten. Opmerkelijk is hoe de aanspreekvormen in zulke tekstsoorten worden gebruikt, wat het thema is van dit onderzoek. Voor welke aanspreekvormen moeten de vertalers kiezen? Het onderzoek is verdeeld in vier fases. Ten eerste wordt het theoretische kader besproken in verband met de persuasieve en informatieve teksten, tekstsoorten die nauw verbonden zijn met toerisme en het gebruikmaken van aanspreekvormen. Ten tweede worden de verzamelde Nederlandstalige Kroatische, Nederlandse en Vlaamse webpagina's door Sketch Engine behandeld om te kijken wat de relatieve frequentie is van het gebruik maken van de aanspreekvormen. Ten derde worden de meest voorkomende problemen in verband met dit onderzoek besproken. Ten slotte wordt er een advies aan de vertalers gegeven. De resultaten kunnen niet alleen handig zijn voor de vertalers naar het Nederlands, maar ook voor de Nederlandstalige tekstschrijvers om bewust te worden van hun eigen taal.

WOENSDAG 29 AUGUSTUS

Nederlands als tweede taal in het kader van de *Processability Theory*: expliciete-kennisproductietest

Agnieszka Kucfir
Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 10:30 - 11:00

De *Processability Theory* (PT) van Pienemann (1998) is een van de meest bekende theorieën over verwervingsvolgordes. Het idee daarachter is dat de grammaticale regels van een tweede taal in een aantal vaste stadia verworven worden. Volgens Pienemann kunnen T2-leerders eerst alleen maar losse woorden verwerven die nog geen inherent grammaticale kenmerken hebben; deze kenmerken worden pas in de volgende fase toegekend. In het derde stadium is er wel sprake van een grammaticale structuur, maar alleen binnen één constituent, terwijl er in het vierde stadium ook een structuur tussen de constituenten is. In het laatste stadium wordt een onderscheid tussen hoofd- en bijzinnen gemaakt.
Of en in hoeverre een T2-leerder een bepaalde grammaticale structuur heeft verworven, kan men op verschillende manieren toetsen. Het hangt af van de soort taalkennis (expliciet of impliciet) en de manier waarop deze kennis wordt toegepast. Mijn eerdere onderzoek naar de bruikbaarheid van Pienemanns model is gebaseerd op een impliciete-kennisproductietest (communicatieve taak) en een expliciete-kennisreceptietest (grammaticaliteitsoordelen). Daarom wil ik nu naar de onderzochte kwestie vanuit een ander perspectief kijken, namelijk een expliciete-kennisproductietest. Om dit doel te bereiken, ga ik drie Nederlandse grammaticale structuren analyseren: de congruentie adjectief-substantief, de congruentie subject-persoonsvorm en de woordvolgorde in de bijzin. Dat wordt aan de hand van een schriftelijke grammaticale invultoets gedaan, waarbij proefpersonen bepaalde woorden of constructies in de juiste vorm moeten invullen.
In mijn bijdrage zal ik dus de resultaten van mijn onderzoek van de invultoets in het kader van *Processability Theory* analyseren en met de resultaten van mijn eerdere onderzoek naar productie en receptie van het Nederlands als T2 vergelijken. Verder bespreek ik ook de implicaties van de resultaten voor de theorie van Pienemann.

'Content and Language Integrated Learning' onder de taalkundige, cognitieve en socio-affectieve loep

Philippe Hiligsmann[1], Laurence Mettewie[2], Luk Van Mensel[3], Kristel Van Goethem[4]
[1&4] KU Leuven, Leuven, België
[2-3] Université de Namur, Namur, België

Panel Taalkunde MSI 00.08 | 11:00 - 12:30

Philippe Hiligsmann en Laurence Mettewie - Inleiding
In Franstalig België volgen momenteel meer dan 30.000 leerlingen CLIL-onderwijs. CLIL is een onderwijsvorm waarbij een zaakvak, zoals wereldoriëntatie en wiskunde, in een vreemde taal wordt aangeboden. De bedoeling is de scholieren tweetalig te maken én ze tegelijkertijd vakinhoud bij te brengen.
Om het taalleerproces en de taalleeruitkomsten van die leerlingen te onderzoeken is in 2014 het GOA-project 'Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: Linguistic, cognitive and educational perspectives' (Hiligsmann e.a., 2017) opgestart, een samenwerking tussen onderzoekers van de Université catholique de Louvain en de Université de Namur.
In dit panel zal uitvoerig verslag worden gedaan van een reeks resultaten van dit multidisciplinair en longitudinaal project. De onderzoeksvragen kunnen als volgt samengevat worden: wat is de impact van CLIL-onderwijs op taalkundig, cognitief en socioaffectief vlak? Er wordt verder ingegaan op de factoren die taalverwerving in de hand werken (zijn die factoren didactisch, pedagogisch, cognitief, motivationeel van aard?) en op de onderwijsstrategieën die toegepast kunnen worden om de verwerving van nieuwe talen te bevorderen.
Aan dit breed opgezette onderzoek hebben 928 leerlingen uit 22 scholen verspreid over heel Wallonië deelgenomen. De leerders komen uit het vijfde jaar van het lager respectievelijk secundair onderwijs en hebben of het Engels of het Nederlands als CLIL-doeltaal. Als controlegroepen fungeerden naast Franstaligen uit het traditioneel, niet-CLIL-onderwijs, ook Nederlandstalige en Engelstalige leeftijdgenoten. Alle leerlingen hebben in de loop van de laatste twee jaar verschillende toetsen afgelegd, waarin hun linguïstische competentie, hun cognitieve vaardigheden en hun emoties, attitudes en motivatie gepeild werden. Daarnaast kregen de ouders en de leerkrachten ook vragenlijsten voorgelegd, onder andere over sociologische variabelen en houding ten aanzien van taalgebruik.
Het panel zal uit drie lezingen bestaan, waarin het Nederlands als doeltaal centraal staat. In de eerste lezing onderzoeken we wie voor het CLIL-onderwijs in het Nederlands kiest en wat de talige en sociologische achtergrond alsook de cognitieve kenmerken van deze leerlingen zijn. De tweede lezing gaat na hoe het Nederlands van de CLIL-leerders zich op het vlak van syntaxis, morfologie, lexicon en spelling anders ontwikkelt ten opzichte van niet-CLIL-leerders en CLIL-leerders in het Engels. In de derde lezing analyseren we of de attitudes en motivatie ten opzichte van de doeltaal alsook de emoties (angst, plezier bij het leren) anders zijn bij de CLIL-leerlingen van het Nederlands.

- Hiligsmann, Ph. e.a. (2017). Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: Linguistic, cognitive and educational perspectives. In: *Les Cahiers de Recherche du Girsef*, Vol. 17, no. 109, p. 1-25.

Luk Van Mensel - Wie in Franstalig België kiest er voor CLIL in het Nederlands? Achtergrondkenmerken en cognitief profiel van de leerlingen
In deze lezing bespreken we het profiel van de leerlingen die een CLIL-programma in het Nederlands volgen in Franstalig België. We vergelijken dit profiel met leerlingen die een traditioneel (niet-CLIL)-programma volgen, maar ook met hen die voor CLIL in het Engels hebben gekozen. Aangezien we weten dat de attitudes ten opzichte van de tweede landstaal in België (Nederlands) verschillen van de attitudes ten aanzien van de 'internationale' taal (Engels) (Mettewie en Janssens, 2007, zie ook lezing 3) willen we graag te weten komen, of deze verschillen ook tot uiting komen in de samenstelling van het publiek van beide CLIL-programma's.
In het eerste deel van de lezing bekijken we niet alleen enkele sociologische achtergrondkenmerken van de leerlingen die betrekking hebben op de thuissituatie (socio-economische status, gezinssamenstelling), maar ook meer individuele kenmerken zoals verbale en niet-verbale intelligentie of het schoolparcours (cf. eventuele zittenblijvers). Bovendien zoeken we uit welke van deze aspecten het profiel van de CLIL-leerlingen het best karakteriseren. Uit de analyses blijkt

dat CLIL in Franstalig België een sociaal geprivilegieerd publiek aantrekt, een resultaat dat des te meer geldt voor leerlingen die voor CLIL in het Nederlands kiezen (in vergelijking met CLIL Engels).

Het tweede deel spitst zich toe op het cognitief profiel van de leerlingen. Meer gericht bekijken we of de CLIL-ervaring invloed heeft op enkele specifieke cognitieve vaardigheden, zoals aandacht en mentale flexibiliteit of meer in het algemeen op intelligentie. We weten uit de literatuur, dat twee- of meertaligheid vaak een positieve invloed heeft op deze vaardigheden; het loont dus de moeite om te onderzoeken of de CLIL-context gelijksoortige voordelen oplevert. Onze bevindingen geven een genuanceerder beeld in vergelijking met de bestaande studies in die zin, dat een aantal van de algemene cognitieve voordelen, zoals op het vlak van intelligentie, ook meetbaar zijn in ons grootschalig onderzoek, terwijl de meer verfijnde cognitieve implicaties minder gemakkelijk tot uiting komen.

- Mettewie, L., & Janssens, R. (2007). Language Use and Language Attitudes in Brussels. In: Lasagabaster, D. & Huguet, A. (eds.), *Multilingualism in European Bilingual Contexts. Language Use and Attitudes*. Clevedon: Multilingual Matters, 117-143.

Philippe Hiligsmann en Kristel Van Goethem - Taalkundige kenmerken van het Nederlands van Franstalige CLIL- en niet-CLIL-leerders

Onderzoek naar talige uitkomsten van CLIL heeft uitgewezen dat CLIL-leerders – dankzij de grotere *native* input – een stuk taalvaardiger zijn dan traditionele, niet-CLIL-leerders (zie o.a. Dalton Puffer, 2011). De laatste jaren hebben steeds meer onderzoekers echter laten zien dat CLIL niet altijd het verwachte positieve effect heeft. Hoewel CLIL-leerders wel degelijk een 'nativelike' niveau blijken te bereiken voor de receptieve vaardigheden (lezen en luisteren), ligt het behaalde niveau voor de productieve vaardigheden (schrijven en spreken) onder dat van moedertaalsprekers (zie o.a. Bruton, 2011, Bui e.a., 2014, Seikkula-Leino, 2007).

In deze lezing vragen we ons af of deze bevindingen ook gelden voor de algemene taalvaardigheid van CLIL- en niet-CLIL-leerders. Hiervoor is gebruikgemaakt van verschillende meetinstrumenten om de syntactische en lexicale complexiteitsscore te berekenen van de schriftelijke producties van CLIL- en niet-CLIL-leerlingen in de vreemde taal (Nederlands of Engels) en in hun moedertaal (Frans).

Aan deze studie hebben vijfdejaars uit het middelbaar onderwijs deelgenomen (leeftijd: 16-17). De indeling van de populatie zag er als volgt uit: CLIL Nederlands: 132; niet-CLIL Nederlands: 100; CLIL Engels: 90; niet-CLIL Engels: 90. Als controlegroepen fungeerden 63 moedertaalsprekers van het Nederlands en 68 moedertaalsprekers van het Engels. Het gebruikte materiaal bestaat uit e-mails die de leerders hebben geschreven over een fuif of over hun vakantie.

De resultaten laten zien dat het effect van CLIL op de vreemde taal naargelang de taal varieert. De Nederlandse teksten geschreven door CLIL-leerders waren significant complexer dan de teksten geschreven door niet-CLIL-leerders voor de meeste variabelen. De Engelse teksten geschreven door CLIL-leerders scoorden slechts voor drie complexiteitstesten beter dan de teksten geschreven door niet-CLIL-leerders. De impact van CLIL lijkt dus belangrijker voor Nederlands dan voor Engels. Verder heeft CLIL geen invloed op de complexiteit van de moedertaal van de leerders. Daarnaast is ook geconstateerd dat CLIL-leerlingen een meer gevarieerd lexicon gebruiken dan niet-CLIL-leerders, maar dat ze toch heel vaak op hun moedertaal terugvallen en niet-nativelike verbindingen produceren (zie Bulon e.a., 2017).

- Bruton, A. (2011). Is CLIL so beneficial, or just selective? Re-evaluating some of the research. In: *System* 39, 523-532.
- Bui, A.V., Jouniaux, A., Hiligsmann, Ph. & Rasier, L. (2014). De beklemtoning van samenstellingen in de tussentaal van Franstalige leerders van het Nederlands uit het immersie- en niet-immersieonderwijs. In: *n/f* 12, 9-32.
- Bulon, A., Hendrikx, I., Meunier, F. & Van Goethem, K. (2017). Using global complexity measures to assess second language proficiency: Comparing CLIL and non-CLIL learners of English and Dutch in French-speaking Belgium. In: *Papers of the Linguistic Society of Belgium* 11. 25 p. [https://sites.uclouvain.be/bkl-cbl/wp-content/uploads/2017/04/Bulon_et_al_2017.pdf]
- Dalton Puffer, C. (2011). Content-and-Language Integrated Learning: From Practice to Principles? In: *Annual Review of Applied Linguistics* 31, 182-204.
- Seikkula-Leino, J. (2007). CLIL learning: achievement levels and affective factors. In: *Language and Education 21 (4)*, 328-341.

Laurence Mettewie - Emoties, attitudes en motivatie ten aanzien van het Nederlands in de CLIL-klas

In het CLIL-onderwijs krijgen leerlingen zowel bij de vreemdetaalles als bij de inhoudsvakken uitgebreid contact met de doeltaal. Dit zorgt voor een versterkt en contextueel relevant taalaanbod alsook de onmiddellijke bruikbaarheid van de doeltaal in de leercontext. Er wordt vervolgens algemeen verwacht dat deze didactische aanpak de (taal) leermotivatie stimuleert, de taalattitudes positief beïnvloedt, positieve emoties in de klas aanwakkert, terwijl het angst tegenwerkt (European Commission, 2014; Lasagabaster, 2009). Er bestaat echter nauwelijks grootschalig empirisch onderzoek over socio-affectieve variabelen in CLIL, en meer bepaald in niet-Engelstalige CLIL, om deze stellingen stevig te onderbouwen.

In deze lezing wordt daarom nagegaan of deze verwachtingen binnen het CLIL-onderwijs met het Nederlands als doeltaal ingelost worden door te focussen op de volgende onderzoeksvragen:

- hoe variëren attitudes en (taalleer)motivatie bij CLIL-leerders van het Nederlands in Franstalig België ten opzichte van CLIL-leerders van het Engels en van niet-CLIL-leerlingen?
- hebben CLIL-leerders van het Nederlands gunstigere emoties ten aanzien van het leerproces (positieve en/of negatieve emoties, met name angst) dan niet-CLIL'ers?
- welk verband is er tussen de emotionele, attitudinele en situationele factoren?

De analyses berusten op een uitgebreide socio-affectieve vragenlijst. De kwantitatieve gegevens zijn verzameld bij 896 leerlingen uit het traditionele en het CLIL-onderwijs (Nederlands versus Engels als doeltaal) in zowel lagere als secundaire scholen. De resultaten bevestigen deels de positievere emoties, attitudes en motivatie bij CLIL-leerlingen vooral in het secundair onderwijs, maar geven tegelijkertijd aan dat als het Nederlands de doeltaal is, de positiviteit (sterk) getemperd wordt. De verklarende factoren hiervoor zijn niet zozeer te zoeken bij didactische dan wel bij maatschappelijke contextuele aspecten, waarbij het ongunstige imago van de Nederlandse taal bij Franstalige Belgen doorslaggevend is.

- Eropean Commission. (2014). *Improving the effectiveness of language learning: CLIL and computer assisted language learning.*
- Lasagabaster, D. (2009). The Implementation of CLIL and Attitudes towards Trilingualism. In: *ITL - International Journal of Applied Linguistics*, *157*(0), 23-43. https://doi.org/10.2143/ITL.157.0.2042586

De nieuwe ANS

Ton van der Wouden[1], Walter Haeseryn[2], Maaike Beliën[3], Adrienne Bruyn[4], Mario van de Visser[5], Timothy Colleman[6], Matthias Hüning[7], Frank Landsbergen[8]
[1&3] Universiteit Leiden, Leiden, Nederland
[2] Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
[4-6] Universiteit Gent, Gent, België
[7] Freie Universität Berlin, Berlijn, Duitsland
[8] Instituut voor de Nederlandse Taal, Leiden, Nederland

Panel Taalkunde MSI 00.08 | 14:00 - 15:30

De Taalunie financiert een revisie van de digitale ANS, de standaardgrammatica van het Nederlands, in eerste instantie alleen in digitale vorm.

Walter Haeseryn - Achtergrond, schets van het project
Sinds ruim een jaar wordt er in Gent, Leiden, Leuven en Nijmegen gewerkt aan een inhoudelijke, technische en ergonomische revisie. Omdat de internationale neerlandistiek een belangrijke doelgroep voor de ANS is, willen we als betrokkenen bij de revisie het 20ste colloquium van de IVN aangrijpen om onze gedachten en de eerste resultaten te presenteren en om in gesprek te treden met dit deel van de doelgroep.

Maaike Beliën, Adrienne Bruyn en Mario van de Visser - Aspecten van de inhoudelijke revisie
De eerste hoofdstukken die inhoudelijk worden herzien, zijn die over het voorzetsel, de voorzetselconstituent, de naamwoordelijke constituent, de werkwoordelijke constituent, woordvolgorde in de zin en negatie. De werkwijze bestaat in de eerste plaats uit het nagaaan welke literatuur over een bepaald onderwerp verschenen is sinds ongeveer 1995. Vervolgens worden experts gevraagd om commentaar te leveren op de behandeling van 'hun' onderwerp in de ANS. Op basis daarvan wordt de tekst herzien, waarbij zich voortdurend vragen voordoen als: welke terminologie gebruiken we? In hoeverre is het wenselijk om een ingreep in de huidige hoofdstuk- en paragraafindeling te doen? Hoe gedetailleerd moet de beschrijving zijn?

Timothy Colleman - Variatie in de ANS
Het taalgebied is niet homogeen: niet alle constructies die in de ANS besproken worden, worden overal binnen Nederland, Vlaanderen en Suriname op dezelfde manier gebruikt of ervaren. Voor de revisie is een nieuw systeem van labels ontwikkeld.
Met medewerking van: Johan de Caluwe, Universiteit Gent, Gent, België.

Frank Landsbergen - Aspecten van de technische revisie
De digitale versie van de ANS (de e-ans) is een gedigitaliseerd boek en niets meer dan dat. De tegenwoordige gebruiker stelt hogere eisen aan hedendaagse digitale informatiebronnen.

Matthias Hüning - Het extramurale geluid
De ANS is er ook voor de extramurale neerlandici. Een vertegenwoordiger van deze doelgroep vertelt over zijn ervaringen met de oude ANS en over zijn kennismaking met de nieuwe.

Taalideologie en talig bewustzijn: begrippensoep of handig instrument?

Truus De Wilde[1], Philipp Krämer[2]
[1-2] Freie Universität, Berlin, Duitsland

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 15:30 - 16:00

In de grauwe begrippensoep van de taalkunde zwemmen naast ideologie en attitude ook nog discours en talig bewustzijn. Ze zijn onduidelijk of nauwelijks gedefinieerd en worden naar believen ingezet. Er is – met het thema van de conferentie gesproken – veel beweging, die in dit geval negatief is: de beweging leidt namelijk tot een te hoge fluïditeit. Het is daarom moeilijk om met die begrippen op grotere schaal te werken.
In deze presentatie pleiten we dus voor minder beweging om een betere inzetbaarheid van deze nuttige en noodzakelijke begrippen te bereiken.
In het eerste deel van de presentatie systematiseren wij de bovengenoemde begrippen voor de taalwetenschap. We verklaren de relatie van taalideologie(ën) met talige attitudes en discours, die elkaar wederzijds aanvullen en gebaseerd zijn op individuele metalinguïstische uitspraken van de sprekers (vgl. van Dijk, 1995). Om de praktische relevantie te illustreren, passen we de concepten op het begrip van de 'standaardtaalideologie' toe (Silverstein, 1998, Woolard, 1998, Milroy, 2001).
Language Awareness (LA of talig bewustzijn) wordt vaak niet in een model met ideologie gebracht, terwijl talig bewustzijn kan helpen om de metalinguïstische achtergrond van eigen taalhandeling zichtbaar te maken. Talig bewustzijn is daarom ruimer dan enkel grammatica en structuur (Svalberg, 2012).
De gevolgen van te weinig ontwikkelde LA (binnen en buiten taalkunde) illustreren we met een casestudy van docenten Nederlands in de extra-murale neerlandistiek. Met behulp van data uit kwalitatieve interviews maken we de verschillende vormen van LA (cognitief, affectief, performatief, sociaal) duidelijk en gaan we na met welke ideologie die verbonden zijn. Het metalinguïstische discours ten opzichte van taalvariatie staat daarbij centraal. We tonen aan dat LA als instrument kan ingezet worden om bewustzijn voor ideologieën te creëren en dat het concept LA een integratief deel van theorieën over taalideologie en -attitudes kan zijn.

- Van Dijk, T. A. (1995). Discourse analysis as ideology analysis. In: Schäffner, Christina and Wenden, Anita (eds.) *Language and Peace*. Aldershot: Dartmouth Publishing. 17-33.
- Milroy, J. (2001). Language ideologies and the consequences of standardzation. in: *Journal of Sociolinguistics* 5 (4), 530-555.
- Silverstein, M. (1998) The Uses and Utility of Ideology: A Commentary. In: Schieffelin, Bambi B., Woolard, Kathryn A. and Kroskrity, Paul V. (eds.), *Language Ideologies. Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press. 123-147.
- Svalberg, A. (2012). Language Awareness in language learning and teaching: A research agenda. In: *Language Teaching*, 45, 3376-388.
- Woolard, K. A. (1998). Introduction. Language Ideology as Field of Inquiry. in: Schieffelin, Bambi B., Woolard, Katryn A. and Kroskrity, Paul V. (eds.), *Language Ideologies. Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press. 3-47.

De representatie van Boeroe in de werken van Beb Vuyk en Laksmi Pamuntjak

Christina Suprihatin
Universitas Indonesia, Depok, Jawa Barat, Indonesië

KEYNOTE Letterkunde MSI 00.14 | 09:15 - 10:00

Boeroe is een eiland in de Molukse archipel ten westen van het eiland Ceram. Het is 9.505 km groot en het hoogste punt is

2.428 m. In de koloniale tijd werd Boeroe – zoals andere Molukse eilanden – geassocieerd met kruiden of specerijen. Onder het bewind van president Soeharto werd het eiland een plaats van detentie en werden duizenden politieke gevangenen op het eiland geïnterneerd.
Boeroe komt in verschillende teksten voor. De Italiaanse schrijver Antonio Pigafetta bezocht Boeroe in 1521 als passagier op Ferdinand Magelan's Victoria. Hij schetst Boeroe in *Magellan's Voyage: A narrative account of the first circumnavigation* als een groot eiland, waar men rijst, geiten, kokosnoten, suiker, sago, verschillende soorten noten, honing en nog veel meer levensmiddelen kon vinden. De bewoners liepen naakt rond, hadden geen religie en ook geen koning. Alfred Russel Wallace voer in mei 1861 mee met een Nederlands postschip. In zijn boek *The Malay Archipelago: The land of the orang-utan and the bird of paradise* (1869) vindt men een beschrijving van Boeroe. Ook Beb Vuyks *Het laatste huis van de wereld* (1939) speelt zich af op het eiland Boeroe. Dit boek gaat over haar leven met haar gezin op Boeroe, waar haar man een kajoepoetiolieconcessie geërfd had. In haar roman *Het hout van Bara* (1947) schreef Vuyk over een copraplanter op Boeroe in de jaren dertig.
In Indonesië is de Boeroe-tetralogie van Pramoedya Ananta Toer, geschreven tussen 1980 en 1988, heel bekend: *Bumi Manusia* (Aarde der mensen), *Anak Semua Bangsa* (Kind van alle volken), *Jejak Langkah* (Voetsporen) en *Rumah Kaca* (Het glazen huis). Deze vier delen vormen de eerste historische romans van Indonesië. Hoewel deze boeken op Boeroe zijn geschreven, spelen de verhalen niet op Boeroe. Boeroe komt men weer tegen in het werk van Lastri Pamuntjak Amba (2014). De meeste gebeurtenissen in deze roman spelen zich af op dit eiland.
In deze voordracht wordt de aandacht gericht op de vraag hoe Boeroe wordt gerepresenteerd in het werk van Vuyk en Pamuntjak. Welk beeld van Boeroe treft men in beide werken aan? Het beeld van Boeroe in de koloniale tijd wordt in contrast gebracht met het beeld van Boeroe in de huidige tijd. Om die redenen zullen postkoloniale benaderingen gebruikt worden om deze werken te analyseren.

De weg van Nederlandstalige actuele literatuur naar Italië: selectie, receptie en representatie

Paola Gentile
KU Leuven, Antwerpen, België
Universiteit van Trieste, Trieste, Italië

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 10:30 - 11:00

Deze bijdrage analyseert de manier waarop Nederlandstalige actuele literatuur verspreid, gerepresenteerd en gepromoot wordt in Italië. Voor de lange weg van het Nederlandstalige boek naar buitenlandse lezers zijn de selectie van de te vertalen boeken, de promotie en de representatie ervan belangrijk. Veel studies (Heilbron, 1999; Brems, Réthelyi en Van Kalmthout, 2016; Sapiro, 2016) hebben die receptie, promotie en representatie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland bestudeerd, maar tot op heden is er weinig aandacht besteed aan de vertaling van deze literatuur in Italië: een land waarin tussen 1990 en 2017 meer dan 557 vertaalde Nederlandstalige boeken zijn verschenen. In dit opzicht blijven verschillende vragen onbeantwoord:

- welke selectiecriteria en -trajecten worden gehanteerd bij het bepalen van 'te vertalen boeken'?
- welke rol spelen de letterenfondsen, boekenbeurzen, literair agenten en vertalers in dat proces?
- hoe worden Nederlandstalige auteurs en literaire werken in Italië gepresenteerd?

De methodologie van deze studie is tweevoudig. Ten eerste zullen de verschillende fases en aspecten van het parcours van het Nederlandstalig boek in Italië worden geanalyseerd door middel van de resultaten uit interviews met 12 literaire vertalers. Deze worden aangevuld met de tekstuele analyse van passages uit een corpus van 57 romans van hedendaagse Nederlandstalige auteurs die van 2000 tot 2017 naar het Italiaans werden vertaald.

- Brems, E., Réthelyi, O. en Van Kalmthout, T. (2016). *Doing Double Dutch. The International Circulation of Literature from the Low Countries*. Leuven: Leuven University Press.
- Heilbron, J. (1999). Towards a Sociology of Translation: Book Translation as a Cultural World-System. In: *European Journal of Social Theory* 2(4), 429-44.
- Sapiro, G. (2016). How Do Literary Works Cross Borders (or Not)? In: *Journal of World Literature* 1(1), 81-96.

Nieuwe dieren als muzen en *companion species* bij Charlotte Mutsaers en Oek de Jong

Barbara Fraipont
UCL - Université catholique de Louvain, Etterbeek, België

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 11:00 - 11:30

Dat de kat vaak als muze of inspiratiebron voor schrijvers geldt en ook in hun teksten als poëticaal motief wordt beschouwd, is alom bekend. Het aantal schrijversinterviews waarin een kat verschijnt, is legioen. Bekende voorbeelden zijn Julio Cortázar of Willem F. Hermans. Denk ook aan E.T.A. Hoffmanns autobiografie van de *Kater Murr* (1821), waarin de kat zich als schrijversfiguur aan de lezer presenteert, of recenter aan Remco Camperts *Dagboek van een poes* (2007).
In het creatieve werk van Charlotte Mutsaers (1942) en Oek de Jong (1952) fungeert niet de kat, maar de inktvis als een belangrijk poëticaal motief. Mutsaers heeft meerdere inktviscollages gemaakt (1990) die we kunnen verbinden met de overgang in haar oeuvre van beeldend werk naar literatuur. De inktvis wordt bovendien vaak als metafoor voor Mutsaers' manier van schrijven opgevat, zoals Sabrina Sereni in haar studie over Mutsaers' schriftuur uitgebreid heeft laten zien (2006). In De Jongs novellen *De inktvis* (1993) staat naast dit zeewezen ook de geit als poëticaal motief centraal. Bovendien werken deze beide dieren (zeedier en geit) in Mutsaers' en De Jongs fictie niet alleen als metaforen: ze vertonen in de teksten ook natuurlijke *agency*. Door hun aanwezigheid en handelingsvermogen beïnvloeden ze ook de menselijke protagonisten in de verhaalwereld.
In deze bijdrage willen we laten zien hoe de literatuur van Mutsaers en De Jong aan de ene kant een uitbreiding aan het licht brengt van de dierenfiguren waarmee schrijvers doorgaans geassocieerd worden. We trachten deze uitbreiding van poëticale dierenmetaforen – van huisdier en *companion species* naar niet-traditionele dieren – te analyseren. Aan de andere kant onderzoeken we hoe deze verschuiving gerelateerd kan worden aan verhalen over menselijke personages die een bijzondere relatie aangaan met minder voor de hand liggende dierenkompanen zoals een geit of een zeedier. Door middel van deze *andere* dieren krijgen de poëtica's van Mutsaers en De Jong een subversievere invulling enerzijds en wijzen hun verhalen op een uitgebreide aandacht voor en integratie van andere levensvormen in de maatschappij anderzijds.

- Sereni, S. (2006), *'Doelgerichte grilligheid'. Een discourstheoretische lectuur van het werk van Charlotte Mutsaers*, Université de Liège, Liege (ongepubliceerd doctoraal proefschrift).

'Volgens den ouden trant der *emblemata*'? De bundel *XXIV Emblemata* (Bussum, 1932) met houtsneden van M.C. Escher en spreukverzen van A.E. Drijfhout [G.J. Hoogewerff]

Marc Van Vaeck
KU Leuven, Leuven, België

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 11:30 - 12:00

In 1932 verschijnt bij C.A.J. Van Dishoeck in Bussum de bundel *XXIV Emblemata* in de vorm van een bibliofiele uitgave.
De houtsneden zijn vervaardigd door de bekende grafische kunstenaar M.C. Escher tijdens zijn verblijf in Rome; de spreukverzen zijn geschreven door A.E. Drijfhout (naar algemeen wordt aangenomen een pseudoniem voor G.J. Hoogewerff).
Het embleemgenre was in Europa – en in de Nederlanden – een bijzonder productief en wendbaar genre vanaf de zestiende tot zowat het einde van de achttiende eeuw, met uitlopers naar de vroege negentiende eeuw. Daarna lijkt het genre te zijn weggedeemsterd en worden embleemboeken gekoesterd door bibliofielen en boekverzamelaars. Binnen een nieuwe context duikt het genre in de twintigste eeuw sporadisch op, vaak binnen de contouren van modernisme en postmodernisme. Een directe link met het oude embleemgenre ligt daarbij niet altijd voor de hand en beschouwingen in dit verband ogen vaak vrijblijvend. In dit opzicht is het initiatief van Escher en A.E. Drijfhout/Hoogewerff een bijzonder opmerkelijk initiatief waaraan binnen het Escher-onderzoek nauwelijks aandacht werd besteed.
In de lezing wordt zowel ingegaan op de samenwerking tussen Escher en Drijfhout binnen een specifiek sociaal-culturele context, met name het verblijf van Escher in de jaren 1924-1935 en de positie en betrachtingen van Hoogewerff in het toenmalige Rome als directeur van het Nederlands Historisch Instituut aldaar. Tegelijk wordt vanuit deze context in de lezing ook de specifieke eigenheid van de *XXIV Emblemata* als moderne embleembundel ten opzichte van de oude embleemtraditie geëxpliciteerd. De bundel blijkt daarbij scherp voort te borduren op oudere embleembundels, maar nu vanuit een nieuwe context.

Van succubus tot barones. Het beeld van de vrouw in de grotesken van Paul van Ostaijen

Alexa Stoicescu
Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 14:00 - 14:30

Het schrijverschap van Paul van Ostaijen veranderde radicaal in 1918 toen de dichter uit Antwerpen naar Berlijn uitweek. In Berlijn experimenteerde hij met zijn poëzie, schreef het eerste scenario uit de Nederlandstalige literatuur en beoefende ook het genre van de groteske. Deze korte, absurdistische, spottende, dadaïstisch geïnspireerde teksten waarmee hij de mens 'voor de aap wilde houden' staan centraal in mijn bijdrage. Hun thema's variëren van dwanggedachten en obsessies tot reflecties over het kapitalisme en het patriottisme. Opvallend vaak komen vrouwen voor, wier moraal afwijkt van de burgerlijke norm.
Ik zal een viertal grotesken thematisch analyseren: *De kudde van Claire of de maagdelijke bommelaarster*, *Mechtildis, die goede meid*, *De gehouden hotelsleutel of de kleine domme daad* en *Het bordeel van Ika Loch*, waarin steeds een ander perspectief van de vrouw wordt gegeven. Het vrouwenbeeld beweegt zich tussen drie soorten figuren: maagden die op de echte liefde wachten, succubi, duivelsverschijningen die aan een geslachtsgemeenschap deelnemen en die tot hun lichaam gereduceerd worden, en bijna goddelijke wezens, die zich onttrekken aan de menselijke orde en tot onbedwingbare baronessen worden. Mijn vraagstelling luidt: wat is het beeld van de vrouw in de grotesken van Paul van Ostaijen en op welke manier verhoudt het zich tot de burgerlijke moraal? Ik maak gebruik van kernbegrippen uit de gender studies, maar steun ook op het beeld van de vrouw, zowel in het expressionistische proza uit het begin van de twintigste eeuw, als ook in de maatschappij. De vorm van het groteske kijkt Paul van Ostaijen af van Salomo Friedlaender, filosoof en arts, die bekend stond als dé dadaïst in de Berlijnse kringen, die vooral gedomineerd waren door mannen. Een dadaïsche kunstenares als Hannah Höch heeft daar toentertijd kritiek op geleverd. Ook in literaire teksten krijgen de vrouwen zelden het beeld van een autonoom en krachtig mens. In de literaire teksten van Van Ostaijen is dit beeld soms genuanceerd.
Ook al positioneert Paul van Ostaijen de vrouwen in een underdogpositie, zij zijn de enigen die enigszins goed wegkomen in de grotesken. Van bijna christelijke maagd en object van begeerte verandert de vrouw in een subject: Ika Loch is de meedogenloze waardin van een bordeel, die de mannen onder de duim houdt. Ze controleert haar wereld, logisch en belangeloos, aseksueel, bevrijd van gender en moraal. Door haar afwijkende positie van de burgerlijke norm wordt ze immuun. Mijn stelling is dat het de vrouwen in de grotesken van Paul van Ostaijen inderdaad lukt om de vaste waarden en normen, waar de dadaïsten overal ter wereld een hekel aan hadden, te doen wankelen.

Parateksten in Centraal-Europa

Wilken Engelbrecht[1], Irina Michajlova[2], Jelica Novaković-Lopušina[3]
[1] Univerzita Palackého, Olomouc, Tsjechië
Katholieke Universiteit, Lublin, Polen
[2] Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg, St. Petersburg, Rusland
[3] Beogradski Univerzitet, Beograd, Servië

Panel Letterkunde MSI 00.14 | 14:30 - 16:00

Hoewel er weinig mensen bij stilstaan, is er niet alleen in het Duits, maar ook in talen van verder oostwaarts gelegen Europese landen tamelijk veel literair werk vanuit het Nederlands vertaald. In het panel zal de focus liggen op literair werk dat is vertaald in de jaren 1945-1990.
In deze periode was het communisme in de meeste landen ten oosten van Duitsland het heersende regime. Dit had zijn weerslag op keuzes die werden gemaakt bij de te vertalen literatuur. Ondanks censuur en een tamelijk strikte ideologie hadden veel uitgeverijen echter wel degelijk een duidelijk beleid, vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw ook met specifieke ideëen over literatuur. In veel landen speelde het Duits een aantal decennia lang de rol van doorgeefluik voor Nederlandstalige literatuur: als boeken in de DDR (of eventueel Bondsrepubliek) waren uitgekomen, kwamen ze binnen het blikveld van uitgeverijen op zoek naar voor vertaling geschikte titels.
Over de rol van het Duits al dan niet als intermediair voor het Hongaars, Pools, Russisch, Tsjechisch enz. is al relatief veel gepubliceerd. Als inleiding zal ook kort op de rol van het Duits worden ingegaan; tevens zal er iets worden verteld over vertalingen in Tsjechoslowakije, Rusland (Sovjetunie) en Joegoslavië.
Een element dat in de vakliteratuur echter vaak wordt verwaarloosd zijn parateksten in de vorm van boekomslagen, flapteksten en begeleidende voor- of nawoorden. Toch is de omslag meestal het eerste wat in boekhandel of eventueel

bibliotheek de aandacht trekt van de potentiële lezer. Met andere woorden, boekomslagen en flapteksten zijn vaak doorslaggevend voor de eerste indruk die een buitenlandse lezer van een boek krijgt. Tijdens het panel zal er in alle drie de lezingen aandacht worden besteed aan omslagen en begeleidende teksten in Rusland, voormalig Joegoslavië en voormalig Tsjechoslowakije. Hierbij wordt getoond welke trends er in verschillende landen in deze parateksten waren en of er ook gemeenschappelijke elementen kunnen worden ontdekt.
Voorts wordt er ook gekeken naar de relatie tussen parateksten en de vertaling (dat was in het besproken gebied lang niet altijd vanzelfsprekend – er zullen ook voorbeelden worden getoond, waar deze relatie minder duidelijk is).

Het ene doen en het andere niet nalaten: de neerlandistiek en de Delta

Jolanda Vanderwal Taylor
Department of German, Nordic and Slavic, Madison, WI, Verenigde Staten

KEYNOTE **Cultuur** MSI 00.20 | 09:15 - 10:00

Om in de huidige wereld en universiteit te overleven moet de Neerlandist 'grensoverschrijdend' werken met behoud van humanistische waarden. In deze lezing ga ik in op wat deze uitdaging mogelijk inhoudt: in hoeverre is deze opdracht nieuw? Welke grenzen moeten wij dan overschrijden? Landsgrenzen – nemen wij deel aan een transnationale wereld en markt? De grenzen tussen de universiteit en de wereld? Die tussen het verleden en de toekomst? Die tussen verschillende invullingen van burgerschap en identiteit? Moeten wij andere teksten gaan bespreken of op een andere manier? Betekent dat: nieuwe teksten lezen, andere literaire theorieën bezigen, een nieuwe positie innemen of zelfs dat we afstand moeten nemen van onze manier van lezen?
In de letterkunde en in bredere zin in de geesteswetenschappen begrijpen wij de wereld vaak via beeldspraak en metafoor. De Lage Landen bevinden zich zoals bekend in een delta, een rivierenlandschap. Wat is een rivier? Een grens, ja, maar ook iets wat juist contact met de rest van de wereld mogelijk maakt. De Lage Landen staan al vanouds in contact met de rest van de wereld. Immigratie en emigratie zijn ons niet vreemd. Vernieuwing is niet nieuw in de neerlandistiek en in de Nederlandse taal. Stel je een neerlandistiek voor die zonder schroom aantoont welke moderne, praktische vaardigheden ons vak kan overbrengen, zonder dat daarbij de ons zo dierbare geest en esthetische waarden wegvallen, die contact zoekt en overeenkomsten erkent buiten ons taalgebied door de (ook niet echt nieuwe) transnationale circulatie van de literatuur en cultuur te erkennen. Die de mogelijkheid onder ogen ziet om het ene te doen, zonder het andere na te laten. Ik hoop dat deze bijdrage stof tot discussie zal bieden.

Tussen het zelfimago en de ander. De imagologie van de *Boertige reis door Europa (1794-1806)* van A. Fokke Simonsz

Jan Urbaniak
Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 10:30 - 11:00

'Wij zullen, in eene aaneengeschakelde volgreeks, van eenige Verhandelingen alle de voornaame landen van dit rijk en magtig waerelddeel, in derzelven ouden en hedendaagschen staat, geschiedenissen en zeden, beschouwen [...]; wij zullen [...] alleen het voornaame, het weetenswaardige, in aanschouw neemen [...]'. Met deze voor de lezer veelbelovende woorden opende Arend Fokke Simonsz (1755-1812) zijn magistrale zevendelige 'reisgids' door Europa. De reisgids die veel over de aard van het achttiende-eeuwse Europa en het karakter van de Europese volkeren zegt. Het boek, waarvan het eerste deel in 1794 het licht zag, vormt voor de hedendaagse lezer een boeiend voorbeeld van de (pre-)imagologische studie, waarin twee cruciale vragen aan bod komen. Ten eerste: met welke retorische middelen schetst de auteur het beeld van de ander? Ten tweede: wat zeggen de door hem gehanteerde beelden van het zelfimago van de auteur (en in het verlengde daarvan van het Nederlandse volk aan het einde van de achttiende eeuw)? Het antwoord op deze twee vragen zoek ik in mijn bijdrage. Ik concentreer me zowel op de retoriek van de door Fokke Simonsz geschetste beelden als op de achtergrond daarvan: politieke, culturele, religieuze en ten slotte nationale motivatie van de auteur om zijn beelden met een bepaalde inhoud te 'voeden' – de inhoud die de 'Hollandsheid' van Fokke Simonsz zou verraden.

De taal in beweging in de Surinaamse muziek

Helen Chang[1], Wanita Ramnath[2], Lila Gobardhan-Rambocus[3]
[1] Instituut voor de Opleiding van Leraren, Paramaribo, Suriname
[2-3] Anton de Kom Universiteit van Suriname, Paramaribo, Suriname

Panel Cultuur MSI 00.20 | 11:00 - 12:30

In Suriname worden meer dan twintig talen gesproken. De officiële taal is het Nederlands, het Surinaams-Nederlands. De lingua franca is het Sranan, een creooltaal. Het Sarnami is een belangrijke in Suriname ontstane taal van de Hindostaanse arbeidsmigranten, die van 1873-1916 naar Suriname zijn gebracht om na de afschaffing van de slavernij als contractarbeiders op de suikerplantages te werken. Na de contracttijd is het grootste deel in Suriname blijven wonen.
In onze gezamenlijke presentatie getiteld *De taal in beweging in de Surinaamse muziek* willen wij de verandering van het taalgebruik in de Surinaamse muziek laten zien: van eentalige, veelal Sranan muzieknummers gezongen door aan die taal gebonden artiesten (Max Nijman, Lieve Hugo), van nagezongen Engelse of Bollywoodliederen via Suripop (waar het gaat om eigen composities in Surinaamse talen) naar de hedendaagse muziek die zich kenmerkt door eigen composities en meertaligheid binnen een lied waarbij de etnische afkomst van ondergeschikt belang is. We denken bijvoorbeeld ook aan Nisha Madaran, Brian B, Kenny B, die ook in Nederland furore hebben gemaakt. Hiernaast hebben wij ook de baithak gana [vertaald: het zittend zingen], die heel populair is en waarbij er ook sprake is van interferentie. Kortom: het Nederlands heeft ook invloed op de liedteksten in de baithak gana. Dit zijn voorbeelden van het omgaan met teksten in verschillende Surinaamse talen, waarin het Nederlands in beweging is.

Identiteit in beweging

Jan Renkema[1], Mustafa Güleç[2], Emmeline Besamusca[3]
[1] Tilburg University, Tilburg, Nederland
[2] Universiteit van Ankara, Ankara, Turkije
[3] Universität Wien, Wenen, Oostenrijk
Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Panel Cultuur MSI 00.20 | 14:00 - 15:30

Jan Renkema - DNA-mutaties in de Nederlandse identiteit?

Bij het leren van een vreemde taal hoort van oudsher ook 'land- en volkenkunde'. De precieze betekenis van 'Democraten' en 'Republikeinen' in het Amerikaans-Engels is niet te doorgronden zonder kennis van de geschiedenis en het politieke systeem in de USA. Het verschil tussen de Engelse *tea* en de Franse *thé* kan alleen maar gegeven worden onder verwijzing naar de verschillen in cultuur. Niet voor niets komen wereldwijd jaarlijks vele tientallen studenten Nederlands naar de Lage Landen voor een zomercursus. Voor de buitenstaander lijkt het misschien alsof er weinig taalstudie is, maar docenten en studenten weten wel beter. Pas door hier in de Lage Landen kennis te nemen van wat 'eigen' is aan de Nederlanden, krijgen syntaxis en semantiek hun vaak cultureel bepaalde pragmatiek.

Een van de pijlers van de specifieke eigenheid van een cultuur is de manier waarop sprekers van een taal zich verbonden voelen. Voor die verbondenheid zijn verschillende concepten in gebruik gekomen: zelfbeeld, imago, waarden en normen, cultuur en identiteit. Na een differentiatie van de diverse concepten zal in deze lezing nader worden ingegaan op de 'constituerende' factoren van de identiteit: het DNA van Nederland.

Opmerkelijk in de laatste decennia is het steeds maar weer vastlopende debat over de Nederlandse identiteit. Eind vorige eeuw strandde een poging van de overheid om meer aandacht te krijgen voor gedeelde normen en waarden. Het onderwerp werd cabaratesk weggehoond als een discussie over 'wormen in Naarden'. En heden ten dage lopen de visies heel erg uiteen, van 'De Nederlandse identiteit bestaat niet' tot 'Laten we de VOC-mentaliteit koesteren!' Ook wordt de identiteit gebaseerd op de Calvinistische werkmentaliteit waarbij dan gemakshalve vergeten wordt dat Nederland voor een belangrijk deel ook rooms-katholiek of humanistisch is. Opmerkelijk is ook dat het begrip identiteit gekaapt wordt door rechtse politici in het debat over immigratie, en zelfs dat extreem-rechts de jaarlijks oplaaiende zwartepietendiscussie inkadert in discussies over identiteit. Tot enkele decennia geleden werd binnen en buiten Nederland onze identiteit vooral geschetst als tolerant, zo niet 'permissief'. Maar de laatste jaren lijkt zich een verandering af te tekenen: eerder onverschillig dan tolerant, met een toenemend protest tegen permissiviteit.

In deze lezing wil ik proberen te verklaren waarom in Nederland zoveel 'niet-inclusieve' aandacht is voor onze identiteit, en hoe de gesignaleerde veranderingen zijn te duiden. Dit gebeurt aan de hand van een schema van zeven constituerende factoren. Het doel is om een kader te scheppen voor het identiteitsdebat. Daarna wordt ook gekeken in hoeverre NT2-leerders uit andere talen in hun perceptie van de Nederlandse identiteit gekleurd worden door hun eigen culturele achtergrond. De lezing kan uitmonden in een workshop waarin studenten Nederlands uit bijvoorbeeld Duitsland en Polen of China en Indonesië vanuit hun eigen achtergrond kritiek of aanvullingen kunnen geven op het schema van de zeven factoren.

Mustafa Güleç - Bewegende Nederlandse cultuur in een literaire tekst: Yemma van M. Benzakour

De discussie over identiteit en groepstegenstellingen wordt druk gevoerd door politici, schrijvers, columnisten en bestuurders. Men zegt over het algemeen dat er sprake is van een beweging in de Nederlandse maatschappij en cultuur.

In zijn zoektocht naar identiteit constateert Verkuyten dat de bijdrage van gedragswetenschappers aan deze discussie opvallend genoeg relatief klein is (Verkuyten, 2010: 13). Lange tijd was het problematisch om een discussie te voeren over de Nederlandse cultuur en identiteit. Tegenwoordig is de definitie van de Nederlandse identiteit van een aardig tijdverdrijf een serieuzere aangelegenheid geworden, voornamelijk als gevolg van de multiculturele eigenschap van de bewegende Nederlandse samenleving. De betreffende discussiepunten zijn echter bij uitstek onderwerpen die in het werkveld van sociaal-psychologen zijn. Historische, theologische, politicologische analyses liggen meestal in de periferie of in de achtergrond van de problematiek. Daarom hebben de meeste burgers in de samenleving daar weinig aan in het dagelijkse leven.

In het echte leven worden continu vragen gesteld over jezelf en anderen, relaties van andere mensen en de succesmate van omgaan met culturele diversiteit. Ieder mens beschikt over bepaalde patronen van denken, handelen en voelen, die mentale programma's oftewel cultuur heten. Cultuur is een sociaal proces, wordt aangeleerd en is niet erfelijk (Hofstede, 2005: 3). In alle samenlevingen zijn er regels die inter- en intragroep harmonie, zorg voor kinderen en socialisatie bepalen. Er zijn dus verschillen, maar ook overeenkomsten tussen culturen. Die gemeenschappelijke aspecten kunnen meer door gelijksoortige functionele relaties van gedrag in verschillende culturen komen dan door een gedeelde biologische structuur (Kağıtçıbaşı, 2012: 44).

Aan de hand van deze theoretische gegevens zal deze lezing de manier behandelen waarop literaire teksten de bewegingen in de cultuur onder woorden brengen en bediscussiëren. In dit kader wordt het boek Yemma van M. Benzakour behandeld door middel van de bewegende dynamische eigenschappen van cultuur in de samenleving.

Emmeline Besamusca - *Shouf Shouf Habibi:* standaard stereotypen of intelligent integratieportret?

Met de in 2004 verschenen film *Shouf Shouf Habibi* (2004) heeft Albert ter Heerdt (regie) de basis voor de Nederlandse 'multiculti-komedie' gelegd. De film was de best bezochte bioscoopfilm in 2004 en werd voortgezet als televisieserie onder dezelfde titel. Na het multiculturele drama van Paul Scheffer en grimmige debatten na de moord op Theo van Gogh leken Marokkaanse Nederlanders met gevoel voor zelfspot 'een verademing', aldus Anil Ramdas (2011).

In de film worden de zes leden van het Marokkaans-Nederlandse gezin Bentarik geportretteerd. Uiteraard laat het genre 'komedie' weinig ruimte voor nuance; in diverse filmzalen ontstond nogal wat ophef onder Marokkaans-Nederlandse bezoekers vanwege de in hun ogen al te stereotype en onjuiste representatie van een Marokkaans-Nederlands gezin. Uit de manier waarop de gezinsleden in de film invulling geven aan hun leven ontstaat ook een beeld van hun integratie in Nederland. Sinds 2004 zijn er in het maatschappelijk discours rond het complexe begrip 'integratie' (o.a. Entzinger & Dourleijn, 2008) nogal wat bakens verzet (o.a. Dagevos & Grundel, 2013, Eijberts & Ghorashi, 2017, Slootman & Duyvendak, 2015). In deze bijdrage zal ik de representatie van Marokkaanse Nederlanders en de manier waarop hun integratie gestalte krijgt in het veertien jaar oude *Shouf Shouf Habibi* nagaan, tegen de achtergrond van het steeds veranderende integratiediscours. Deze bijdrage bouwt voort op mijn bespreking van de film *Rabat* (2011) op het Comenius Colloquium in Wrocław in mei 2017.

- Dagevos, J., & Grundel, M. (2013). *Biedt het concept integratie nog perspectief?* Den Haag: SCP.
- Eijberts, M., & Ghorashi, H. (2017). Biographies and the doubleness of inclusion and exclusion'. In: *Social Identities, 23* (2), 163-178.
- Entzinger, H., & Dourleijn, E. (2008). *De lat steeds hoger. De leefwereld van jongeren in een multi-etnische stad.* Assen: Van Gorcum.
- Slootman, M., & Duyvendak, J. W. (2015). Feeling Dutch. The culturalization and emotionalization of citizenschip and second-generation belonging in the Netherlands'. In: *Nancy Foner and Patrick Simon* (eds.), *Fear, anxiety, and national identity.* New York: The Russell Sage Foundation (147-168).

Hedendaagse receptie van de Nederlandstalige literatuur in Slowakije in beweging: nieuwe uitdagingen en perspectieven

Michal Homola
Comenius Universiteit Bratislava, Bratislava, Slowakije

Onderzoek in beweging Cultuur MSI 00.20 | 15:30 - 16:00

Wij willen op het IVN-colloquium 2018 ons nieuwe project 'Intercultureel management' presenteren gericht op de receptie van Nederlandstalige literatuur in het Slowaakse cultuurgebied. Afgelopen semester hielden wij ons samen met doc. Markéta Štefková en onze tweedejaarsstudenten bezig met de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van literair vertalen en de receptie van Nederlandstalige literatuur in Slowakije.
Tot nu toe wordt het onderzoek van de receptie van de Nederlandstalige literatuur in Slowakije voornamelijk vanuit diachroon en historisch gezichtspunt bekeken. Er bestaan enkele wetenschappelijke artikelen, die vooral door Wilken Engelbrecht werden gepubliceerd, en er werden enkele lijsten van vertaalde werken van het Nederlands naar het Slowaaks samengesteld. Wij hebben echter besloten om voornamelijk de huidige situatie met actuele ontwikkelingen in kaart te brengen. Ons doel was ook de nieuwe generatie neerlandici bij deze vertaalproblematiek te betrekken. De taak van de studenten was om beschikbare bronnen over vertalingen te actualiseren, lijsten bij te werken en een interactieve tentoonstelling te organiseren, waarop zij de vertaalde literatuur uit het Nederlandstalige gebied aan een breed publiek voorstellen. De wereld van de literaire vertaling wordt met onbekende uitdagingen geconfronteerd, wat wij als een bedreiging voor de vertalingen van en naar kleinere talen kunnen beschouwen. Deze bedreiging nemen wij ook in Slowakije waar. Elk jaar worden er slechts twee of drie complete werken van het Nederlands naar het Slowaaks vertaald en dit aantal neemt al lange tijd niet toe.
Wij zien echter ook nieuwe mogelijkheden voor de receptie van de vertaalde literatuur ontstaan. Er wordt steeds meer via literaire tijdschriften gepubliceerd, waar ook enkele enthousiaste studenten van vertalen en tolken ruimte krijgen. Zij werken onder toezicht van hun docent(en) en daardoor kunnen zij waardevolle ervaringen opdoen. Korte vertaalde verhalen of fragmenten worden vervolgens aan een breed publiek via verschillende literaire evenementen voorgesteld. Alleen als wij deze nieuwe perspectieven en bewegingen zullen waarnemen, kunnen wij de korte, maar toch levende traditie van de receptie van de Nederlandstalige literatuur in Slowakije, alsook in andere kleinere culturen verder doen bewegen.

Bewegend lezen. Voorstel tot een cinematografische leeshouding

Frank van Doeselaar
LUCAS Faculteit van Geesteswetenschappen, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 10:30 - 11:00

Mijn onderzoek geconcretiseerd in het proefschrift *Bewegend lezen* stelt een cinematografische leeshouding voor aan de hand van werk van de Nederlandse auteur Thomas Rosenboom *Gewassen vlees* (1994), een bekroonde roman door velen beschouwd als ultieme historische roman. Dit proefschrift verkent wat het kan betekenen wanneer analytische instrumenten uit de narratologie en uit de filmanalyse gezamenlijk worden ingezet. Zo laat het zien dat de roman juist deze leeshouding provoceert, wat leidt tot een verbinding van de roman met de Nederlandse filmtraditie. Nadruk daarbij ligt op de verschillende beelden, perspectief, focalisatie en filmische technieken zoals close-upgebruik en montage. Via analyses van verschillende fragmenten wordt helder op welke wijze de roman omgaat met 'het verleden'. In het kader daarvan lijkt de roman een ambigue rol te spelen. Enerzijds speelt de roman in op een dominante fictie en gaat daarbij pornografisch om met ons verleden: het verleden is een lustobject. Anderzijds verstoort de roman ook, evenzo pornografisch, de dominante fictie van de historische roman, bijvoorbeeld door het introduceren van een beeldtaal die nauw aansluit bij animatie-, slapstick- en griezelaspecten. Niet alleen legt *Bewegend lezen* het spel bloot dat de tekst met de lezer 'speelt', maar ook hebben de inzichten die deze dissertatie biedt door deze cinematografische leeshouding aan te nemen, consequenties voor onze visie op het verleden, onze leeservaring en ons literatuuronderwijs.

Circulerende schilderijen: de betekenis van het kunstwerk-als-voorwerp

Alyssa Verhees
Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 11:00 - 11:30

Bij onderzoek naar schilderkunst in de literatuur ligt de nadruk vaak op de voorstelling van het beeldend werk. Kunstwerken zijn echter niet alleen 'voorstellingen', maar ook voorwerpen die door de personages gemaakt, gebruikt en gadegeslagen worden. Om de relatie tussen subject en object in verhalen te duiden gebruik ik de *thing theory*: een verzameling opvattingen en concepten uit onder meer de culturele en de antropologische wetenschappen. Mijn aandacht gaat dus in eerste instantie niet uit naar de intertekstuele betekenis van het schilderij, maar naar de continu veranderende plaats die de kunstvoorwerpen innemen tegenover de personages en naar de manier waarop deze objecten de relaties tussen personages beïnvloeden.
Als casus neem ik het oeuvre van Huub Beurskens (1950), dat constant in beweging is. Regelmatig herneemt de auteur reeds gepubliceerde passages die hij vervolgens herschrijft of in een andere narratieve context plaatst. Het voorbeeld bij uitstek is de in 2006 verschenen bundel *De Echoïst*. Aan het einde van deze bundel staat onder het kopje 'Binding' een fragment van wat later de roman *Kid* (2007) is geworden. Ook het verhaal 'Serge' (uit *Zomer in Montalla*, 1998) is in de roman geïncorporeerd.
In *Kid* introduceert Beurskens een Bijbelse passage via een ets van Rembrandt, waardoor de tekst uitnodigt tot een intertekstuele lezing. De roman neemt het Bijbelverhaal echter niet over, maar gaat er juist tegenin. Dit drukt zich onder meer uit in de relaties tussen de kunstenaar Kid, zijn vader en zijn vriendin. De kunstwerken-als-voorwerpen krijgen binnen die relaties een symbolische betekenis, waarbij het genre en de materialiteit van de werken van belang blijken: de abstracte schilderijen hebben een andere functie dan de religieus geïnspireerde fresco's. Ik vergelijk de drie genoemde teksten en toon aan op welke wijze de subject/object-verhoudingen de intertekstuele betekenislaag ondersteunen of juist tegenspreken.

‘Zakelijkheid is doodelijk voor het wezen van de kunst’: de receptie van de Nieuwe Zakelijkheid in het kunstveld van het interbellum

Janka Wagner
Universiteit Oldenburg, Oldenburg, Duitsland

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 11:30 - 12:00

‘Zakelijkheid is doodelijk voor het wezen van de kunst’. Op deze drastische manier beoordeelden in het interbellum literatuurcritici zoals Henri Borel de literatuur van de Nieuwe Zakelijkheid. Nadat de term in 1925 in Duitsland werd gelanceerd, onderging het concept aan het begin van de jaren dertig in Nederland al barse kritiek. Critici trokken het artistieke karakter van de Nieuwe Zakelijkheid in twijfel. In plaats van als ‘echte’ kunstenaars bestempelden ze de nieuw-zakelijke auteurs als journalisten en bakenden op deze manier de grenzen van het kunstveld af.
Uitgaand van deze felle kritiek op de Nieuwe Zakelijkheid wordt in dit promotieproject onderzocht of het poëticale oordeel van de devaluatie van de kunst als een defensiestrategie tegen een mogelijke bedreiging van de artistieke veldautonomie – sensu Bourdieu – beschouwd kan worden. Het doel van mijn onderzoek is om tegen de achtergrond van deze hypothese vanuit een veldtheoretische invalshoek te bekijken hoe het begrip door de auteurs gebruikt wordt om binnen het kunstveld een gezagvolle positie te verwerven of te houden. Terwijl het bestaande onderzoeksbeeld van de Nieuwe Zakelijkheid vooral op enkele uitspraken van critici stoelt, wordt met behulp van de database Delpher met dit project voor het eerst een systematische analyse van de kunstdebatten van het interbellum beoogd. Tevens wordt de Nieuwe Zakelijkheid niet geïsoleerd als literair fenomeen benaderd, maar in het breder kader van de kunstvelddebatten (beeldende kunst, architectuur, etc.) geplaatst. Deze transdisciplinaire aanpak belooft een genuanceerder inzicht in de discussies en het institutioneel kader waarin deze plaatsvinden.
In mijn presentatie zal ik de vraag centraal stellen in hoeverre door de analyse van de debatten binnen nieuwere kunstvormen (zoals fotografie) de negatieve consensusvorming rond de Nieuwe Zakelijkheid gemodificeerd kan worden. Omdat nieuw-zakelijke schilders vanwege hun realistische werken vaak werd verweten niet meer dan fotografen te zijn, zou men kunnen veronderstellen dat de auteurs binnen de fotografiedebatten juist welwillender over de Nieuwe Zakelijkheid oordeelden. Of deze aanname van toepassing is, zal in mijn presentatie ter discussie gesteld worden.

De Bijbel herschreven: het kerstverhaal

Malgorzata Dowlaszewicz
Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 12:00 - 12:30

Onder het lemma ‘middeleeuwse literatuur’ in het *Algemeen letterkundig lexicon* van dbnl.nl lezen we: ‘vele teksten zijn […] anoniem overgeleverd en een groot deel ervan is ook niet oorspronkelijk, maar vormt een bewerking of vertaling van teksten uit andere taalgebieden’. Een dergelijk idee over de middeleeuwse literatuur wordt vaak herhaald en is niet volstrekt ongegrond. De ridderverhalen of de lyriek uit Frankrijk vormen een belangrijke bron voor de Middelnederlandse literatuur. Maar een van de belangrijkste teksten die bewerkt of vertaald (al dan niet in de moderne betekenis van dat woord) wordt, is de Bijbel.
In mijn lezing wil ik me concentreren op een van de Bijbelse verhalen, namelijk het kerstverhaal. Ik wil laten zien op welke manier de geboorte van Christus in de Middelnederlandse literatuur (bijvoorbeeld Maerlants Rijmbijbel, de kerstspelen, het kersttraktaat van Bertha Jacobs) werd getoond. Daarbij wil ik de volgende vragen beantwoorden: welke elementen van de Bijbel worden overgenomen en op welke manier worden ze gepresenteerd? Welke rol wordt aan Maria en Jozef toebedeeld? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de afzonderlijke verhalen en kan er een diachrone ontwikkeling worden gezien in de representatie van een van de belangrijkste verhalen van het Nieuwe Testament?

De sociale dynamiek in de *faction thrillers* van Tomas Ross

Bożena Czarnecka
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 14:00 - 14:30

Aan de hand van geselecteerde misdaadromans van Tomas Ross wil ik graag de vraag stellen hoe deze auteur allerlei zichtbare en onzichtbare ‘bewegingen’ in de Nederlandse maatschappij in zijn boeken vastlegt en interpreteert. Het interesseert mij in hoeverre Ross’ werk inzicht biedt in de maatschappelijke processen en welke aspecten daarvan zijn meeste aandacht trekken.
Er wordt vaker op gewezen dat de misdaadroman (de populaire literatuur) de veranderingen in de maatschappij kan weerspiegelen. Ook het feit dat sommige auteurs een bepaalde visie op de maatschappij en/of een kritiek op sociale misstanden in hun teksten trachten te verwerken is op zich geen nieuw gegeven, maar het geval van Ross lijkt me wel uniek. Voor zover ik weet, is hij de enige Nederlandse misdaadschrijver die al sinds jaren snel en consequent op diverse maatschappelijk-politieke ontwikkelingen reageert. En die ook van het politiek correcte pad durft af te wijken door soms controversiële opvattingen te formuleren.
Mijn voorlopig onderzoek laat zien dat het werk van Ross geschikt is voor een sociologisch georiënteerd onderzoek. De auteur is vanzelfsprekend gefocust op het opbouwen van een spannende intrige, maar tegelijk hecht hij veel belang aan het aankaarten van actuele politiek-maatschappelijke onderwerpen. Het gaat hierbij niet alleen maar over diverse soorten criminaliteit, maar ook over de multiculturele samenleving, tegenstelling tussen de waarden van groepen met een verschillende culturele achtergrond, racisme, corruptie, politiek en intellectueel leiderschap of sociale versplintering. Er is ook herhaaldelijk sprake van het fenomeen ‘complottheorie’ en de maatschappelijke implicaties hiervan.
Ross’ oeuvre is omvangrijk. Daarom ga ik in mijn lezing slechts enkele van zijn *faction* thrillers analyseren. Het zijn o.a. romans over welbekende gebeurtenissen rond Pim Fortuyn, Theo van Gogh en Ayaan Hirsi Ali: *De zesde mei* (2003), *De hand van God* (2005), *De marionet* (2008) en *De tweede november* (2015).

Frank Westerman in een internationaal en nationaal perspectief

Martyna Borowska
Adam Mickiewicz-Universiteit, Poznań, Polen

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 14:30 - 15:00

Op de Nederlandse boekenmarkt is een sterke positie van non-fictie zichtbaar. Het betreft hier een bijzondere belangstelling voor dit genre sinds de jaren negentig zowel van

uitgeverijen als van de lezers. Beide partijen zorgen voor opvallende statistieken: non-fictie was in het jaar 2015 het best verkopende genre met 16,7 miljoen exemplaren (Stichting Lezen, 2016). Dit verschijnsel is op wetenschappelijk gebied niet onopgemerkt gebleven. Tot op heden werden er verschillende studies gedaan naar actoren van het literaire veld (cf. Bourdieu, 1992) waarin non-fictie als genre heerst. Wat het Nederlandse non-fictieschrijverslandschap betreft, is het merkbaar dat Frank Westerman grote nationale aandacht krijgt die ook in de internationale dimensie zichtbaar is. In deze context schijnt Frank Westerman een brugfunctie te vervullen tussen de Nederlandse literatuur en de wereldliteratuur. Toch zijn de gedane onderzoeken eerder voornamelijk op de grens tussen fictie en non-fictie gericht. Hoewel de door Westerman gebruikte parateksten (cf. Genette, 1982) wel ter sprake komen, kan dat in een dieper en internationaal perspectief geanalyseerd worden.
Het doel van dit casestudie-onderzoek is tweedelig. Ten eerste om deze parateksten in het internationale en nationale kader te laten zien, ten tweede om te proberen hun invloed te analyseren. Ze zullen bestudeerd worden aan de hand van de voorgestelde onderscheiding van Genette, namelijk naar periteksten en epiteksten. Van de eerste groep zullen o.a. de titel, boekomslag, toewijding, opmerkingen van de uitgever en toelichtingen van de auteur zelf aan bod komen (Genette, 1982: 9). Wat de tweede groep betreft, zal er aandacht besteed worden o.a. aan interviews, discussies over de tekst, recensies, reclameteksten en prijzen (Genette, 1982: 9 en Zajas, 2011: 30). Uit de getrokken conclusies van deze studie zal er gepoogd worden om de positie van Frank Westerman zowel in het nationale als internationale literaire veld te bepalen.

- Leesmonitor. Stichting Lezen (2016). *Boekenvak,* http://www.leesmonitor.nu/boekenvak

Receptie als een dynamisch netwerk van relaties: werking en terugwerking van de verfilmingen van *De Vlaschaard*

Christine Hermann

Universität Wien, Institut für Europäische und Vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft, Wien/Wenen, Oostenrijk

Lezing Letterkunde MSI 01.08 | 15:00 - 15:30

Wanneer we naar de receptie van een werk in de vorm van vertalingen en bewerkingen kijken, gaat de blik vaak alleen naar één richting: wat wordt (al dan niet) doorgegeven in de vertaling of bewerking en hoe wordt deze ontvangen? Receptie is echter geen eenrichtingsverkeer. Bewerkingen en vertalingen werken door en (soms ook) terug. Het lijkt me dus interessant om ook in de andere richting te kijken: hoe werken vertalingen en bewerkingen door (bijvoorbeeld als aanleiding tot verdere transferprocessen) en hoe werken ze terug (op de brontekst of eerdere bewerkingen)? Receptie is immers interactie, een netwerk van uiteenlopende relaties tussen meerdere actoren die zowel met het origineel als ook met elkaar interageren.
De bewerkingen en vertalingen van *De Vlaschaard* (Stijn Streuvels, 1907) vormen een verhelderende casus van een dergelijk netwerk. Deze transnationale en transmediale bewegingen zullen in mijn bijdrage visueel in kaart worden gebracht. Mijn vraag gaat daarbij vooral uit naar de invloed van de twee verfilmingen (een Duitse uit 1943 en een Vlaamse uit 1983) op elkaar en op de (status en verschijningsvorm van de) brontekst. Zowel kwantitatieve als ook kwalitatieve effecten worden daarbij aan de hand van periteksten en epiteksten onderzocht.
Om de complexe en dynamische interacties tussen bewerkingen, origineel en hun receptie in kaart te brengen, maak ik gebruik van de Actor-Network-Theory (ANT) volgens Bruno Latour; een model waarin ook objecten als actoren dienst kunnen doen, waar de focus niet op de actoren maar op de relaties ligt en ook mislukte pogingen tot invloed een plaats kunnen krijgen. Doel is om door visualisatie een beter zicht te krijgen op de diversiteit en interactie van receptie-fenomenen en de ANT productief te maken voor receptieonderzoek.

De representatie van de middenklasse en het verband met literaire identificatie en literatuuronderwijs

Melchior Vesters

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Onderzoek in beweging Letterkunde MSI 01.08 | 15:30 - 16:00

Bepaalde vragen waarvoor de neerlandistiek staat, vertonen echo's van vragen die voor de hele samenleving gelden in deze tijd van globalisering en economische rationaliteit. Concreet: wat is bijvoorbeeld het maatschappelijk gewicht van literatuur en Bildung en wat betekent dit voor het voortbestaan van de neerlandistiek? Zo staan de gekelderde studentenaantallen Nederlands vermoedelijk in verband met de ondermaatse realisering van literatuuronderwijs (Oberon, 2016), hetgeen op zich weer een uiting is van schoolbesturen die kiezen voor extra examentraining om het gemiddelde en dus het imago op te krikken.
Het is uiteindelijk de samenleving die de economische rationaliteit een antwoord moet bieden. Om waar nodig verandering te bewerkstelligen is het van belang dat de grootste groep, de 'middenklasse', méér in termen van economische klasse gaat denken. Klasse is een waardevol begrip, omdat het mensen in staat stelt hun leefsituatie te begrijpen als het product van macro-economische factoren: vooral in tijden van globalisering en economische instabiliteit – voornamelijk voor de middenklasse; in dit kader is dan ook wel gesproken over het verdwijnen ervan – is dit een nodige nuancering van nationalistische of populistische analyses.
Het vertrekpunt van mijn presentatie is, dat een analyse van de representatie van de middenklasse in hedendaagse romans (zie de bibliografie voor voorbeelden) een waardevol inzicht biedt in het huidige zelfbeeld van de middenklasse, waarbij kan worden benaderd in welke mate klassendenken deel uitmaakt van deze zelfidentificatie. Kerngedachte in mijn analyse is Fredric Jamesons stelling dat klassenbewustzijn pas kan ontstaan als er narratieven zijn van abstracte structuren en daarmee concrete verbeeldingen. Tegenwoordig identificeren mensen zich als individu veel minder als deel van een collectief of abstracte sociale structuur; onderzoek naar de huidige zelfidentificatie van de middenklasse zal dan ook juist een grondige analyse zijn van wat ideeën en fantasieën (of nachtmerries) bij personages precies representeren.
Kortom: ik analyseer de (individualistische) zelfidentificatie van de middenklasse om hierin houdingen tegenover contemporaine collectieve vraagstukken te vinden. Bovendien is mogelijk uit individuele personages een meer algemeen narratief te destilleren dat herkenbaar is voor de meerderheid van de samenleving – de middenklasse, die zich momenteel weinig in klassetermen beziet.

- Dautzenberg, A. (2012). *Extra tijd*. Amsterdam: Atlas Contact.
- Hermsen, J. (2012). *Blindgangers*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Jameson, F. (1977). *Class and Allegory in Contemporary Mass Culture: Dog Day Afternoon as a Political Film*. In: *College English,* 38(8), 843-859.
- Oberon (2016). *Lees- en literatuuronderwijs in havo/vwo*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Treur, F. (2014). *De woongroep*. Amsterdam: Prometheus.

Komt de lezer niet naar het boek, breng dan de schrijver naar de lezer

Laurette Artois
Goethe-Universität Frankfurt/Main, Frankfurt am Main, Duitsland

Poster Cultuur MSI 01.12 | 10:30 - 10:40

De lezingenreeks 'Nederlandse taal, literatuur en cultuur' aan de Goethe-Universität viert in januari 2019 haar tienjarig bestaan. Tijdens het afgelopen decennium waren een kleine zeventig sprekers, auteurs en groepen te gast, die de talrijke facetten van de rijke Nederlandse en Vlaamse cultuur belichtten. Na een aarzelend begin groeide de belangstelling gestaag. Vandaag zijn de avonden een vast bestanddeel van de universiteit geworden en haast niet meer weg te denken uit het literaire leven van de stad. Uitgeverijen, boekhandels, vertalers nemen contact met ons op. Getoond worden in een pecha kucha-presentatie twintig fotomontages van tien jaar, d.i. twintig semesters.

Cultuuronderwijs in beweging: naar meer aandacht voor cultuur met een kleine c en cultuurverschillen tussen Nederland en Vlaanderen

Marinel Gerritsen[1], Marie-Thérèse Claes[2]
[1] Radboud Universiteit Nijmegen, Nijmegen, Nederland
[2] Université catholique de Louvain, Louvain, België

Poster Cultuur MSI 01.12 | 10:40 - 10:50

Uit het onderzoek *De Staat van het Nederlands in de wereld. Veldonderzoek van de IVN* (2018) blijkt, dat studenten Nederlands in het buitenland Nederlands studeren, omdat ze belangstelling hebben voor de Nederlandse taal en cultuur en denken met een studie Nederlands een hoge functie te kunnen verwerven (p. 7). Dat gebeurt ook: de meerderheid van de buitenlandse neerlandici werkt in het bedrijfsleven, waarbij meer dan 80% op de werkvloer Nederlands moet spreken (p. 13). Docenten Nederlands in het buitenland zouden in hun onderwijs aan de verwachtingen van de student moeten voldoen. Gebeurt dat? Ze besteden aandacht aan cultuur, maar vooral aan cultuur met een grote C: schilderkunst, literatuur, architectuur, theater enz. Cultuur met een kleine c – de symbolen, helden, rituelen, normen en waarden van een cultuur – komen niet of nauwelijks aan de orde. Bovendien gaan ze er vaak van uit dat de Vlaamse en Nederlandse cultuur niet verschillen. In het IVN-onderzoek spreekt men over 'Nederlandse cultuur'. De Nederlandse en Vlaamse cultuur verschillen echter sterk van elkaar. Studenten Nederlands in het buitenland zouden daar kennis van moeten hebben. Niet alleen omdat ze gemotiveerd zijn zich te verdiepen in cultuur (p. 7), maar ook omdat kennis over die culturen ze kan helpen effectiever met Vlamingen en Nederlanders te communiceren. Juist wanneer je een vreemde taal bijna perfect beheerst, verwachten moedertaalsprekers dat je communiceert volgens hun cultuur en communicatieve conventies.
In deze lezing laten we zien hoe het cultuuronderwijs zich in een nieuwe richting kan bewegen om beter te voldoen aan de verwachtingen van de student. We bespreken hoe docenten Nederlands hun studenten vertrouwd kunnen maken met de Nederlandse en Vlaamse cultuur, de verschillen ertussen en het verschil met de cultuur van de student. Daarnaast behandelen we hoe om te gaan met cultuurverschillen en die kennis te benutten om effectiever te communiceren.

- *De Staat van het Nederlands in de wereld. Veldonderzoek van de IVN* (2018).
- Gerritsen, M. & Claes, M-T. (2017). *Culturele waarden en communicatie in internationaal perspectief*. Uitgeverij Coutinho: Muiderberg. Vierde herziene druk.

In gesprek met oude meesters: Vermeer- en Rembrandt-parafrasen in hedendaagse kunst en cultuur

Zsuzsanna Braun
Károli Gáspár Református Egyetem, Boedapest, Hongarije

Poster Cultuur MSI 01.12 | 10:50 - 11:00

Ik hou me momenteel bezig met een onderzoek naar de invloed van klassieke Nederlandse en Vlaamse kunst op diverse genres van hedendaagse kunst: beeldende kunst, fotografie, film, literatuur, strip, toneel, performance art, enz.
De intentie van de analyse is om onder de loep te nemen in welke vormen klassieke kunst zich manifesteert in de kunst van vandaag, maar ook binnen populaire cultuur in bredere zin inclusief sociale media. Mijn veronderstelling is, dat deze oude meesters iconische, raadselachtige en tegelijkertijd heel 'moderne' werken achtergelaten hebben die voortdurend in dialoog treden met kunstenaars en het publiek van alle tijden. Naast de vanzelfsprekende artistieke verwantschappen leg ik de nadruk op *parafrase*, een meer directe manier van inspiratie, die een soort hommage aan de voorganger uitdrukt. Hierbij analyseer ik in het bijzonder twee meesters van de zeventiende eeuw, Johannes Vermeer en Rembrandt van Rijn. Ik vergelijk de invloed van het rustige, melancholische karakter van Vermeer, die vooral in hedendaagse creatieve fotografie weerspiegeld wordt, met de ironie en (zelf)reflectie in films, installaties en toneelstukken geïnspireerd op Rembrandts werk.
Op de poster zal ik onder andere meerdere hedendaagse variaties (Jan Banning, Tom Hunter, Joost Swarte, Catherine Balet, Hendrik Kerstens, Banksy enz.) op de werken *De anatomische les van Dr. Tulp*, *De Nachtwacht* (Rembrandt) en *Meisje met de parel*, *Jonge vrouw aan het raam* (Vermeer) aantonen.

Een nieuw-isme in wording: zonder noorden komt niemand thuis

Anna Krýsová
Karelsuniversiteit Praag, Praag, Tsjechië

Poster Letterkunde MSI 01.12 | 11:30 - 11:40

Is de stelling, dat wij al in een nieuw-isme zitten, houdbaar? Is het nuttig dat er over de romans na 2007 vanuit een perspectief 'voorbij het postmodernisme' wordt nagedacht? Ik gebruik twee aanpakken: het metamodernisme van Van den Akker en Vermeulen, dat 'structure of feeling' genoemd wordt, en het laatpostmodernisme van Vaessens, dat met autonomie en engagement verbonden is. Deze aanpakken worden gecombineerd met en getoetst aan de roman *Zonder noorden komt niemand thuis* van Nelleke Noordervliet. De hypothese is dat de roman goed past in de kaders van 'voorbij het postmodernisme'.
(1) Van den Akker, Vermeulen, 2010.
(2) Vaessens, 2009.

Intermediale en intertekstuele verwijzingen in het kort verhaal *Een twee drie vier vijf* van Simon Vestdijk

Krisztina Orsolya Gracza
Vakgroep Neerlandistiek ELTE, Boedapest, Hongarije

Poster Letterkunde MSI 01.12 | 11:40 - 11:50

In het kort verhaal *Een twee drie vier vijf* (verschenen in 1933 in het tijdschrift *Forum*) hanteert Simon Vestdijk de toen nieuwe, in Nederland nog weinig of niet bekende schrijftechniek 'stream of consciousness'. De tekst geeft de golvende gedachtegang van het hoofdpersonage weer die bijzonder rijk is aan intertekstuele en intermediale verwijzingen. In mijn bijdrage probeer ik deze verwijzingen, met name de muzikale, te ontrafelen en daardoor te achterhalen welke soort muzikale aspecten de tekst betekenis geven. In mijn analyse ga ik het lied *Der Tod und das Mädchen* (D. 531) en het strijkkwartet met dezelfde naam (D. 810) van Franz Schubert vergelijken met Vestdijks korte verhaal en kijken wat voor overeenkomsten te vinden zijn op het gebied van opbouw en verbinding tussen tekst en muzikale klanken en aanwijzingen. Door een onderzoek naar alle intermediale en intertekstuele verwijzingen zou ik de conclusie kunnen trekken, dat Simon Vestdijk zich vooral door muziek heeft laten inspireren en dat het werk van Franz Schubert de sleutel biedt tot de interpretatie van de tekst.

Een taalvaardigheidstest voor anderstaligen voorgelegd aan leerlingen in het Nederlandstalig middelbaar onderwijs in België. Een onverwacht effect?

Elke Gilin
Interfacultair Instituut voor Levende Talen - Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, België

Lezing Didactiek MSI 01.12 | 14:00 - 14:30

Deze presentatie focust op de validiteit van de ITNA-test (Interuniversitaire Test Nederlands als Vreemde Taal). Dat is een 'high-stakes' toelatingstest ontwikkeld door een testconsortium aan vier Vlaamse universiteiten. ITNA gaat na of kandidaten het B2- of C1-niveau van het Common European Framework (CEFR) bereikt hebben. Dat is het niveau dat meestal vereist wordt voor toelating tot studies in het Nederlands aan een Vlaamse hogeschool of universiteit.
De test bestaat uit drie delen: een computertest, waarin 'taal in gebruik', luisteren en lezen wordt nagegaan, een mondeling gedeelte en een extra schrijfopdracht voor C1-kandidaten. Vergelijkbare onderdelen komen meestal voor bij andere toelatingstesten. Nu is het interessant om na te gaan of leerlingen uit het laatste jaar secundair onderwijs in Vlaanderen slagen voor die ITNA-test. Zij hoeven een vergelijkbare test immers niet af te leggen. Hun diploma van het laatste jaar secundair onderwijs volstaat om toegang te krijgen tot universiteit of hogeschool. Er zijn geen centrale examens op het einde van het secundair onderwijs in Vlaanderen.
Het Nederlandstalige middelbaar onderwijs in Vlaanderen heeft een zeer multiculturele populatie. Nederlands mag dan wel de schooltaal zijn, een niet onaanzienlijk aantal leerlingen spreekt thuis een andere taal. Daarom is het interessant om te kijken of ook leerlingen met een andere thuistaal voor de ITNA-test slagen.
Dat blijkt niet altijd het geval. Deze presentatie focust op de resultaten van een beperkte studie in enkele Nederlandstalige middelbare scholen in Vlaanderen en Brussel met zowel Nederlandstalige als 'meertalige' leerlingen. Het is interessant om te kijken wat de resultaten zijn en vandaaruit conclusies te trekken, zowel voor de toelatingsprocedure als (eventueel) voor het Nederlandstalige middelbaar onderwijs in Vlaanderen en Brussel.

Vertalen in het universitaire vreemdetaalonderwijs: doelstelling en aanpak

Muriel Waterlot
Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin, Lublin, Polen

Lezing Didactiek MSI 01.12 | 14:30 - 15:00

Met de opkomst van de communicatieve methode in het VTO in de jaren zeventig en tachtig kwam het vertalen onder vuur te liggen. Sommige taaldidactici beschouwden het als contraproductief in het taalverwervingsproces.
Door de groeiende belangstelling voor de communicatieve en interculturele dimensie in zowel de vertaalwetenschap als in het vreemdetaalonderwijs wordt het vertalen in het VTO sinds medio 1990 opnieuw herwaardeerd. Volgens Sonia Colina (2003) blijkt echter, dat vreemdetaaldocenten moeite hebben met het bepalen van een didactische aanpak voor het vertaalonderwijs in het VTO. In deze bijdrage wordt nagegaan in hoeverre de aanpak uit de vertalersopleiding niet toegepast kan worden. Bovendien worden de resultaten van een casestudy gepresenteerd, waarin de functionele aanpak geïmplementeerd werd in T2-vertaalcolleges die deel uitmaken van een taalverwervingscursus.

Neerlandistiek in Polen: een voorbereiding op de levensbeslissing?

Sandra Szpic
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

Lezing Didactiek MSI 01.12 | 15:00 - 15:30

Welke stappen zullen de studenten neerlandistiek doen nadat ze zijn afgestudeerd aan Poolse universiteiten? Zal het de bedrijfswereld worden of toch de voor de hand liggende vertalingen vanuit het Pools naar het Nederlands en andersom ?
Het doel van dit deelonderzoek is vooral gericht op de nasporing van de carrièrepaden die de studenten volgen na het beëindigen van de studies, met de keuzes die ze maken in verband met de positie en branche na het behalen van het masterdiploma in de Nederlandse taal.
Cruciaal blijkt hier ook het antwoord op de vraag of er aan de faculteiten Nederlands in Polen vakken en bekwaamheden worden aangeboden die voor de arbeidsmarkt vereist zijn en hierbij als onmisbaar worden erkend aan het begin van een gekozen loopbaan door een individu. Is de kennis die wordt opgedaan tijdens het studeren toepasbaar in de onderzochte sectoren?
Gaande de uitwerking van de analyse worden de vakken en de materie die aan de Poolse universiteiten worden aangeboden met elkaar vergeleken en dankzij dit wordt er een blik geworpen op de bruikbaarheid van de aangeboden kennis met als resultaat de beroepskeuze van de afgestudeerden. Het is essentieel om na te gaan over welke vaardigheden de studenten beschikken na het behalen van het masterdiploma. De bijkomende vraag tijdens de uitwerking van dit onderzoek is namelijk, of de studenten reeds de nodige bekwaamheden hebben behaald tijdens de master en of het eventueel noodzakelijk is om veranderingen aan te brengen in het aangeboden programma op

niveau van de master- en/of bachelorstudies. Ik zou graag in aanmerking willen nemen hoe dit aan de hand van voorbeelden in enkele jaren is veranderd, welke stroming zichtbaar is en ook hoe bijgaand de Poolse universiteiten hun profiel wel of niet hebben aangepast aan de behoeftes van de arbeidsmarkt.

Wat na CLIL-onderwijs? Oud-leerlingen blikken terug

Justine Desablens[1&2], Laurence Mettewie[1], Philippe Hiligsmann[2]
[1] UNamur, Namur, België
[2] UCLouvain, Louvain-la-Neuve, België

Lezing Didactiek MSI 01.12 | 15:30 - 16:00

Content and Language Integrated Learning (CLIL), ook immersieonderwijs genoemd, bestaat in Franstalig België officieel sinds 1998 en is met ruim 30.000 leerlingen een steeds populairdere onderwijsvorm. Ondertussen zitten de eerste generaties CLIL'ers in het hoger onderwijs of zijn ze reeds actief op de arbeidsmarkt. Terwijl onderzoek zich al te vaak richt op de (talige) uitkomsten van CLIL, wordt nauwelijks onderzocht hoe leerlingen dit type onderwijs ervaren noch wat de langetermijneffecten ervan zijn op hun studie en/of carrière.
Daarom ligt in deze bijdrage de focus op de perceptie van oud-leerlingen uit Wallonië en Brussel. Aan de hand van een online enquête analyseren we (a) hoe oud-CLIL'ers (n=223) op hun CLIL-traject terugblikken en welke plus- en pijnpunten ze identificeren en (b) welke impact CLIL op hun studiekeuze, studieverloop, dagelijkse leven en carrière heeft.
Uit de resultaten blijkt alvast dat oud-leerlingen de CLIL-methode enthousiast aanprijzen, onder andere omwille van hun gevoel over een goede taalbeheersing te beschikken. Spreekvaardigheid staat hier duidelijk voorop en verdient volgens hen nog meer en betere aandacht. Ze kaarten ook het belang aan van onder andere bevoegde en bekwame leerkrachten, een beter aanbod aan didactisch materiaal en betere talige ondersteuning bij inhoudsvakken.
De analyses wijzen tevens op de meestal positieve impact van dit soort onderwijs op het huidige leven van oud-CLIL'ers. We gaan nader in op hun studierichting evenals op hoe en waarom CLIL vaak als een troef gezien wordt in het verloop van hun studie, hun dagelijkse leven of job. Ook bekijken we voor wie het weinig, geen of een negatieve impact heeft (gehad). Beide onderdelen van het project leiden vervolgens tot aanbevelingen om het CLIL-onderwijs te verbeteren.

Nederlands in beweging: een frisse start met An en Lies

Zie pagina 40

Workshop Didactiek MSI 02.18 | 08:30 - 09:15

'Crossovers' in het Vlaamse onderwijssysteem: een exploratief onderzoek

Maxim Proesmans
Université de Liège, Liège, België

Poster Taalkunde MSI 02.18 | 10:30 - 10:40

Uit cijfers van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming blijkt dat de voorbijgaande jaren (2008-2017) het aantal Franstalige (Waalse) jongeren in het Nederlandstalige (Vlaamse) middelbaar onderwijs exponentieel toegenomen is. Kennelijk beperkt de toestroom zich niet enkel tot het Nederlandstalige onderwijs in het officieel tweetalige Brussel, maar strekt deze zich uit over alle Vlaamse provincies. Deze scholieren belanden zo in een monolinguale onderwijscontext, die 'uitsluitend afgestemd (is) op de behoeften van de kinderen uit de (daar) dominante taalgemeenschap' (Housen et al., 2002). Deze vorm wordt beschouwd als een soort onderdompelingsonderwijs, die in de vakliteratuur meer dan eens als 'submersie' wordt omschreven (zie o.a. Appel en Vermeer, 1994; Babault en Puren, 2005; Braun, 1992; Ouellet, 1990). Beheydt (1993) nuanceert, door te stellen dat we onder andere door attitudinele en socio-economische factoren de situatie van Nederlandstalige leerlingen in Wallonië of Franstalige scholieren in Vlaanderen niet zomaar kunnen vergelijken met de 'echte' submersiesituatie van bijvoorbeeld Arabische immigrantenkinderen. Er kan volgens hem dan ook beter gesproken worden van 'a mixed form of submersion and immersion'. Hierbij aansluitend duikt de term 'wilde immersie' op (Housen et al., 2002). Verder wordt in Canadees onderzoek de benaming 'crossovers' gebruikt om naar leerlingen te verwijzen die de taalgrens oversteken om er onderwijs te volgen (o.a. Mc Andrew & Eid, 2003).
Het doel van deze bijdrage is om in een eerste fase de toename van Franstalige scholieren in het Vlaamse secundair onderwijs in kaart te brengen, iets wat tot op heden nog niet gebeurd is. Zo wordt het mogelijk om een kwantitatief en geografisch overzicht te verkrijgen en mogelijke trends, hotspots en netwerken te ontwaren. Een volgende stap zal zijn om in te zoomen op de precieze beweegredenen van deze jongeren.

- Appel, R., & Vermeer, A. (1994). *Tweedetaalverwerving en tweedetaalonderwijs*. Bussum: Dick Countinho.
- Babault, S. & Puren, L. (2005). Les interactions familles-école en context d'immersion ou de submersion: impact du vécu scolaire sur le "déjà là" familial. *Glottopol*, *6*, 82- 102. http://univ-rouen.fr/dyalang/-glottopol/ [26 november 2017].
- Beheydt, L. (1993). Second Language Learning in Belgium. In: D. Ager, G. Muskens & S. Wright (eds.), *Language Education for Intercultural Communication*. Clevedon: Multilingual Matters, 15-22.
- Braun, A. (1992). Immersion scolaire et langue maternelle. Des francophones à l'école flamande. In: *Français et Société* 5.
- Housen, A., Mettewie, L., & Pierrard, M. (2002). *Rapport beleidsgericht onderzoek PBO 98/2/36. Taalvaardigheid en attitudes van Nederlandstalige en Franstalige leerlingen in het Nederlandstalig secundair onderwijs in Brussel* (onderzoeksrapport). Brussel: Centrum voor Linguïstiek – Vrije Universiteit Brussel.
- Mc Andrew, M. & Eid, P. (2003). La traversée des frontiers scolaires par les francophones et les anglophones au Québec: 2000-2002. In: *Cahiers québécois de démographie*, *32*(2), 223-253. doi:10.7202/008995ar [15 januari 2018].
- Ouellet, M. (1990). *Synthèse historique de l'immersion française au Canada suivie d'une bibliographie selective et analytique*, Québec, C.I.R.B.
- Andere internetbron: http://www.onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken

Gouda, beurs en Leidse fles. Over de Nederlandse leenwoorden in het Bulgaars die van eigennamen afgeleid zijn

Kaloyan Velikov
Universiteit St. Cyril en St. Methodius, Veliko Tarnovo, Bulgarije

Poster Taalkunde MSI 02.18 | 10:40 - 10:50

Bij een nader onderzoek van de Nederlandse leenwoorden in het Bulgaars wordt duidelijk dat een groot aantal daarvan van Nederlandse eigennamen is afgeleid. Onder deze woorden

vinden we afleidingen die in diverse kennisgebieden (genees- en plantkunde, kunst, religie etc.) hun intrede deden en daardoor internationaal bekend geworden zijn. Sommige zijn afkomstig van plaatsnamen in de Lage Landen, maar hun appellativisering gebeurde buiten de Nederlandse taal in een andere taal of (waarschijnlijk) direct in het Bulgaars (bijvoorbeeld: *Amersfoorts* in de betekenis van '*goedkope tabak*' en *Gouda* voor *Goudse kaas*). Andere zijn derivaten van persoonsnamen en komen in het Bulgaarse lexicon voor als zelfstandige naamwoorden (*binte* '*bintje*' ≈ *Bintje Jansma*), bijvoeglijke naamwoorden (*ludolfov* '*ludolfiaans*' ≈ *Ludolf van Ceulen*) of samenstellingen (*lorentsova sila* '*lorentzkracht*' ≈ *Hendrik Antoon Lorentz*).
Deze bijdrage geeft een overzicht van de Nederlandse ontleningen in het Bulgaars die van eigennamen afgeleid zijn en probeert daarbij de theoretische basis (begrippen als *eponiem* of *geoniem*) nader te analyseren.

Constant in beweging! De veranderende betekenis van Nederlandse partikels

Kamila Tomaka
Katholieke Universiteit van Lublin, Lublin, Polen

Poster Taalkunde MSI 02.18 | 10:50 - 11:00

Ik zal niemand iets nieuws vertellen, als ik zeg dat Nederlandse partikels tot de moeilijkst grijpbare elementen van de Nederlandse taal behoren. Echt verwonderlijk zal het ook niet zijn, als ik vermeld dat de meeste leerlingen niet weten wat ze ermee aan moeten en als gevolg hiervan partikels regelmatig overslaan. De interpretatie en weergave van Nederlandse partikels vormen echter niet alleen een probleem voor leerlingen, maar ook docenten, onderzoekers en vertalers hebben moeilijkheden met partikels in het Nederlands.
Allicht zal de vraag rijzen: 'Maar wat maakt het dan zo moeilijk om Nederlandse partikels te leren, te vertalen en te onderzoeken? Wat veroorzaakt de neiging om ze in leer- of vertaalprocessen over te slaan? En wat bestuderen we eigenlijk?'
Ik geloof dat, om deze vragen te kunnen beantwoorden, we moeten vaststellen dat het essentieel is voor een beter begrip van het functioneren van diverse partikels in het Nederlands en ook voor hun duidelijke beschrijving, om systematisch onderscheid te maken tussen hun algemene semantische waarde (betekenis) en hun interpretatie in verschillende contexten. Verder zou ik geneigd zijn om Nederlandse partikels naast de functiegroepen ook te verdelen en te beschrijven op basis van de discursieve niveaus waarop ze functioneren en volgens de aard door hen uitgedrukte relaties tussen discursieve eenheden. Volgens mij is dit onderscheid heel belangrijk en kan dit onderscheid verhelderend werken om de betekenis van Nederlandse partikels duidelijk genoeg uit te drukken in een andere taal. Dit model werd intussen reeds met een groot succes ingevoerd in de analyse van partikels in dode talen (Oudgrieks en Latijn).

Neuro-landistiek? Een hersenschim of toekomst?

Anna Witczak
Universiteit Wrocław, Wrocław, Polen

Poster Taalkunde MSI 02.18 | 11:00 - 11:10

Nederlands in beweging houden, dat betekent een optimale formule weten te vinden die de neerlandistiek bruikbaar of nog beter, onmisbaar zal maken voor andere wetenschappelijke disciplines. Taalgebruik, taalprocessen en allerlei taalverschijnselen vormen een bijzonder belangrijk aspect van de psychologie, neuropsychologie, psychiatrie en neurologie. Onschatbare rijkdom aan kennis over de taal verzameld door taalwetenschappers, waaronder neerlandici, die als basis dient voor onderzoeken naar menselijke denk- en geheugenprocessen. Het maakt tevens mogelijk om op zoek te gaan naar antwoorden op de vraag, of de taal die men spreekt, de manier beïnvloedt waarop men de werkelijkheid waarneemt, waarop men zich gedraagt en voelt. Deze problematiek wordt vanuit de interdisciplinaire opleiding als neerlandica, psycholoog en specialiste in de neuropsychologie bekeken. Het project van Simon De Deyne en Gert Storms van de Universiteit Leuven betreffende woordassociaties dient als inspiratie voor het onderzoek naar de taalverwerving door jongvolwassenen.
In het onderzoek wordt gekeken naar de associaties die worden opgeroepen door woorden die emoties uitdrukken (bijvoorbeeld verdriet, geluk) bij de studenten Nederlands in bepaalde studiefases. De onderzoeksmethode baseert zich op het principe van associatietesten. Het onderzoek heeft als doel om in kaart te brengen hoe de tweetalige personen die conform de definitie van François Grosjean regelmatig twee talen gebruiken, met emoties omgaan afhankelijk van de taal die ze gebruiken.

- Heeft de taal een invloed op de manier waarop we de emotionele staten beleven en ervaren?
- Verwerft men 'enkel' de taal of ook de denkwijze van het taalgebied?

Er zal gekeken worden naar de verbanden tussen de woordassociaties in beide talen. De voorlopige onderzoeksresultaten zullen in de vorm van een poster gepresteerd worden. Er zal getracht worden om aan te tonen dat *Nederlands in beweging* kan blijven en daarbij verdienstelijk kan zijn voor andere onderzoeksdomeinen.

Imperatieven in Suske en Wiske, een analyse van het gebruik van partikels

Andrea Djarwo
Universitas Indonesia, Depok, Jawa Barat, Indonesië

Poster Taalkunde MSI 02.18 | 11:10 - 11:20

Voor de vreemdetaalleerder is kennis van cultuur van belang, vooral van de beleefdheidsvorm. Het gebruik van de juiste beleefdheidsvorm van de doeltaal leidt tot een goed en soepel verloop van sociale interactie. Stripverhalen kunnen voor de vreemdetaalleerder een bron voor het leren van talige en sociale conventies zijn. In deze bijdrage wordt aandacht besteed aan imperatieven in de stripverhalen van Suske en Wiske en ook aan het gebruik van partikels: welke functies vervullen partikels en in hoeverre correleren ze met de beleefdheidsvormen? Er wordt ook rekening gehouden met de *weight* van FTA ('gezichtsbedreigende' handelingen). Het resultaat laat zien dat de imperatieven van de personages in Suske en Wiske niet altijd gepaard gaan met partikels die nuances uitdrukken. De afwezigheid van partikels wordt vervangen door intonatie en aard van de uitingen. De beleefdheidsvorm is afhankelijk van factoren als situatie, emotietoestand en tijd waarin de spreker zich bevindt.

Engelse leenwoorden in het Nederlands

Olha Honcharova
Leerstoel voor Engelse taal en internationale communicatie
Instituut voor Filologie
Nationale Taras Shevchenko Universiteit, Kyiv, Oekraïne

Poster Taalkunde MSI 02.18 | 11:20 - 11:30

De Engelse taal speelt een belangrijke rol in de communicatieprocessen in Nederland, wat leidt tot de interferentie van het Engels en het Nederlands. Taalwetenschappers onderscheiden een taalkundig fenomeen, het zogenaamde Nederengels – een mengsel van het Engels en het Nederlands. Het kenmerk daarvan is veelvuldig gebruik van Engelse woorden, uitdrukkingen en zelfs zinnen tijdens communicatie (mondeling als schriftelijk) in het Nederlands.
Naast andere richtingen van lexicologische studies in Nederland is het onderzoek naar veranderingen in het Nederlandse vocabulaire een van de belangrijkste. In de afgelopen jaren is de lexicale structuur van de Nederlandse taal enorm verrijkt door woorden uit het Engels, vooral in onderwerpen als huishouding (blazer, jumper, noodles, sandwich), administratief taalgebruik (outsource, manager, project, director), cultuur en kunst (bestseller, bodypainting, cast, fantasy, limelight, snapshot, soundtrack), sport (baseline, coach, fitness, knockdown, pitcher, race), ICT (browser, computer, printer, hacker), vermaak (aquapark, cinema, café), media (columnist, digizine, factsheet, narrowcasting, playbackshow) en noem maar op. Veel van deze woorden worden simpelweg niet in het Nederlands vertaald, ook als er wel een equivalent voor is.
Het theoretisch kader van het onderzoek wordt gevormd door de theorie van linguïstische contacten in de context van interculturele communicatie en de studie van interactie van globale Engelse en lokale Nederlandse talen.
De onderzoeksvraag die ik stel is hoe de geleende woorden uit het Engels in de Nederlandse taal kunnen worden getypeerd. Daarvoor heb ik 5.114 lexicale eenheden van de Nederlandse taal bestudeerd, die in het Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal zijn gemarkeerd met 'Eng', dat wil zeggen, die afkomstig zijn uit het Engels of gevormd uit de morfemen van de Engelse taal. Woorden van de Engelse oorsprong werden geselecteerd door methodologie van continue deelverzameling. De geselecteerde woorden werden onderverdeeld in twee categorieën: woorden en uitdrukkingen met hun Engelse vorm (soms met kleine wijzigingen in de spelling) en hybride Nederlands-Engelse samenstellingen. De eerste categorie bevat alleen zelfstandige naamwoorden, die voor het gemak van verdere verwerking werden verdeeld in lexico-semantische groepen.
De conclusies zijn als volgt: in het proces van het lenen uit het Engels naar het Nederlands behouden woorden en uitdrukkingen meestal hun Engelse vorm, soms met kleine veranderingen in spelling (4.092 eenheden), terwijl de andere woorden en uitdrukkingen een hybride Nederlands-Engelse samenstelling vormen (1.022 eenheden). Themagroepen die gerepresenteerd zijn met het grootste aantal Engelse leenwoorden zijn sociale relaties, ICT, economie, kunst en cultuur, sport, huishouding en woordenschat in de sfeer van het vervoer.

Woordcombinaties: van woorden kennen naar woorden gebruiken

Lut Colman
Instituut voor de Nederlandse Taal (INT), Leiden, Nederland

Poster Didactiek MSI 02.18 | 11:30 - 11:40

Woordcombinaties is een online taaltool in ontwikkeling die leerders van het Nederlands als vreemde taal ondersteunt bij het gebruiken van woorden in context. In een pilot met werkwoorden wordt bekeken in hoeverre een collocatiewoordenboek en een patroonwoordenboek geïntegreerd kunnen worden.
Het project is corpusgebaseerd en gebruikt de Sketch Engine als corpusquerytool (www.sketchengine.co.uk). Voor de beschrijving van patronen en hun betekenis wordt de Corpus Pattern Analysis (CPA) gebruikt van Patrick Hanks (www.patrickhanks.com).
Woordcombinaties toont hoe woorden gebruikt worden in voorbeeldzinnen, welke woorden met elkaar gecombineerd worden en hoe valentiepatronen samen met collocaties gebruikt worden voor het bouwen van zinnen. Taalleerders leren niet alleen woorden kennen, maar ook woorden gebruiken.

Exploratief onderzoek naar efficiënte en effectieve schrijfvaardigheidsremediëring voor anderstalige scholieren in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel

Adriaan D'Haens
Universiteit Oxford, Europa School UK Oxford, Oxford, Verenigd Koninkrijk
Koninklijk Atheneum Etterbeek, Universiteit Gent, Gent, België

Poster Didactiek MSI 02.18 | 11:40 - 11:50

Een aanzienlijk deel van de leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel ondervindt taal- en vooral schrijfvaardigheidsproblemen. Voor een meerderheid van hen is het Nederlands een tweede taal, want hun leefomgeving is voornamelijk niet-Nederlandstalig.
Voor het onderzoek wordt een schrijfvaardigheidsremedieringsinterventie ontworpen voor leerlingen in de derde graad aso. Op basis van een literatuurstudie naar efficiënte schrijfvaardigheidsdidactiek wordt de remediëring ingevuld als collaboratief computerondersteund schrijfonderwijs in een functioneel kader. Extra aandacht gaat naar het lezen van authentieke teksten binnen taalgericht vakonderwijs. Om de beginsituatie in kaart te brengen worden focusgroepen georganiseerd met leerlingen en docenten. Er wordt ook een foutenanalyse uitgevoerd op schrijfproducten; de didactische aanpak wordt uitgetest in een korte pilotstudie.
Op het IVN-colloquium 2018 worden de resultaten van deze conceptualiseringsfase gepresenteerd. Input van andere deelnemers is welkom met het oog op de volgende fase, waarbij de remediëring op grotere schaal wordt ingevoerd.
Het onderzoek is *practitioner research*. Ik ben zelf leerkracht Nederlands op een Nederlandstalige school in Brussel en voer het onderzoek in het kader van mijn scriptie voor een M Sc in de onderwijswetenschappen aan de Universiteit van Oxford.
Het Nederlandstalig onderwijs in Brussel is een buitenbeentje: het is zowel neerlandistiek intra als extra muros. Ook al is Brussel de hoofdstad van Vlaanderen, de Nederlandstalige scholen in Brussel bevinden zich de facto toch in een anderstalige context en de meerderheid van de leerlingen leert het Nederlands als tweede/vreemde taal. Bij hen ligt dan ook de

onderzoeksfocus. Ik ben erg benieuwd naar input van vakcollega's tijdens het colloquium. Graag presenteer ik het onderzoek aan de hand van een pecha kucha.

Woorden en concepten in beweging: overdracht van cultuurspecifieke elementen in vertaling in het kader van *core-periphery model*

Bojana Budimir
Universiteit van Belgrado, Belgrado, Servië

Poster Didactiek MSI 02.18 | 11:50 - 12:00

Cultuurspecifieke elementen (CSE) worden in het kader van vertaalwetenschap beschouwd als concrete of abstracte verschijnselen kenmerkend voor een taal en cultuur terwijl ze in andere talen en culturen onbekend zijn of een andere betekenis en functie hebben. Daardoor zijn de vertalers ertoe gedwongen om bepaalde strategieën toe te passen bij overdracht van deze elementen naar de doeltaal en -cultuur. De keuze van een bepaalde strategie wordt beïnvloed door allerlei factoren zoals bv. tekstsoort, aard en relevantie van CSE of houding van vertaler tegenover auteur en zijn werk.
In deze bijdrage kijken we naar de invloed van de positie van een literair systeem in de globale context op de toe te passen strategieën bij de overdracht van cultuurspecifieke elementen. We gaan daarbij uit van het *core-periphery model* zoals voorgesteld door Heilbron (2000) en de stelling dat er bepaalde patronen in de keuzes van de vertalers vast te stellen zijn afhankelijk van de positie die het doeltaalsysteem inneemt binnen het globaal literair systeem. Volgens Heilbron kan deze positie hyper-centraal, centraal, semi-centraal en perifeer zijn. Om inzicht hierin te krijgen gaan we de vertalingen van een selectie Nederlandstalige werken naar het Engels als hypercentrale taal en het Servisch als perifere taal analyseren op cultuurspecifieke elementen en de toegepaste strategieën.
In dit onderzoek gaan we in op de volgende vragen: a) welke vertaalstrategieën zijn dominant in de vertalingen naar de genoemde talen? b) zijn de cultuurspecifieke elementen in grotere mate gehandhaafd of vervangen? c) zijn er significante verschillen in de toegepaste strategieën per taal? We verwachten dat de toegepaste strategieën in de vertalingen naar het Engels significant verschillen van de strategieën gebruikt door de vertalers naar het Servisch.

Mulisch, Reve en Wolkers als strip? De beeldroman in het literatuuronderwijs

Jenneke Oosterhoff
University of Minnesota, Minneapolis, Verenigde Staten

Lezing Didactiek MSI 02.18 | 12:00 - 12:30

De grafische roman rukt op in het literatuuronderwijs, er is geen ontkomen aan. Zelfs op universitair niveau wordt steeds vaker naar verstrippingen van werken gegrepen die in de literatuurgeschiedenis gerust voor klassiekers mogen doorgaan. Experts in beeldliteratuur beschouwen de verstripping als een apart genre binnen het stripmedium, waarbij bestaande teksten van de auteur worden overgenomen (al dan niet verwerkt) en met illustraties aangevuld. Succesvolle verstrippingen zijn vooral populair, omdat ze de stap naar 'echte' literatuur kleiner kunnen maken. Voor het gebruik van stripromans in het literatuuronderwijs worden dan ook veel argumenten gegeven: stripromans bevorderen het leesplezier, de visuele geletterdheid, ze trainen de leesvaardigheid, stimuleren de creativiteit, verrijken de woordenschat, sluiten aan bij de belevingswereld van de lezer en geven aanleiding tot kritische reflectie in woord en schrift. Ongetwijfeld kunnen veel stripromans van hoogstaande literaire kwaliteit dit soort beloftes waarmaken. Maar wat voor meerwaarde hebben verstrippingen van literaire werken? Een verstripping voegt immers niets innoverends of verrijkends aan het bestaande werk toe. Net als een verfilming is een verstripping een interpretatie die niets anders kan dan reduceren. De vertaling in tekeningen laat weinig aan de fantasie van de lezer over en de beperking van de tekst tot ballonnetjes en sporadische stukjes intertekst neemt de hele functie van literatuur weg: het leggen van verbanden, het tussen de regels lezen, de kritische en open interpretatie. Aan de hand van verstrippingen van drie meesterwerken uit de literatuur wil ik in mijn bijdrage een pleidooi voor het echte lezen houden: *Turks fruit* van Jan Wolkers, *De aanslag* van Harry Mulisch en *De avonden* van Gerard van het Reve.

Wederzijdse internationale taalverwervingsinitiatieven

Nerina Bosman[1], Angelique Van Niekerk[2]
[1-2] Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika
[3] Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika

Panel Didactiek MSI 02.18 | 14:00 - 15:30

Cursussen Nederlandse taalverwerving in Zuid-Afrika leveren bepaalde problemen op. Zo zijn niet alle docenten goed opgeleid. Er wordt ook thans heel veel gesteund op gastdocenten bij sommige universiteiten – een onwenselijke situatie. In onze brainstormsessie willen wij de problemen die wij ervaren op tafel leggen en daarbij een gesprek beginnen om te komen tot mogelijke oplossingen.
Ten eerste: doceren van Nederlandse taalverwerving aan Afrikaanssprekende studenten geeft bepaalde uitdagingen; wij zullen ons gesprek beginnen door deze te markeren. Uiteraard betrekken wij daarbij graag de ervaring van collega's elders in de wereld. Ten tweede en aansluitend bij ons eerstgenoemde probleem: er bestaat geen cursus die onze speciale omstandigheden efficiënt genoeg aanpakt. Ten derde wordt in toenemende mate van docenten in Zuid-Afrika verwacht hun cursussen ook online te presenteren. De Zuid-Afrikaanse deelnemers aan de panelsessie willen graag hun initiatieven delen met collega's van elders.
Als belangrijkste resultaat van deze sessie hopen we een eerste stap te kunnen zetten in de richting van een projectvoorstel waar wij tezamen met collega's onze krachten kunnen bundelen om een opentoegangscursus te ontwikkelen.

Speurwerk: hoe werden de studenten in Wrocław 'bewogen' door de Nederlandse emblemata uit de zeventiende eeuw?

Joanna Skubisz
Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Didactiek MSI 02.18 | 15:30 - 16:00

Het departement 'Oudere Nederlandse letterkunde' van de vakgroep Nederlands aan de Universiteit Wrocław in Polen houdt zich sinds 25 jaar bezig met onderzoek op het gebied van de historische letterkunde en cultuurgeschiedenis. De oude cultuur biedt een breed spectrum aan problemen die ook bruikbaar zijn voor didactische doeleinden. Een van de onderwerpen die tijdens de lessen in Wrocław worden behandeld, is de Nederlandse emblematiek uit de periode van de Gouden

Eeuw. Mijn vraagstelling is: hoe kan men zeventiende-eeuwse emblemata gebruiken in het Nederlandse literatuur- en taalonderwijs aan Poolse studenten?
In mijn bijdrage zal worden ingegaan op de werkwijze met de zeventiende-eeuwse Nederlandse emblemata tijdens de colleges 'Feest en vermaak in de oude Nederlanden'. Er worden zowel 'klassieke' methoden alsook een creatieve aanpak, zoals het creëeren van eigen emblemata door Wrocławse studenten, gepresenteerd. Verder poog ik te analyseren welke resultaten er worden behaald: hebben Poolse studenten hun kennis van de Nederlandse cultuur en taal ontwikkeld via het speurwerk naar betekenissen, motieven, symbolen, etc? Hebben ze daarbij verschillende invloeden (gelijkenissen en diversiteiten) ontdekt tussen eigen cultuur en de cultuur van de Nederlanden?
Aan de hand van de leservaring zal duidelijk worden welke vaardigheden studenten verder kunnen ontwikkelen door het bestuderen van de Nederlandse emblemata, onder meer het situeren van de zeventiende-eeuwse Nederlandse literatuur in een Europese context (via wederzijdse relaties van motieven, beelden alsmede dankzij vertalingen). Bovendien krijgt men ook zicht op de moeilijkheden in het onderwijs in oudere literatuur buiten het Nederlandse taalgebied, bijvoorbeeld de oude taalvorm en deels het gebrek aan voorkennis bij de studenten. De lezing zal ook verduidelijken welke competenties een docent nodig heeft om de antwoorden op bovenstaande vragen in praktijk te brengen en om mogelijke problemen te verhelpen.

Laat duizend bloemen bloeien? Een debat over taalvariatie in Vlaanderen en Nederland

Pieter Coupé
Ons Erfdeel vzw, Rekkem, België

Debat Taalkunde HOLLANDS COLLEGE | 19:00 - 20:30

Taalvariatie is de nieuwe mantra in de taalwetenschap. Niemand ontkent ze; ze is er, net zoals diversiteit in de samenleving. De vraag is: hoe gaan we ermee om?
Is de tussentaal in Vlaanderen nu een usurpator of een legitieme, want bestaande en door meer en meer mensen als vanzelfsprekend beschouwde variëteit van het Nederlands in België? In Nederland kun je dezelfde vraag stellen over het Poldernederlands en de streektalen. En hoe beschouwen we de instroom van Engelse woorden en woorden uit andere talen? Zie ook de recente discussie in Vlaanderen over de plaats van de thuistaal in het onderwijs.
Staat tegenwoordig niet vooral de standaardtaal onder druk? Wie gelooft nog in haar emancipatorische waarde?
Hoe kijkt men van buiten Nederland en Vlaanderen naar deze taalvariatie? Welke variant van het Nederlands moeten anderstaligen aanleren?

De (beoogde) deelnemers zijn: Hans Bennis (Taalunie), Leonie Cornips (Meertens Instituut), Anouk Van der Wildt (KU Leuven en UGent), Jürgen Jaspers (Universiteit Antwerpen), Vibeke Roeper (Onze Taal) en Matthias Hüning (FU Berlijn).
De inleiding wordt verzorgd door Wim Vandenbussche (VUB)
De uitleiding gebeurt door Marc van Oostendorp (Meertens Instituut, Radboud).
Moderator: Annelies Beck (VRT, onder voorbehoud)

Schrijfprocessen van studenten ondersteunen. Een inkijk in verschillende ondersteunende werkvormen en strategieën

Lieve De Wachter
KU Leuven, Leuven, België

KEYNOTE **Taalkunde** MSI 00.08 | 09:15 - 10:00

De klachten over dalende taalvaardigheid in het Nederlandstalig hoger onderwijs worden in de literatuur vaak aangehaald (De Wachter, 2010; Berckmoes & Rombouts, 2010; Peters, Van Houtven & Morabit, 2010; Van Kalsbeek & Kuiken, 2014). Een belangrijk struikelpunt blijkt schrijfvaardigheid te zijn (Berckmoes & Rombouts, 2009; De Wachter & Heeren, 2011; Van Houtven, Peters & Van den Branden, 2012). Bonset & Braaksma (2008) halen aan, dat schrijven vaak wordt gezien als een typisch schoolse activiteit en minder als een proces met reflectieve activiteiten. Nochtans toont onderzoek, dat schrijven een complex proces is door de *cognitive overload* die dat met zich meebrengt (Braaksma, 2002).
In traditionele schrijfoefeningen moeten studenten twee cognitieve activiteiten op hetzelfde moment uitvoeren: schrijven en leren schrijven. Daardoor blijft de leerwinst vaak eerder klein, zeker op het vlak van metacognitieve strategieën. In deze presentatie zullen enkele didactieken aan bod komen die tot doel hebben de transfer van die metacognitieve strategieën te stimuleren zoals collaboratief schrijven en observerend leren. Centraal in beide methodes is de focus van de student op zijn/haar *peers*. De docent krijgt een belangrijke rol als sturende entiteit. De methodes worden aan de KU Leuven onder meer toegepast in de workshops ontwikkeld binnen het project TaalVaardig aan de Start (TaalVaST) aan de KU Leuven (De Wachter & Heeren, 2012). In die workshops worden de door een taaltest geselecteerde talig minder sterke eerstejaarsstudenten begeleid (De Wachter & Heeren, 2013; De Wachter et al., 2013).
De term collaboratief schrijven is eigenlijk een overkoepelende term voor verschillende vormen van 'samen schrijven'. Zo kan er online samengewerkt worden via wiki's of kunnen studenten verschillende functies uitoefenen in het schrijfproces. In de workshops is er gekozen voor *reactief* collaboratief schrijven (Lowry, Curtis & Lowry, 2004). Daarbij schrijven de studenten samen aan een tekst in de les. Het dwingt hen om hun keuzes op verschillende tekstniveaus en hun strategieën te expliciteren aan elkaar. De groepjes mogen daarbij niet te groot zijn, anders verliest het collaboratief schrijven zijn effect (Peters & Van Houtven, 2013). Twee à drie studenten per groepje werkt het gemakkelijkst. De docent stuurt de groepjes studenten in hun schrijfproces en helpt hen wanneer het schrijfproces vastloopt. Om studenten het juiste metacognitieve kader aan te reiken tijdens deze opdracht wordt het collaboratief schrijven in deze workshops voorafgegaan door een observatieopdracht. Onderzoek toont aan dat observerend leren schrijven voordelen heeft: schrijven en leren schrijven worden losgekoppeld; studenten krijgen meer inzicht in de achterliggende processen van schrijvers en gaan sterker geloven in hun eigen kunnen (Braaksma, 2002; Raedts et al., 2009; Schunk & Zimmerman, 2007). Toch hebben ook klassieke methodes, zoals de analyse van voorbeeldteksten, positieve effecten (Graham & Perin, 2007). In de context van het hoger onderwijs, waar typisch meer gevorderde schrijvers aanwezig zijn, wordt deze laatste aanpak vaak gebruikt, bijvoorbeeld vanuit een genreperspectief (Kruse, 2013).
Beide didactieken kunnen gecombineerd worden met digitale hulpmiddelen die de reflectie over het schrijfproces ondersteunen. Deze presentatie doet verslag van de inzet van dergelijke didactieken bij het schrijven van studenten. Zo hebben we in een interventiestudie aan de KU Leuven bij startende eerstejaarsstudenten het effect van twee soorten interventies vergeleken: de observatie van twee hardop denkende schrijvers op video en de analyse van twee voorbeeldteksten. De studenten schreven daarbij telkens twee teksten, een voor de interventie en een na de interventie, in een volledig gebalanceerd design om het taakvolgorde-effect tegen te gaan. Ze werkten telkens per twee samen (collaboratief schrijven) en gebruikten de digitale schrijfhulp Nederlands (ilt.kuleuven.be/schrijfhulp_nl) om het schrijfproces nog sterker te ondersteunen.
In deze presentatie belichten we de verschillende didactieken, geven we inzage in de schrijfopdrachten en in de manier van observeren, tonen we de observerend leren filmpjes, behandelen we de beoordeling van de schrijftaken en delen we de resultaten van het onderzoek mee.

- Berckmoes, D. & Rombouts, H. (2009). Intern rapport verkennend onderzoek naar knelpunten taalvaardigheid in het hoger onderwijs. Antwerpen: Linguapolis. (webh01.ua.ac.be/linguapolis/mom/Intern_rapport_verkennend_onderzoek_naar_knelpunten_taalvaardigheid_in_het_hoger_onderwijs_Monitoraat_op_maat.pdf).
- Braaksma, M. (2002). *Observational learning in argumentative writing*. Dissertatie Universiteit van Amsterdam.
- Braaksma, M., Rijlaarsdam, G., & Van den Bergh, H. (2002) Observational Learning and the Effects of Model-Observer Similarity. *Journal of Educational Psychology*, *94* (2). 405-415.
- Braaksma, M., Rijlaarsdam, G., van den Bergh, H. en van Hout-Wolters, B. (2004). Observational learning and its effects on the orchestration of writing processes. In: *Cognition and Instruction*, *22*(1), 1-36.
- Bonset, H. & Braaksma, M. (2008). *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht. Een inventarisatie van onderzoek van 1997 tot en met 2007.* Enschede: SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling.
- De Wachter, L. & Heeren, J. (2012). TaalVaardig aan de STart. Gerichte ondersteuning van academische taalvaardigheid aan de KU Leuven. In Smakman, D. (Ed.), Willemsen, L. (Ed.), *Proceedings of the 2012 "Van Schools tot Scriptie" Colloquium*. Leiden: Leiden University, 55-68.
- De Wachter, L., Heeren, J. (2013). Een taaltest als signaal. De ontwikkeling en implementatie van een strategische taalvaardigheidstoets. In: *Levende Talen Tijdschrift*, *14*(1), 19-27.
- De Wachter, L., Heeren, J., Marx, S., Huyghe, S. (2013). Taal: noodzakelijke, maar niet enige voorwaarde tot studiesucces. Correlatie tussen resultaten van een taalvaardigheidstoets en slaagcijfers bij eerstejaarsstudenten aan de KU Leuven. In: *Levende Talen Tijdschrift*, *14*(4), 28-36.
- Ferrari, M., Bouffart, T., Rainville, L. (1998). What makes a good writer? Differences in good and poor writers' self-regulated learning. In: *Instructional science*, *26*, 473-488.
- Lowry, P., B., Curtis, A., M. & Lowry, M., R. (2004). A Taxonomy of Collaborative Writing to Improve Empirical Research, Writing Practice, and Tool Development. In: *Journal of Business Communication*, *41*(1), 66-99.
- Peters, E., Van Houtven, T. (2013). *Schrijfvaardig in het hoger onderwijs. Praktische handleiding voor krachtig schrijfvaardigheidsonderwijs in de instroomfase.* Leuven: Acco.
- Raedts, M., Daems, F., Van Waes, L., Rijlaardsdam, G. (2009). Observerend leren van *peer models* bij een complexe schrijftaak. In: *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, *31*(2), 142-165.
- Rijlaarsdam, G. (2005). Observerend leren. Een kernactiviteit in taalvaardigheidsonderwijs. Deel 1: Ontwerpadviezen uit onderzoek verkregen. In: *Levende Talen Tijdschrift*, *6*(4), 10-28.
- Rijlaarsdam, G., Braaksma, M., Couzijn, M., Janssen, T., Raedts, M., van Steendam, E., Toorenaar, A., van den Bergh, H. (2008). Observation of peers in learning to write. Practise and research. In: *Journal of Writing Research*, *1*(1), 53-83.

- Schunk, D.H., & Zimmerman, B.J. (2007). Influencing children's self-efficacy and self-regulation of reading and writing through modeling. Reading & Writing Quarterly, *23*, 7-25.

De Caribische Associatie voor Neerlandistiek. Een beschouwing over de reikwijdte van de neerlandistiek in het Caribisch gebied

Eric Mijts

Universiteit van Aruba, Oranjestad, Aruba

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 10:30 - 11:00

In 2011 werd de Caribische Associatie voor Neerlandistiek (CARAN) opgericht, een samenwerkingsverband tussen neerlandici die zich bezighouden met de studie van de nederlandstalige taal- en letterkunde van en over het Caribisch gebied. Na de oprichtingsconferentie in Aruba in november 2011 kende CARAN ook succesvolle edities in Suriname (2013) en Curaçao (2015). Telkens verscheen van deze conferenties ook een bundeling van de bijdragen, waardoor de productie van de Caribische neerlandistiek beter zichtbaar wordt. De vierde editie van de conferentie vond plaats in Aruba in november 2017. Zes jaar na de oprichting blijkt de waarde van het CARAN-project bewezen. Deelnemers uit alle zes de Caribische eilanden van het Koninkrijk, Suriname, Guyana en de VS, maar ook uit Nederland, Polen en Vlaanderen bogen zich over literaire en taalkundige vraagstukken.
Sommige van de conferentiedeelnemers stellen de Caribische neerlandistiek zelf in twijfel: is de studie van de Nederlandse taal en literatuur van het Caribisch gebied wel neerlandistiek? Sommigen menen, dat de studie van de Nederlandstalige literatuur van het Caribisch gebied geen neerlandistiek mag heten, maar dat dit voorbehouden is aan de Caribistiek. Daarnaast wordt de vraag gesteld, of niet-Caribische onderzoekers met recht uitspraken zouden mogen doen over de Caribische literatuur en de complexe relatie tussen de Nederlandse taal en het gebied. Kortom, de dialoog over de plaats en waardering voor deze conferenties in en binnen de neerlandistiek verdient aandacht.
In deze bijdrage zal Eric Mijts een lans breken voor de studie van de Nederlandstalige taal- en letterkunde in en van het Caribisch gebied als uitbreiding van de neerlandistiek en als spiegel voor de Europese neerlandistiek. De specifieke eigenheid van de Nederlandse taal- en letterkunde van het Caribisch gebied vormt een uitbreiding en een verrijking van het vakgebied, zowel intra als extra muros. De neerlandistiek van het Caribisch gebied kan een spiegel zijn voor de intramurale neerlandistiek om daarmee de vanzelfsprekendheid van culturele waarden en normen aan de orde te stellen. Samenwerkingsverbanden zoals de CARAN zijn van essentieel belang om een open podium met dialoog en uitwisseling van visies te bieden, waarin deze studies verder uitgewerkt en gecontextualiseerd kunnen worden.

Rondetafelgesprekken en een rode hond. Nederlandse spelling in beweging

Agata Kowalska-Szubert

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 11:00 - 11:30

De taal wordt steeds slordiger. Dat wordt al van oudsher gezegd, maar taalkundigen beweren dat taal leeft: een veel gemaakte fout wordt op den duur norm. In de wereld van tegenwoordig verspreidt informatie zich bliksemsnel, ook in geschreven vorm. Men wil de eerste zijn met zijn mededeling. De inhoud is van belang, de formele kant veel minder. Vaak gaat het vrijwel alleen om de boodschap en niet om correct taalgebruik. Op die manier kan de taal inderdaad langzaamaan verloederen. Een stelling die in toenemende mate ook voor de spelling geldt.
Bepaalde beroepsgroepen gebruiken die taal als instrument: journalisten, schrijvers, vertalers. Een essentieel kwalitatief kenmerk van hun producten is de correcte schrijfwijze van de teksten die ze leveren. Een goede leverancier in de taalsector wordt verondersteld correct te spellen, ook wanneer hij/zij informele teksten schrijft. Maar is het echt zo?
Er is op Facebook een groep vertalers Nederlands. Een honderdtal mensen discussiëren er over vertaalproblemen, maar ook over dagelijkse dingen in een natuurlijke alledaagse taal. De vraag die voor de lezing centraal staat, is of mensen die beroepshalve naar het Nederlands vertalen immuun zijn voor de zogenaamde 'spatieziekte' en of ze de kwestie van 'aaneen' of 'uit elkaar' überhaupt als een probleem zien. Het onderzoek wordt in twee fasen uitgevoerd. Eerst zullen de discussies in de groep aan de opgesplitste samenstellingen worden getoetst en vervolgens worden de groepsleden verzocht om dergelijke vormen zelf op te sporen en hun mening over het probleem te uiten. Hopelijk leidt dit ook tot een discussie in de groep zelf. De auteur van de bijdrage hoopt het vertalersmilieu op deze manier te screenen en tegelijk alert(er) te maken. Misschien wordt ook de richting duidelijk, waarin de spelling anno 2018 zich op dit stuk voortbeweegt.

Woordvolgorde bij CLIL- en niet-CLIL-leerders van het Nederlands: één pot nat?

Mathilde Dumont[1], Philippe Hiligsmann[2]

[1-2] KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 11:30 - 12:00

Deze bijdrage kadert in het GOA-project 'Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: Linguistic, cognitive and educational perspectives' (Hiligsmann e.a., 2017). CLIL is een onderwijsvorm die inhoudt dat een zaakvak, zoals geschiedenis en/of wiskunde, in een vreemde taal wordt aangeboden met de bedoeling de scholieren tweetalig te maken én ze tegelijkertijd vakinhoud bij te brengen.
De laatste jaren heeft onderzoek uitgewezen dat CLIL-leerders een stuk taalvaardiger zijn dan niet-CLIL-leerders (zie o.a. Dalton-Puffer, 2011, Lasagabaster, 2008). In deze bijdrage focussen we op woordvolgorde in het Nederlands van Franstalige (niet-)CLIL-leerders: in welke mate hebben Franstalige (niet-)CLIL-leerders van het Nederlands de V2- en V-eindregel onder de knie? Zijn er verder verschillen in termen van linguïstische complexiteit als de leerders vergeleken worden met moedertaalsprekers van het Nederlands? Onze hypothese luidt dat het grotere native taalaanbod bij CLIL ervoor zou kunnen zorgen dat de linguïstische competentie van CLIL-leerders meer op die van native speakers lijkt dan dat het geval is bij niet-CLIL-leerders.
Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van schrijfopdrachten die verzameld zijn in het kader van het GOA-project. In totaal zijn 256 proefpersonen uit heel Wallonië geselecteerd: 100 CLIL-leerders en 100 niet-CLIL-leerders (gemiddelde leeftijd: 16,5 jaar). Als controlegroep fungeerden 56 Nederlandstaligen (gemiddelde leeftijd: 16,7 jaar).
Tegen de verwachting in wijzen de resultaten erop dat de CLIL-leerders slechts in bepaalde opzichten meer *nativelike* schrijven dan de niet-CLIL-leerders. Qua linguïstische

complexiteit en syntactische variëteit zitten CLIL- en de verschillen en overeenkomsten tussen de groepen leerders uitgebreid aan bod komen (in termen van over- en ondergebruik ten opzichte van de moedertaalsprekers). Er zal ten slotte ingegaan worden op mogelijke pedagogische implicaties.

- Dalton-Puffer, C. (2011). Content-and-language integrated learning: From practice to principles? In: *Annual Review of applied linguistics, 31*, 182-204.
- Hiligsmann, P., Van Mensel, L., Galand, B., Mettewie, L., Meunier, F., Szmalec, A., & Simonis, M. (2017). Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: Linguistic, cognitive and educational perspectives. In: *Les Cahiers de Recherche du Girsef, 17* (109), 1.
- Lasagabaster, D. (2008). Foreign language competence in content and language integrated learning. In: *Open Applied Linguistics Journal*, 1, 31-42.

Met of zonder voorzetsel? Zinsdelen in beweging

Dirk Pijpops[1&2], Dirk Speelman[2], Stefan Grondelaers[3]

[1] FWO Vlaanderen, Brussel, België
[2] QLVL, KU Leuven, Leuven, België
[3] Radboud Universiteit Nijmegen, Nijmegen, Nederland

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 12:00 - 12:30

Een aantal Nederlandse werkwoorden vertoont de mogelijkheid om zowel met als zonder een voorzetsel voor hun object te verschijnen, zoals de volgende drie voorbeelden laten zien:
1. *Minister Vandenbroucke zoekt* (naar) een oplossing.
2. *Albrecht was het hoofd van het huis Wittelsbach, dat van 1180 tot 1918* (over) Beieren regeerde.
3. *(Met) hete koffie gemorst.*

Ons doel is in kaart te brengen:
- om welke werkwoorden en voorzetsels het gaat
- wanneer taalgebruikers kiezen voor de variant met of zonder voorzetsel, en hoe we die keuze kunnen voorspellen
- in welke mate die keuze telkens bepaald wordt door dezelfde factoren of door factoren die beperkt zijn tot bepaalde werkwoorden of tot specifieke variëteiten van het Nederlands, zoals het Belgisch- of Nederlands-Nederlands.

Voor een antwoord op die vragen maken we gebruik van het Sonar-corpus (Oostdijk et al., 2013), een gigantische verzameling geschreven Nederlands uit diverse regio's en registers, van kranten tot ondertitels. Eerst hebben we 102 werkwoorden geïdentificeerd die zowel met als zonder voorzetsel voor hun object voorkomen. Vervolgens hebben we de beide varianten per werkwoord gecodeerd voor eventuele betekenisverschillen (de Swart, 2014; Perek, 2015; Pijpops & Speelman, 2017), verwerkingsfactoren, zoals complexiteit en/of informatiestructuur, (Grondelaers et al., 2009; Jaeger, 2010), en sociolinguïstische factoren zoals regiolect of register (Grondelaers, Speelman & Geeraerts, 2008).

De resultaten van dit onderzoek worden teruggekoppeld naar taalkundige theorievorming, maar we hebben ook oog voor praktische toepassingen. Zo is het handig voor tweedetaalleerders van het Nederlands en natuurlijk voor hun docenten om precies te weten wanneer ze het voorzetsel best wel dan weer niet dienen te gebruiken. Daarnaast kunnen vertalers er hun voordeel mee doen. Ten slotte is het voor alle liefhebbers van de Nederlandse taal ook eenvoudigweg leuk om grip te krijgen op de subtiele finesses van onze taal.

- Grondelaers, S., Speelman, D., Drieghe, D., Brysbaert, M. & Geeraerts, D. (2009). Introducing a new entity into discourse: Comprehension and production evidence for the status of Dutch er "there" as a higher-level expectancy monitor. In: *Acta Psychologica* 130(2). 153-160.
- Grondelaers, S., Speelman, D. & Geeraerts, D. (2008). National variation in the use of er "there". Regional and diachronic constraints on cognitive explanations. In: Kristiansen, Gitte & Dirven, René (eds.), *Cognitive Sociolinguistics. Language Variation, Cultural Models, Social Systems*, 153-203. (Cognitive Linguistics Research [CLR]). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Jaeger, F. T. (2010). Redundancy and Reduction: Speakers Manage Syntactic Information Density. In: *Cognitive Psychology* 61(1). 23-62.
- Oostdijk, N., Reynaert, M., Hoste, V. & Schuurman, I. (2013). The Construction of a 500-Million-Word Reference Corpus of Contemporary Written Dutch. In: Spyns, Peter & Odijk, Jan (eds.), *Essential Speech and Language Technology for Dutch, Theory and Applications of Natural Language Processing*, 219-247. Heidelberg: Springer.
- Perek, F. (2015). *Argument structure in usage-based construction grammar: experimental and corpus-based perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Pijpops, D. & Speelman, D. (2017). Alternating argument constructions of Dutch psychological verbs. A theory-driven corpus investigation. In: *Folia Linguistica* 51(1). 207-251.
- Swart, Peter de (2014). 'Prepositional Inanimates in Dutch: A Paradigmatic Case of Differential Object Marking'. In: *Linguistics* 52(2). 445-468.

Met medewerking van: Freek Van de Velde, *QLVL, KU Leuven, Leuven, België.*

Native speakers en niet-native speakers: een nieuw model voor een geglobaliseerde wereld

Christopher Joby

Adam Mickiewicz University, Poznań, Polen North-West University, Potchefstroom, Zuid-Afrika

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 14:00 - 14:30

In een geglobaliseerde wereld zijn er steeds meer Nederlandstaligen die Nederlands niet als eerste taal spreken. Desalniettemin blijkt dat er binnen de neerlandistiek en de eraan verbonden instellingen nog steeds een brede kloof bestaat tussen degenen die men moedertaalsprekers of 'native speakers' noemt en anderen die men 'non-native speakers' noemt.

Dit referaat gaat in op deze terminologie en beweert dat die de realiteit van deze geglobaliseerde wereld niet weerspiegelt. Ten eerste toont het aan dat 'moedertaalspreker' een aantal uiteenlopende betekenissen heeft en tevens dat die term geen goede wetenschappelijke term is. Daarna gaat het in op 'native speaker' en 'niet-native speaker'. Volgens Paikeday (1985: 9-10) heeft de term 'native speaker' twee verschillende betekenissen. Binnen het Nederlands is de eerste iemand die deze taal als eerste taal heeft geleerd. De tweede verwijst naar iemand die een andere eerste taal heeft geleerd, maar die niettemin het Nederlands machtig is en het 'op een idiomatische manier' kan gebruiken, d.w.z. de woorden van die taal kan samenstellen om zijn gedachten uit te drukken. Met een aantal geschikte voorbeelden toont dit referaat aan dat binnen de neerlandistiek deze term gewoonlijk de eerste betekenis heeft en dat deze situatie meerdere gevolgen heeft, waaronder het idee van bipolariteit onder Nederlandstaligen. Aan de ene kant is dit niet juist, omdat sommige 'native speakers' hun taal niet volledig beheersen en aan de andere kant ontzegt het 'non-native speakers' de kans op een zekere gelijkwaardigheid met 'native speakers'. In dit referaat worden twee modellen voorgesteld, die proberen de realiteit beter te weerspiegelen. Het ene is een schaal waarop alle Nederlandstaligen van alle taalniveaus van 'native speaker' tot beginnend niveau kunnen worden ingedeeld. Het andere model is een multidimensionele

grafiek met vier assen voor elke taalvaardigheid (lezen, luisteren, schrijven en spreken). In beide modellen wordt rekening gehouden met het Europees Referentiekader, maar wel wordt verondersteld dat er niettemin een kloof bestaat tussen degenen die niveau C2 bereiken en 'native speakers'. De conclusie van het referaat is dat het gebruik van deze modellen tot verdiepte contacten en wederzijds begrip kunnen leiden tussen degenen die Nederlands als eerste taal leren en anderen die het als tweede taal leren, wat in een geglobaliseerde wereld wenselijk is.

Een dynamisch veld: Nederlands als vreemde en derde taal

Annika Johansson[1], Patrick Schetters[2], Veronika Wenzel[3]
[1] Stockholms Universiteit, Stockholm, Zweden
[2] Universität Zürich, Zürich, Zwitserland
Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
[3] Zentrum für schulpraktische Lehrerausbildung Münster, Münster, Duitsland

Panel Taalkunde MSI 00.08 | 14:30 - 16:00

Inleiding
In de neerlandistiek extra muros behoort het doceren van het Nederlands als vreemde/derde taal tot een van de voornaamste taken. Het Nederlands als vreemde/derde taal is steeds in beweging met betrekking tot nieuwe theorieën en inzichten binnen dit dynamische veld. In dit panel komen zowel theoretische aspecten als de praktijk aan de orde. In de eerste bijdrage wordt onderzoek gepresenteerd waarin de hypothese over de status van L2 (Engels) wordt getoetst bij het leren van het Nederlands als derde taal voor Duitstaligen, de tweede bijdrage geeft een beeld van hoe en wanneer de combinatie van indirecte correctieve feedback en reflectie bij vergevorderde NVT-leerders werkt en in de derde bijdrage wordt op metalinguïstische bewustheid als didactische methode gefocust in verband met het verwerven van Nederlandse positiewerkwoorden voor leerders met het Zweeds als L1.

Veronika Wenzel - Het Nederlands na Duits en Engels en de hypothese van de L2-statusfactor
In het onderzoek naar de verwerving van een derde taal (T3) staat centraal of en wanneer leerders hun taalkennis activeren als ze een L3 gebruiken. Hoe komt het dat soms de L1 en soms de L2 als transferbron wordt gebruikt? Hiervoor staat een aantal verklaringen ter discussie. Er zijn studies die suggereren dat de L2 in het begin van het L3-leerproces een voorname rol speelt. Falk 2010 en Falk & Bardel 2011 laten zien dat L2-transfer zelfs bij gevorderden optreedt. Het lijkt erop dat L3-leerders hun L1 onderdrukken als ze een vreemde taal spreken: de L2 heeft dus een bijzondere status (*L2-statusfactor hypothesis*, LSFH) in de L3-verwerving. Het is nu de vraag of LSFH van toepassing is als de betrokken talen met elkaar verwant zijn en de L1 en de L3 bijzonder veel overeenkomsten vertonen. Dan zou het namelijk meer voor de hand liggen om de L1 te activeren (*Typology Primacy Model*, TPM, Rothman 2011) en niet de L2. Welk model krijgt nu gelijk? Dit wordt getoetst in het geval van Duits (L1), Engels (L2) en Nederlands (L3). Het onderzochte taalgebied is de syntaxis omdat hier het Engels afwijkt van de twee andere talen. De resultaten van dit onderzoek leiden tot didactische overwegingen over de rol van *focus on form* in de taakgerichte aanpak in de NVT-les.

Patrick Schetters - Hoe en wanneer werken indirecte correctieve feedback en reflectie bij vergevorderde NVT-leerders?
In het vreemdetalenonderwijs wordt vaak correctieve feedback (CF) gebruikt om leerders op hun taalfouten te wijzen. Bij het geven van CF kan de docent onder andere kiezen tussen directe of indirecte CF. Directe CF houdt in dat er naast het aanwijzen van de fout ook de juiste doelvorm wordt gegeven. Bij indirecte CF wijst de docent de fout enkel aan (bv. door middel van onderstreping) en is het aan de leerder zelf deze fout vervolgens te verbeteren. Tot nu toe is er veelvuldig onderzoek gedaan naar de vraag óf CF werkt (vgl. Bitchener & Storch, 2016) evenals naar de relatieve effectiviteit van directe en indirecte CF (bv. Chandler, 2003; Van Beuningen, De Jong & Kuiken, 2012). Vaak wordt beweerd dat – met name vergevorderde – leerders meer profiteren van indirecte CF, omdat ze zelf moeten nadenken over de aard van hun fout en de correctie ervan. Over hoe en wanneer indirecte CF effectief is, is uit onderzoek echter nog weinig bekend. Deze leemte hebben we geprobeerd op te vullen door de volgende onderzoeksvragen te stellen:
- welke strategieën passen vergevorderde NVT-leerders (N=13) toe als ze op basis van indirecte CF over hun fouten reflecteren en vervolgens hun teksten reviseren?
- welke denkprocessen liggen daaraan ten grondslag?
- welk soort fouten zijn het meest ontvankelijk voor indirecte CF en reflectie?
- wat is de opbrengst van deze methode volgens de leerders en hun docenten?

En bovendien:
- wat doet een succesvolle feedbackverwerker anders dan een leerder die de indirecte feedback minder succesvol kan verwerken?

Om een genuanceerd antwoord op deze vragen te krijgen, hebben we voor ons kwalitatieve onderzoek verschillende soorten data vergaard en in samenhang geanalyseerd, namelijk schrijfproducten, revisies, foutenverslagen, *stimulated recall* interviews, *learner reports* en docenteninterviews.

Annika Johansson - Metalinguïstische bewustheid in derdetaalverwerving van het Nederlands met aandacht voor positiewerkwoorden
Deze presentatie behandelt de positiewerkwoorden *zitten, liggen* en *staan* in het Nederlands vanuit een didactisch perspectief met focus op metalinguïstische bewustheid. De positiewerkwoorden worden zeer frequent gebruikt in het Nederlands en het gebruik hiervan kan, gebaseerd op cognitieve linguïstiek, in drie functies worden ingedeeld:
1. menselijke positie, 2. locatie, 3. metaforische betekenis (De Knop & Perrez, 2014), vgl.
1. Het kind ligt in bed / 2. Het boek staat in de boekenkast / 3. Dat zit in de familie.
In deze voorbeelden wordt in 1. de concrete, menselijke positie met *liggen* aangegeven en in 2. en 3. met *staan* en *zitten*, respectievelijk uitgebreid tot het aangeven van algemene of abstracte locatie van iets of iemand. Het is algemeen bekend dat het gebruik van deze werkwoorden zoals in voorbeeldzinnen 2. en 3. een struikelblok vormt voor taalleerders van het Nederlands met een Romaanse L1, omdat positiewerkwoorden in de Romaanse talen deze functies niet vervullen (Lemmens & Perrez, 2010; De knop & Perrez 2014). Toch kunnen de Nederlandse positiewerkwoorden ook een struikelblok vormen voor taalleerders met een Germaanse L1 (bv. het Zweeds) waarbij deze werkwoorden wel gelijkaardige functies hebben. De taalleerders met het Zweeds als L1 produceren frequent zinnen met *zijn* in plaats van een positiewerkwoord te gebruiken wat ook meer idiomatisch is zowel in het Nederlands als in het Zweeds, zoals in *Het bestek is op tafel* in plaats van *Het bestek ligt op tafel*. In de presentatie worden

metalinguïstiche bewustheid en 'crosslinguistic awareness' (bv. James, 1996) als didactische methode gepresenteerd in verband met het leren van Nederlandse positiewerkwoorden. Deze methode werd getoetst op een groep gevorderde studenten Nederlands (L3) met het Zweeds als L1. Ook het resultaat hiervan komt aan bod.

Darwin, Jespersen & taalverandering

Joop van der Horst
België

KEYNOTE **Taalkunde** MSI 00.08 | 16:30 - 17:15

De vraag naar het ontstaan van taal deed zich pas met volle kracht gelden toen in de Renaissance het inzicht doorbrak dat taal kan veranderen. In de Middeleeuwse visie waren de talen ontstaan bij de toren van Babel, door God gemaakt, en zoals alle maaksels van God onveranderlijk. Als deze Middeleeuwse visie terrein verliest, rijst uiteraard de vraag hoe taal dan wél ontstaan is. Talloze theorieën zijn daarover opgesteld, de een al speculatiever dan de andere. Maar in de loop van de negentiende eeuw, als aan wetenschap hogere eisen worden gesteld, worden dergelijke speculaties niet langer aanvaard. Over het ontstaan van taal, dat is in de volgende honderd jaar de heersende mening, zullen we nooit iets kunnen weten.
Een andere en niet minder fundamentele vraag en verband houdende met die naar de oorsprong van taal, is: hoe ver kan taalverandering gaan? Wat zijn mogelijke, en wat zijn onmogelijke veranderingen? In negentiende- en twintigste-eeuwse mainstream linguïstiek is de opvatting, ook nu nog, dat taalverandering nogal beperkt is: zich afspeelt binnen de tamelijk enge grenzen van een 'universal grammar'.
Intussen klinken zowel rond de ene als rond de andere vraag nieuwe geluiden. Met name in theorieën waarin 'evolutie' een grote rol speelt, wordt interessant materiaal aangedragen dat wel degelijk licht kan werpen op het 'ontstaan' van taal; er wordt bestreden dat taalveranderingen door de eeuwen heen altijd variaties zouden zijn op een beperkt aantal thema's.
Met name twee richtingen tekenen zich bij de 'evolutionaire taalkundigen' af. Aan de ene kant is er het onderzoek dat sterk leunt op observaties van diergedrag en op basis daarvan relevante feiten aandraagt over het ontstaan van taal. Aan de andere kant zijn er de theorieën die (in het voetspoor van Jespersen!) taalverandering zien als even zo vele verbeteringen. Gemeenschappelijk is hun opvatting dat taalverandering door de eeuwen heen veel ingrijpender is dan veelal gedacht wordt en doorgaans ook unidirectioneel.
Onnodig te zeggen dat het begrip 'evolutie' soms wel opgerekt wordt, met name in de laatstgenoemde richting.

De toekomst van het mijnverleden: cultural memory, migratie, interdisciplinariteit

Marco Prandoni
Universiteit van Bologna, Bologna, Italië

KEYNOTE **Letterkunde** MSI 00.14 | 09:15 - 10:00

In de Borinage (Wallonië) en in Belgisch en Nederlands Limburg zijn – evenals elders in Europa en wereldwijd – talloze materiële en immateriële sporen te vinden van het mijnverleden en de migratiestromingen die daarmee gepaard gingen: in het landschap, in de architectuur, in de samenleving, in de cultuur, in de taal en in de mentaliteit. Dat erfgoed liep ernstig risico voorgoed te verdwijnen toen de laatste kolen naar boven werden gehaald, want men wilde ervan af zijn en daar zo min mogelijk aan terugdenken. De decennia die volgden op de mijnsluiting waren bovendien een periode van grote economische crisis voor deze gebieden die snel aan het ontindustrialiseren raakten. In de laatste jaren is echter in heel Europa een hernieuwde belangstelling waar te nemen voor dat verleden: 2015 was mijnjaar in Nederland, Essen in 2009 en Mons in 2015 waren culturele hoofdsteden van Europa. In al deze gebieden valt een urgentie te bespeuren om het erfgoed van de mijnen te herontdekken, te bewaren en in te zetten als fundament van individuele en collectieve identiteiten. Maar ook in landen als Italië, die zelf ook een mijnverleden hebben en een geschiedenis van migratie naar de bewuste gebieden, is men op zoek naar dat uitgewiste verleden.
Cultural memory studies is een bloeiende tak binnen de geesteswetenschappen, waarin veel verschillende disciplines productief bij elkaar komen. Het multi- en transdisciplinaire karakter van de studie naar het cultureel geheugen van de mijnen en de Italiaanse migratie naar de Belgisch en Nederlandse mijnstreek ligt dus voor de hand zoals bleek tijdens de twee conferenties die in Bologna over dit onderwerp zijn gehouden in 2016 en 2017. Dit project werd georganiseerd door de vakgroep Nederlands in samenwerking met antropologe Sonia Salsi, zelf mijnwerkerskind uit Lindeman in Belgisch-Limburg. Daarnaast wilden we ook kunstenaars in ons midden hebben die zich verbonden voelden met het mijnverleden en dat verleden in hun werk bemiddelen: o.a. dichter Wiel Kusters en scenarioschrijver Gustaaf Peek.
In deze bijdrage wil ik een aantal kunstvormen en kunstenaars bespreken: het korte verhaal van Kenan Serbest, de poëzie van Fabio Pusterla, de rapmuziek van Don Luca, de literaire non-fictie van Roberta Sorgato en de docufilm van Remo Perrotti. Wat deze kunsteraars, die uit verschillende landen en culturen komen, gemeenschappelijk hebben, is dat zij het mijnverleden en/of migratie niet direct hebben meegemaakt, maar alleen indirect, als *post-memory*, gedragen door boeken, foto's, films, video's en de sociale media. Hun werk biedt een docent-onderzoeker en een student in de neerlandistiek de kans om zich buiten het traditionele domein van de discipline te bewegen en interessante interdisciplinaire allianties aan te gaan.

(Oudere) Nederlandse literaire geschiedschrijving in beweging. De methodologische aspecten van pre-Knuvelderiaanse academische literatuurgeschiedenissen (in en vanuit een internationaal perspectief)

Przemysław Paluszek
Universiteit van Opole, Opole, Polen

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 10:30 - 11:00

De omvangrijke pre-Knuvelderiaanse Nederlandse literatuurgeschiedenissen van Jonckbloet (1868-72), Ten Brink (1897), Kalff (1906-12) en Te Winkel (1908-1921, tweede uitgave: 1922-27) hebben tenminste één gemeenschappelijk element: 'Er wordt geen systematische methodologie gehanteerd'. Die opmerking treffen wij bij Frank Baur aan in zijn *De Literatuur, haar historiografie en methodes* (1939) waar hij de *Geschiedenis van de letterkunde der Nederlanden*, een compendium onder zijn redactie, als de eerste Nederlandse methodologisch onderbouwde literatuurgeschiedenis positioneert. Ondanks enkele theoretische opmerkingen wordt er in de compendia van Jonckbloet, Ten Brink, Kalff en Te Winkel geen systematische methodologie toegepast. Bovendien wordt het feit dat die teksten tenminste beïnvloed zijn geweest door de opvattingen

van de toenmalige theoretici van de geschiedschrijving door hun auteurs nagenoeg niet (of helemaal niet) vermeld. In mijn bijdrage tracht ik de methodologische kaders van de Nederlandse literatuurgeschiedenissen te reconstrueren om zodoende een beeld te schetsen van het dynamische paradigma van literaire geschiedschrijving in Nederland rond 1900.
Omwille van de omvang van de gekozen compendia beperk ik mijn analyse tot de gedeeltes waarin de Nederlandse Gouden Eeuw wordt beschreven. De geselecteerde fragmenten over de bloeiperiode van de Nederlandse letteren bekijk ik vanuit een dubbel internationaal perspectief. Ten eerste probeer ik de gedachtesporen van de negentiende-eeuwse theoretici van geschiedenis en geschiedschrijving zoals L. Ranke, T.M. Macaulay, H. Taine of E. Renan na te gaan. Ten tweede baseer ik dit onderzoek grotendeels (en met opzet) op de twee meest toonaangevende werken van de Poolse historicus Jerzy Topolski (1928-1998): *Metodologia historii* (Methodologie van de geschiedenis, 1973) en *Teoria wiedzy historycznej* (Theorie van de historische kennis, 1983).
De conclusie die uit mijn onderzoek volgt, is dat hoewel de pre-Knuvelderiaanse Nederlandse literatuurgeschiedenissen kenmerken vertonen van opeenvolgende historiografische stromingen (vanaf genetisch eruditisme tot diverse vormen van positivisme) loopt de Nederlandse literaire historiografie niet helemaal parallel met de dominante Europese traditie in geschiedschrijving.

Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 1 De dynamische Bredero

Lia van Gemert[1], Marc Van Vaeck[2], Hubert Meeus[3], Johanna Ferket[4], Stefan Kiedron[5], Joanna Skubisz[6], René van Stipriaan

[1] Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
[2] KU Leuven, Leuven, België
[3-4] Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België
[5-6] Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Panel Letterkunde MSI 00.14 | 11:00 - 12:30

In het 400ste sterfjaar van de Amsterdammer G.A. Bredero willen we in twee panels van negentig minuten aandacht besteden aan deze levendige auteur. In het eerste panel wordt gereflecteerd op vernieuwende elementen uit Bredero's werk en de receptie van zijn oeuvre binnen en buiten de Republiek. In het tweede panel komen Bredero's toneel en lyriek in actualiserende context aan de orde, speciaal de didactische mogelijkheden in literatuuronderwijs en creatieve taalvaardigheid in NT2-onderwijs.

De dynamische Bredero - voorzitter Marc Van Vaeck
Alles in het werk van de dichter G.A. Bredero die op 23 augustus 1618 plotseling overleed, ademt beweging. Met expressieve taal bracht hij moeiteloos alle menselijke emoties in beeld, met nuances van humor, ernst, ruigheid en elegantie. Zijn carrière duurde kort, maar lang genoeg om iedereen versteld te laten staan van zijn talent. Hoewel hij maar een eenvoudige burgerjongen was, bracht Bredero een schokeffect teweeg in de literaire wereld. Eigenzinnig baande hij de weg voor vernieuwingen, bijvoorbeeld in taalvoering, stofkeuze en uitbeelding van volkse karakters.
In dit panel worden vernieuwingen belicht en aspecten van hun receptie door de tijd heen besproken. Deelnemers zijn Bredero-specialist René van Stipriaan, Bredero-vertaler Franco Paris, toneeldeskundigen Hubert Meeus en Johanna Ferket, en Stefan Kiedron, provenance specialist voor vroegmoderne Nederlandse literatuur. Een algemene discussie besluit het panel.

René van Stipriaan - Bredero en het poëticaal 'decorum'
Bredero toont zich in zijn oeuvre een pleitbezorger van een specifiek poëticaal *decorum*: een personage is pas levensecht als het zich naar aard en opleidingsniveau uitdrukt: een boer praat 'boerachtigh', een smid heeft het toch vooral over 'yser en kolen' en een prostituée over vleesachtige zaken. Niemand was beter bedreven in het toepassen van dit type *decorum* dan Bredero; hij is er bovendien min of meer de uitvinder van (zij het met Jan van Hout en Samuel Coster als wegbereiders). Dit succes bleek voor zijn populariteit echter een keerzijde te hebben.
In de tweede helft van de zeventiende eeuw begon dit poëticaal *decorum* snel aan relevantie in te boeten. Niet datgene wat personages naar hun aard uitspreken werd de norm, maar datgene wat de oren van het publiek wilden of mochten horen. Het had grote gevolgen voor de populariteit van Bredero's werk.

Franco Paris - Het zuidelijke accent van Mieuwes, Jaap en Leen
In 1999 verscheen bij de Italiaanse uitgeverij Ariele in Milaan mijn integrale vertaling van het *Groot Lied-Boeck* uit 1622: het *Grande Libro dei Canti* van Bredero. Dit was een bijzonder uitdagende opdracht. Het is nu eenmaal zo, dat Bredero's literaire faam vooral te danken is aan de fantastische weergave van sappige volkstaferelen. De vertaling van zulke gedichten was uiteraard niet eenvoudig. Bredero's taalgebruik is een weerspiegeling van een enorm snel groeiend Amsterdam met allerlei soorten taalinvloeden. Men krijgt de indruk dat alles echt is en dat de platheid aan de ene en het mengelmoes van dialecten aan de andere kant onmisbare elementen zijn.
Maar kan een standaardtaal, in dit geval het Italiaans, wel zo'n rijkdom aan nuanceringen weergeven? Of is de soms grotere zeggingskracht van een dialect, bijvoorbeeld het Napolitaans, hiertoe geschikter? Het Napolitaans heeft trouwens in dit opzicht een niet onrelevant verleden. De eerste tekst in dit dialect dateert uit 1339, een kort verhaal geschreven door niemand minder dan Giovanni Boccaccio, die tijdens zijn verblijf in Napels onder de indruk was van de taal van het gewone volk. Kan het Napolitaans voor Bredero's volkse tafereeltjes communicatiever zijn dan het Italiaans?

Hubert Meeus - Ridders op het Amsterdamse toneel
Het ernstige toneel van Bredero heeft altijd minder aandacht gekregen dan zijn komische. Nochtans is dit ernstige toneel geïnspireerd op de *Palmerijnromans*, baanbrekend en vernieuwend voor zijn tijd. In de zestiende eeuw hadden ridderverhalen in proza zich ontwikkeld tot een nieuw genre, dat onder de noemer 'volksboek' veel succes kende. Bredero gebruikte het als eerste om de internationale ridderverhalen voor het Amsterdamse publiek te dramatiseren en is daarmee een voorloper van een nieuwe vorm van toneel, die bewust ingaat tegen de klassieke opvattingen van een aantal van zijn tijdgenoten zoals Hooft, Coster en Vondel. Het is de vraag of hij zo ook op een ander publiek mikte: de lezers van de volksboeken?
In mijn lezing zal ik ingaan op de vernieuwende rol van Bredero's ernstige toneel en de verhouding van zijn stukken tot die van zijn directe collega's en tot het internationale repertoire van zijn tijd uit Frankrijk, Spanje en Engeland.

Johanna Ferket - 'Is Bredero van ons berooft, die ons so soet kon stichten! Men siet hier Bred'roos Geest'. Bredero als model voor maatschappijkritiek in het zeventiende-eeuwse toneel?
Bredero's kluchten en blijspelen bevatten veel maatschappijkritiek. Bredero legde zijn volkse personages kritiek vanwege alledaagse ergernissen zoals mode, bedelarij, vreemdelingen en beroepsgroepen in de mond. Door zijn sterke karakters en de grote hoeveelheid kritische uitweidingen was Bredero

toonaangevend voor het zeventiende-eeuwse komische toneel. Schrijvers van een latere generatie, zoals W.D. Hooft en G.A. Duircant, werden zelfs als een 'tweede Bredero' bestempeld, omdat ze hem navolgden in het veelvuldig bekritiseren van de maatschappij.
Hoe 'origineel' waren zij? Reageerde deze generatie op de actualiteit, of is er sprake van literaire doorwerking van Bredero en kunnen maatschappij-kritische passages uit hun toneelstukken inderdaad op zijn werk teruggevoerd worden? De antwoorden op deze vragen kunnen nieuw licht werpen op de verhouding van Bredero's werk tot de latere komische toneelschrijvers en de originaliteit van de maatschappijkritiek in Hoofts en Duircants toneelstukken.

Stefan Kiedron - Bredero 'buitengaats'
In deze bijdrage wil ik enkele receptie-aspecten van onder andere Bredero's werk in de landen van de Boheemse Kroon onderzoeken: in Bohemen, Moravië, Silezië en de Lausitz. Bredero's teksten werden in het toenmalige Europa (zeker ten noorden van de Alpen) vooral door middel van boeken verspreid – en ook 400 jaar na zijn dood kunnen wij ze hier in enkele collecties nog vinden. Een concreet voorbeeld is de bundel *Alle de wercken* (Haarlem, T. Fonteyn, 1644, BUWr 467299), die in bezit was van Engelbert von der Burgh en Gottfried Scharff. De tweede, een Silezische bibliofiel uit de vroege Verlichting, had een reusachtige blibliotheek met onder meer bijna 900 neerlandica. Bredero is evenwel niet de belangrijkste auteur onder de canonieke 'Grote Vijf' (naast hem ook Pieter Corneliszn. Hooft, Joost van den Vondel, Constantijn Huygens en Jacob Cats). Buiten de Republiek oefenden met name Hooft en Vondel een vrij grote invloed in Centraal-Europa uit. Vondel inspireerde bijvoorbeeld de grootste toneelauteur van de Duitse barok, Andreas Gryphius uit Silezië.
Van P.C. Hooft zijn in Wrocław onder meer de *Dichtkunstige werken* (Amsterdam, J. van Duisberg, 1657, BUWr 319119) aanwezig. Dit boek was eigendom van Albert von Sebisch (1610-1688), een enthousiast bemiddelaar van de Nederlandse ideeën. Van Vondel is er onder andere een exemplaar van de *Gysbrecht van Aemstel* (Amsterdam, wed. A. de Wees, 1659, BUWr 010044) uit de Majoraatsbibliotheek van de machtige Pruisische Graaf York. In diens collectie zijn trouwens nog meer Nederlandstalige dramatische werken te vinden: van Asselyn, Van Hoogstraten, Lescailje, Meijer en Pels.
Ik zal ingaan op de vraag wat de exemplaren van werk van Bredero, Hooft en Vondel ons – bijvoorbeeld door gebruikerssporen – kunnen vertellen over de receptie van hun oeuvre.

Visies op Bredero na 400 jaar - Panel 2 Bredero vandaag

Lia van Gemert[1], Malgorzata Dowlaszewicz[2], Alexa Stoicescu[3], Anikó Daróczi[4], Jeroen Jansen[5], Joanna Skubisz[6], Marco Prandoni[7], Orsolya Réthelyi[8]
[1&5] Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
[2&6] Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen
[3] Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië
[4] Károli Gáspár Universiteit Boedapest, Boedapest, Hongarije
[7] Universiteit van Bologna, Bologna, Italië
[8] Eötvös Loránd University, Boedapest, Hongarije

Panel Letterkunde MSI 00.14 | 14:00 - 15:30

Bredero vandaag - voorzitter Lia van Gemert
Bredero's boodschap: "t Kan verkeeren' is vandaag de dag nog steeds actueel en allerlei thema's uit zijn werk lenen zich goed voor een actualiserende benadering. In dit panel staat actualiserend en activerend literatuuronderwijs centraal. In de openingslezing belicht Jeroen Jansen zijn editie van Bredero's *Spaanse Brabander* in de veelgebruikte Tekst in Context-reeks. Daarna volgen presentaties van verschillende Europese universiteiten die activiteiten rond het Brederojaar 2018 georganiseerd hebben. Een algemene discussie besluit het panel.

Jeroen Jansen - Bredero's Spaanse Brabander in de Tekst in Context-reeks. Tijdloos en eigentijds
Literatuur die inspeelt op actuele maatschappelijke situaties en discussies kan heel goed gebruikt worden voor actualiserend literatuuronderwijs. De integratie van buitenlanders in Amsterdam is bijvoorbeeld een discussiepunt in Bredero's *Spaanse Brabander* (1618). Actualiserend literatuuronderwijs slaagt echter pas wanneer de teksten op een zinvolle manier discussie kunnen opleveren, terwijl ook recht wordt gedaan aan de oorspronkelijke context. Succesvolle ingrediënten voor een geslaagde didactisering zijn bijvoorbeeld verdiepingsopdrachten aan de hand van leeservaringen en activerende opdrachten voor tekstbewerking.
In deze bijdrage behandel ik de mogelijkheden voor actualiserend en activerend literatuuronderwijs aan de hand van de editie van Bredero's *Spaanse Brabander* (1617) in de Tekst in Context-reeks (Amsterdam, AUP, 2017). Aan de orde komen de keuze van de thema's, de verschillende opdrachten en de beoogde leereffecten.

Presentaties
Op verschillende universiteiten zijn in 2017-2018 activiteiten rond het Brederojaar 2018 georganiseerd. Studenten vertaalden en bewerkten onder andere de *Spaanse Brabander*, liefdesliedjes en boertige gedichten. Ook waren er opvoeringen van toneelscènes, voordrachten van gedichten en uitvoeringen van liedjes. In hun presentatie zullen de docenten ingaan op de omgang van hun studenten met de oude Nederlandse teksten: welke elementen vonden ze bijzonder, moeilijk, grappig of actueel en tot welke creatieve verwerkingen en uitvoeringen kwamen ze? Verder zal aan de orde komen welke mogelijkheden deze teksten bieden voor historiserend en actualiserend onderwijs over Nederlands literair erfgoed en voor taalverwervingsonderwijs.
Orsolya Réthelyi: Bredero's *Spaanse Brabander* in Budapest
Marco Prandoni: Bredero's *Spaanse Brabander* in Bologna
Malgorzata Dowlaszewicz & Joanna Skubisz: Bredero's lyriek en toneel in Wrocław
Alexa Stoicescu: Bredero's lyriek en toneel in Boekarest
Anikó Daróczi: Bredero's lyriek in Boedapest

Beweging in het ijs: de rampzalige Groenlandse winter van 1777-1778 in de Nederlandse, Duitse en Deense literatuur

Hans Beelen
Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Oldenburg, Duitsland

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 15:30 - 16:00

'Hamburg den 13 january. Tot heden toe heeft men hier geen de minste tyding ontvangen van het droevig Nootlot aan 5 van onze Groenlands-Vaarders en 3 Hollandse in Groenland, in 't gepasseerde Jaar overgekomen, dewelke nog in 't Ys bezet waren. [...] Men vreest dus met reden dat die Schepen en derzelver Manschap elendig in 't Ys zyn omgekomen.'
Dit krantenberichtje van 20 januari 1778 getuigt van de bezorgdheid, waarmee werd gewacht op nieuws van niet-teruggekeerde walvisvaarders die in de winter van 1777-1778 in het drijfijs voor de kust van Groenland in moeilijkheden

waren geraakt. Uiteindelijk zijn zeven Hamburgse en zeven Nederlandse schepen vergaan en zo'n 300 opvarenden om het leven gekomen.
De dramatische gebeurtenissen hebben sporen achtergelaten in de Nederlandse, de Duitse en de Deense literatuur. Tussen 1778 en 1818 zijn tien reisverslagen verschenen, vijf in het Nederlands, vier in het Duits en één in het Deens, deels afkomstig van overlevende opvarenden die op Groenland hadden overwinterd. Sommige teksten zijn via lijnen van overname, vertaling en bewerking gerelateerd.
Dit trinationale corpus wordt geanalyseerd op drie dimensies:

- sociale herkomst van de auteurs: hier treedt variatie op, bij opvarenden én bij niet-opvarenden
- literariteit: er is een glijdende schaal van direct verhaalde belevenissen naar door literatoren bewerkte beschrijvingen, waarbij verschillen optreden in taal en stijl, in natuurervaring en in emotionele inkleding
- etnologie: in de beschrijvingen van de Inuit-bevolking komen verschillende beelden en aspecten naar voren.

Met deze casus van arctische reisbeschrijvingen in het Nederlands-Duits-Deense literaire veld wordt in meer dan één opzicht ingespeeld op het congresthema. Met de gekozen benadering kan het corpus op verschillende manieren worden gegroepeerd, waardoor een dynamisch beeld ontstaat, dat in de aangeboden lezing met visuele middelen zal worden ondersteund.

Over de plagen van ons land. Nederlandse rampliederen en identiteitsvorming

Lotte Jensen
Radboud Universiteit Nijmegen, Nijmegen, Nederland

KEYNOTE **Cultuur** MSI 00.14 | 16:30 - 17:15

De laatste jaren is, mede als gevolg van de klimaatverandering, het terrein van de *disaster studies* explosief gegroeid. Dit interdisciplinaire veld onderzoekt rampen vanuit verschillende disciplines zoals de psychologie, economie, sociale geografie en milieuwetenschappen. Recent hebben met name geschied- en cultuurwetenschappers gepleit voor een 'culturele' wending ('cultural turn') in het veld. In deze bijdrage wil ik bijdragen aan die culturele wending door een relatief onontgonnen terrein te betreden, namelijk dat van de historischliedcultuur.
In de vroegmoderne tijd bestond een levendige liedcultuur. Er werd niet alleen over lichtvoetige onderwerpen gezongen, maar ook over rampen zoals branden, overstromingen en insectenplagen. Zo verschenen er liederen over de dijkdoorbraak van de Lek bij Vianen in 1624, de stormvloed van 1682, het springen van de kruitmolen in Stavoren in 1744 en de aardbeving te Lissabon in 1755.
Naar rampliederen is tot dusver nauwelijks onderzoek verricht, maar ze kunnen ons veel leren over de wijze waarop Nederlanders vroeger omgingen met rampen. In deze bijdrage zal ik ingaan op de drie belangrijkste functies die dit soort liederen vervulden. Ten eerste vormden ze een belangrijk middel om nieuws te verspreiden: ze bevatten gedetailleerde informatie over het verloop en de gevolgen van een ramp. Ten tweede werden ze gebruikt om lessen te trekken uit de gebeurtenissen; met name de stichtelijke boodschap stond centraal. Ten slotte hadden ze een identiteitsvormende functie: het gezamenlijk zingen van en luisteren naar liederen kon allerlei identiteiten, zowel van religieuze als politieke aard, versterken, zowel op het lokale als nationale niveau.

Bewegende beelden: internationale neerlandistiek en literatuurwetenschap

Mathijs Sanders
Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

KEYNOTE **Letterkunde** MSI 00.20 | 09:15 - 10:00

Bewegingen in het onderzoek naar Nederlandse literatuur worden mede veroorzaakt door de wisselende coalities met andere disciplines. Zo hebben onder meer de cognitiewetenschappen en de sociologie de afgelopen decennia voedend gewerkt op de bestudering van de Nederlandse literatuur en literaire cultuur. Intussen raakte een oude bondgenoot – de literatuurwetenschap – steeds verder buiten beeld. Naar aanleiding van enkele internationaal spraakmakende studies wil ik de vraag voorleggen op welke manier recente literatuurwetenschappelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het denken over de moderne letterkundige neerlandistiek en welke repercussies deze studies kunnen hebben voor de manier waarop wij de resultaten van ons onderzoek gebruiken om het maatschappelijke draagvlak van het vakgebied te verstevigen en te verbreden.
Amerikaanse literatuurwetenschappers als Rita Felski (*The Limits of Critique*, 2015) en Joseph North (*Literary Criticism. A Concise Political History*, 2017) pleiten respectievelijk voor een affectieve hermeneutiek en voor een literatuurwetenschap die zich losmaakt van het repressief neoliberaal paradigma, dat zich ook meester maakte van de literatuurtheorie. De literatuurwetenschapper moet daartoe zijn gedistantieerde houding opgeven en op basis van een affectieve relatie tot de literaire tekst optreden als politiek geëngageerde publieke intellectueel. Felski schrijft in dat verband over haar verlangen 'to articulate a positive vision for humanistic thought in the face of growing skepticism about its value'. Voorop staat de vraag hoe literaire teksten hun lezers engageren, wat die teksten en lezers teweegbrengen.
Nu studentenaantallen krimpen, de kennisbasis in het onderwijs onder druk staat en het geloof in literatuur niet langer vanzelfsprekend is, kan een open debat over internationale ontwikkelingen helpen om opnieuw na te denken over de bestaansreden en toekomst van de wereldwijde letterkundige neerlandistiek. Aan de hand van enkele gevalstudies over de functies en werking van literatuur wil deze lezing daar een aanzet toe geven.

Van Nederlands-Indië tot Indonesië

Achmad Sunjayadi[1], Triaswarin Sutanarihesti[2], Jugiarie Soegiarto[3]
[1-3] Universitas Indonesia, Depok, Indonesië

Panel Cultuur MSI 00.20 | 10:30 - 11:00

Achmad Sunjayadi - Van schotschrift tot nationalistische uitingen: Soewardi Surjaningrat 1913-1919 in Nederland
In 1913 publiceerde Soewardi Surjaningrat (1889-1959), een van de drie voorlopers van de vroege Indonesische nationalistische beweging, het pamflet in het Nederlands: 'Als ik eens Nederlander was...' Vanwege dit pamflet werden Surjaningrat en zijn kameraden Tjipto Mangoenkoesoemo (1886-1943) en E.F.E. Douwes Dekker (1879-1950) door de Nederlands-Indische regering gearresteerd. Surjaningrat, Mangoenkoesoemo en Dekker werden ook later naar Nederland verbannen.
In deze bijdrage wordt aandacht besteed aan de ideeën van Soewardi Surjaningrat die in het Nederlands werden geuit tijdens zijn verbanning in Nederland: welke thema's kwamen in zijn artikelen voor? Was er verandering van toon daarin? Wat was de reden van de verandering?

Met de historische methode worden de artikelen van Soewardi Surjaningrat uit de periode 1913-1919 geanalyseerd. Het betreft artikelen in Nederlandse kranten en een biografie van Soewardi Surjaningrat en zijn vrouw R.A. Soetartinah (1890-1959).
Er komen verschillende thema's in zijn geschriften naar voren; zo zijn er politiek getinte artikelen, een necrologie, en artikelen over cultuur, taal en onderwijs. Er is een duidelijke verandering van toon in zijn artikelen vast te stellen als gevolg van zijn situatie in Nederland: van scherpe toon tot verzachtende toon. Geconcludeerd kan worden dat ondanks Surjaningrats verbanning in Nederland de toon van zijn artikelen veranderde, maar dat zijn ideeën over nationalisme in zijn artikelen steeds een plaats vonden. Hij gebruikte het Nederlands als medium om zijn nationalistische gevoelens te uiten.

Triaswarin Sutanarihesti - De politieke waardering van Monument Chastelein te Depok, Indonesië: Vroeger en Nu
Sinds 2014 is er voortgaande polemiek rond de herbouw van monument Tugu Chastelein voor het ziekenhuis RS Harapan in Pancoran Mas, Depok. De gemeente Depok stopte de bouw en gaf er om bepaalde redenen geen toestemming voor. De eerste reden is om een conflict te voorkomen tussen de organisatie die het monument wil herbouwen (de Yayasan Lembaga Cornelis Chastelein, een sociale vereniging die opkomt voor de erfenis van Chastelein) en de Depokse bevolking die dit niet wil. De tweede reden is dat het in 1914 gebouwde monument herinnert aan slaveneigenaar Cornelis Chastelein. Het werd in 1945 vernietigd, omdat het gezien werd als een symbool van de Nederlandse overheersing. Bovendien zou er ook op het monument de tekst staan, namelijk 'Mijn eerste intentie is dat te Depok mettertijd een fraaie Christen-bevolking groeie'. De aanduiding 'Christen' wordt door velen tegenwoordig als enigszins beangstigend ervaren, omdat het de mogelijkheid van 'kerstening' opent, terwijl er tegenwoordig veel moslims in Depok wonen. De waarde van een materieel cultuurobject, zoals bovengenoemd monument, is kennelijk niet statisch.
Er is een potentiële dynamiek die verschil in waarde creëert; die waardeveranderingen worden onder meer veroorzaakt door een steeds veranderende politieke situatie. Bij een materieel cultuurobject bestaat er een mogelijk verschillende waarde-potentie die steeds kan veranderen. In deze lezing wordt besproken hoe Tugu Chastelein door de tijd heen als materieel cultuurobject gezien wordt (van 1914 tot heden) door groepen mensen van verschillende achtergronden. De politieke waardering (the politics of value) van een materieel cultuurobject heeft te maken met hoe bepaalde mensen betekenis toekennen aan een object en met de identiteit van de verschillende bevolkingsgroepen.

Jugiarie Soegiarto - De Liefde in *Tuan Papa*, een documentaire over Oorlogsliefdekinderen
Een van de resultaten van het Indië-Project is de documentaire *Tuan Papa* (2010). Het project behandelt de periode tussen de oorlog en de souvereiniteitsoverdracht: de zogenaamde Bersiap Tijd. De periode die lang is verzwegen en niet veel genoemd wordt in de Nederlandse geschiedenis. In die periode stuurde de Nederlandse overheid 130.000 soldaten naar Nederlands-Indië om het gezag van Nederland te herstellen. Door de omgang met de lokale bewoners ontstond er de liefde; het waren immers jonge jongens die niet veel te verteren hadden. Ze waren niet alleen jong, maar hadden ook niet zo veel ervaring met meisjes. Van de liefde kwamen er kinderen, 'de Oorlogsliefdekinderen'. Hierover gaat de documentaire *Tuan Papa*.
Er worden interviews gehouden met de kinderen, de vrouwen en de vaders; de soldaten dus. Een paar van de kinderen wonen in Nederland, het merendeel van de vrouwen woont nog in Indonesië en een van vaders woont in Australië. Sommigen hebben nog contact met elkaar, maar de meesten niet.
De film geeft weer wat ze allen vinden van de liefde van toen. Uit het themaliedje valt op te maken dat de kinderen hopen dat de liefde het enige is in hun verleden: dat ze puur uit liefde zijn geboren. De benaming Oorlogsliefdekind schijnt dus naar hun mening niet helemaal juist, aldus het liedje. Uit de interviews met de kinderen weten we dat ze een zwaar leven hebben gehad. Als kind van een Nederlandse soldaat zonder vader hebben ze het niet makkelijk. Sommigen van hen vluchten daarom naar Nederland.
Over de meningen van die kinderen gaat deze verhandeling: hoe kijken ze naar hun verleden? Hoe kijken ze naar de liefde van hun ouders? Wat vinden ze van de vaders die soms niet eens weten van het bestaan van die kinderen? In lijn met het themaliedje wordt niet ingegaan op de oorlog en de verhouding tussen Nederland en Indonesië. Wel zal worden gekeken naar het feit dat hun vaders Nederlanders zijn, wat ze vinden over de Nederlanders en Nederland. Dat laatste geldt ook voor de moeders.

Hendrik Hamel: plaatsen van herinnering

Olf Praamstra
Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 12:00 - 12:30

In Nederland is Hendrik Hamel (1630-1692?) weinig bekend, in Korea is hij een held. In 1653 leed hij op weg van Batavia naar Japan schipbreuk op het eiland Jeju in het zuiden van Korea. Samen met een aantal andere overlevenden werd hij dertien jaren op verschillende plaatsen in Zuid-Korea gevangen gehouden. In 1666 lukte het Hamel eindelijke om met zeven lotgenoten het land in een vissersbootje te ontvluchten. Aangekomen in Japan beschreef hij zijn avonturen en werd zo de eerste die Korea in de westerse wereld bekendmaakte. Om die reden wordt hij in Korea nog steeds in ere gehouden en in navolging daarvan is ook in Nederland een eerste plaats van herinnering aangewezen: in zijn geboorteplaats Gorinchem is in 2015 het Hamelhuis geopend. In deze lezing ga ik in op de plaatsen waar Hamel in Zuid-Korea en Nederland herdacht wordt en op welke manier dat gebeurt. Uit een rondgang langs deze plaatsen van herinnering blijkt dat zij niet alleen Hamel herdenken, maar tegelijkertijd fungeren als gedenktekens van de interculturele contacten tussen Nederland en Zuid-Korea.

Verengelsing van hoger onderwijs. Tell me about it!

Herman de Vries
Calvin College, Grand Rapids, Michigan, Verenigde Staten

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 14:00 - 14:30

De discussie in de Lage Landen rondom de voertaal in het hoger onderwijs is in recente jaren sterk toegenomen. Voor docenten Nederlands in het buitenland is dit verschijnsel fascinerend en soms verwarrend. Het debat roept bijvoorbeeld direct de vraag op of de toenemende verengelsing van het onderwijs aan het nut voor het leren van het Nederlands in het buitenland afbreuk doet. Deze docenten vragen zich af of de studenten en docenten in het Nederlandstalige gebied allemaal blij zijn met de stijgende verengelsing en of deze trend de academische vorming van studenten wezenlijk verandert.
Dit onderzoek kijkt vanuit het perspectief van een buitenlander met Engels als moedertaal naar de meest recente fase

in deze discussie. De taalkwestie wordt steeds meer uitgevochten in het publieke domein door verschillende stemmen uit de journalistiek, vakpers, politiek en academie. Opvallend is echter dat de discussie overwegend door beleidsmakers lijkt te worden gevoerd. Er is weinig aandacht in het publieke debat voor de praktische uitwerking in het onderwijs waar het Engels domineert op de studenten.
Om meer duidelijkheid over dit onderwerp te verschaffen laat ik in mijn studie de studenten (en docenten) zelf aan het woord, die ik heb benaderd met enquêtes en interviews. (Dit is het project waarmee ik tijdens mijn studieverlof in voorjaar 2018 bezig zal zijn.) Mijn studie concentreert zich vooral op bachelorstudenten binnen Letterenstudies. Er wordt specifiek gekeken naar hun eigen percepties van taalvaardigheid, naar zelfverzekerdheid en werkwijze in het gebruik van een vreemde (onderwijs)taal en naar de verwachte opbrengst van een Engelstalige opleiding. De verwachting is dat studenten minder enthousiast zijn over Engelstalig onderwijs dan de bestuurders. Dit onderzoek kan deze hypothese testen.

Discours over een kunst in beweging: Belgische kranten over stripverhalen (1929-1959)

Gert Meesters
Université de Lille, Lille, Frankrijk

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 14:30 - 15:00

België wordt ook nu nog steeds internationaal als een stripland beschouwd. Die reputatie steunt op de lokale bloei van het medium tussen 1929, de start van Hergés *Tintin/Kuifje*, en 1959, de verschuiving van het Europese stripcentrum naar Frankrijk met het stripblad *Pilote*. In dezelfde periode kreeg het opkomende medium internationaal kritiek te verwerken: de Franse wet ter bescherming van de jeugd uit 1949 en Fredric Werthams boek *The Seduction of the Innocent* (1954) zijn daar de meest sprekende voorbeelden van. Die combinatie van populariteit en kritiek roept vragen op. Sijpelt de internationale kritiek door in Belgische media? Of overheerst enthousiasme voor lokale series en auteurs? Via het digitale archief Belgicapress ben ik nagegaan wat de Belgische – zowel Franstalige als Nederlandstalige – pers tussen 1929 en 1959 schreef over strips in het algemeen, maar ook over opkomende lokale auteurs zoals Hergé, Willy Vandersteen of Marc Sleen. Daarbij ging mijn aandacht niet alleen uit naar de beoordeling van strips door de kranten, maar ook naar de kwantiteit van de vermeldingen en het soort berichtgeving, de evolutie ervan en de interactie tussen de taalgemeenschappen. Schreven Franstalige kranten ook over Nederlandstalige auteurs en vice versa? Verschilde de evaluatie naargelang de taalgemeenschap? Is in de kranten een vermindering van interactie tussen de Vlaamse en Franstalige stripcultuur merkbaar die op basis van de politieke ontwikkelingen in België in de twintigste eeuw verwacht kon worden? De eerste resultaten geven aan dat in de onderzochte periode relatief veel over stripverhalen geschreven werd en dat de toon overwegend positief was. De verschijning van de eerste stripalbums bleek veel artikelen te genereren, terwijl de voorpublicatie van strips in de kranten zelf geregeld als promotiemiddel werd ingezet. De negatieve kritiek bleef al met al beperkt.

- Crépin, T. & Groensteen, T. (red.) (1999). *On tue à chaque page! La Loi de 1949 sur les publications destinées à la jeunesse.* Paris: Éditions du Temps.
- Vogl, U. & Hüning, M. (2010). One nation, one language? The case of Belgium. In *Dutch Crossing* 34(3), 228-247.
- Wertham, F. (1954). *The Seduction of the Innocent*, New York: Rinehart & Company.

De eerste Nederlander in Korea: Jan Jansz Weltevree ('Park Yon')

Jihie Moon
Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, Zuid-Korea

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 15:00 - 15:30

Hendrik Hamel en de andere opvarenden van de Sperwer waren niet de eerste Nederlanders in Korea. In 1627 werden drie foeragerende Nederlandse zeelieden aan de kust gevangengenomen. Onder hen was de eerste Nederlander die genaturaliseerd werd tot Koreaan. Zijn naam was Jan Jansz Weltevree, ook wel 'Park Yon' genoemd in het Koreaans. Hij leerde Korea hoe kanonnen (hong-ie-po) gemaakt konden worden, hetgeen belangrijk was voor Korea's nationale verdediging. Hij heeft zijn leven toegewijd (aan Korea) tot zijn dood, maar vergeleken met Hendrik Hamels heroïsche avontuur in Korea, is zijn erkenning maar gering. Slechts twee keer wordt zijn naam genoemd in het officiële document 'Choson Dynasty Annalen'. We kunnen meer informatie verkrijgen uit verscheidene privédocumenten, waaruit blijkt dat hij getrouwd was met een Koreaanse vrouw en een zoon en een dochter had. In 1991 bezocht een nazaat van Weltevree Korea, op zoek naar zijn verwanten (namelijk de nazaten van Weltevree van de Koreaanse kant). Later zijn er verschillende boeken en artikelen over hem gepubliceerd, bijvoorbeeld de roman *Een millennium koninkrijk* (2007), de roman *Park Yon, een Koreaan* (2013), een tekenfilmserie (2007), de MBC-televisieserie (2009) *Tamranundoda* en de musical *Blauwoog Park Yon*. In Nederland en Korea zijn er twee (bijna) dezelfde standbeelden van Weltevree ter nagedachtenis aan de eerste Nederlander in Korea en de eerste ontmoeting tussen Nederland en Korea. In deze presentatie zal de invloed van Weltevree op Korea worden besproken op basis van de geschiedenis en de historische representatie hiervan.

Nieuwe studie Taalunie: talenbeleid onder de Europese loep. Wat valt er te leren?

Annelies de Jonghe[1], Karlijn Waterman[2]
[1] Albert-Ludwigs-Universität, Freiburg, Duitsland
[2] Taalunie, Den Haag, Nederland

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 15:30 - 16:00

Sinds 2010 is in Duitsland het budget voor het internationale cultuur- en onderwijsbeleid flink gestegen. Uit het rapport van de IVN daarentegen blijkt dat er in Nederland en Vlaanderen de afgelopen jaren steeds minder geïnvesteerd is. Met het onderzoek in vijf geselecteerde Europese landen wil de Taalunie meer inzicht krijgen in het talenbeleid als instrument voor een succesvolle buitenlandse politiek. Enquêtes en interviews met contactpersonen van intermediaire organisaties in Duitsland, Hongarije, Polen, Portugal en Zweden vormen de ruggengraat voor de studie.
Om de ontwikkeling binnen het Europese talenbeleid van de afgelopen jaren te kunnen vatten, werden de onderzoeksvragen uit een eerdere studie van 2010 overgenomen:

- wat doen andere Europese landen om het onderwijs van hun eigen taal in Europa en de wereld te promoten?
- wat doen Nederland en Vlaanderen om het onderwijs van hun eigen taal in Europa en de wereld te promoten?
- op welke manier ondersteunen de geselecteerde landen het Nederlands?
- wat is de staat van het vreemdetalenbeleid in Nederland en Vlaanderen?

In deze lezing worden de resultaten van het onderzoek in vergelijking met de voorloperstudie van 2010 gepresenteerd.

Daarnaast gaan we graag in gesprek over de mogelijke argumenten voor het beleid voor de ondersteuning van het onderwijs Nederlands buiten het Nederlandse taalgebied.

Project Mikado - Tone Brulin in de wereld

Geert Buelens
Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

KEYNOTE **Cultuur** MSI 00.20 | 16:30 - 17:15

De plek van de Nederlandstalige cultuur in de wereld wordt veelal onderzocht door te kijken naar de receptie van Laaglandse schilders en auteurs in andere culturen of naar hun invloed op het internationale denken. Van Erasmus tot Anne Frank, van Bruegel tot Ivo Van Hove – zoiets. Een andere vraag die in dit verband gesteld kan worden betreft de houding van de Laaglandse tegenover andere culturen, zijn of haar omgang ermee. In deze lezing probeer ik die laatste vraag aan te snijden door me te richten op de Antwerpse kosmopoliet, *Tijd & Mens*-medeoprichter, experimentele auteur en theatermaker Tone Brulin (1926). In de neerlandistiek is hij altijd een marginale figuur gebleven, hoewel hij als geen ander internationaal heeft gefunctioneerd en hij daarbij heeft gewoond en gewerkt in nagenoeg alle gebieden die in onze gedeelde of gezamenlijke geschiedenis een rol hebben gespeeld (België, Nederland, Zuid-Afrika, de Antillen, Suriname, Indonesië en de Verenigde Staten). Brulin was bereisder en wereldwijzer dan nagenoeg iedere andere Vlaamse cultuurdrager uit zijn generatie en met zijn scherpe oog voor machtsverhoudingen de ideale gids om te onderzoeken binnen welke mentale grenzen de wereld tijdens de decennia van dekolonisatie veranderde. Want geldt ook voor hem wat voor die dekolonisatie in het algemeen geldt in de beschrijving die hij in zijn sleuteltekst over de Congolees Potopot van het "Mikado Spel" gaf: "Het moeilijke spel dat de meeste mensen nooit ten einde voeren"?

Vertaalcompetenties en -problemen in beweging bij juridisch vertalen tussen het Nederlands en Pools

Katarzyna Tryczyńska
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen

Lezing Vertalen MSI 01.08 | 10:30 - 11:00

Gezien het karakter van de juridische taal brengt het vertalen van juridische teksten een aantal uitdagingen met zich mee. Deze vaktaal bevat termen die in de dagelijkse taal niet bestaan en door non-professionals als ontoegankelijk en onbegrijpelijk worden ervaren, maar omdat het recht verschillende aspecten van het dagelijkse leven betreft, wordt dit in veel juridische termen weerspiegeld. Bovendien verwijzen juridische termen vaak naar abstracte concepten en komen ze voor in complexe zinsconstructies. De juridische taal wordt ook door een hoge precisie gekenmerkt en als gevolg ervan hebben juridische termen doorgaans de vorm van collocaties. Een ander belangrijk aspect is ook de systeemgebondenheid van de juridische taal en terminologie die ook zekere vertaalproblemen veroorzaakt. De vertaler dient dus over voldoende kennis van deze vaktaal en al zijn kenmerken te beschikken om de complexiteit ervan in de vertaling op de juiste manier weer te geven. De linguïstische competentie is echter lang niet voldoende, want een aantal andere vertaalcompetenties, zoals de interculturele of thematische competentie, zijn ook onmisbaar om juridische vertalingen van hoge kwaliteit te kunnen leveren. Hier wordt gedacht aan de competenties die in het referentiekader van EMT worden genoemd.
De aandacht gaat in deze bijdrage uit naar de bovengenoemde vertaalwetenschappelijke problemen die bij juridisch vertalen opduiken, met name wordt hier gefocust op de Nederlandse collocaties. Daarnaast wordt ook stilgestaan bij de vertaalcompetenties waarover de toekomstige vertalers van juridische teksten moeten beschikken. De geschetste problemen worden besproken aan de hand van de analyse van een aantal vertalingen die zijn gemaakt door de studenten van de Erasmus Leerstoel voor Neerlandistiek. De gekozen voorbeelden tonen aan welke soorten Nederlandse collocaties in de geanalyseerde teksten voorkomen en welke vertaalproblemen en -fouten ze teweegbrengen.

Van *Het verdriet van België* tot *Eén miljoen vlinders*: de receptie van de Lage Landen in Oekraïne weer in beweging

Natalia Karpenko
freelance, Irpin, Oekraïne

Lezing Vertalen MSI 01.08 | 11:00 - 11:30

In de afgelopen jaren heb ik intensief gewerkt aan een aantal vertalingen uit het Nederlands die allemaal in 2016-2017 het licht in Oekraïne hebben gezien: de romans *Het verdriet van België* van Hugo Claus, *De helaasheid der dingen* van Dimitri Verhulst en *Op de hoogte* van Christof Van Gerrewey, *Het verstoorde leven. Het dagboek van Etty Hillesum,* het gedicht *Het schrijverke* van Guido Gezelle en het prentenboek *Eén miljoen vlinders* van Edward van de Vendel. Iedereen zou in dit gevarieerde aanbod iets naar zijn smaak kunnen vinden.
Nu de boeken al een tijd op de Oekraïense markt zijn te vinden, wil ik graag onderzoeken wat ze allemaal teweeg hebben gebracht. Is het verschijnen ervan opgemerkt? Welke aspecten drongen tot de media en het bredere publiek door? Is dat van invloed geweest op het beeld van Nederland en België in Oekraïne? Is de bestaande voorstelling van de Lage Landen aangepast? Bij wie? Vinden de nieuwe titels hun weg naar de literatuurlijsten van letterenfaculteiten op universiteiten? Voelen de uitgevers zich aangemoedigd om meer titels uit het Nederlands te publiceren? Welke thema's vinden het meeste aansluiting bij de Oekraïense lezer? Voegt het beeld van de Tweede Wereldoorlog in *Het verdriet van België* van Hugo Claus bijvoorbeeld ook iets toe aan het begrip van de oorlog van nu in Oekraïne?
Mijn receptieonderzoek wordt gebaseerd op de data uit de gesprekken met uitgevers, diplomaten, journalisten, universitaire docenten en de 'gewone lezers' in Oekraïne zelf en daar waar men Oekraïense gemeenschappen ter wereld aantreft.

Intertextualiteit en vertaling. Vormen van intertextualiteit in literaire vertalingen

Orsolya Varga
Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Budapest, Hongarije

Lezing Vertalen MSI 01.08 | 11:30 - 12:00

In navolging van Michael Bachtin en Julia Kristeva wordt het begrip 'intertextualiteit' heel breed opgevat en beschrijft het een algemene eigenschap van alle teksten van alle tijden. De daaruit voortvloeiende stelling is dat een tekst alleen kan worden begrepen in het licht van andere teksten. Het weefsel van een tekst hangt weer met talrijke draden vast aan andere teksten. En wat als dat weefsel van een oorspronkelijke

literaire tekst nog naar een andere taal wordt overgebracht? Intertextualiteit kan als een subcategorie van cultuurspecifieke vertaalproblemen opgevat worden. Hoe gaan literaire vertalers met dit verschijnsel om, welke strategieën worden toegepast om de herkende intertextualiteit te kunnen overbrengen in de doeltaal?
Op basis van een aantal casestudies – vooral van Hongaars- of Nederlandstalige vertalingen van Nederlandse of Hongaarse bronteksten, maar ook andere taalparen komen aan de orde – streef ik ernaar om dit probleem in kaart te brengen, waarbij ik een inventarisatie maak van mogelijke vertaaloplossingen. Er rijst de vraag of er intertextualiteit wordt gecreëerd ook door de literaire vertalers zelf? Ik onderzoek het hoe en waarom van eigen intertextualiteit toe te voegen aan het origineel onder andere met behulp van gesprekken met andere vertalers en op basis van mijn eigen ervaringen als literair vertaalster.

Hugo Claus in Franse vertaling: de interculturele beweeglijkheid van een literair oeuvre

Elies Smeyers
KU Leuven, Leuven, België
Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Vertalen MSI 01.08 | 12:00 - 12:30

Deze bijdrage focust op enkele Franse vertalingen van Hugo Claus' proza- en theaterwerk, waarbij we in de eerste plaats de impact van zijn vroegste Parijse doorbraak in de jaren vijftig in een internationaal perspectief plaatsen. Het belang van deze vroege episode in Claus' carrière bleef tot op heden onderbelicht. Vandaaruit onderzoeken we hoe hij na die eerste 'Parijse periode' een groeiende erkenning in de Franstalige gemeenschap in eigen land oogstte en hoe die ontwikkeling tegen de achtergrond van de evoluerende socio-culturele verhoudingen tussen de betrokken literaturen kan worden geplaatst. Concreet zal worden ingegaan op de eerste Belgisch-Franstalige publicaties van Claus' vertaalde werk – *Vendredi* (1975) en *L'étonnement* (1976) – uitgegeven bij de Brusselse uitgeverij Éditions Complexe in Jacques De Deckers 'collection *Le Plat Pays*'. In een periode dat er nog geen professionele en gespecialiseerde instanties als Flanders Literature of het Nederlands Letterenfonds bestonden, was het werk van bemiddelaars als De Decker baanbrekend om Claus' oeuvre in interculturele 'beweging' te brengen en te houden. Bovendien gaat een dergelijke taal- en cultuurgrensoverschrijdende beweging noodgedwongen gepaard met een hercontextualisering die puur tekstueel-linguïstische vertaalverschuivingen overstijgt en onder meer afhangt van het perspectief van de bemiddelende partijen. Aan de hand van een analyse die tekstuele, paratekstuele en contextuele factoren combineert, willen we onderzoeken hoe Claus' werk zich buiten de grenzen van het Nederlandse taalgebied bewoog, 'her-ingebed' werd en welke betekenisverschuivingen daarmee gepaard gingen. Meer bepaald zullen we illustreren hoe de *Le Plat Pays*-reeks tegelijk exotiek en herkenbaarheid beoogde tegenover een Frans(talig) doelpubliek door in te spelen op stereotypen en bestaande (socio-)narratieven. Daarnaast zullen we beargumenteren hoe de reeks ernaar streefde zowel Claus als de Nederlandstalige bronliteratuur symbolisch kapitaal en legitimiteit te verlenen door ze binnen een internationale literaire traditie te plaatsen en gezaghebbende literatoren op te voeren, maar hoe deze tegelijkertijd ook de positie van het (Franstalig-)Belgische literaire subveld trachtte te verstevigen.

Taalprescriptivisme in beweging in de Lage Landen

Christine Sas
University College London, London, Verenigd Koninkrijk

Lezing Taalkunde MSI 01.08 | 14:00 - 14:30

De afgelopen tientallen jaren is er een bewuste verschuiving vast te stellen van een eerder hiërarchische en monocentrische vorm van taalprescriptivisme (vanuit bijvoorbeeld de Taalunie, Van Dale lexicografie en de VRT) naar een meer pluricentrisch model, dat ogenschijnlijk opener staat tegenover variatie en bottom-up processen van taalverandering. Dat laatste drukt zich specifiek uit in de taalvariatie in Vlaanderen.
In deze lezing geef ik eerst een aantal voorbeelden van deze trend, op het gebied van lexicografie, grammatica en uitspraak, gevolgd door een onderzoek betreffende het discours dat er omheen hangt, zoals gebezigd door zowel bovengenoemde 'instituten', als in de bredere maatschappij, in onder andere de politiek en het onderwijs. Dat zal ik uitvoeren aan de hand van een kritische discoursanalyse van persberichten, inleidingen van codificatiemateriaal, publieke debatten en discussies in de media. In mijn analyse evalueer ik deze potentieel tegenstrijdige pogingen tot het betrekken van bottom-up veranderingen in wat toch eerder top-down institutionele processen lijken en ga ik op zoek naar mogelijke discrepanties tussen de intentie en de uitvoering van bepaalde veranderingen en mogelijk niet geheel verdwenen hegemonische neigingen. Daarbij bespreek ik ook de rol van taalkundigen en professionele taalgebruikers in taalstandaardiseringsprocessen en het vastleggen van verandering en probeer ik te achterhalen wie de spraakmakende gemeente precies is.
Voor al het bovenstaande zal ik verwijzen naar een taalideologisch referentiekader en noties van historiciteit, authenticiteit en legitimiteit om zo tot een conlusie te komen over het huidige discours rond de Nederlandse standaardtaal en de rol en ideologische houding van Nederlandstalige taalinstituten daarin.

- Blommaert, Jan, *Language Ideological Debates* (Berlin, Mouton De Gruyter, 1999).
- Cameron, Deborah, *Verbal Hygiene* (London/New York, Routledge, 1995/2013).
- Fairclough, *Critical Discourse Analysis, the Critical Study of Language* (Oxon/New York, Routledge, 2010).
- Milroy, James, *Authority in Language, investigating Standard English* (Oxon/New York, Routledge, 2012).
- Schieffelin, Bambi, Woolard Kathryn, and Kroskrity, Paul (eds.), *Language ideologies: Practice and theory* (New York, OUP, 1998).
- Spolsky, Bernard, *Language Policy* (Cambridge, CUP, 2003).

De zich ontwikkelende grafeemsystemen van het Nederlands in de veertiende eeuw - het dialectvocalisme in de spelling van lokale oorkonden

Chris De Wulf
Universität Zürich, Zürich, Zwitserland

Lezing Taalkunde MSI 01.08 | 14:30 - 15:00

Variëteiten van het Nederlands beschikken over een groot vocaalinventaris, die zich met Latijnse letters niet zo makkelijk laat weergeven. De problemen die dat met zich meebrengt, ervaren docenten neerlandistiek uit de eerste hand, wanneer ze de Nederlandse spelling aan hun studenten willen uitleggen. Hoewel grammatici en andere geleerden zich sinds de Vroege Nieuwtijd expliciet met de spelling zijn gaan bemoeien, hebben de belangrijkste spellingstrategieën zich al in de Middeleeuwen

ontwikkeld. Die ontwikkeling van grafematische systemen bij individuele scribenten of in schrijfcentra kan, net zoals de idiosyncratische of plaatsgebonden dialectfonologie, systematisch beschreven worden. De vraag die men daarbij moet stellen is niet, zoals in de historische taalkunde vaak wordt gedaan, 'Hoe werd een bepaalde klank gespeld?', maar 'Voor welke klanken kunnen bepaalde grafemen staan?'
Het antwoord op die tweede vraag is veelzijdig, want ze verschilt van scribent tot scribent, van plaats tot plaats. In mijn onderzoek wil ik die vraag op basis van een veertiende-eeuws oorkondecorpus beantwoorden. Ik heb daarvoor een aantal plaatsen geselecteerd, waarvoor ik een grafematisch profiel heb opgesteld verspreid over het taalgebied. Ik heb dat grafematische profiel gelinkt aan hypothetische regionale Middelnederlandse vocaalinventarissen en ook vergeleken met de huidige dialectfonologie.
Daaruit blijkt dat de zich spontaan ontwikkelende Middelnederlandse grafeemsystemen invloeden van elkaar en van buurtalen zoals het Frans vertonen. Voor sommige soorten vocalen is de helderheid van de spelling geslaagder dan voor andere, en dat verschilt ook nog eens per dialect(-gebied). Zo hebben de oostelijke grafeemsystemen meer moeite om het onderscheid tussen hun klanken in de spelling weer te geven dan de westelijke en is de weergave van geronde vocalen moeilijker dan die van gespreide vocalen.

Concepten van dieren in Nederlandse en Vlaamse fraseologische uitdrukkingen

Ekaterina Tereshko
Staats Universiteit van Sint-Petersburg, Sint-Petersburg, Rusland

Lezing Taalkunde MSI 01.08 | 15:00 - 15:30

'De dieren die het minst op de mens lijken, zijn het meest gelukkig', zei Erasmus. Misschien daarom willen mensen aan de ene kant diereneigenschappen in zichzelf zien en aan de andere kant dieren als mensachtige wezens beschouwen. Denk aan totemdieren, wapenkunde, fabels en sprookjes, waar dieren net als mensen spreken en handelen. Zo'n visie op dieren wordt ook in de taal weerspiegeld, namelijk in de vaste uitdrukkingen met component-zooniem. In mijn onderzoek naar concepten van dieren in fraseologische uitdrukkingen heb ik de volgende vragen gesteld:

- welke conceptuele eigenschappen vormen de concepten van dieren in de Nederlandse fraseologie?
- zijn sommige concepten homogener dan andere en waarom?
- welke conceptuele eigenschappen zijn uniek voor de Nederlandstalige cultuur?

In de lezing zal ik een overzicht van dierenconcepten geven. Deze concepten worden in vier groepen verdeeld: huisdieren, wilde dieren, vogels en exotische dieren. In iedere groep worden de meest typische concepten uitgekozen die op een of andere manier interessant voor de analyse zijn, want ze zijn betrokken met een bredere culturele laag. Zo zal het geheim van het kinderliedje 'Sinterklaas kapoentje' onthuld worden. De betekenis van het woord 'kapoentje' wordt afgeleid van een van de conceptuele eigenschappen van het concept 'haan'.
Als conclusie kan ik zeggen dat – net als dieren in de wereld op elkaar kunnen lijken – ook concepten van dieren in verschillende talen veel gemeenschappelijks hebben. Toch zijn er unieke conceptuele eigenschappen die in de Nederlandse vaste uitdrukkingen naar voren komen. Deze bijzonderheden hebben met culturele evenementen, zoals oogstfeesten en bruiloften, religie en het dagelijkse leven te maken.

Afname van een academische taalvaardigheidstest Nederlands in een Surinaamse context: enkele opmerkelijke resultaten

Jordi Heeren[1], Suzanne Pelgrim[2]
[1] KU Leuven, Leuven, België
[2] Anton de Kom Universiteit, Paramaribo, Suriname

Lezing Taalkunde MSI 01.08 | 15:30 - 16:00

Het taalgebruik in het hoger onderwijs is voor veel studenten een uitdaging, omdat het wezenlijk verschilt van het taalgebruik in alledaagse situaties. In onderzoek wordt daarbij meestal het onderscheid gemaakt tussen Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid (DAT) en Cognitief Abstracte of Academische Taalvaardigheid (CAT), ook wel Basic Interpersonal Communication Skills (BICS) en Cognitive Academic Language Proficiency (CALP) genoemd. Het verschil tussen DAT en CAT heeft te maken met de aan- of afwezigheid van context, de cognitieve complexiteit en de nadruk op schriftelijk taalgebruik. In het hoger onderwijs is gedecontextualiseerd taalgebruik vaker de norm (zie onder meer Van den Branden, 2010; Hulstijn, 2015).
Aangezien de beheersing van CAT-strategieën essentieel is om succesvol te kunnen zijn in het hoger onderwijs, heeft de KU Leuven in 2010 een digitale taalvaardigheidstest ontwikkeld met de naam 'Taalvaardig aan de Start' (TaalVaST). Die test de beheersing van CALP op het gebied van woordenschat (afleiden van betekenis van abstracte concepten en typisch vakjargon), zinsbouw en leesstrategieën tijdens een getimede test van dertig minuten. De resultaten binnen de KU Leuven Associatie tonen dat de test, die wordt afgenomen bij eerstejaarsstudenten, een doelgroep van risicostudenten selecteert die problemen hebben met die academische taalvaardigheid (De Wachter & Heeren, 2013; De Wachter et al., 2013).
De afname van de test aan de Anton de Kom Universiteit (ADEKUS) in Suriname heeft hetzelfde doel: selectie van een groep van potentiële risicostudenten. De eerste pilootafnames in januari 2018 bij een groep van eerstejaarsstudenten Bedrijfskunde (25) en Psychologie (26) tonen enkele interessante resultaten: zo blijkt dat opvallend meer studenten de test niet binnen de gegeven tijd kunnen afronden en dat de resultaten gemiddeld wat lager liggen. Toch zien we ongeveer dezelfde spreiding en blijkt uit de item-analyse dat de items die moeilijk zijn voor de Leuvense studenten dat ook zijn voor de Surinaamse. Tegelijk valt een mogelijke correlatie met de factor 'meertaligheid' op, die we ook al in Vlaanderen zagen. Alleen is het in de Surinaamse context, waar het Nederlands weliswaar de officiële taal en de schooltaal is, maar niet altijd de (enige) thuistaal, nog interessanter om op dat aspect dieper in te gaan. In deze presentatie willen we de resultaten van de pilootafnames in Suriname toelichten en dieper ingaan op een aantal van de mogelijke verklaringen. We willen ook inzage geven in een mogelijk vervolgtraject getuned naar de specifieke noden van de Surinaamse context.

Koppigheid en welweterij: generatieconflicten in romans na de Industriële Revolutie

Johanna Bundschuh-van Duikeren
FU Berlijn, Berlijn, Duitsland

Lezing Letterkunde MSI 01.12 | 11:00 - 11:30

Generatieconflicten liggen ten grondslag aan diverse romans uit de literatuurgeschiedenis, met name in het genre van de *Bildungs- of ontwikkelingsroman*, waar een dynamisch

individu zijn plek in een relatief statische samenleving moet vinden. In mijn presentatie wil ik generatieconflicten in romans onderzoeken die deze verhouding omkeren. Voor de achtergrond van de ingrijpende maatschappelijke veranderingen die de Industriële Revolutie met zich meebracht, ontstonden tal van romans waarin juist het sociale kader in beweging is en individuen eerder aan tradities vasthouden. Deze constellatie fungeerde in talrijke romans als projectievlak voor het schrijven over generatieconflicten. Met een vergelijkende bespreking van een aantal teksten voornamelijk uit het begin van de twintigste eeuw wil ik de narratieve patronen analyseren die ingezet worden om de sociaal-historische frictie van veranderende werkprocessen en -concepten vorm te geven. Daarbij zal ik aandacht besteden aan uiteenlopende werksferen van agrarische, dorpse en urbane milieus, waar telkens binnen een familie verschillende opvattingen zijn over de nodige reactie op veranderende omstandigheden. Voor de exemplarische analyses zal ik teruggrijpen op *De teleurgang van den Waterhoek* (1907) en *De Vlasschaard* (1927) van Stijn Streuvels, *Houtekiet* (1939) en het vervolg *Nieuw Deps* (1961) van Gerard Walschap, maar ook op internationale voorbeelden als *Buddenbrooks: Verfall einer Familie (*Buddenbrooks 1901) van Thomas Mann en *Markens Grøde* (Hoe het groeide 1917) van Knut Hamsun.

Op weg naar een meer inclusieve, herschreven canon. Feministische herschrijving in de Nederlandse literatuur

Martina Vitácková
Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde MSI 01.12 | 11:30 - 12:00

Binnen de Nederlandse literatuur vinden we een aantal werken die onder de noemer 'feministische herschrijving' zouden kunnen vallen. Om een aantal voorbeelden te noemen: *Tine of De dalen waar het leven woont* (1987) van Nelleke Noordervliet, *Maak jezelf maar klaar* van Elsbeth Etty (2007) of het recente *Alles verandert* (2016) van Kristien Hemmerechts. Zelden worden deze herschrijvingen echter zo genoemd of vermeld samen met hun 'bronteksten'. De bijdrage stelt 'feministische herschrijving' voor als een literaire strategie die het mogelijk maakt om de bestaande (nogal exclusieve) canon uit te dagen en aan te passen tot een meer inclusieve vorm. Daarnaast wordt er op basis van postkoloniale en feministische literaire theorie een theoretisch raamwerk aangeboden, waarin we over 'feministische herschrijving' kunnen nadenken.

De blik van de inheemse reiziger: een *counter narrative* voor de Indische letteren

Rick Honings
Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde MSI 01.12 | 12:00 - 12:30

De geschiedenis van de Nederlandse kolonisatie staat in het middelpunt van de belangstelling. Er gaat geen week voorbij of er wordt wel gepubliceerd over het optreden van de Nederlanders in Indië en over de vraag wat er niet echt is gebeurd. In mijn lezing richt ik de blik op reisliteratuur uit Nederlands-Indië uit de koloniale tijd. Er is een stortvloed aan Nederlandse reisliteratuur overgeleverd van bekende en onbekende auteurs, van mannen, vrouwen en kinderen, uit de negentiende en twintigste eeuw. Ze hebben één ding gemeen: ze getuigen van de reis naar en het verblijf in het land dat door Multatuli in zijn *Max Havelaar* (1860) werd getypeerd als de 'Gordel van Smaragd'.
Om tegenwicht te bieden aan deze dominante beeldvorming is het belangrijk om hieraan een ander, nog nauwelijks onderzocht perspectief te koppelen: het inheemse. Hoe keken Indonesiërs naar het land, waarin een groepje Nederlanders de macht over tientallen miljoenen bezat? In hoeverre wijken hun representaties af van de Nederlandse? Het onderzoek naar dergelijke reisteksten wordt gehinderd door een taalbarrière, want in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Engelse situatie schreef de inheemse bevolking niet of nauwelijks in de taal van de overheerser. Er zijn bij ons helaas, op een enkele uitzondering na, geen voorbeelden van *writing back* in de Nederlandse taal te vinden.
Wat zou het opleveren om zulke inheemse teksten postkoloniaal te lezen? Om die vraag te beantwoorden presenteer ik een kritische analyse van twee inheemse teksten. In 2013 verscheen *Op reis met een Javaans edelman* geschreven door Radèn Mas Arjo Adipati Tjondronegoro, die tussen 1860 en 1875 over Java reisde. In 2014 verscheen een moderne editie en vertaling van het reisverslag, dat de Javaanse prins Radèn Mas Haryo Soerjosoeparto in 1916 schreef. In hoeverre bieden deze twee teksten in vergelijking met het Nederlandse materiaal een *counter narrative*?

De verwondering van Hugo Claus als computerspel

Gwennie Debergh[1], Kevin Absillis[2]
[1-2] Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België

Lezing Letterkunde MSI 01.12 | 14:30 - 15:00

In 2018 is het tien jaar geleden dat Hugo Claus overleed en dat wordt uitgebreid herdacht. Het Studie- en Documentatiecentrum Hugo Claus van de Universiteit Antwerpen presenteert onder meer een wetenschappelijke leeseditie van de roman *De verwondering* (1962) gebaseerd op de originele manuscripten en aantekenschriften van Claus. De uitgave krijgt een uitgebreid nawoord, waarin de lezer door het complexe verhaal wordt gegidst.
Om *De verwondering* toegankelijker te maken voor een zo groot mogelijk publiek werken we in het Clauscentrum aan een driedimensionaal computerspel, waarin de speler in de huid kruipt van het hoofdpersonage van de roman: een leraar die zit opgesloten in een psychiatrische instelling en probeert te achterhalen hoe hij daar is beland. De 'adventure game' zal uiteindelijk bestaan uit vijf levels naar analogie met het aantal delen van de roman en zal zijn opgebouwd als een queeste of detective. Naarmate de speler vordert in het verhaal zal hij meer informatie krijgen over zichzelf. Het is de bedoeling, dat hij al spelend de structuur van de roman beter gaat begrijpen. Op het IVN-colloquium 2018 willen we een presentatie geven, waarin we een aantal scènes uit het spel demonstreren. We zullen kort toelichten welke (gratis) software we hebben gebruikt om de game te ontwikkelen. Daarna leggen we uit hoe we de verschillende (tegenstrijdige) verhaallijnen van de roman hebben vertaald naar een spelscenario, dat zowel geschikt is om zelfstandig te spelen als om te gebruiken in een onderwijscontext van *blended learning*. We besluiten met een algemene bespiegeling – pro's & con's, do's & dont's – over de mogelijkheden van apps en games voor het onderwijs in de neerlandistiek.

Als ijs van bevroren inkt: vrouwelijk auteurschap in Wim Hofmans *Zwart als inkt* is het verhaal van Sneeuwwitje en de zeven dwergen

Janina Vesztergom
Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest, Hongarije

Lezing Letterkunde MSI 01.12 | 15:00 - 15:30

Volgens de beroemde kinderpsycholoog Bruno Bettelheim zijn sprookjes een van de belangrijkste middelen waarmee cultureel erfgoed zowel bemiddeld als bewaard kan worden. Deze behoudende functie van sprookjes gaat soms echter gepaard met het bestendigen van ideeën en attitudes die al door verschillende kritische (literaire) benaderingen, bijvoorbeeld door feminisme of gender studies, in twijfel zijn getrokken. Hoewel de meeste klassieke sprookjes radicaal zijn herzien en vervolgens geadapteerd juist met het expliciete doel om de patriarchale beelden en conventies met betrekking tot vrouwen in twijfel te trekken, kunnen sommige sprookjesadaptaties zowel als representatie als re-presentatie van oeroude ideologieën beschouwd worden. Mijn presentatie heeft betrekking op de manieren waarop Wim Hofmans adaptatie van de gebroeders Grimm *Sneeuwwitje: zwart als inkt is het verhaal van Sneeuwwitje en de zeven dwergen* (1997) het beeld van vrouwen als zwakke, passieve en ondergeschikte objecten bestendigt. Mijn onderzoek analyseert hoe de vrouwelijke figuren in het verhaal, Sneeuwwitje en haar moeder, door de mannelijke figuren zowel lichamelijk als geestelijk onderdrukt zijn. Zoals ik het zal laten zien, kunnen we de figuur van Sneeuwwitje als een symbool van de vrouwelijke auteur beschouwen die, met de woorden van Sandra Gilbert en Susan Gubar, de 'anxieties of authorship' aan den lijve ervaart.

'Wij, jongeren, hopen op de terugkomst van Kamiel van Baelen'. Over het proza in de naoorlogse literaire jongerenbladen (1944-1950)

Maxime Van Steen
Universiteit Gent, Gent, België

Onderzoek in beweging Letterkunde MSI 01.12 | 15:30 - 16:00

'Tijdschriften stichten en elkaars werk afbreken. Zo zou men de literaire activiteiten van de jongste generatie Vlaamse auteurs net na de Tweede Wereldoorlog herinneren', voorspelde Adriaan de Roover in 1946 (De Roover, 1946:56). Zijn bekommernis blijkt vandaag terecht. De belangstelling voor de literaire jongerenbladen die na de oorlog als paddenstoelen uit de grond schoten en vaak even snel weer verdwenen, is niet groot te noemen. Wanneer bladen als *De Faun, Arsenaal, Nieuwe Stemmen* en *Golfslag* toch besproken worden, springen termen als 'wildgroei' (Brems, 1988:5), 'impasse' (Buelens, 2001:533) en 'scheldtirades' (De Vos & Volkaert, 1988:30) in het oog. Het te grote aantal 'slechte literaire voortbrengselen' (Joosten, 1996:73) en het ontbreken van een literaire toekomstvisie (Brems, 1988:5) leidden ertoe dat de studie van deze bladen zich nagenoeg beperkte tot het zogenoemde jongerenprobleem, een indertijd bijzonder levendig debat ingeleid door Gerard Walschap met de provocerende vraag: 'Waar blijven de jongeren?'
Eind jaren tachtig reconstrueerde Hugo Brems de polemiek in *Analyse van een malaise. Het jongerenprobleem in de Vlaamse poëzie 1945-1950*. Aansluitend bundelde hij met Dirk de Geest een aantal standpunten uit de jongerenbladen in *Wij bloeien, maar bloeien vergeefs. Poëzie in Vlaanderen 1945-1955*. In beide werken wordt benadrukt, dat de literaire en politiek-ideologische discussie over de lethargie in de naoorlogse literatuur hoofdzakelijk het poëtische genre betrof; de roman kenmerkte zich onder impuls van jonge auteurs als Boon, Daisne, Lampo, Van Aken en oorlogsslachtoffer Kamiel van Baelen wel door vernieuwing (Brems, 1988:14; Brems & De Geest, 1988:15). De ontsluiting van dit materiaal stimuleerde het poëzieonderzoek over deze periode (Buelens, 2001 en Joosten, 1996). De rol van proza in de jongerenbladen blijft voorlopig onderbelicht. Deze bijdrage vormt een eerste aanzet om die leemte in te vullen.

- Brems, H. (1988). *Analyse van een malaise. Het jongerenprobleem in de Vlaamse poëzie 1945-1950*. KU Leuven: HouteKiet.
- Brems, H. & De Geest, D. (1988). Poëzie in Vlaanderen 1945-1955. Een kort overzicht. In: Brems, H. & De Geest, D. (red.) (1988). *Wij bloeien, maar bloeien vergeefs. Poëzie in Vlaanderen 1945-1955*. Leuven: Acco.
- Buelens, G. (2001). *Van Ostaijen tot heden. Zijn invloed op de Vlaamse poëzie*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- De Roover, A. (1946). Shakespeare moet de eer redden. In: *Golfslag*, april 1946.
- De Vos, V. & Volkaert, V. (1988). De herleving van de poëzie in de literaire tijdschriften na 1945. In: Brems, H. & De Geest, D. (red.) (1988). *Wij bloeien, maar bloeien vergeefs. Poëzie in Vlaanderen 1945-1955*. Leuven: Acco, 25-31.
- Joosten, J. (1996). *Feit en tussenkomst. Geschiedenis en opvatting van Tijd en Mens (1949-1955)*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.

Nederlands in beweging: een frisse start met An en Lies

Zie pagina 40

Workshop Didactiek MSI 01.20 | 08:30 - 09:15

TPRS in de NT2-les: wat, waarom en hoe?

Myra Arends
Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Didactiek MSI 01.20 | 10:30 - 11:00

TPRS (Teaching Proficiency by Reading and Storytelling) is een methode voor het leren van vreemde talen. TPRS gaat ervan uit dat het leren van een vreemde taal sterk lijkt op hoe jonge kinderen hun moedertaal verwerven (Krashen, 1981). Begrijpelijke input, herhalingen en interessante, persoonlijke verhalen zorgen ervoor dat leerders de taal op een natuurlijke manier verwerven (Plante, 2009).
In mijn lezing zal ik ingaan op de vraag wat TPRS precies is en op welke theoretische inzichten met betrekking tot taal leren en verwerven deze methode is gebaseerd. Vervolgens zal ik een overzicht geven van (buitenlands) onderzoek naar de effecten van TPRS op het leerproces en de resultaten van vreemde- en tweedetaalleerders. De meeste onderzoeken laten zien dat TPRS-leerders op een aantal gebieden beter presteren dan traditionele taalleerders (Hol & Hoevenaars, 2015; Lichtman, 2012; Oliver, 2012). Tot slot zal worden ingegaan op de vraag hoe TPRS in de praktijk kan worden ingezet in de lessen NT2 of NVT, ook in combinatie met traditionelere lesmethodes (Ray & Seely, 2011).

- Hol, H., & Hoevenaars, B. (2015). De Nederlandse TPRS-lespraktijk in kaart gebracht. *Levende Talen Magazine, 102*(5), 10-14.
- Krashen, S. (1981). *Second language acquisition and second language learning*. Pergamon Press.
- Lichtman, K. (2012). Research on TPR Storytelling. *B. Ray & C. Seely, Fluency Through TPR Storytelling*, 304-311.
- Oliver, J. S. (2012). Investigating storytelling methods in a beginning-level college class. *The Language Educator, 7*(2), 54-56.
- Plante, K. (2009). Doeltaal = voertaal: het belang van begrijpelijk taalaanbod in de les. *Levende Talen Magazine, 96*(3), 9-11.
- Ray, B., & Seely, C. (2011). *Storytelling voor het talenonderwijs: handboek TPRS voor docenten vreemde talen en NT2;* vertaling en bewerking door Kristin Plante. Broek in Waterland: Arcos Publishers.

Uitspraakonderwijs in Centraal-Europese context anno 2018

Zuzanna Czerwonka-Wajda[1], Marta Kostelecká[2], Roland Nagy[3]

[1] Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polen
[2] Masarykova univerzita, Brno, Tsjechië
[3] Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Budapest, Hongarije

Panel Didactiek MSI 01.20 | 11:00 - 12:30

Het Regionaal Colloquium Neerlandicum 2017 in Wrocław werd afgesloten met een lezing over de recente maatschappelijke ontwikkelingen, waardoor de taalindustrie een steeds belangrijkere plaats in de globaliserende wereld is gaan innemen. Een van de kerngedachten van de lezing was dat glocalisering niet meer houdbaar is in zijn traditionele vorm, maar dat zij steeds plaatselijker moet worden aan- en toegepast.
In onze visie is glocalisering – het adapteren van de goede globale internationale praktijken aan de lokale behoeftes door middel van professionele expertise – niet alleen een essentieel element van het globale zakenleven maar ook van het extramurale taalonderwijs.
In dit panel willen we een pleidooi houden voor een geglocaliseerd uitspraakonderwijs in Centraal-Europese context. Gezien het relatief kleine aantal lesuren gewijd aan uitspraakonderwijs in de studieprogramma's, lijkt glocalisering een onontbeerlijk element van een efficiënt NVT-onderwijs. We menen dat een methode waarin de globale en de lokale expertise aan elkaar zijn gekoppeld, efficiënter is dan de traditionele algemene en contrastieve methoden. Zo'n methode berust dan op gespecialiseerd wetenschappelijk onderzoek en is toegespitst op de specifieke behoeftes van onze NVT-studenten.
In ons panel willen we laten zien hoe glocalisering op vier verschillende vlakken kan worden toegepast: op segmenteel niveau, op suprasegmenteel niveau, in de uitspraakcorrectie en in de keuze van lesmateriaal.

Zuzanna Czerwonka-Wajda - Uitspraakfouten beter (helpen) aanpakken? Over glocalisering en individualisatie in het uitspraakonderwijs en de uitspraakcorrectie
De laatste jaren is er veel positiefs in de uitspraakdidactiek van het Nederlands gebeurd. Er is geen gebrek aan omschrijvingen van het Nederlandse klanksysteem nog aan praktische uitspraakleerboeken (vgl. bv. Blomme et al., 2009, Sleeuwen & Spaan, 2013, Kampen et al., 2011a, Kampen et al., 2011b, Thio & Verboog, 2013). Toch weet elke docent die ooit een uitspraakcollege heeft moeten geven, hoe moeilijk het is materiaal te vinden dat toegespitst is op gebruikers met een bepaalde moedertaal. Al de bovengenoemde publicaties hebben echter meer een universeel karakter. De docent moet vaak informatie en oefeningen uit een paar bronnen combineren om aan 'geglocaliseerd' lesmateriaal voor zijn studenten te komen.
Om die reden wil ik in mijn bijdrage het probleem van glocalisering en individualisatie in het uitspraakonderwijs ter discussie stellen als een alternatief voor de globale of taaltypologische aanpak die resp. in NVT en taalkunde wordt aangeboden. Dat glocalisering in het uitspraakonderwijs wel mogelijk is, toont het uitspraakleerboek *Klink klaar. Uitspraak van het Nederlands voor Franstaligen* van Blomme & Timmermans (2016) aan, dat in feite een versie is van het standaardwerk *Klink klaar. Uitspraak- en intonatiegids voor het Nederlands* van Timmermans (2013) geglocaliseerd voor een specifieke publiek, namelijk Franstaligen die Vlaams-Nederlands willen leren.
Maar glocalisering kan ook in andere vormen in de uitspraakles toegepast worden, d.w.z. in verband met uitspraakcorrectie.
Op basis van uitspraakproblemen op segmentaal niveau van Poolse studenten Nederlands wil ik laten zien, hoe soortgelijke uitspraakfouten in verschillende mate geglocaliseerd kunnen worden ten opzichte van de moedertaal, beginnend met het proces dat verantwoordelijk is voor het ontstaan van fouten (bijvoorbeeld modificatie of substitutie), door analyse van gebreken in de articulatorische substantie van de klank bijvoorbeeld verkorting of kwaliteitsverlies) in relatie tot andere factoren die de uitspraak op klankniveau kunnen beïnvloeden (bijvoorbeeld spelling of klemtoon). Ook zal er plaats zijn voor individualisatie onder andere op basis van taalniveau in het Nederlands en kennis van andere vreemde talen die voor of parallel met het Nederlands worden geleerd.
Met dit idee hoop ik een aanpak uit te werken die beter in de didactiek toe te passen valt, omdat het beter helpt de uitspraakfouten te begrijpen en aan te pakken, zowel vanuit het standpunt van de docent als van de student.

Marta Kostelecká - Articulatory settings in het NVT-uitspraakonderwijs in Tsjechië
Het probleem van het NVT-uitspraakonderwijs in Tsjechië is, net als in veel andere Centraal-Europese landen, dat er in eerste instantie te weinig aandacht aan wordt besteed. De uitspraakcolleges worden vaak in het eerste semester van het eerste jaar aangeboden aan studenten die meestal nog geen kennis van het Nederlands hebben. De studenten leren dan de Nederlandse afzonderlijke klanken uit te spreken, vaak in woorden en zinnen die ze nog niet goed begrijpen.
Het is niet zo, dat er weinig materiaal voorhanden is. De laatste jaren is er een aantal leerboeken over uitspraak gepubliceerd zoals *Nu versta ik je! Uitspraak Nederlands voor anderstaligen* (een Noord-Nederlandse (2013) en Zuid-Nederlandse editie (2009)), *Uitspraaktrainer in de les. Uitspraakverbetering voor anderstaligen* (2009) (Noord-Nederlandse editie) en *Goed gezegd. Uitspraak voor anderstaligen* (2011) (Zuid-Nederlandse editie). Aangezien deze leerboeken bedoeld zijn voor NT2- en NVT-leerders met verschillende moedertalen zijn ze niet contrastief opgevat. Dat is meteen ook de reden waarom ze maar beperkt inzetbaar zijn in het uitspraakonderwijs in Tsjechië. Zo leren de studenten klanken uit te spreken die helemaal geen probleem vormen voor de doelgroep en wordt er niet genoeg gerichte aandacht besteed aan de vergelijking van de fonologische inventarissen van het Nederlands en – in ons geval – het Tsjechisch, de moedertaal van de studenten.
Verder houdt de uitspraaktraining van de studenten bij het segmentele niveau op en wordt er amper aandacht besteed aan het suprasegmentele niveau.
In deze bijdrage wil ik mij richten op de zogeheten 'articulatory settings', een fenomeen dat gebruikt kan worden in de uitspraaktraining van halfgevorderde en gevorderde studenten. Onder 'articulatory settings' versta ik in deze bijdrage de manier waarop de spraakorganen in een taal gepositioneerd zijn, wat bepaald wordt door de fonetische samenstelling van de taal. Daarnaast houden de 'articulatory settings' de typische articulatorische bewegingen van de gegeven taal in.
Op basis van de vergelijking van de 'articulatory settings' van het Noord-Nederlands, Zuid-Nederlands en het Tsjechisch gebaseerd op de klankfrequenties wil ik laten zien welke andere uitspraakaspecten moeilijkheden vormen voor de Tsjechische taalleerders en hoe effectief gebruik kan worden gemaakt van de training van de 'articulatory settings' van het Nederlands in het NVT-uitspraakonderwijs in Tsjechië en daarbuiten.
Met deze bijdrage wil ik betogen, dat een deskundiger aanpak van het uitspraakonderwijs wenselijk is, maar ook dat de uitspraak als een complex fenomeen moet worden behandeld die bij voorkeur gedurende de hele universitaire studie en niet slechts in het eerste semester onder de aandacht wordt gebracht.

- Collins, B. & Mees, I. (2003). *The Phonetics of English and Dutch*. Leiden: Brill.
- Collins, B., Mees, I.M. (1995). Approaches to articulatory setting in foreignlanguage teaching' In: Windsor Lewis, J. (Ed.), *Studies in General and English Phonetics: Essays in Honour of J.D. O'Connor*, Londen: Routlegde, 415-424.
- Honikman, B. (1964). Articulatory Settings. In: Abercrombie, David e.a. (ed.): *In honourof Daniel Jones. Papers contributed on the occasion of his eightieth birthday, 12 September 1961*. London: Longmans.

Roland Nagy - Prosodische perceptie Hongaarse NVT-studenten

Intonatie is een van de meest universele en tegelijkertijd meest taalspecifieke aspecten van taal (Hirst & Di Cristo, 1998). Uit onderzoek blijkt dat prosodische kenmerken, en in het bijzonder intonatie, belangrijke functies hebben bij spraakperceptie. Niet alleen spelen ze een rol bij begrijpelijkheid (Heuven & Vries, 1983), maar ze dragen ook veel extra informatie over in verband met een aantal kenmerken van de spreker, zoals sekse, leeftijd, regionale achtergrond enz. (Pisoni & Remez, 2008, p. 237).

Naar aanleiding van Gooskens onderzoek (1997), waarbij Nederlandse standaardtaalsprekers en regionale sprekers fragmenten moesten identificeren en beoordelen qua regio en standaardheid op basis van prosodische kenmerken, voer ik een onderzoek uit naar de prosodische perceptie van Hongaarstalige studenten Nederlands.

In het lopende onderzoek worden Hongaarstalige universiteitsstudenten Nederlands met afwijkende taalniveaus gevraagd om gemanipuleerde fragmenten in het Nederlands, Hongaars en nog een aantal andere talen te identificeren louter op basis van de prosodie. Verondersteld wordt dat Hongaarse NVT-studenten de Hongaarse fragmenten gemakkelijker gaan identificeren dan de Nederlandse en die uit andere talen en dat beginners meer moeite gaan hebben met de herkenning dan gevorderde studenten.

Zonder de ontwikkeling van spraakperceptie is de ontwikkeling van een goede uitspraak onvoorstelbaar. Daarom wordt verwacht dat de resultaten van het onderzoek niet alleen bijdragen tot een beter begrip van prosodische perceptie in het algemeen, maar ook tot waardevolle inzichten gaan leiden voor een meer 'geglocaliseerd' uitspraakonderwijs.

- Gooskens, C. (1997), *On the role of prosodic and verbal information in the perception of Dutch and English language varie*ties. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Heuven, V.J. van, & Vries, J.W. de. (1983). Verstaan, begrijpen en waarderen van buitenlandse uitspraak. In: *Tijdschrift voor Taal en Tekstwetenschap*, 3, 180-191.
- Hirst, D., & Di Cristo, A. (red.). (1998). *Intonation systems: a survey of twenty languages*. Cambridge, U.K. ; New York, NY: Cambridge University Press.
- Pisoni, D., & Remez, R. (2008). *The Handbook of Speech Perception*. John Wiley & Sons.

De digitale nieuwsmedia van Nederland in de 21ste eeuw: de Nederlandse taal beïnvloed door het Spaans

Francisco Sánchez Romero

Universidad de Sevilla, Sevilla, Spanje

Lezing Taalkunde MSI 01.23 | 10:30 - 11:00

Het streven is de contacten tussen de Nederlandse en Spaanse taal en de digitale nieuwsmedia van Nederland in de 21ste eeuw te documenteren en te analyseren via taalkundige leenwoorden van peninsulair en Zuid-Amerikaans Spaanse herkomst.

Daarnaast wordt de mate van contact tussen beide talen bestudeerd, waarbij – naast andere factoren – rekening wordt gehouden met de semantische velden, waarin de leenwoorden voorkomen alsook de typologie. Zo proberen we een actueel lexicaal corpus te verkrijgen, dat representatief is voor de hedendaagse Spaans-Nederlandse relaties. De digitale nieuwsmedia vormen een uiterst actueel communicatiemiddel, dat een goede basis biedt voor een nieuwe real-time studie naar twee talen die in contact staan.

De geselecteerde mediabronnen zijn de Nederlandse dagbladen *de Volkskrant*, *De Telegraaf* en het *Algemeen Dagblad*. De studie van de termen opgenomen in het lexicale corpus van deze bijdrage over de genoemde bronnen zal ons een database met leenwoorden c.q. vreemde woorden verschaffen die het werkelijke gebruik door de sprekers dicht benadert. De vraag is of de via digitale nieuwsmedia gevonden leenwoorden werkelijk overeenkomen met het dagelijkse gebruik (tevens weergegeven in de Nederlandstalige woordenboeken), of dat de nieuwsmedia geen significante invloed hebben op de taal van de lezer (en vice versa). We proberen deze vraagstelling te beantwoorden in de loop van de lezing.

In de eerste plaats zal op basis van het Nederlandstalig woordenboek *Van Dale Online* een lexicaal corpus worden ontwikkeld van leenwoorden uit het Spaans die in het Nederlands van de 21ste eeuw zijn geïntroduceerd. Na samenstelling van genoemd corpus zullen we de termen naar woordtypologie en semantisch veld indelen. Als laatste zal een grondig onderzoek naar deze termen in de drie bovengenoemde kranten plaatsvinden en zullen we nagaan welke woorden domineren om zo nauw inzicht te krijgen op het gebruik in de dagelijkse taal.

Moederarchetype in de roman - Een vreemde stam heeft mij geroofd van Willem Brakman

Aleksandar Đokanović

Filologische faculteit, Belgrado, Servië

Lezing Letterkunde MSI 01.23 | 11:00 - 11:30

In de bijdrage zal het moederarchetype in de roman *Een vreemde stam heeft mij geroofd* van Willem Brakman behandeld worden. Het moedermotief speelt in het werk van Brakman een aanzienlijke rol, waarop Brakman in een aantal interviews heeft gewezen.

De roman is de herschrijving van de Argonauten-mythe, maar de handeling wordt naar de Nederlandse Noordzeekust verplaatst en het speelt zich af in een onbepaalde tijd, aan de overgang tussen het matriarchaat en het patriarchaat. De Griekse stammen veroveren de Noordzeekust en brengen hun goden mee, terwijl de oorspronkelijke bevolking de drievoudige Godin, de Grote Moeder, vereert. Jason krijgt de opdracht het Gulden Vlies naar de Zeustempel te halen. Hoewel hij deze moeilijke taak voor Zeus uitvoert, blijft hij door de hele roman heen trouw aan de Moedergodin.

In het artikel zal er uitgegaan worden van Jungs theorie over archetypes. Het moederarchetype verschijnt in talloze aspecten, als eigen moeder, alle andere vrouwen, alsook als godinnen. Ook Robert Graves schreef in zijn studie *The White Goddess* dat in de voorchristelijke mythologieën het vrouwelijke principe vertegenwoordigd wordt door het archetype van de drievoudige Godin die zoals bij Jung in drie hoofdaspecten verschijnt: als moeder die het leven geeft, als een monster dat het leven ontneemt alsook als een minnares. Al de drie aspecten komen voor bij vrouwelijke personages van de roman. Alle vrouwen die Jason in de roman ontmoet zijn manifestaties van de Grote Moeder. Zij allemaal representeren

het verlangen van het hoofdpersonage naar moeder. Het onbewuste doel van zijn reis met de Argonauten is zijn moeder terug te vinden, omdat hij opgegroeid is zonder moeder. Aan het einde van de roman komt hij terug naar de vrouw die hem in het seksuele leven ingewijd heeft, wat als terugkeer naar de geborgenheid van de moederschoot te interpreteren is. Het verdere doel van de bijdrage is de intertekstuele elementen binnen de roman te onderzoeken.

Poëtische verwerkingen van natuurrampen in de vroegmoderne tijd: de casus van de Kerstvloed (24-25 december 1717)

Marijke Meijer Drees
Nederlandse taal en cultuur, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Lezing Letterkunde MSI 01.23 | 11:30 - 12:00

Het mentaal verwerken van natuurrampen is van oudsher gepaard gegaan met allerlei pogingen tot duiding en verklaring van zulke ontwrichtende gebeurtenissen. Zo was het gebruikelijk dat dichters (m/v) hun stem lieten horen na opzienbarende overstromingen zoals de Kerstvloed van 1717, die in de nacht van 24 op 25 december grote delen van Holland, Friesland, Groningen en Oost-Friesland teisterde, ruim 13.000 mensenlevens eiste en de overlevenden veelal dakloos en berooid achterliet. De dichters zagen het als hun taak de getroffen gemeenschappen voor te gaan in zingeving en een moreel-religieus houvast te bieden na deze traumatische catastrofe.
Wie deze dichters geweest zijn, welke poëtische middelen zij ingezet hebben om hun lezers in het hart te raken, en hoe zij de ramp verheven hebben naar een betekenisvol heilsplan, dat als geestelijk baken moest dienen, zal ik aan de hand van de veelal in pamfletten overgeleverde gedichten toelichten en demonstreren. Ten slotte zal ik betogen dat letterkundige casestudies (zoals deze over de Kerstvloed) de invalshoeken en bevindingen van recent 'Historical Disaster Research' aanvullen, uitdiepen en nuanceren.

Het symbolisme en de eerste reeks van *Van Nu en Straks*: de receptie van het symbolisme in Vlaanderen op het einde van de negentiende eeuw

Jun Mita
Kitasato University, Kanagawa, Japan

Lezing Letterkunde MSI 01.23 | 12:00 - 12:30

In de literatuurgeschiedenis van de Nederlandse taalgebieden wordt beweerd dat het symbolisme geen grote impact had. Karel van de Woestijne (1878-1929), die pas in 1903 debuteerde met zijn dichtbundel *Het vader-huis* wordt in Zuid-Nederland als de enige vertegenwoordiger van het Vlaamse symbolisme beschouwd.
Daarom gaat men ervan uit dat het symbolisme in Zuid-Nederland geen grote rol speelde bij de modernisering van de Vlaamse literatuur met de eerste reeks van *Van Nu en Straks* (1893-94) op het einde van negentiende eeuw. Men beschouwt daarentegen het naturalisme als de heersende stroming.
Het is inderdaad zo dat Emmanuel de Bom symbolistische gedichten 'extravagants […], bizarres et vides' noemde. Daaruit zou men kunnen afleiden dat de eerste generatie van de Vlaamse moderne stilistische literatuur eerder conservatief was en dat het naturalisme de dominante stroming bleef, terwijl de Franstalig-Vlamingen zich verdiepten in het symbolisme.
Daartegenover staat August Vermeylen, de hoofdfiguur van de eerste reeks, met de volgende uitspraak: 'De stichters van V.N.&S. stonden het dichtst bij de Fransch-Belgische schrijvers'. Hij noemt bovendien *La Jeune Belgique*, een tijdschrift, dat zich toen duidelijk op het symbolisme richtte.
In deze lezing zal ik aantonen dat August Vermeylen, de redacteur van *Van Nu en Straks*, zich ook in het begin van de eerste reeks al richtte op symbolistische literatuur, met name de (Franstalige) Belgische symbolistische literatuur karakteriseert.

- Nachtergaele, V. (1992). La réception du symbolisme franco-belge en Flandre. Damblemont Gerhard et al. In: *La Réception du symbolisme belge.* Tübingen: Gunter Narr, 28f.
- Vermeylen, A. (1901). Frans Netscher en de Vlaamsche Ontwaking. In: *Van Nu en Straks.* Nieuwe reeks, 5, 49.

Methodologische overwegingen bij het schrijven van een Nederlandse literatuurgeschiedenis in het Afrikaans

Hendrik P. Van Coller
Noordwes-Universiteit; Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde MSI 01.23 | 14:00 - 14:30

Een belangrijke uitdaging voor de literatuurhistoricus (vgl. Jansen, 1982: 17) is om de specificiteit van de historische gebeurtenissen weer te geven zonder om het historische proces "te degradeer tot 'n versameling van opeenvolgende, maar nie verwante gebeurtenisse." Een implicatie is dat een literatuurgeschiedenis een *verhaal* moet zijn met een interne logica en samenhangend historisch perspectief. Een verdere implicatie is het besef dat de verteller van een dergelijk verhaal ook historisch "bepaald" is. Foucault (1970) praat in dit verband van discursieve formaties. Hij poneert ook dat de positie van een individu niet totaal willekeurig is, maar bepaald wordt door een *episteem* (een web van discursieve patronen en netwerken); "historische mogelijkheidsvoorwaarden", aldus Ankersmit (1990:62). We kunnen dit gemakshalve een wereldbeschouwing noemen. Zoals de (literatuur)wetenschap vaak onbewust is van het paradigma ("interpretative community") waarbinnen het werk verricht wordt (Fish, 1989: 471-502) en er hermeneutisch omgegaan wordt met teksten, zo is ook de (literatuur)historicus vaak onbewust van het karakter van discursieve formaties.
Een verdere implicatie is dat het problematisch is voor een literatuurhistoricus – die zich in een bepaalde episteem bevindt – zich te verplaatsen naar een andere episteem, bijvoorbeeld naar de Middeleeuwen en de toen dominante opvattingen. Van den Berg en Couttenier (*Alles is taal geworden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1800-1900*) proberen dus de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw vanuit het perspectief van de toenmalige tijd te beschrijven én te evalueren: "We trachten de negentiende-eeuwse letterkunde tot haar recht te doen komen door de teksten inzichtelijk te maken tegen de achtergrond van de toen geldende en latere opvattingen over literatuur" (bl. 11). Cultureel relativisme bij uitstek.
Een van de herhaalde vragen is of het object van een literatuurgeschiedenis schrijvers en teksten zijn die chronologisch gerangschikt moeten worden (Van Gorp, 1985:246) binnen bepaalde *perioden.* Wellek en Warren (1976) zien een *periode* als een systeem van normen, conventies en waarden die beschreven kunnen worden in hun opkomst, verspreiding en teloorgang, is schatplichtig aan het denken van de Russische Formalisten en Praagse Structuralisten (kijk ook: Anbeek, 1996:12). Of moet er eerder een concentratie op de receptie zijn? Mijns inziens moet het begrip "letterkunde" niet normatief,

maar eerder hypothetisch en pragmatisch gehanteerd worden. De schijnwerpers zouden dus niet alleen gericht moeten zijn op teksten en schrijvers, maar ook op processen van marginalisatie en canonvorming. Zodat er een bewustzijn zal zijn van de eigen historische positie en dus historische, ideologische en poëticale voorkeuren (en vooroordelen). Tijdperken moeten morfologisch gereconstrueerd worden. Een literatuurgeschiedenis veronderstelt een literaire focus en verschilt dus van de geschiedschrijving in het algemeen en zelfs van de cultuurgeschiedenis. De literatuurhistoricus dient er bewust van te zijn dat enige literatuurgeschiedenis ook canoniserend van aard is (*alle* teksten en schrijvers kunnen immers niet vermeld worden) en dat er dus afstand van de eigen esthetica moet worden genomen.
Verbintenis en venster is een stap in de richting van multi-perspectiviteit: er is in Deel 1 weliswaar één auteur aan het woord, maar in Deel 2 zijn er veertig medeauteurs. Bovendien is het een relatief unieke combinatie van verschillende benaderingen, eerstens van diachronie en synchronie.
Wat Deel 1 betreft is mijn benadering onbeschaamd canoniserend en vooral schrijvers die "belangrijk" waren of zijn worden er in opgenomen. "Belangrijk" op grond van hun normdoorbrekende werk, maar ook omdat zij esthetisch geoordeeld de "beste" zijn en de tijd overleefd hebben of een goede kans hebben om het wel te doen. Voorts zijn de hoofdstukken (in Deel 2) in het merendeel van de gevallen receptiegericht met enkele biografische bijzonderheden. Toch wordt er ruim aandacht besteed aan contextuele aspecten zoals de socio-politieke achtergronden.
De literatuurhistoricus vertelt een verhaal, legt verbanden, selecteert en interpreteert. "Maar het verleden zelf is geen verhaal en kent geen samenhangen. Die samenhangen ontstaan op het vlak van de historische beschrijving. [...] Men gaat ervan uit [...] dat een volledige reconstructie van het verleden onmogelijk is: daarvoor is de realiteit te complex. Daarom wordt elke literatuurgeschiedenis beschouwd als een constructie" (Bel, 2004: 197). Een constructie die altijd een voorlopige bestekopname én constructie is: aan het boeken maken komt er geen einde; ook niet aan het schrijven van (literatuur)geschiedenissen.

'Het boek is bont...': een nieuw licht op de genrepositie van de *Max Havelaar*

Jerzy Koch
Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań, Polen
Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde MSI 01.23 | 14:30 - 15:00

In het slot van de *Max Havelaar* bedient Multatuli zich van de volgende retorische greep: 'Het boek is bont... er is geen geleidelijkheid in... jacht op effect... de stijl is slecht... de schrijver is onbedreven... geen talent... geen methode...' Goed, goed, alles goed! Maar... DE JAVAAN WORDT MISHANDELD! Want wederlegging der HOOFDSTREKKING van mijn werk is onmogelijk!' In deze eerste evaluatie van de roman kruipt de schrijver zelf in de huid van een criticaster. Hierdoor wil hij potentiële verwijten na de publicatie ontkrachten, maar gaat hij tegelijkertijd in op de wankele status van het boek als concrete realisatie van het romangenre. Multatuli benadrukt met opzet de spanning tussen de formele kwestie van de literaire gestalte ('het boek is bont... de stijl is slecht') en de eenduidige politieke en tevens morele boodschap ('De Javaan wordt mishandeld.'). Kunnen we iets aflezen uit deze retorische greep, waarin de auteur zelf onze aandacht richt op de verwarde en verwarrende vorm van het boek?
Het dynamische idee van genericiteit wordt vandaag meestal toegepast op de intermedialiteit van de nieuwe kunst- en literatuurpraktijken (essay-roman, graphic novel, filmessay e.a.). Welke formele en inhoudelijke criteria realiseert de *Max Havelaar*, tot welk (sub)genre kan dit boek 'in concreto' gerekend worden? In mijn referaat wil ik reflecteren op de inmiddels canonieke roman *Max Havelaar* als een ontmoetingsplaats van verschillende literaire en niet-literaire vertogen en als een hybride genre dat aansluiting probeert te vinden bij de oude en deels vergeten literaire traditie.
In de nadere beschrijving van de *Max Havelaar* als literair genre en in de betere precisering van de genologische status van deze subversieve roman ligt volgens mij de sleutel tot de verklaring van zijn succes en een beter begrip van de roman vandaag. De *Max Havelaar* wordt dus in mijn referaat in een bepaalde traditie geplaatst, waarin deze roman nog nooit werd gepositioneerd en vanwaaruit een ander licht op het boek en het engagement van Multatuli valt.

Ay Reynaert, ghetrouwe vos! Trouw en eer in de Duitse en de Nederlandse Reynaerttraditie

Irmgard Fuchs
Universität Zürich, Zürich, Zwitserland
Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Letterkunde MSI 01.23 | 15:00 - 15:30

Het Reynaertverhaal wordt meestal bekeken vanuit een Nederlands standpunt, maar er is meer. Uitgaand van de Oudfranse *Le Roman de Renart* verspreidde zich het vossenverhaal over Europa, waaruit een Nederlandse (*Van den vos Reynaerde*, *Reinaerts historie*, *Reynke de Vos*), maar ook een Duitse traditie (*Reinhart Fuchs*) voortkwamen. Ook al is de dierenepiek dus een van oorsprong Europees genre, het onderzoek richtte zich de afgelopen decennia vaak óf op de Nederlandse verhalen óf op het Duitse verhaal. In mijn onderzoek kijk ik uit vergelijkend perspectief naar zowel de Middelnederlandse vossenverhalen als het Middelhoogduitse vossenverhaal. Mijn focus ligt hierbij op de hoofse deugden *trouw* en *eer* die in de hoofse cultuur een andere functie hadden dan vandaag: ze garanderen vrede en orde in de samenleving, in ieder geval in de ideale hoofse vertelwereld, maar deze deugden speelden ook in de werkelijkheid een centrale maatschappelijke rol. In de Reynaertverhalen is hiervan echter geen sprake. De vos bedriegt of vermoordt de koning; de koning laat zich manipuleren, handelt uit eigenbelang en misbruikt zijn macht. De dierenepiek distancieert zich dus van de geïdealiseerde hoofse wereld en dit zal ook invloed hebben op de begrippen *trouw* en *eer*.
In mijn bijdrage bespreek ik aan de hand van enkele passages hoe *trouw* en *eer* in de Nederlandse en de Duitse Reynaerttraditie worden verwerkt. Hoe verschillen de verhalen op narratief niveau (bijvoorbeeld structuur, opbouw, manier van vertellen)? Hoe worden *trouw*- en *eer*-handelingen gepresenteerd en hoe wordt hierdoor de semantiek beïnvloed? Semantisch onderzoek zal nader inzicht geven in de specifieke opvatting van deze hoofse deugden in de vossenverhalen. Bovendien zijn er in de Nederlandse vossenverhalen ook kenmerken van ridderromans en in *Reinhart Fuchs* kenmerken van de *maere* (het Duitse equivalent van de Nederlandse *sproken*) aantoonbaar. Bestaat er wellicht ook een verband tussen het vertellen over deugden en literaire genres?

VRIJDAG 31 AUGUSTUS

Representaties van een Ander in Nederlandse nieuwsmedia

Jan D. ten Thije[1], Emmeline Besamusca[2]
[1-2] Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 10:00 - 10:30

Onderzoek naar beeldvorming over culturele en nationale identiteiten kiest vaak voor een imagologische benadering zoals die vanuit de vergelijkende literatuurwetenschap is ontwikkeld (cf. Beller & Leerssen, 2007). Wij kiezen in deze bijdrage voor een functioneel pragmatische benadering; deze reconstrueert de werking van bepaalde talige middelen bij de vorming van kennisstructuren (Ehlich & Rehbein, 1993), die ten grondslag liggen aan de beeldvorming over Zelf en Ander.
In deze bijdrage zullen we deze benadering presenteren en kritisch bespreken. Ter illustratie dienen afstudeeronderzoeken van studenten uit de masteropleiding Interculturele Communicatie in Utrecht, waarin vanuit deze benadering representaties van een Ander in diverse Nederlandse nieuwsmedia werden nagegaan, bijvoorbeeld de manier waarop er in verschillende Nederlandse talkshows na de aanslag op Charlie Hebdo in januari 2015 gesproken werd over moslims, de verschuiving van de representatie van Polen in Nederlandse kranten in 1989 en 2014 of een vergelijking van de representaties van Israeli's en Palestijnen in het achtuurjournaal.

- Beller, Manfed & Leerssen, J. (eds.) (2007). *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters.* Amsterdam: Rodopi.
- Ehlich, K. (1998). Vorurteile, Vor-Urteile, Wissenstypen, mentale und diskursive Strukturen. In: Margot Heinemann (Hrsg.), *Sprachliche und soziale Stereotype*. Frankfurt a.M. etc.: Peter Lang, 11-24.
- Ehlich, K., & Rehbein, J. (1977). Wissen, Kommunikatives Handeln und die Schule. In: Herma C. Goeppert (Hrsg.), *Sprachverhalten im Unterricht. Zur Kommunikation von Lehrer und Schüler in der Unterrichtssituation*. München: Wilhelm Fink Verlag, 36-114.
- Lukács, G., Marácz, L., & ten Thije, J. D. (2013). Het Nederlandse Hongarije-beeld in de twintigste eeuw in historisch perspectief. In: *Internationale Neerlandistiek*, *51*(2), 139-157.
- Redder, A.(1995). Stereotyp. Eine sprachwissenschaftliche Kritik. In: *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache* 21, 311-329.
- Rehbein, J. (2006). The cultural apparatus. Thoughts on the relationship between language, culture, and society. In: Kristin Bührig and Jan D. ten Thije (eds.), *Beyond misunderstanding. Linguistic analyses of intercultural communication*. Amsterdam etc.: John Benjamins Publishing Company, 43-96.

De studie van het Nederlands op universitair niveau in Brazilië

Julio Monteiro
Universiteit van Brasília, Brasilia, Brazilië

Lezing Taalkunde MSI 00.08 | 10:30 - 11:00

Het vak Nederlands als vreemde taal op universitair niveau in Brazilië is zeer recent en biedt ondanks de ondervonden moeilijkheden veelbelovende mogelijkheden. Ik zal het specifieke geval van het vak Nederlands aan de Universiteit van Brasília presenteren, die momenteel als enige Braziliaanse universiteit dit vak aanbiedt. Het vak Nederlands is optioneel en staat open voor alle studenten van de Universiteit van Brasília. Studenten komen uit alle opleidingen, met name Letterkunde, Economie, Geschiedenis, Internationale Betrekkingen en Engineering. Studenten komen om verschillende redenen naar het vak: bijvoorbeeld om het 'exotische' karakter van de Nederlandse taal of uit nieuwsgierigheid naar het Nederlandse koloniale verleden in het noordoosten van Brazilië. Wat alle studenten gemeen hebben, is de overtuiging dat Nederlandse kennis een significant verschil zal maken in hun persoonlijk en professioneel leven. Tot de problemen of uitdagingen behoren het gebrek aan adequaat lesmateriaal en het gebrek aan personeel.

'Broeder, die dit boekske leest, 'k Heb gerekend op uw geest' (De Genestet). Over de receptie van de Nederlandstalige literatuur in Rusland

Irina Michajlova
Staats Universiteit St.Petersburg, St.Petersburg, Rusland

KEYNOTE **Letterkunde** MSI 00.14 | 09:15 - 10:00

Als een auteur een boek schrijft, heeft hij een of ander beeld van de lezer voor ogen ('broeder') en doet hij een beroep op de min of meer gemeenschappelijke culturele en artistieke bagage die de lezer moet activeren bij het lezen ('geest'). Maar als de reële lezer ver van de auteur verwijderd is in ruimte en tijd en een andere culturele bagage heeft, hoe reageert hij op de tekst? Om deze vraag te beantwoorden, nemen we de receptie van de Russische vertaling van een aantal Nederlandstalige teksten onder de loep.
Multatuli's *Max Havelaar* werd kort voor de Oktoberrevolutie van 1917 en in de Sovjet-tijd herhaaldelijk uitgegeven. De officiële Sovjet-propaganda zag dit boek als uitbeelding van de onrechtvaardigheid van het imperialisme, maar ook de dissidenten die tegen de Sovjet-autoriteiten optraden, beschouwden Multatuli als hun held, als strijder tegen de overheid.
Herman Heijermans' *Op hoop van zegen* genoot grote populariteit in Rusland rond 1917 en was een enorm succes in 2013-2015. Rond 1917 werd vooral het sociale aspect benadrukt; in 2013-2015 stond de algemeen menselijke problematiek centraal.
Toen in 1980 *Mijn kleine oorlog* van L.P. Boon in Moskou verscheen, werden in het nawoord typische Sovjet-clichés gebruikt zoals 'Boons genadeloos realisme en socialistische overtuigingen'. Moderne Russische lezers horen meer de anarchistische klank en menen dat de slotzin 'Schop de mensen tot zij een geweten krijgen' dé lijfspreuk van onze tijd moet worden.
Toen de Russische dichter V. Toporov in de jaren zeventig Lucebert vertaalde, was het voor hem vooral belangrijk om zijn eigen anti-totalitaristische houding te uiten. Hij vertaalde zeer vrij en onder de Russische lezers was er sprake van een echte cultus rond Lucebert.
De illustraties voor de Russische vertaling van *Het zakmes* door Sjoerd Kuyper (2006) zijn door de Petersburgse graficus A. Portnov gemaakt. Op de omslag zie je een typisch Petersburgs stadsgezicht met twee Russische jongens op de voorgrond. Het is en blijft een heel geliefd boek van veel Russische kinderen. Russische lezers van verschillende generaties bekijken daarom de vertalingen uit het Nederlands vanuit hun eigen achtergrond en zien er steeds andere facetten van, die meestal aanmerkelijk verschillen van wat de Nederlandse lezers in de brontekst zien. Maar per slot van rekening gaat het erom dat een bepaalde tekst de geest van de lezers blijft boeien.

Nederlandse letterkunde 'in beweging': de Amerikareis van toen en nu

Thomas Pierrart
KU Leuven, Leuven, België

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 10:00 - 10:30

Sinds de tweede helft van de negentiende eeuw en gedurende de hele twintigste eeuw vinden we in de Nederlandse letterkunde allerhande 'Amerikareizen' terug. Daarbij wordt (in al dan niet fictieve of gefictionaliseerde vorm) verslag gedaan van een trip naar en/of door de Verenigde Staten. Getuige daarvan is onder meer het werk van Hendrik Conscience (*Het Goudland*, 1862), Charles Boissevain (*Van 't noorden naar 't zuiden*, 1881-1882), Marnix Gijsen (*Ontdek Amerika*, 1927), Cyriel Buysse (*Twee werelden*, 1931), Jan Cremer (*Made in U$A*, 1969), Inez van Dullemen (*Logeren op een Vulkaan*, 1971) en Hugo Claus (*Het Verlangen*, 1978). De Nieuwe Wereld, in tegenstelling tot het 'oude, versleten Europa' (Gijsen), stond hier vaak symbool voor toekomstgerichte vitaliteit, onbegrensde mogelijkheden en paradijselijke vrijheid, al is de reistoon niet altijd positief. Vaak doordesemen ook teleurstelling en de kritische stem van het anti-amerikanisme diezelfde reisverslagen: 'Amerika' was een 'genadeloos industrieland' (Gijsen), wiens massacultuur van auto's, geld en reclame een bedreiging vormde voor het 'traditionele' Europa. Jo van Ammers-Küllers eindconclusie over de VS – 'Geweldig interessant, maar ik zou er niet graag wonen' (*Mijn Amerikaansche Reis*, 1926) – vat die ambigue houding misschien nog het beste samen.
Wie de hedendaagse Nederlandse letterkunde bestudeert, komt al snel tot de conclusie dat de drang tot Amerika-exploratie allesbehalve getemperd lijkt. In reisessays (bijvoorbeeld Frank Albers *Beatland*, 2007), reisboeken (bijvoorbeeld Geert Mak *Reizen zonder John*, 2012; Auke Hulst *Motel Songs*, 2017), reisverhalen (bijvoorbeeld P.F. Thomése *Greatest Hits*, 2004) en reisromans (bijvoorbeeld Roel Bentz van den Berg *Dagen van Vertrek*, 2004; Gustaaf Peek *Ik was Amerika*, 2015) worden de streken die ooit deel uitmaakten van de Nieuwe Wereld opnieuw doorkruist. Maar zijn de drijfveren van de contemporaine Amerikagangers nog dezelfde als die van hun negentiende- en twintigste-eeuwse voorgangers? En wat te denken van hun conclusies over de 'andere' wereld? Door de historische Amerikareis van 'toen' als referentiekader te gebruiken, probeer ik die vragen voor de voorgenoemde Amerikareizen van 'nu' te beantwoorden. Daarnaast tracht ik enkele algemene conclusies te formuleren over de tendensen die deze (eenentwintigste-eeuwse) groep verhalen kenmerken. Zo vormen 'schrijvers in beweging' in dit onderzoek een aanzet tot een reflectie over onze literatuur, die altijd 'in beweging' blijft.

'Poëzie laat zich niet begrijpen, zij grijpt.' Waar hebben we het over als we het hebben over literair constructivisme?

Anita Srebnik
Universiteit van Ljubljana, Ljubljana, Slovenië

Lezing Letterkunde MSI 00.14 | 10:30 - 11:00

Theo van Doesburg (1883-1931), een van de belangrijkste oprichters van het constructivistisch tijdschrift *De Stijl*, staat vooral in Nederland niet alleen bekend als beeldend kunstenaar, maar ook als schrijver, zowel theoreticus, criticus als dichter. In *De Stijl* staat vooral onder literatoren Van Doesburg in het middelpunt, hoewel we ook nog enkele anderen tot de sleutelfiguren onder de literatoren zouden mogen rekenen.
In de literatuur pleit Van Doesburg voor de destructie van het begrip en de syntaxis. Dit brengt ook mee de opheffing van tijd en ruimte, wat onlosmakelijk verbonden is met de kwesties van de architectuur. In het constructivisme was de architectuur 'de kunst der kunsten', van waaruit alle andere kunstvormen voortvloeiden. Dit idee werd geïnspireerd door de niet-euclidische geometrie, de relativiteitstheorie, het kosmisme, de filosofie, de theosofie, de raketwetenschap en de ruimtevaart en manifesteerde zich ook in de literatuur.
Het 'architectonisch probleem' houdt de grootste uitdaging in voor literair constructivisme. Er wordt gekeken naar hoe dit probleem is opgelost in de poëzie van Van Doesburg en de belangrijkste Sloveense constructivist Srečko Kosovel (1904-1926). Hij was geboren en getogen dichtbij Triëst, destijds Sloveens gebied binnen de Oostenrijks-Hongaarse monarchie, maar na WOI geannexeerd door Italië en geoccupeerd door de fascisten. Het feit dat de Sloveense taal ineens verboden werd, had een grote invloed op dichter Kosovel.
Waar kunnen we tussen beide constructivisten raakvlakken vinden en waar lopen hun talige 'constructies' uiteen? Van Doesburg pleit in de poëzie voor de volledige eliminatie van o.a. begrip en betekenis. Er wordt nagegaan welke rol de vorm en de inhoud in het constructivisme wordt toebedeeld. De vraag is of Van Doesburgs eliminatie van begrip overeenkomt met de waarde die de constructivisten aan begrip hebben toegeschreven. Voordat deze vraag wordt beantwoord, wordt nagegaan wat literair constructivisme eigenlijk inhoudt en hoe sommige opvattingen hieromtrent uiteenlopen.
Ten slotte wordt een poging gedaan om een antwoord te geven op de vraag hoe deze nieuwe bevindingen kunnen bijdragen tot een meer gedifferentieerd beeld van het Europees literair constructivisme.

Giftige erfenis. De Oost-Indische familieroman in de spiegel van foute ouder-literatuur

Jenny Watson
University of Sheffield, Sheffield, Verenigd Koninkrijk

KEYNOTE **Cultuur** MSI 00.20 | 09:15 - 10:00

Aan het eind van de jaren negentig dook er in Nederland een merkbare trend op van autobiografische en fictieve teksten over collaboratie onder de nationaal-socialistische bezetting. Deze trend leidde tot een hernieuwde discussie over schuld en de verwerking ervan in de Nederlandse samenleving. Deze literaire werken werden grotendeels vanuit het oogpunt van (inmiddels opgegroeide) kinderen geschreven en moeten als onderdeel van zowel een nationale als een transnationale reactie op het fascistische verleden van Europa worden beschouwd.
In deze teksten kunnen we bepaalde tropen en literaire technieken herkennen, waardoor we ze als een formele typologie kunnen beschouwen. Gewelddadige vaders, geperverteerde religieuze ijver, geweld tegen dieren, een gebrek aan thematisering van de holocaust en plotseling ontketende herinneringen aan lang verdrongen kinderlijke trauma's zijn veel voorkomende kenmerken. Teksten van Syzte van der Zees *Potgieterlaan 7. Een herinnering* (2006) tot Ad Franzens *Vaderskind* (2015) en zelfs Guus Kuijers *Het boek van alle dingen* (2005) stellen het generatieconflict op een vergelijkbare manier voor, zowel symbolisch als inhoudelijk.
In deze presentatie wordt de vraag gesteld in hoeverre deze tropen en gedeelde schrijfnormen ook in een schijnbaar heel andere stroming Nederlandstalige literatuur terug te vinden zijn, namelijk in boeken over het familieleven in de nasleep van de koloniale oorlog in Indonesië. Kinderen en kleinkinderen

van KNIL-soldaten en andere functionarissen in Nederlands-Indië hebben in een aantal recent verschenen teksten zoals Hans Goedkoops *De laatste man* (2012), Martin Hidskes' *Thuis gelooft niemand mij. Zuid-Celebes 1946-47* (2016) en Alfred Birneys *De tolk van Java* (2016), de verdrongen geschiedenis van Nederlandse oorlogsmisdrijven herontdekt. In deze teksten worden zulke thema's als geweld, schuld en kolonialisme vaak met betrekking tot de Duitse bezetting van Nederland en de gruwelen van het nationaal-socialistische regime aangepakt. Deze tendens biedt nieuwe perspectieven voor de Nederlandse herinneringscultuur en de complexe relatie tussen het koloniale en het fascistische verleden die in de collectieve verbeelding ontstonden.

Identiteit in beweging: het *Wilhelmus*-handschrift van Willem de Gortter in de cultuurhistorische context van Mechelen anno 1600

Bram Caers
Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België
Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, België
Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 10:00 - 10:30

De 'nationale identiteit' staat sinds enige jaren in heel Europa weer volop in de aandacht. Frankrijk houdt een landelijk debat over wat 'Frans zijn' is, Duitsland verbaast zichzelf met vlagvertoon bij sportevenementen, het Verenigd Koninkrijk keert het zo 'andere' Europa onbegrepen de rug toe en rechts-nationalisme steekt overal de kop op, niet in het minst in het Nederlandse taalgebied.
Het nationalisme is vaak niet alleen gestoeld op taal, maar ook op een bij voorkeur roemrijke geschiedenis. Omdat die geschiedenis echter door de eeuwen heen in teksten vorm heeft gekregen en keer op keer opnieuw werd geïnterpreteerd en herschreven, ligt hier een belangrijke taak voor neerlandici. Meer dan ooit kunnen zij het identitair discours nuanceren en historisch kaderen.
Naar de Nederlandse identiteit is de laatste jaren veel onderzoek gedaan (zie de onderzoeksprojecten van Jensen, Pollmann e.a.). Daaruit blijkt dat voor het noorden de Gouden Eeuw tot op vandaag het ijkpunt van het nationale zelfbeeld blijft. Mede dankzij het vijandbeeld van Habsburgs Spanje kwam daar relatief snel een samenhorigheidsgevoel tot stand tussen de verspreide gewesten, dat in zich de kiem droeg van een nationale identiteit. Hoe dat in het zuiden zit, is echter minder duidelijk.
In deze lezing wil ik via de casus van de stad Mechelen (1585-1620) tonen hoe verschillende percepties van nationale identiteit – en daarmee gepaarde alternatieve lezingen van de recente en oudere geschiedenis – naast elkaar konden bestaan, zelfs in een periode waarin het Spaanse gezag in het zuiden definitief hersteld was.
Het uitgangspunt is het oudste handschrift waarin het *Wilhelmus* is overgeleverd (Brussel, KBR, 15.662), een verzamelhandschrift met liederen en gedichten, dat is vervaardigd door de Mechelse rederijker Willem de Gortter. Daartegenover plaats ik contemporaine teksten en iconografische bronnen geproduceerd in en over Mechelen. Dat levert een kleine cultuurgeschiedenis op van een Zuid-Nederlandse aartsbisschopsstad anno 1600.

Wie zag Elly H.?

Julia Albert-Balázsi
Károli Gáspár Református Egyetem, Vakgroep Neerlandistiek, Boedapest, Hongarije

Lezing Cultuur MSI 00.20 | 10:30 - 11:00

Enkele jaren geleden werd de nalatenschap van Dr. Jen Sebestyén, professor in de theologie, in het Raday-archief van de Reformatorische Kerk in Boedapest gevonden. Naast boeken en dossiers waren er honderden brieven, waarvan rond 1.100 in het Nederlands.
Zo is een behoorlijke verzameling van een briefwisseling in één richting blijven bestaan – de antwoorden van Sebestyén kennen wij niet – die waardevol materiaal biedt om de Nederlands-Hongaarse betrekkingen in de eerste helft van de twintigste eeuw te onderzoeken.
In 2016 hebben de medewerkers van de Karoli Universiteit en de Vrije Universiteit Amsterdam besloten de brieven en dagboeken te bestuderen en de resultaten bekend te maken. Onder de brieven zijn er 126 van Anna Elisabeth (Elly) Hoekstra, die dertig jaar lang met de professor correspondeerde. Wie was deze vrouw?
De doelstellingen van het onderzoek waren:
1. van de bouwstenen in de brieven de levensloop van E. Hoekstra samen te stellen
2. de vraag te beantwoorden welke rol ze in de contacten Hongaars-Nederlands heeft gespeeld
3. de brieven als ego-documenten met de bekende geschiedenis te vergelijken.
De brieven zijn gedigitaliseerd, studenten hebben een digitale werkplaats op internet ingericht, waarop naast de handgeschreven brieven en de ingetikte versie ook gegevens over de brieven en foto's een plaats kregen. Op internet hebben we gegevens als geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten gevonden ter ondersteuning van de biografie.
Uit de brieven hebben we een zelfstandige, moderne vrouw leren kennen, die als cultuurbemiddelaar in haar vrij kort leven haar best gedaan heeft om de Hongaarse taal en cultuur in Nederland bekend te maken. Zij gaf onder andere een Hongaarsche Grammatica voor Nederlanders uit en doceerde Hongaarse taal en cultuur aan de Universiteit Utrecht. Uit haar brieven is het dagelijks leven van het Interbellum en de oorlogsjaren goed te volgen.

Actief Online

Esther Ham
Indiana University, Bloomington IN, Verenigde Staten

Lezing Didactiek MSI 01.08 | 10:30 - 11:00

Vooral taaldocenten vonden of vinden nog steeds dat je een taal alleen in een echt leslokaal kunt leren. Van hogerhand wordt er in de universitaire wereld in de VS al jaren aangedrongen op het ontwikkelen van online cursussen op alle vlakken, dus ook op het gebied van talen.
Inmiddels zijn er vele online cursussen op alle niveaus. Als je naar de cijfers kijkt, blijkt dat bijna 40% van de studenten minimaal één vak online volgt en die cijfers lopen elk jaar op. Sommige MA-opleidingen kun je zelfs volledig online doen. Tegenwoordig gaat het dus niet meer om de vraag: waarom?, maar hoe? maak je een goed werkende online cursus. Technologie is geen enkel probleem (er is misschien zelfs te veel keus) en uit onderzoek blijkt duidelijk dat een student online minstens zo goed een taal leert als in een reguliere taalklas. Dus is er geen enkele reden meer om achter te blijven

en halstarrig vast te houden aan het idee dat je een taal enkel kunt leren in een klaslokaal. Uiteraard is de beste manier om een taal te vervolmaken in het land zelf, maar dat betekent niet dat je je de basis van een taal niet kunt eigen maken in een online omgeving.
Na tien jaar werken met online studenten op drie verschillende taalniveaus (tot ERK niveau C1) draag ik graag mijn steentje bij hoe je een online cursus optimaal kunt inrichten. Zonder problemen kan ik stellen dat de online studenten aan onze universiteit even goed, en soms zelfs beter, de Nederlandse taal beheersen dan de studenten die ik werkelijk in de klas zie.

Nederlandstalig BA-onderwijs voor buitenlandse studenten Nederlands

Marijke Meijer Drees[1], Ingrid Sennema[2]
[1-2] Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Lezing Didactiek MSI 01.12 | 10:00 - 10:30

Voor BA-studenten van buiten Nederland die Nederlandse taal en cultuur studeren aan hun thuisuniversiteit is een studieverblijf in Nederland en Vlaanderen een verrijkende ervaring. De vraag is wel in hoeverre er voor hen in een geschikt en een voldoende cursusaanbod wordt voorzien. Zo is het succesvol deelnemen aan reguliere bachelorcursussen Nederlandse taal en cultuur voor lang niet elke inkomende student Nederlands een realistische optie, onder meer vanwege de hoge graad van taalvaardigheid (minimaal C1) die daarvoor noodzakelijk is. Daarnaast is er uiteraard de problematiek van de toegenomen verengelsing van het cursusaanbod, dat het voor deze studenten niet altijd eenvoudig maakt om in de programma's van Nederlandse universiteiten voldoende geschikte Nederlandstalige vakken van hun gading te vinden.
De Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen is sinds enkele jaren begonnen met de ontwikkeling van een Nederlandstalig cursusaanbod vanuit het Engelstalige *Dutch Studies Program* voor internationale studenten. Hierbij wordt nauw samengewerkt met het Talencentrum van de Universiteit, zodat verdere taalverwerving hand in hand kan gaan met deelname aan Nederlandstalig onderwijs. Daarnaast verzorgt de faculteit excursies en brengt zij de inkomende studenten in contact met de studievereniging van de Opleiding Nederlandse taal en cultuur, die met en voor hen culturele activiteiten organiseert.
Tijdens deze lezing willen we het graag hebben over de ervaringen die wij inmiddels hebben opgedaan en over de nieuwe optie in de nabije toekomst: de openstelling van een Nederlandstalig studiepad 'Nederlands als vreemde taal' voor buitenlandse studenten.

Online taalonderwijs vanuit het perspectief van de leerder

Birgit Lijmbach
Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Lezing Didactiek MSI 01.12 | 10:30 - 11:00

Sinds een aantal jaren is het vrij gebruikelijk om kennis te maken met de basisbeginselen van een taal via de zogeheten 'massive open online course'. Tegenwoordig bieden verschillende universiteiten bovendien (betaalde) online taalcursussen aan op verschillende niveaus.
Online taalonderwijs is echter een betrekkelijk nieuw fenomeen in het NT2- en NVT-veld. De Rijksuniversiteit Groningen is sinds begin 2015 online actief met verschillende taal-MOOCs, waaronder een introductiecursus Nederlands. De cursus *Introduction to Dutch* heeft sinds de lancering in 2015 meer dan 150.000 deelnemers van over de hele wereld laten kennis maken met de Nederlandse taal en cultuur.
Naast deze gratis online taalcursussen biedt de Rijksuniversiteit Groningen sinds 2015 ook een serie betaalde online taalcursussen Nederlands aan op zes verschillende niveaus. Ook deze cursussen zijn in trek getuige de alsmaar stijgende aantallen deelnemers.
In onze lezing willen we ingaan op deze nieuwe vormen van onderwijs. Na een korte introductie over onze visie op online taalonderwijs zullen we vooral de leerder centraal stellen en data presenteren die we in de loop der jaren verzameld hebben. Wie is deze online leerder? Hoe succesvol leert hij een taal online? In hoeverre doet het onderscheid Nt2 en NVT ertoe bij online taalonderwijs? Deze en andere vragen willen we beantwoorden. Met onze lezing hopen we een aanzet te bieden tot een zinvolle discussie over nut en noodzaak van online taalonderwijs voor de Nederlandse taal en cultuur vanuit het perspectief van de leerder.

Nederlands in beweging: een frisse start met An en Lies

Zie pagina 40

Workshop Didactiek MSI 01.18 | 08:30 - 09:15

BIOGRAFIEËN SPREKERS 20STE COLLOQUIUM NEERLANDICUM

Kevin Absillis

Kevin Absillis (1980) is docent moderne Nederlandstalige literatuur aan de Universiteit Antwerpen.
kevin.absillis@uantwerpen.be

Julia Albert-Balazsi

Julia Albert-Balázsi doceert Nederlandse taalkunde sinds 1995 aan de Károli Universiteit in Boedapest. Haar interesse gaat uit naast de beschrijvende taalkunde naar de fraseologie en sociolinguïstiek. Sinds 2016 is zij betrokken bij het archief-onderzoeksprogramma van de vakgroep.
albert.julia@gmail.com

Myra Arends

Myra Arends is sinds 1998 als docent verbonden aan de bachelor-opleiding Nederlandkunde/Dutch Studies en de masteropleiding Neerlandistiek aan de Universiteit Leiden. Zij geeft naast taalvaardigheidscolleges ook colleges op het gebied van de (Nederlandse) taalkunde en didactiek voor aankomende NT2-docenten. Het inzetten van digitale leermiddelen in het onderwijs heeft haar speciale interesse.
m.arends@hum.leidenuniv.nl

Laurette Artois

Laurette Artois heeft Germaanse Filologie gestudeerd aan de Ufsal te Brussel, de KU Leuven en de universiteiten Keulen en München. Ze is (met onderbrekingen) sinds 1985 verbonden aan de Goethe-Universität te Frankfurt, eerst als lectrice voor Nederlands, sinds 1997 vast als Lehrkraft für besondere Aufgaben. Ze doceert Nederlandse taalverwerving op alle niveaus en Nederlandse literatuur. Sinds 2009 organiseert ze de lezingenreeks 'Nederlandse taal, literatuur en cultuur' met een zestal lezingen per jaar. Sinds 2014 maakt ze deel uit van het bestuur van het Niederlandistenverband.
artois@lingua.uni-frankfurt.de

Toni Bandov

Toni Bandov is promovendus aan de Faculteit der Geestes- en Sociale Wetenschappen te Zagreb, Kroatië. Op dezelfde faculteit studeerde hij Neerlandistiek en Wijsbegeerte. Hij vertaalt uit het Nederlands en Duits. Sinds september 2017 is hij werkzaam als wetenschappelijk medewerker aan de vakgroep Nederlandse taal- en cultuurkunde. Momenteel doet hij promotie-onderzoek naar Nederlandse en Vlaamse letterkunde voor en na de Tweede Wereldoorlog. Hiernaast wijdt hij al zijn vrije tijd aan het onderzoeken van de verbanden tussen het Afrikaans en Zuid-Hollandse dialecten.
tbandov@ffzg.hr

Hans Beelen

Hans Beelen studeerde Nederlandse taal- en letterkunde in Leiden en is werkzaam aan de Universität Oldenburg. Voorzitter Niederlandistenverband, bestuurslid Kiliaan Stichting, penningmeester Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal (SVNT), medewerker *Onze Taal* (rubriek Woordsprong, samen met Nicoline van der Sijs), lid Willem Barentsz Pool Instituut. Als projectcoördinator van de SVNT geeft hij leiding aan het digitaal editeren door middel van crowdsourcing van onder meer een reeks van veertig teksten uit de 16de-19de eeuw rond het thema arctische walvisvaart.
johannes.beelen@uni-oldenburg.de

Maaike Beliën

Maaike Beliën studeerde Engels en Algemene Taalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Ze promoveerde in 2008 aan de Vrije Universiteit Amsterdam op een cognitief-linguistische studie naar Nederlandse achterzetsels op basis van corpusdata. Sindsdien heeft haar onderzoek zich uitgebreid naar constructies met voltooide deelwoorden zoals onpersoonlijke passieven en de keuze tussen 'hebben' en 'zijn'. Sinds de zomer van 2016 is ze aan de Universiteit Leiden betrokken bij de inhoudelijke herziening van de Algemene Nederlandse Spraakkunst. Daarnaast is ze docent Engelse schrijfvaardigheid aan de Technische Universiteit Delft.
m.l.belien@hum.leidenuniv.nl

Emmeline Besamusca

Emmeline Besamusca is als docent Landeskunde van de Lage Landen verbonden aan de Universität Wien en de Universiteit Utrecht. In Utrecht doceert zij ook in de master Interculturele Communicatie. Regelmatig geeft zij gastcolleges in het buitenland, onder andere in Boedapest en Brno. Samen met Jaap Verheul publiceerde zij 'Discovering the Dutch. On Culture and Society of the Netherlands' (Amsterdam: AUP, 2010/2014).
E.N.Besamusca@uu.nl

Ellen Beyaert

Ellen Beyaert onderzoekt als doctoraatsstudente aan de Universiteit Gent (narratieve) constellaties van empathie in de Vlaamse sociaal-kritische roman tussen 1848 en 1980. In die context maakt ze deel uit van de onderzoeksgroep CEL19 (Centre for the Study of 19th-Century Literature) en de studiegroep CogLit (Cognitive Literature). Verder is ze lid van het onderzoeksnetwerk ENAG (European Neo-Avant-Garde).
ellen.beyaert@ugent.be

Siebe Bluijs

Siebe Bluijs en Evelien Verschueren zijn als onderzoekers verbonden aan de vakgroep Letterkunde van de Universiteit Gent. In 2016 startten zij met een door FWO gefinancierd onderzoek naar vorm, functie en vernieuwing van het naoorlogse hoorspel in Nederland en Vlaanderen. Het project is ondergebracht bij het Studiecentrum Experimentele Literatuur (SEL).
siebe.bluijs@ugent.be

Kerstin Bohne

Kerstin Bohne studeerde tot en met 2015 in Oldenburg Nederlands/Neerlandistiek en wiskunde. Daarna werkte ze een tijd als docent in Leer. Sinds oktober 2016 is ze werkzaam als wetenschappelijk medewerker aan de Carl von Ossietzky Universiteit van Oldenburg in het instituut voor Neerlandistiek. Hier specialiseert ze zich in de Nederlandse literatuurwetenschap en de Nederlandse didactiek. In haar dissertatie onderzoekt ze welke factoren de toekenning van de Nobelprijs tussen 1901 en 1966 kunnen beïnvloeden.
kerstin.bohne@uni-oldenburg.de

Marlou de Bont

Marlou de Bont (1990) studeerde Nederlands en Theater-, Film- en Literatuurwetenschappen in Antwerpen, Berlijn en Leuven. Momenteel werkt ze aan de Universiteit Wenen, waar ze betrokken is bij de ontwikkeling van de Digital Library and Bibliography of Literature in Translation (DLBT). Ze bereidt een proefschrift voor over de ethiek van het vertellen in het werk van Hendrik Conscience. Onlangs publiceerde ze samen met Herbert van Uffelen, Dirk De Geest en Christine Hermann (red.) de bundel *Literatur in Bewegung. Über die Dynamik von Texten in der niederländischen Literatur* (Wenen 2017).

marlou.debont@univie.ac.at

Martyna Borowska

Martyna Borowska ging in 2013 Nederlands studeren aan de Adam Mickiewicz-Universiteit te Poznań. Drie jaar later behaalde ze haar bachelorsdiploma met haar thesis over de Nederlandse tolerantie. Tijdens haar masterfase besloot ze haar aandacht op non-fictie en het belang van paratekSten te richten. Verder nam ze tweemaal deel aan halfjaarlijkse uitwisselingsprogramma's, namelijk een Ceepus-uitwisseling aan de Universiteit van Wenen in 2015 en een Erasmus-uitwisseling aan de Universiteit Leiden in 2017. Gedurende haar hele studietijd organiseerde ze culturele evenementen als voorzitster van 'Oranjes', de Wetenschappelijke Kring van studenten Nederlands in Poznań.

m.borowska94@gmail.com

Nerina Bosman

Nerina Bosman is verbonden aan het departement Afrikaans van de Universiteit van Pretoria. Naast een cursus 'Leer Nederlands' doceert zij voornamelijk Afrikaanse Taalkunde. Haar onderzoeksinteresse en publicatieterreinen zijn vooral de (Afrikaanse) lexicologie en semantiek en de sociolinguïstiek. In 2014 is zij – dankzij een ruime toekenning van de National Research Foundation in Zuid-Afrika – begonnen met een omvangrijk project over Afrikaanse aanspreekvormen.

nerina.bosman@up.ac.za

Hilde Bosmans

Hilde Bosmans was van 1989-1998 wetenschappelijk medewerker aan de Université catholique de Louvain voor het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal. Sinds 1998 werkt zij als docent Nederlands aan het Institut des Langues Vivantes van de Université catholique de Louvain.

hilde.bosmans@uclouvain.be

Benjamin Bossaert

Benjamin Bossaert studeerde Oost-Europese Talen en Culturen (Russisch, Tsjechisch en Slowaaks) aan de Universiteit Gent en de Universiteit van de HH. Cyrillus en Methodius in Trnava. Hij is momenteel werkzaam als lector Nederlandse taal en cultuur aan de leerstoel Germanistiek, Scandinavistiek en Neerlandistiek aan de Comenius Universiteit te Bratislava. Daarnaast is hij ook als extern promovendus verbonden aan de Palacký Universiteit te Olomouc (promotor prof. dr. Wilken Engelbrecht) waar hij zich onder meer toelegt op comparatief onderzoek van de Vlaamse en de Slowaakse nationale beweging, literatuur(theorie), literaire vertalingen naar het Slowaaks, Nederlandse taalverwerving en (cultuur) geschiedenis.

benjamin.bossaert@uniba.sk

Zsuzsanna Braun

Zsuzsanna Braun (1974) studeerde letterkunde, esthetica en neerlandistiek aan de universiteiten ELTE en Károli in Boedapest. Tijdens haar studies publiceerde ze recensies van vertalingen van Nederlandse en Vlaamse romans (van onder anderen Cees Nooteboom, Gerard Reve en Herman Brusselmans) in verschillende Hongaarse literaire tijdschriften. Na een carrière in het bedrijfsleven keerde ze in 2016 terug naar de wereld van de geesteswetenschappen, en werkt sindsdien als coördinator van de vakgroep Neerlandistiek aan de Károli Gáspár Universiteit in Boedapest. Tevens volgt zij een specialisatie vertalen aan dezelfde universiteit. Haar interesses zijn vooral kunst en fotografie.

susygacs@gmail.com

Antoinet Brink

Antoinet Brink is sinds 1992 verbonden aan de Universiteit van Coimbra (Portugal) als docent Nederlands. Sinds 2013 coördineert zij daarnaast de intensieve zomercursus die het docentenplatform MediterraNed jaarlijks organiseert. Speciaal voor die cursus is zij begonnen met de ontwikkeling van sessies taalgymnastiek.

a.brink@sapo.pt

Adrienne Bruyn

Adrienne Bruyn heeft Nederlands en Taalwetenschap gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam en is gepromoveerd op de ontwikkeling van het Sranan, een van de Surinaamse creooltalen. Ze was betrokken bij onderzoeksprojecten op het terrein van de creolistiek en van de ontwikkeling van het Nederlands als standaardtaal. Ze heeft aan diverse universiteiten onderwijs verzorgd op het gebied van taalcontact, taalverandering en sociolinguïstiek. Ook is ze als taalkundig onderzoeker verbonden geweest aan het Instituut voor de Nederlandse Taal. In het het kader van de herziening van de E-ANS werkt ze aan de nominale constituent en aanverwante onderwerpen.

adrienne.bruyn@ugent.be

Bojana Budimir

Bojana Budimir studeerde in 2008 af aan de vakgroep Neerlandistiek van de Filologische Faculteit te Belgrado. Sinds 2008 is ze werkzaam als externe medewerkster aan de vakgroep Neerlandistiek te Belgrado waar ze vertalen en taalverwerving doceert. In 2009 heeft ze haar masterstudie Nederlandse letterkunde afgerond en in 2012 begon ze aan haar doctoraatsopleiding. In het kader van haar doctoraatsonderzoek houdt ze zich bezig met vertaalproblemen bij het vertalen van cultuurspecifieke elementen in de vertalingen van Nederlandstalig proza naar het Servisch.

boj.budimir@gmail.com

Geert Buelens

Geert Buelens promoveerde in 2000 aan de Universiteit Antwerpen op een proefschrift over de invloed van Paul van Ostaijen op de Vlaamse poëzie. Sinds mei 2005 is hij hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit Utrecht en sinds 2009 ook gasthoogleraar aan het departement Afrikaans en Nederlands van de Universiteit Stellenbosch. Hij is redacteur van *Journal of Dutch Literature* en *Avant-Garde Critical Studies*. Hij is auteur van onder meer *Europa Europa! Over de dichters van de Grote Oorlog* (2008), dat ook vertaald is in het Duits, Engels en Servisch. Ook schreef hij *De jaren zestig. Een cultuurgeschiedenis* (2018).

g.buelens@uu.nl

Johanna Bundschuh-van Duikeren

Johanna Bundschuh-van Duikeren is verbonden aan de afdeling Neerlandistiek van de Freie Universität Berlin. Ze promoveerde op een proefschrift over gender in postmoderne Nederlandstalige romans en publiceerde onder andere een bibliografie van vertaligen van zeventiende-eeuwse Nederlandse literatuur naar het Duits. Ze publiceert over moderne Nederlandse letterkunde.

j.bundschuh@fu-berlin.de

Axel Buyse

Axel Buyse is een Vlaams diplomaat. Buyse is sinds 1 september 2014 de hoogste diplomatieke vertegenwoordiger van de Vlaamse regering in Den Haag als 'Algemeen Afgevaardigde van de Vlaamse Regering in Nederland'.

axel.buyse@vlaamsevertegenwoordiging.nl

Bram Caers

Bram Caers studeerde taal- en letterkunde in Antwerpen en deed onderzoek naar de middeleeuwse ridderepiek. In 2015 promoveerde hij op een proefschrift over handschriftelijke variatie in Mechelse stadskronieken (1450-1650). Sinds 2016 werkt hij in de Koninklijke Bibliotheek van België voor de BNTL. Vanaf 2017 is hij deeltijds docent (Middelnederlands) aan de Universiteit Utrecht.

bram.caers@uantwerpen.be

Wannie Carstens

Wannie Carstens is ná sy aftrede (einde 2017) buitengewone professor in die navorsingseenheid oor tale en literatuur aan die NWU, Potchefstroom SA. Hy dien of het gedien op verskeie liggame wat Afrikaans raak, was betrokke by etlike samewerkingsooreenkomste en is ook outeur of mede-outeur van aantal taalkundeboeke oor Afrikaans, soos *Norme vir Afrikaans* (2018, 6de uitg.) en *Die storie van Afrikaans* (2017, 2018). Hy is ook as BAP verbonde aan die Univ Antwerpen, was in 2018 gasdosent in Afrikaanse taalkunde aan die Univ Leiden en sal ook vanjaar taalkunde doseer aan die Univ Gent.

wannie.carstens@nwu.ac.za

Helen Chang

Helen Chang heeft Nederlands gestudeerd aan het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL) in Paramaribo, Suriname. Ze heeft les gegeven in Suriname en op Bonaire. Voor het Amerikaanse Peace Corps Suriname was ze language coordinator. Ze zat in het Dutch panel van de Caribbean Examinations Council. Door het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur is ze uitgeleend aan de Taalunie als projectleider in Suriname. Als parttimer is ze nog steeds verbonden aan het Examenbureau in Suriname.

tfthchang@hotmail.com

Marie-Thérèse Claes

Marie-Thérèse Claes, professor Intercultureel Management Louvain School of Management (LSM, Univerisité catholique de Louvain), ICHEC (Institut Catholique de Hautes Etudes Commerciales, Brussel), KIMBA (Kasetsart University International MBA, Bangkok) en AIT (Asian Institute of Technology, Bangkok). Ze is gastprofessor aan meerdere universiteiten in Europa, Azië en USA. Ze was decaan van de Faculty of Business Asian University Thailand en directeur van het LSM Executive MBA. Ze werkt ook als consulent en coach voor detachering van werknemers naar het buitenland, diversiteit en globaal leiderschap. Ze is ex-voorzitter van Society for Intercultural Education, Training and Research (SIETAR Europa) en European Women's Management Development International Network (EWMD). Ze is Fellow of the Royal Society of Arts en Fulbright en Japan Foundation alumna.

mtclaes@gmail.com

Timothy Colleman

Timothy Colleman (1976) is verbonden aan de vakgroep Taalkunde van de afdeling Nederlands van de Universiteit Gent. Hij is gespecialiseerd in Nederlandse grammatica met bijzondere aandacht voor variatie en verandering in de syntaxis en semantiek van argumentstructuur – en andere schematische constructies. Een belangrijk deel van zijn werk is contrastief geïnspireerd, met name Nederlands-Engels en Nederlands-Afrikaans. Hij is lid van de onderzoeksgroep GLIMS (Ghent research team on Linguistic Meaning & Structure) en van het Gents Centrum voor Afrikaans en de Studie van Zuid-Afrika.

timothy.colleman@UGent.be

Lut Colman

Lut Colman studeerde in 1989 af als licentiate in de Germaanse filologie, Nederlands en Engels aan de Rijksuniversiteit Gent. Na een jaar gewerkt te hebben in het onderwijs ging zij in 1990 aan de slag als lexicograaf bij het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT), het grote historische woordenboek van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL), dat nu verbreed is tot het Instituut voor de Nederlandse Taal (INT). Na haar WNT-tijd werkte zij aan het Algemeen Nederlands Woordenboek (ANW), een wetenschappelijk online woordenboek van het hedendaags Nederlands. Sinds januari 2017 is zij projectleider van een nieuw project: Woordcombinaties. Daarin wordt een online collocatiewoordenboek gecombineerd met een patroonwoordenboek.

lut.colman@ivdnt.org

Peter-Arno Coppen

Peter-Arno Coppen is vakdidactisch hoogleraar aan de Faculteit Letteren van de Radboud Universiteit en aan de Radboud Docenten Academie. Hij is afgestudeerd neerlandicus en gepromoveerd in de computerlinguïstiek. Hij houdt zich vooral bezig met de ontwikkeling van het grammaticaonderwijs. In dat kader besteedt hij veel aandacht aan popularisering van de grammatica via zijn redactielidmaatschap van *Onze Taal* en zijn columns in *Levende Talen Magazine* en *Trouw*. Hij is voorzitter van het landelijke Meesterschapsteam Nederlands: taalkunde en taalbeheersing, dat door de Nederlandse faculteiten Geesteswetenschappen is ingesteld ter versterking van de banden tussen universiteit en schoolvak.

P.A.Coppen@let.ru.nl

Pieter Coupé

Pieter Coupé is redactiesecretaris-eindredacteur van Ons Erfdeel. De Vlaams-Nederlandse culturele instelling Ons Erfdeel biedt informatie, opiniëring en reflectie over culturele en maatschappelijke tendensen in de Lage Landen. Ze wil de cultuur van Vlaanderen en Nederland in het buitenland bekendmaken en de culturele samenwerking tussen de Nederlandstaligen bevorderen.

onserfdeel@onserfdeel.be

Bożena Czarnecka

Bożena Czarnecka is als assistent-professor verbonden aan de Erasmusleerstoel voor de Nederlandse filologie aan de Universiteit van Wrocław (Polen). Zij verzorgt daar colleges Moderne Nederlandse Letterkunde en literatuurwetenschap. Haar hoofdinteressen in het onderzoek zijn onder

andere populaire literatuur en cultuur, hedendaagse vrouwenliteratuur of literatuur over de Tweede Wereldoorlog. Momenteel houdt ze zich bezig met het onderzoek naar de Nederlandstalige misdaadliteratuur met de nadruk op de sociologische dimensie ervan.
bozena.czarnecka@uwr.edu.pl

Zuzanna Czerwonka-Wajda

Zuzanna Czerwonka-Wajda (1985) promoveerde aan de Universiteit van Wrocław op het proefschrift 'De vocaalsystemen van het Pools, Duits en Nederlands – vergelijkende analyse en didactische implicaties'. Haar onderzoek richt zich vooral op de didactiek van de uitspraak van het Nederlands, vergelijkende taalkunde (Nederlands - Duits - Engels) en multilingualisme van volwassenen.
zuzanna.czerwonka@uwr.edu.pl

Anikó Daróczi

Anikó Daróczi (PhD) is sinds 1996 docente Nederlandse literatuur (historische letterkunde, poëzie, literair vertalen, e.a.) op de Károli Gárpár universiteit te Boedapest. Ze is in Leuven gepromoveerd op Hadewijch. Haar onderzoeksgebied is middeleeuwse mystiek, maar tegenwoordig is ze steeds meer bezig met de poëtica van Vasalis. Al twintig jaar is ze ook werkzaam als literair vertaler. In 2016 verscheen haar vertaling van alle liederen van Hadewijch.
anikodaroczi@gmail.com

Jolien De Decker

Jolien De Decker (1993) is docente Nederlands voor Anderstaligen aan het Instituut voor Levende Talen aan de KU Leuven. Daarnaast doet ze onderzoek naar taalvariatie in het secundair onderwijs in Vlaanderen. Ze heeft interesse in interculturele communicatie en in schrijfondersteuning voor moedertaalsprekers en voor anderstaligen. Haar masterproef spitste zich toe op een attitude- en perceptieonderzoek naar talige variatie in het middelbaar onderwijs.
jolien.dedecker@kuleuven.be

Reglindis De Ridder

Renglindis De Ridder behaalde in haar geboortestad Brussel een master in de vertaalwetenschap, waarna ze besloot zich te specialiseren in ondertiteling. Aan de universiteit van Sheffield schreef ze zich daarom in voor een tweede masteropleiding: audiovisuele vertaling. Hier groeide haar interesse voor de status van nationale taalvariëteiten in pluricentrische taalgebieden, maar ook voor de positie van vertalers in kleinere taalgebieden. Aan Dublin City University heeft ze daarop de rol van televisievertaling in kleinere taalgebieden en minderheidstalen bestudeerd. Ze is gepromoveerd op het taalbeleid van de VRT met betrekking tot het gebruik van Belgisch-Nederlands in televisie-ondertiteling.
reglindis.deridder@nederlandska.su.se

Chris De Wulf

Chris De Wulf is als Fachkoordinator Niederlandistik bij het Deutsches Seminar van de Universität Zürich onder andere verantwoordelijk voor de opleiding Nederlands aan die universiteit. Hij onderricht er ook Nederlandse filologie en geeft taalcursussen Nederlands en historische taalkunde. In de afgelopen twee decennia was hij tevens actief in allerlei projecten omtrent historische taalkunde en dialectfonologie en de daarmee verbonden corpora- en atlasprojecten. Zijn zwaartepunten zijn Middelnederlands, historische fonologie, grafematiek, corpusopbouw en dialectcartografie.
chris.dewulf@ds.uzh.ch

Gwennie Debergh

Gwennie Debergh promoveerde op een proefschrift over 'Het verdriet van België' en werkt aan het Studie- en Documentatiecentrum Hugo Claus van de Universiteit Antwerpen.
gwennie.debergh@uantwerpen.be

Lucas van der Deijl

Lucas van der Deijl is als promovendus verbonden aan de capacititeitsgroep Nederlandse letterkunde van de Universiteit van Amsterdam en is daarnaast ontwikkelaar van LitLab, een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school, aan de Universiteit Utrecht.
l.a.vanderdeijl@uu.nl

Adriaan D'Haens

Adriaan D'Haens geeft Nederlands op een Nederlandstalige school in Brussel en op de Europese School in Oxford. Daarnaast geeft hij ook Economisch Nederlands voor Anderstaligen op de Universiteit Gent. Hij raakte gefascineerd door het Nederlands als vreemde taal toen hij als Erasmusassistent les gaf op de afdeling Nederlands van het Trinity College in Dublin. Deze ervaring leidde tot zijn scriptie over woordvolgordeproblemen bij de verwerving van het Nederlands, 'Waarom leren Nederlands is niet gemakkelijk'. Als practitioner researcher doet hij momenteel voor zijn masterscriptie aan de universiteit van Oxford onderzoek naar hoe schrijfvaardigheidsremediëring zo efficiënt mogelijk kan worden georganiseerd. Zijn interesse gaat uit naar taalattitudes en taalvaardigheidsremediëring bij meertalige leerders in een anderstalige context.
adriaan.dhaens@ugent.be

Feike Dietz

Feike Dietz (1984) is universitair docent Vroegmoderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit Utrecht. Ze werkt momenteel aan een onderzoeksproject over de training van geletterdheid in vroegmoderne teksten voor jonge lezers en leidt een NWO-project (Vrije Competitie: Language Dynamics in the Dutch Golden Age), waarin literaire en linguïstische strategieën van taalvariatie in samenhang worden bestudeerd. Ze maakt deel uit van de redactie van LitLab en put voor die rol onder meer uit de expertise opgedaan als docent aan de lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht als begeleider van educatieve stage- en scriptieprojecten en als ontwikkelaar van *blended* lesmateriaal.
F.M.Dietz@uu.nl

Andrea Djarwo

Andrea Pradsna Paramita Djarwo, M.A., is docente taalverwerving en taalkunde bij de vakgroep Nederlands van de Universitas Indonesia te Depok. In 1984 begon ze haar studie Nederlands aan de UI. Daar kwam ze voor het eerst in contact met het Nederlands. Nadat ze haar bachelordiploma behaald had, ging ze bij de vakgroep Dutch Studies in Leiden verder studeren. Sindsdien is ze geïnteresseerd in de Nederlandse taal en cultuur. Haar interesse gaat uit naar semantiek, pragmatiek, sociolinguïstiek en interculturele communicatie.
andrea.djarwo@gmail.com

Aleksandar Djokanovic

Aleksandar Djokanovic studeerde germanistiek en neerlandistiek aan de Universiteit Belgrado. Zijn onderzoeksgebied zijn antieke motieven in de moderne Nederlandse, Duitse en Servische letterkunde. Aan de Belgradose vakgroep Neerlandistiek doceert hij de Nederlandse en Vlaamse letterkunde en vertaling uit het Servisch naar het Nederlands.
adjokanovic@gmail.com

Frank van Doeselaar

Frank van Doeselaar (1960) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Hij is sinds zijn afstuderen werkzaam in het voortgezet onderwijs. Naast zijn docentschap is hij momenteel teamleider vwo-bovenbouw. Samen met Lidewijde Paris organiseert hij al jaren De Literatuurfabriek in Middelburg. Als extern promovendus aan de Universiteit Leiden verdedigde hij zijn proefschrift 'Bewegend lezen. Voorstel tot een cinematografische leeshouding' in september 2017.
f.vandoeselaar@nehalennia.nl

Malgorzata Dowlaszewicz

Malgorzata Dowlaszewicz is sinds 2005 verbonden aan de Erasmusleerstoel voor Nederlandse filologie te Wrocław. Haar proefschrift heeft ze gewijd aan het beeld van de antropomorfe duivel in de middelnederlandse legenden en exempelen. Haar huidige onderzoek focust op de receptie van de middelnederlandse literatuur in Polen.
malgorzata.dowlaszewicz@uwr.edu.pl

Małgorzata Drwal

Małgorzata Drwal studeerde Engels en Nederlands aan de Universiteit van Wrocław. In 2014 promoveerde ze met het proefschrift over vrouwelijke egodocumenten uit de Anglo-Boerenoorlog. Ze is verbonden aan de vakgroep Nederlandse en Zuid-Afrikaanse Studies aan de Adam Mickiewicz Universiteit in Poznań. Haar onderzoek richt zich op literaire sociologie en culturele mobiliteit. Op dit moment werkt ze aan een project over de betrokkenheid van blanke Zuid-Afrikaanse vrouwen bij de globale stromingen zoals feminisme, pacifisme en socialisme in de eerste helft van de twintigste eeuw.
mdrwal@wa.amu.edu.pl

Mathilde Dumont

Mathilde Dumont heeft in juni 2018 haar master moderne vreemde talen en literatuur (Engels-Nederlands) en haar lerarenopleiding aan de Université catholique de Louvain afgerond. In haar masterscriptie is ze ingegaan op woordvolgorde bij CLIL- en niet-CLIL-leerders van het Nederlands als vreemde taal.
mathilde.dumont@student.uclouvain.be

Wilken Engelbrecht

Wilken Engelbrecht (1962) bouwde na zijn studie klassieke talen en mediëvistiek tussen 1990 en 1994 de lectoraten Neerlandistiek in Bratislava en Olomouc opnieuw op. In Olomouc werd het vak vervolgens uitgebouwd tot een compleet instituut, waarvan hij het hoofd is. Sinds 2011 is hij tevens hoofd van de vakgroep Neerlandistiek in het Poolse Lublin. Engelbrecht specialiseert zich in de receptie van Nederlandstalige literatuur in Tsjechische en Slowaakse vertaling. Met zijn collega's schreef hij ook de eerste omvangrijkere geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur in het Tsjechisch (2015).
wilken.engelbrecht@seznam.cz

Jakob Faber

Jakob Faber (1985) studeerde Nederlandse literatuur aan de Universiteit Utrecht. Van 2009 tot 2012 werkte hij als lector aan de Universiteit van Boekarest en sinds 2012 aan de Károli Gáspáruniversiteit in Boedapest. Daarnaast doceert hij regelmatig aan verschillende zomercursussen, waaronder de Taalunie Zomercursus in Gent en de BLC Dutch Summer School in Drenthe.
jaapfr@gmail.com

Theresia Feldmann

Theresia Feldmann studeerde Duitse, Franse en Engelse taal- en letterkunde aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Université de Nantes. Voordat ze aan haar doctoraat onder leiding van Elke Brems (KU Leuven) begon, werkte ze voor een internationaal advocatenkantoor in de Europese Wijk en voor het Goethe-Institut in Brussel. Als onderdeel van het door FWO en NWO gefinancierde project 'Oostwaarts. De verspreiding en receptie van vertalingen en bewerkingen van Nederlandstalige literatuur, 1850-1990' onderzoekt zij de internationale culturele en economische netwerken die Nederlandstalige literatuur naar het Duitse taalgebied brachten.
theresia.feldmann@kuleuven.be

Johanna Ferket

Johanna Ferket, Aspirant FWO, Universiteit Antwerpen, studeerde in 2013 af als master in de Taal- en Letterkunde (Nederlands) aan de Universiteit Antwerpen. Op 1 oktober 2014 startte ze in het Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Nederlanden van de Universiteit Antwerpen met haar doctoraatsonderzoek over maatschappijkritiek in het zeventiende-eeuwse, komische theater in de Nederlanden.
johanna.ferket@uantwerpen.be

Sarah Fierens

Sarah Fierens is projectmedewerker DBNL bij de Vlaamse Erfgoedbibliotheek.
sarah@vlaamse-erfgoedbibliotheek.be

Barbara Fraipont

Barbara Fraipont studeerde Moderne Taal- en Letterkunde (Engels, Nederlands en Duits) aan de Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve) en aan Lancaster University. Ze werkt sinds 2011 als assistente Nederlandse Letterkunde aan de UCL, waar ze een proefschrift voorbereidt over zoöpoëticale en -politieke configuraties in het werk van Charlotte Mutsaers.
barbara.fraipont@uclouvain.be

Irmgard Fuchs

Irmgard Fuchs studeerde Duits, Nederlands en Muziekwetenschap aan de Universität Zürich. Zij is promovenda Duitse en Nederlandse Literatuurwetenschap (Middeleeuwen) aan de Universität Zürich en de Universiteit Utrecht. Haar promotieonderzoek richt zich op de middeleeuwse dierenepiek en gaat uit van een interdisciplinaire, Europese benadering. Naast haar onderzoek werkt zij als docente Duits in het voortgezet onderwijs en maakt zij deel uit van de vakgroep Nederlands aan de Universität Zürich.
irmgard.fuchs@uzh.ch

Dirk Geeraerts

Dirk Geeraerts (1955) is sinds 1993 hoogleraar Taalwetenschappen aan de Universiteit van Leuven. Hij studeerde Duits en Engels met een specialisatie in de theoretische taalkunde. Hij heeft ook een bachelor Filosofie. In 1981 werd hij PhD in de taalwetenschappen aan de Universiteit van Leuven. Van 1977 tot 1985 werkte hij aan het Instituut voor Nederlandse Lexicologie in Leiden als redacteur van het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT). Ook doceerde hij aan de Universiteit Leiden en de universiteit van Kortrijk. Zie http://wwwling.arts.kuleuven.be/qlvl/dirkg.htm voor zijn onderzoek en publicaties.
dirk.geeraerts@kuleuven.be

Lia van Gemert

Lia van Gemert (1958) is hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde aan de UvA en directeur van het Amsterdam Centre for the Study of the Golden Age. Zij doet onderzoek naar de positie van literatuur, in het bijzonder de roman, in de culturele industrie van de Nederlandse Gouden Eeuw. Ze is bestuurslid van de Stichting Bredero 2018, die in het 400ste sterfjaar van deze bloemrijke Amsterdamse dichter activiteiten organiseert en stimuleert om zijn literaire werk te laten herleven voor jong en oud. De Stichting wil naar Bredero's voorbeeld de ontwikkeling van creatieftalig talent bevorderen.

e.m.p.vangemert@uva.nl

Paola Gentile

Paola Gentile is postdoconderzoekster aan KU Leuven. Haar project 'Het beeld van Nederland en Vlaanderen in Italiaanse literaire vertalingen. Een socio-imagologische perspectief' richt zich op de receptie en beeldvorming van actuele Nederlandstalige literatuur in Italië. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met de afdeling Nederlands van de Universiteit van Trieste (Italië). Zij is ook werkzaam bij CETRA (Centre for Translation Studies) aan KU Leuven. Haar onderzoeksinteresses zijn: receptie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland, vertaalstrategieën en imagologie.

paola.gentile@kuleuven.be

Judit Gera

Judit Gera is hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Eötvös Loránd Universiteit te Boedapest. Daarnaast is ze literair vertaler. Met co-auteur A. Agnes Sneller schreef ze in 2010 'Inleiding in de literatuurgeschiedenis voor de internationale neerlandistiek' (Uitgeverij Verloren Hilversum). In 2016 publiceerde zij 'Structures of Subjugation in Dutch Literature' (Oxford: Legenda). Recent houdt ze zich bezig met de receptie van de Nederlandse literatuur, migrantenliteratuur en de representatie van Europa. Ze werkt aan een geschiedenis van de Nederlandse literatuur in het Hongaars.

gerajudit@gmail.com

Marinel Gerritsen

Marinel Gerritsen is emeritus hoogleraar Interculturele Communicatie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Zij doet onderzoek naar cultuurverschillen in communicatie, met name cultuurverschillen tussen Nederland en de culturen van aangrenzende landen (België en Duitsland) en de impact die ze hebben op interculturele communicatie. Daarnaast onderzoekt zij het gebruik van Engels als internationale taal en de problemen die dat geeft. Meer informatie over haar onderwijs, onderzoek, artikelen en lezingen is te vinden op www.marinelgerritsen.eu.

M.Gerritsen@let.ru.nl

Elke Gilin

Elke Gilin studeerde in 2017 af als taal- en letterkundige. Daarbij lag haar focus op de Nederlandse en Spaanse taal. Momenteel rondt ze de Specifieke lerarenopleiding talen af aan de KU Leuven. Daarnaast doceert ze Nederlands aan anderstaligen aan het Instituut voor Levende Talen (ILT).

elke.gilin@kuleuven.be

Kees de Glopper

Kees de Glopper (1956) is hoogleraar Taalbeheersing van het Nederlands aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zijn onderzoek en onderwijs hebben betrekking op de ontwikkeling van, het onderwijs in en het gebruik en de consequenties van geletterdheid. Kees de Glopper studeerde Nederlandse taal- en letterkunde (kandidaats) en Algemene Taalwetenschap (doctoraal) aan de Universiteit van Amsterdam. Hij promoveerde op het proefschrift 'Schrijven beschreven. Inhoud, opbrengsten en achtergronden van het schrijfonderwijs in de eerste vier leerjaren van het voortgezet onderwijs'. Van 1980 tot 2001 werkte hij binnen de vakgroep Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 2001 is hij werkzaam in Groningen.

c.m.de.glopper@rug.nl

Lila Gobardhan-Rambocus

Lila Gobardhan-Rambocus studeerde Nederlands en Algemene Taalwetenschap in Utrecht. In 2001 promoveerde zij aan de Universiteit Leiden bij prof. Jan de Vries op het onderwerp 'Onderwijs als sleutel tot maatschappelijke vooruitgang. Een taal- en onderwijsgeschiedenis van Suriname, 1651-1975'.
Zij is onder meer voorzitter van de Raad van Toezicht van het Instituut voor Opleiding van Leraren (IOL), lid van het Nationaal Orgaan voor Accreditatie (NOVA) en opleidingscoördinator van de masteropleiding 'Nederlandse Taal & Cultuur' van het Institute for Graduate Studies and Research (IGSR) van de Anton de Kom Universiteit van Suriname.

sabitrie@sraga.com

Krisztina Orsolya Gracza

Krisztina Gracza (1993) studeert sinds 2012 neerlandistiek aan de Eötvös Loránd Universiteit te Boedapest. Met haar BA-scriptie 'Contrastieve analyse van deixis in het Nederlands en in het Hongaars' won ze de Comenius Scriptieprijs 2015 voor taalkunde. Sinds 2016 werkt ze als student-assistent aan het Eastbound-CODL project mee. Tijdens het laatste studiejaar van haar master studeerde ze een halfjaar aan de Rijksuniversiteit Groningen. Naast haar opleiding Nederlands rondde ze in 2017 haar conservatoriumopleiding als cellist af aan de Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Boedapest.

krisztina.gracza@gmail.com

Michel de Gruijter

Michel de Gruijter studeerde Vroegmoderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit Utrecht. Binnen de Nationale Bibliotheek van Nederland coördineert hij de full text-digitalisering van werken op het gebied van de Nederlandse taal, literatuur en cultuurgeschiedenis voor de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren.

michel.degruijter@kb.nl

Mustafa Güleç

Mustafa Güleç is assistent prof. dr. aan de vakgroep Nederlandse Taal- en Letterkunde van de Universiteit van Ankara. Hij doceert Algemene Taalwetenschap, Nederlands als vreemde taal en stilistiek. Zijn onderzoek is vooral gericht op tweetaligheid, taalvariatie, taalverandering, interactie, lexicon en grammatica. Hij is lid van de landelijke vereniging van taalwetenschap.

mustafagulec@hotmail.com

Walter Haeseryn

Walter Haeseryn (1954) is verbonden aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Hij heeft Germaanse filologie (Nederlands en Duits) gestudeerd aan de Universiteit Gent. Sinds eind 1976 maakt hij deel uit van de redactie van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS). Hij was eindredacteur van de in 1997 verschenen editie en van de eind 2002 beschikbaar gekomen elektronische versie daarvan. Hij maakt nu deel uit van het kernteam (niet als uitvoerder) bij de herziening van de *ANS*.

In 1990 is hij in Nijmegen gepromoveerd op het proefschrift 'Syntactische normen in het Nederlands. Een empirisch onderzoek naar volgordevariatie in de werkwoordelijke eindgroep', dat gaat over taalnormen. Hij was docent voor de vakken Syntaxis en Wetenschappelijk schrijven voor Nederlandse en Duitse studenten.
Hij is voorzitter van het Taaladviesoverleg van de Nederlandse Taalunie, dat onder meer verantwoordelijk is voor de inhoud van de online raadpleegbare taaladviesbank Taaladvies.net.
w.haeseryn@let.ru.nl

Esther Ham

Esther Ham verhuisde naar de Verenigde Staten in 2001 om het taalprogramma aan de Indiana University over te nemen. Inmiddels is het programma aanzienlijk uitgebreid. Een student kan nu drie jaar Nederlands studeren en veel verschillende soorten cultuurcursussen volgen. De afgelopen drie jaar is ze ook Director of Online Langues geweest aan het Center for Language Excellence.
eham@indiana.edu

Laurens Ham

Laurens Ham (1985) is docent Moderne Nederlandse Letterkunde, essayist en dichter. Zijn onderzoek bespreekt de relaties tussen auteurschap, instituties en politiek. Vanaf februari 2018 werkt hij aan een Veni-project (NWO) over de rollen die auteurs hebben gespeeld in het Nederlandse literatuur- en subsidiebeleid sinds de jaren zestig: als activisten, Letterenfonds-commissieleden, publieke intellectuelen, politici of aanvragers. Daarnaast schrijft hij aan een verwante publieksstudie, waarin hij de geschiedenis schetst van Nederlandstalige protestliedjes. Zijn studie 'Door Prometheus geboeid. De autonomie en autoriteit van de moderne Nederlandse auteur' verscheen in 2015.
l.j.ham@uu.nl

Jordi Heeren

Jordi Heeren is docent Academische vaardigheden aan de faculteit Sociale Wetenschappen van de KU Leuven. Hij doet onderzoek naar taaltesting, academische taal- en schrijfvaardigheid en werkt als schrijfcoach aan het schrijfcentrum van de KU Leuven.
jordi.heeren@kuleuven.be

Christine Hermann

Christine Hermann studeerde vertalen (Frans, Spaans) en neerlandistiek in Wenen. Ze doceerde zakelijk en literair vertalen en Nederlandse literatuurwetenschap aan de universiteiten van Wenen en Münster. Sinds 2007 is ze verbonden aan de Universiteit van Wenen. Haar onderzoeksinteresse gaat uit naar vertaling, intermedialiteit, adaptatie en verstripping. Ze bereidt een dissertatie voor over strip- en jeugdadaptaties van Hendrik Consciences 'De leeuw van Vlaanderen'.
christine.hermann@univie.ac.at

Marjolein van Herten

De Meesterschapsteams Nederlands zijn opgezet door het Regieorgaan Geesteswetenschappen, dat met subsidie van de Nederlandse overheid door de decanen van de Nederlandse universitaire faculteiten Geesteswetenschappen is ingesteld. Ze hebben tot taak om de verbinding tussen de universitaire studie Nederlands en het schoolvak te herstellen en verstevigen.
Samenstelling van de Meesterschapsteams Nederlands:
• Taalkunde/taalbeheersing: Peter-Arno Coppen (vz, Radboud Universiteit Nijmegen), Kees de Glopper (Rijksuniversiteit Groningen), Ton van Haaften (Universiteit Leiden), Jaap van Marle (Open Universiteit) en Nicoline van der Sijs (Radboud Universiteit Nijmegen).
• Letterkunde: Theo Witte (vz, Rijksuniversiteit Groningen), Sander Bax (Tilburg University), Marjolein van Herten (Open Universiteit) en Erwin Mantingh (Universiteit Utrecht).
marjolein.vanherten@ou.nl

Philippe Hiligsmann

Philippe Hiligsmann is gewoon hoogleraar Nederlandse taal en taalkunde aan de Université catholique de Louvain. Zijn onderzoeksdomeinen zijn Nederlands als vreemde taal, met name het Nederlands van Franstaligen en contrastieve taalkunde Nederlands-Frans (woordvolgorde, morfologie, fonologie). Hij is tevens lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (Gent).
Philippe.Hiligsmann@uclouvain.be

Michal Homola

Michal Homola studeerde vertalen en tolken in de taalcombinatie Nederlands-Duits aan de Comenius Universiteit in Bratislava. Hij heeft zijn studie in 2017 afgerond en werkt nu aan zijn promotie onder leiding van Doc. Markéta Štefková. In zijn dissertatie houdt hij zich bezig met het thema 'Sociaal tolken in Slowakije'. Hij is ook op de terreinen van literair vertalen en hulptechnologieën voor vertalers en tolken met visuele beperking actief. Hij publiceerde in het wetenschappelijke tijdschrift *Kontexty súdneho prekladu a tlmocenia*. Op het colloquium levert hij een bijdrage over een nieuw onderzoek naar actuele bewegingen in de receptie van Nederlandstalige literatuur in Slowakije.
michal.homola55@gmail.com

Olha Honcharova

Olha Honcharova (PhD) is assistente bij de leerstoel voor Engelse taal en internationale communicatie aan de Nationale Taras Shevchenko Universiteit in Kiev (Oekraïne). Zij is auteur van meer dan tien wetenschappelijke artikelen. Haar wetenschappelijke interesses liggen bij interculturele communicatie, nationale stereotypen, taalcontact (Nederlands en Engels).
olya.goncharova@gmail.com

Rick Honings

Rick Honings (1984) is universitair docent Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit Leiden en voorzitter van de bacheloropleiding Dutch Studies/Nederlandkunde. Zijn onderzoek richt zich voornamelijk op de literatuur en cultuur van de negentiende eeuw en op de Indisch-Nederlandse letterkunde. Met Peter van Zonneveld schreef hij een biografie van Willem Bilderdijk: *De gefnuikte arend*. In 2016 verscheen van zijn hand *De dichter als idool. Literaire roem in de negentiende eeuw*. In 2017 publiceerde hij *Majoor van het Menselijk Leed. Leven, werk en imago van Herman Brusselmans*.
r.a.m.honings@hum.leidenuniv.nl

Joop van der Horst

Joop van der Horst (1949) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde in Leiden. Hij was werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam, de Rijksarchiefschool in Den Haag en aan de MO-opleiding van de Hogeschool Holland. Van 1995 tot 2014 was hij hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Leuven. De laatste jaren heeft hij een kleine aanstelling aan de Karoli-universiteit in Boedapest.
joop.vanderhorst@kuleuven.be

Dirk Hulst

Dirk Hulst is tweedejaars masterstudent Literary studies (research) aan de Universiteit Leiden. Hij specialiseert zich, net als tijdens zijn bachelor Nederlandse taal en cultuur, in de historische Nederlandse letterkunde, in het bijzonder die van de Gouden Eeuw en de Verlichting. Momenteel werkt hij als student-assistent binnen het research traineeship programme van de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden. In het eerste semester van het academisch jaar 2017-2018 volgde hij de masterlanguage-cursus Theater in beweging.

dirk_hulst@hotmail.com

Matthias Hüning

Matthias Hüning is als hoogleraar Nederlandse taalkunde verbonden aan de Freie Universität Berlin. Zijn onderzoek is vooral gericht op de structuur van het Nederlands in vergelijkend perspectief. Hij is geïnteresseerd in talige variatie en taalverandering. Daarnaast houdt hij zich de afgelopen jaren in toenemende mate bezig met sociolinguïstische vraagstellingen.

matthias.huening@fu-berlin.de

Carel Jansen

Carel Jansen (1952) is emeritus hoogleraar. Van 2011 tot 2018 werkte hij bij de afdeling Communicatie- en Informatiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Eerder was hij hoogleraar in Nijmegen en in Eindhoven, hoofddocent in Utrecht en wetenschappelijk medewerker in Twente. Van 2002 tot 2018 was hij ook bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Stellenbosch in Zuid-Afrika. Sinds 2018 is hij als research fellow verbonden aan het Taalcentrum van die universiteit. Hij is vice-voorzitter van het Genootschap Onze Taal. Hij was een van de initiatiefnemers van het NWO-onderzoeksprogramma 'Begrijpelijke Taal'. Ook is hij een van de organisatoren en juryvoorzitter van de nationale schrijfwedstrijd. Hij publiceerde artikelen over zijn wetenschappelijke werk in Nederlandse en internationale bundels en tijdschriften en hij is co-auteur van de handboeken *Leren communiceren*, *Professioneel communiceren*, de *Handleidingenwijzer* en de *Formulierenwijzer*.
Tot 2018 was hij voorzitter van de redactie van het Tijdschrift voor Taalbeheersing. Hij studeerde Nederlands in Utrecht. www.careljansen.nl.

c.j.m.jansen@rug.nl

Jeroen Jansen

Jeroen Jansen is universitair docent Nederlandse letterkunde. Hij promoveerde in 1995 aan de Universiteit van Amsterdam met de studie 'Brevitas. Beschouwingen over de beknoptheid van vorm en stijl in de renaissance'. Zijn interessegebied strekt zich uit van poëticale opvattingen in de renaissance tot strategisch manoeuvreren met historische teksten. Zijn onderzoek richt zich de laatste jaren op polyfonie, constructionistische framing en cultural memory. In 2011 gaf hij een bundel uit met het complete proza van G.A. Bredero met een inleiding, vertaling en toelichting. Momenteel werkt hij aan een project dat zich richt op strategieën in literaire teksten, in preliminaria en in parateksten: Pretextual Strategies. The Rhetoric of Ethos, Literary Authority and (Con)Textual Identity in Renaissance Preliminary Texts.

j.jansen@uva.nl

Nele Janssens

Nele Janssens onderzoekt als doctoraatsstudente aan de Universiteit Gent de lyricisering van Nederlandstalig neo-avant-gardeproza tussen 1955 en 1975. In die context maakt zij deel uit van het onderzoeksnetwerk ENAG (European Neo-Avant-Garde) en de onderzoeksgroep SEL (Studiecentrum voor Experimentele Literatuur). Door lyriciteit als interpretatieve lens te gebruiken kan zij het beeld van het Nederlandstalige experimentele proza van de lange jaren zestig nuanceren en een alternatief bieden voor conventionele narratologische analysemethodes.

nele.janssens@ugent.be

Lotte Jensen

Lotte Jensen is hoogleraar Nederlandse literatuur- en cultuurgeschiedenis aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Ze publiceerde onder meer *De verheerlijking van het verleden. Helden, literatuur en natievorming in de negentiende eeuw* (2008, 2e druk 2016), *Verzet tegen Napoleon* (2013) en *Vieren van vrede. Het ontstaan van de Nederlandse identiteit, 1648-1815* (2016). Momenteel werkt ze met een NWO Vici-beurs aan onderzoek over de invloed van rampen op lokale en nationale identiteitsvorming in Nederland.

l.jensen@let.ru.nl

Christopher Joby

Chris Joby (PhD Durham, VK, 2006) is Visiting Professor, afdeling Nederlands en Zuid-Afrikaanse Studies, AMU Poznań, Polen, en Research Associate, Potchefstroom Campus, North-West University, Zuid-Afrika. Hij heeft veel artikelen en boeken geschreven over de geschiedenis van het Nederlands binnen en buiten de Lage Landen. In 2014 publiceerde hij een boek over de meertaligheid van Constantijn Huygens (AUP) en in 2015 een boek over het Nederlands in Groot-Brittannië (1550-1702) (Brill). Momenteel doet hij onderzoek naar de Norwichse dichter Jan Cruso (1592-fl. 1655) en de geschiedenis van het Nederlands in Tokugawa Japan (1603-1868).

christopherjoby@gmail.com

Annika Johansson

Annika Johansson is universitair docent Nederlands aan de Universiteit van Stockholm in Zweden, waar ze Nederlandse taalvaardigheid, taalkunde en letterkunde doceert. In 2006 promoveerde ze op een contrastief taalkundig onderzoek Nederlands-Zweeds, dat sindsdien haar onderzoeksterrein is. Dit onderzoek draagt ook bij aan haar didactisch onderzoek over derdetaalverwerving en crosslinguistic awareness met betrekking tot het Nederlands.

annika.johansson@nederlandska.su.se

Annelies de Jonghe

Annelies de Jonghe is neerlandicus en germanist. Ze doceert Nederlands en Duits in Duitsland. Haar specialismen zijn didactiek van het vreemdetalenonderwijs, blended learning en de integratieve aanpak van cultuurkunde en taalverwerving. Samen met dr. Britta Bendieck (UvA Amsterdam) richtte ze het internationale blended-learning programma FAM (Freiburg-Amsterdam-Model) op, dat aan vijf universiteiten in het studiecurriculum is opgenomen. Ze is auteur bij de uitgeverij Langenscheidt in München. Vijf jaar lang was ze cursusleider van het seminarium, de toenmalige bijscholingscursus van de Taalunie voor niet-moedertaalsprekers. In Duitsland ontwikkelt ze momenteel taalleerprogramma's voor vluchtelingen in samenwerking met vrijwilligers.

annelies.de.jonghe@sli.uni-freiburg.de

Sara Jonkers

Sara Jonkers is universitair docent Nederlandse taalkunde en didactiek aan de Universiteit catholique de Louvain en docent Nederlandse taalbeheersing.

sara.jonkers@uclouvain.be

Irena Barbara Kalla

Irena Barbara Kalla (PhD 2000, Habil, 2014) is verbonden aan de Erasmusleerstoel voor Nederlandse filologie, Universiteit van Wrocław (Polen); hoofd afdeling Moderne Nederlandse en Afrikaanse Literatuur. Zij doet onderzoek naar Nederlandse poëzie en jeugdliteratuur. Ze vertaalt ook Nederlandse poëzie in het Pools. Zij is lid van Comenius, IVN, MNL en voorzitter van centrale redactie *Lage Landen Studies*. Sinds 2017 coördinator van The Centre for Research on Children's and Young Adult Literature aan de Universiteit van Wrocław. Publicaties onder andere: *Huisbeelden in de moderne Nederlandstalige poëzie* (2012), *Minoes, Mini, Minu en andere katse streken. De internationale receptie van Annie M.G. Schmidts Minoes* (2017, met Jan Van Coillie).

barbara.kalla@uwr.edu.pl

Ton van Kalmthout

Ton van Kalmthout is senior-onderzoeker bij het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, waar hij onderzoek doet naar de geschiedenis van filologie en literatuuronderwijs en naar de internationale verspreiding en receptie van literatuur in de negentiende en twintigste eeuw. Hij is medecoördinator van het onderzoeksprogramma 'Circulation of Dutch Literature' (CODL) en van het FWO/NWO-project 'Eastbound. The Distribution and Reception of Translations and Adaptations of Dutch-language Literature, 1850-1990'. Ook is hij redacteur van de boekenreeksen 'Bibliotheca Dissidentium Neerlandicorum' (Uitgeverij Verloren) en 'Women Writers in History' (Brill Publishers).

ton.van.kalmthout@huygens.knaw.nl

Natalia Karpenko

Natalia Karpenko (1980) is haar hele professionele carrière verbonden met het Nederlands in allerlei facetten: ze geeft les Nederlands aan kinderen en volwassenen, is oud-docent van de Kiev Taras Shevchenko Universiteit in Oekraïne, doet onderzoek naar de Nederlandstalige literatuur, vertaalt uit het Nederlands en is actief op het gebied van Nederlands-Belgisch-Oekraïense culturele betrekkingen.

karpenkon@ukr.net

Ryanne Keltjens

Ryanne Keltjens voltooide een Bachelor Nederlandse taal en cultuur en een Research Master Literary and Cultural Studies (cum laude) aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zij is werkzaam bij de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag als coördinator van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). Binnen die functie is zij onder meer verantwoordelijk voor de beleidsvorming, doorontwikkeling en communicatie van en rond de DBNL in afstemming met de betrokken samenwerkingspartners. Daarnaast zal zij dit najaar haar proefschrift verdedigen over cultuurbemiddeling in publiekstijdschriften in het Interbellum.

ryanne.keltjens@kb.nl

Koen Kerremans

Koen Kerremans is als docent verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel waar hij zowel algemene als taalspecifieke vakken doceert voor toekomstige vertalers en tolken. Zijn onderzoek situeert zich binnen de domeinen van terminologie, gespecialiseerd vertalen en vertaaltechnologie. Onderzoeksthema's waarover hij recent gepubliceerd heeft zijn terminologische variatie (vanuit vertaalperspectief) en het gebruik van (vertaal)technologie in zowel vertaaldidactische contexten als in professionele contexten van sociaal tolken/vertalen.

koen.kerremans@vub.be

Stefan Kiedron

Stefan Kiedron is oud-lid van het Dagelijks Bestuur van de IVN en gewoon hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde aan de leerstoel voor Nederlandse filologie van de Universiteit van Wrocław (Polen). Hij was tevens van 2000-2002 hoogleraar Nederlandse literatuur aan de Universiteit Warszawa (Polen), van 2000-2011 hoogleraar Nederlandse literatuur aan de Palacký Universiteit Olomouc (Tsjechië) en van 2003-2016 hoofdredacteur *Neerlandica Wratislaviensia* (lijst ERIH Plus). Hij publiceert over Nederlandse en Duitse literatuur, boekgeschiedenis, emblematiek en de ideeëngeschiedenis van de Renaissance en Barok. Hij is Kommandeur in de Leopoldsorde, Ridder in de Orde van Oranje-Nassau en Ridder in de Orde 'Polonia Restituta'.

stefan.kiedron@uwr.edu.pl

Pavlína Knap Dlouhá

Pavlína Knap-Dlouhá, PhD (1979) is als universitair docent Nederlandse (ver)taalkunde en juridisch Nederlands verbonden aan de vakgroep Nederlands van de Palacký Universiteit Olomouc (Tsjechië). In 2012 heeft ze haar promotie-onderzoek over het vertalen van juridische teksten op het gebied van het handelsrecht verdedigd. Momenteel is ze met een habilitatie-onderzoek bezig over het thema sociaal tolken. Zij is tevens als beëdigd tolk-vertaalster Nederlands-Tsjechisch werkzaam.

pdlouha@yahoo.com

Jerzy Koch

Jerzy Koch is professor ordinarius en hoofd van het departement Nederlandse en Zuid-Afrikaanse Studies aan de Adam Mickiewicz-Universiteit (Polen), waaraan hij sinds 1997 is verbonden. Koch promoveerde aan de KU Leuven (1991) en werkte aan de Universiteit Wrocław (1985-2011). Sinds 2001 is hij research fellow van de Universiteit van die Vrystaat (Bloemfontein Zuid-Afrika). Zijn specialiteiten zijn Nederlandse en Afrikaanse literatuur, koloniale letterkunde, buitenlandse receptie en culturele transfer. Hij is lid van de Zuid-Afrikaanse Academie voor Wetenschap en Kunst, Academia Europaea, Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, Polish Literary Translators Association en Polish Writer's Association. Hij vertaalde naar het Pools onder andere werken van Claus, Hertmans, Kouwenaar, Lucebert, Mulisch, Multatuli, Nolens, Timmermans, Van hee, Jonker, Krog en Breytenbach. Hij ontving de Martinus Nijhoffprijs 1995.

jkoch@wa.amu.edu.pl

Michal Korenar

Michal Korenar studeerde MA's Nederlandse taal- en letterkunde en Algemene taalkunde aan de Karelsuniversiteit te Praag. Hij is geïnteresseerd in wat zich aan de grens tussen taal en andere cognitieve functies afspeelt. Zijn kennis op dit veld verbreedde hij zowel tijdens zijn verblijven aan buitenlandse instituten (e.g. CLEAR-group, Arctic university of Norway, Department of Neuroscience, Erasmus University) als ook door verscheidene gesubsidieerde onderzoeken die hij als hoofdonderzoeker uitvoerde. Hij is momenteel PhD-student onder

begeleiding van prof. Mirjam Fried, met het project 'Linking language and time perception in a cross-language perspective'.
korenar.michal@gmail.com

Marta Kostelecká

Marta Kostelecká heeft Nederlandse en Engelse taal en literatuur gestudeerd aan de Palacký Universiteit te Olomouc. Vervolgens heeft ze in 2016 haar PhD aan de Masaryk Universiteit in Brno behaald, waar ze ook werkzaam is aan de sectie Neerlandistiek. In haar proefschrift *De contrastieve beschrijving van de verzorgde uitspraak van het Nederlands en het Tsjechisch vanuit het perspectief van de Tsjechische spreker van het Nederlands* onderzocht ze de verzorgde uitspraak van het Nederlands en van het Tsjechisch. Zij houdt zich bezig met de uitspraakdidactiek aan Tsjechische studenten en met de contrastieve fonetiek van het Nederlands en het Tsjechisch.
marta.kostelecka@gmail.com

Dietha Koster

Dietha Koster onderzoekt tweedetaalverwerving. Haar doel is het verbeteren van tweedetalenonderwijs door onderzoek. Na het uitvoeren van psycholinguïstische projecten in Denemarken, Spanje en Duitsland is ze teruggekeerd naar het onderzoeken en doceren van de Nederlandse taal met een focus op NT2 of NVT. Aan de Universiteit Münster doet ze onder andere onderzoek naar het effect van input-based NVT2-methodes op succesvolle taalverwerving en lesplezier. Regelmatig publiceert ze over haar onderzoek en spreekt op congressen en seminars.
dikoster@uni-muenster.de

Agata Kowalska-Szubert

Agata Kowalska-Szubert is taalwetenschapster. Ze is afgestudeerd in haar geboortestad Wrocław (Polen), gepromoveerd in Leiden en in Olomouc (Tsjechië). Beroepshalve is zij verbonden aan de Universiteit van Wrocław. Daarnaast is zij ook vertaalster/tolk. Sinds enkele jaren coördineert ze het Internationaal Studentendictee, een dictee Nederlands dat jaarlijks in de Comeniuslanden plaatsvindt; het dictee zelf is haar eigen geesteskind. Ze is daarnaast actief in Comenius zelf waar ze momenteel de functie van penningmeester bekleedt.
a.szubert@ars.home.pl

Philipp Krämer

Philipp Krämer is postdoc-onderzoeker aan de Freie Universität Berlin in de vakgroep Nederlandse taalkunde en bij het Interdisziplinäre Zentrum Europäische Sprachen. Van 2004-2010 studeerde hij Franse taal- en letterkunde, politieke wetenschappen aan de FU Berlin en IEP Strasbourg. Van 2010-2013 werkte hij aan zijn promotie Franse taalkunde aan de Universiteit Potsdam. Van 2013-2014 is hij verbonden aan de vakgroep Duitse taalkunde van de Universiteit Potsdam en sinds 2014 bij de vakgroep Nederlandse taalkunde, FU Berlin. Zijn onderzoeksgebieden zijn: creooltalen en (post)koloniale taalkunde, taalcontact, sociolinguïstiek (taalattitudes, taalpolitiek), fonologie, Caraïbische eilanden en de Indische Oceaan, België en Luxemburg, Overzees Frankrijk.
philipp.kraemer@fu-berlin.de

Anna Krýsová

Anna Krýsová heeft aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Karelsuniversiteit Praag Engelstalige literatuur en cultuur en Nederlandse taal en literatuur gestudeerd. Nu zet zij haar promotieonderzoek voort op het gebied van de hedendaagse Nederlandse literatuur. Zij is geïnteresseerd in autonomie, engagement en alles na het postmodernisme. Haar masterscriptie ging over Schots preromantisme.
anna.krysova@seznam.cz

Agnieszka Kucfir

Agnieszka Kucfir (1990) is afgestudeerd in neerlandistiek en politieke wetenschappen aan de Universiteit van Wrocław, waar zij momenteel als promovenda werkt aan een proefschrift met de titel *Processability Theory in de didactiek van het Nederlands en Pools als T2*. Haar interesse gaat vooral uit naar de didactiek van vreemde talen, tweedetaalverwerving en taalfouten.
agnieszka.kucfir@gmail.com

Folkert Kuiken

Folkert Kuiken is aan de Universiteit van Amsterdam verbonden als bijzonder hoogleraar Nederlands als tweede taal en Meertaligheid. Hij is aan diezelfde universiteit tevens wetenschappelijk directeur van het Instituut voor Nederlands Taalonderwijs en Taaladvies (INTT).
f.kuiken@uva.nl

Arno Kuipers

Arno Kuipers is collectiespecialist Nederlandse taal en letteren bij de KB Nederland en lid van de selectiecommissie DBNL.
arno.kuipers@kb.nl

Frank Landsbergen

Frank Landsbergen is computerlinguïst aan het Instituut voor de Nederlandse Taal in Leiden. Hij werkt mee aan het Taalportaal en de herziening van de ANS en is geïnteresseerd in taalverandering, Python en machine learning.
frank.landsbergen@ivdnt.org

Birgit Lijmbach

Birgit Lijmbach is sinds 1989 verbonden aan het Talencentrum van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar activiteiten in dit kader waren/zijn divers, maar steeds gerelateerd aan het onderwijs Nederlands als tweede taal. Zij is docent NT2 aan groepen en in individuele trajecten, co-auteur van een serie lesboeken NT2, medewerker aan de online cursus Introduction to Dutch, medeverantwoordelijk en docent aan de opleiding tot docent NT2. Ook heeft zij ervaring als docent extra muros (Boedapest).
b.v.j.m.lijmbach@rug.nl

Erwin Mantingh

Erwin Mantingh is sinds 2011 als lerarenopleider en vakdidacticus verbonden aan de Graduate School of Teaching en het departement voor Talen, Literatuur & Communicatie van de Universiteit Utrecht (UU). Eerder werkte hij als onderzoeker en docent op het gebied van Middelnederlandse literatuur en middeleeuwse cultuur aan de UU (1990-2000) en als leraar Nederlands op een middelbare school, K.S.G. De Breul in Zeist (2000-2012). Hij was jarenlang redactielid van *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen* (1987-1998). Als lid en voorzitter van het Vakmeesterteam Nederlands - Letterkunde zet hij zich in voor het literatuuronderwijs en de versterking van de vakdidactiek. Hij publiceert over middeleeuwse literatuur en over de didactiek van (historische) letterkunde. Op dat laatste gebied ontwikkelt hij samen met vakwetenschappers, vakdidactici, docenten en studenten lesmateriaal.
e.mantingh@uu.nl

Olga van Marion

Olga van Marion is specialist in de literatuur en cultuur van de Gouden Eeuw en Verlichting en als universitair docent verbonden aan de opleiding Nederlandse taal en cultuur van de Universiteit Leiden. Ze begeleidt studenten en promovendi, geeft graag colleges en lezingen en is (co-)auteur van onder andere ' Heldinnenbrieven' (2005), *Princesse Liet-boec* (2007), *Women's Writing from the Low Countries* (2010), *Vrouw van het Vaderland* (2011), *Boeken onder druk* (2011), *Schokkende boeken!* (2014), *Liefdeslessen* (2016) en *Van Constantijntje tot Tonio* (2018). Haar huidige onderzoek richt zich op het vroegmoderne, Nederlandse theaterleven (Frans Blom en Olga van Marion, Spaans theater in de Amsterdamse Schouwburg, 2018).

o.van.marion@hum.leidenuniv.nl

Gert Meesters

Gert Meesters doceert Nederlandse taal en cultuur aan de Universiteit van Lille (Frankrijk). Hij behaalde een doctoraat in de Nederlandse taalkunde aan de KU Leuven Zijn recente onderzoek gaat over stripverhalen uit België, Nederland en Frankrijk. Hij publiceerde onder andere over het werk van de auteurs Olivier Schrauwen, Ephameron en Brecht Evens. Verschillende boeken zijn in voorbereiding. Hij redigeert bundels over het stripmaandblad *(A Suivre)/Wordt vervolgd* en over het personage Robbedoes. Zijn recentste project is een onderzoek naar het discours over strips in de Belgische pers.

gert.meesters@univ-lille.fr

Hubert Meeus

Hubert Meeus is als hoogleraar verbonden aan het departement Letterkunde van de Universiteit Antwerpen. Hij doceert er Nederlandse literatuur van de Renaissance en theatergeschiedenis. Hij onderzoekt en publiceert vooral over de geschiedenis van het toneel en de literatuur in de Nederlanden van de zestiende tot de achttiende eeuw en over de geschiedenis van het gedrukte boek van de uitvinding tot 1800.

hubert.meeus@uantwerpen.be

Marijke Meijer Drees

Marijke Meijer Drees werkt als universitair hoofddocent en senior onderzoeker vroegmoderne letterkunde bij de opleiding Nederlandse taal en cultuur van de Rijksuniversiteit Groningen (Faculteit der Letteren). Zij is tevens Director of Studies van het faculteitsbrede Dutch Studies Program voor internationale studenten en hoofdredacteur van het wetenschappelijke tijdschrift *Internationale Neerlandistiek*. www.marijkemeijerdrees.nl

m.e.meijer.drees@rug.nl

Nane Mertens

Nane Mertens is doctoraatsstudente in de taalkunde. Na het behalen van masterdiploma's in Taal- en Letterkunde en Journalistiek ging ze aan de slag bij de onderzoeksgroep QLVL (Quantitative Lexicology and Variational Linguistics) aan de KU Leuven. Ze is gespecialiseerd in contactlinguïstiek en variationele sociolinguïstiek. In haar doctoraat focust Nane op de verengelsing van het Nederlands en in het bijzonder bij lagereschoolkinderen. Ze onderzoekt welke attitudes deze kinderen hebben ten opzichte van het Engels, welke dimensies hierbij een rol spelen en of deze attitudes veranderen naarmate de kinderen ouder worden.

nane.mertens@kuleuven.be

Laurence Mettewie

Laurence Mettewie doceert Nederlandse taal en taalkunde aan de Université de Namur (Franstalig België). Haar onderzoek draait voornamelijk rond de maatschappelijke dimensies van tweetaligheid, tweetalig onderwijs en de socioaffectieve factoren die het verwerven van de talen in België positief of negatief beïnvloeden. Hierbij krijgt het Nederlands steeds bijzondere aandacht. Ze is lid van het GOA-project (UNamur – UCLouvain) over Assessing CLIL (2014-2019).

laurence.mettewie@unamur.be

Irina Michajlova

Irina Michajlova (1955) is professor Nederlandse taal en letterkunde aan de Universiteit van St.Petersburg (Rusland). Ze publiceert artikelen over de receptie van de Nederlandstalige literatuur in Rusland en de vertaalproblematiek. In 2007 verscheen haar boek *De taal van de Nederlandse poëzie en problemen van poëzievertalingen*.
In 2013-2015 verscheen op haar initiatief een driedelige Geschiedenis Nederlandse letterkunde voor Russen *Vanaf Reynaert de Vos tot Godenslaap* onder redactie van P. Couttenier, K. Verheul, I. Michajlova.
Zij leidt regelmatig vertaalworkshops Nederlands-Russisch in St. Petersburg, Moskou, Utrecht en Antwerpen.

iri-mi@mail.ru

Eric Mijts

Eric Mijts is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de Universiteit van Aruba. Hij is onder andere verantwoordelijk voor het onderwijs Nederlands/vaardigheden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en hij is coördinator van enkele projecten van de Universiteit van Aruba. Zijn onderzoek richt zich op de bijzondere positie van het Nederlands in Aruba en de andere voormalige Nederlandse koloniën in het Caribisch gebied en op de invloed van meertaligheid in de samenleving op cultuur, identiteit, ideologie en taalbeleid.

eric.mijts@ua.aw

Lut Missinne

Lut Missinne werd in 1960 geboren in Veurne. Nu is ze verbonden aan de Westfälische Wilhelmsuniversität Münster, waar ze professorin für Niederländische Literatur is aan het Institut für Niederländische Philologie.

lut.missinne@uni-muenster.de

Jun Mita

Jun Mita deed van september 2011 tot juni 2012 onderzoek aan de Universiteit van Gent. Vanaf april 2014 was hij docent aan de Universiteit Kitasato, waar hij sinds 2018 hoofddocent is.
Zijn opleiding is: november 2014 bachelor neerlandistiek aan de Universiteit Wenen; maart 2010 PhD aan de Universiteit Hitotsubashi; oktober 2005 - augustus 2010 doctorandus aan de Universiteit Wenen (vergelijkende literatuurwetenschappen, kand. PhD, als beursstudent van de Oostenrijkse regering).

mita-svr@kitasato-u.ac.jp

Julio Monteiro

Julio Cesar Neves Monteiro is hoogleraar Nederlands aan de Universiteit van Brasília. Coördinator van het Centrum voor Germaanse Talen en Culturen (Universiteit van Brasília). Vertaler Nederlands Portugees.

cesarj1@gmail.com

Jihie Moon

Jihie Moon is verbonden aan de afdeling Nederlands van de Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, Zuid-Korea. Ze promoveerde aan de Universiteit Stellenbosch (D.Litt) op een proefschrift 'Identiteitsvorming in Zuid-Afrikaanse autobiografische teksten'. Haar onderzoek richt zich op postkolonialisme, autobiografie en migrantenliteratuur.

africagenie@gmail.com

Roland Nagy

Roland Nagy is docent Nederlandse taalkunde aan de Eötvös Loránd Universiteit (ELTE) te Boedapest. Hij promoveerde in 2011 op het thema 'fonologische integratie van leenwoorden in het Nederlands'. Zijn onderzoeksinteresses gaan uit naar de historische fonologie van het Nederlands (in het bijzonder de geschiedenis van de Nederlandse leenfonemen), contrastieve taalkunde (met name de fonetische en de fonologische dimensies) en toegepaste fonetiek (met name de taalspecifieke aspecten van het uitspraakonderwijs).

dudukk@gmail.com

Hilde Neus-van der Putten

Hilde Neus-van der Putten studeerde af aan de Universiteit van Amsterdam op 'Susanna du Plessis. Portret van een slavenmeesteres' (KIT, 2003). Als voormalig educatiecoördinator van het Surinaams Museum schrijft ze 'Museumstof', dat in de krant *De Ware Tijd* verschijnt, naast recensies over Nederlandse en Engelstalige literatuur op de Literaire Pagina. Ze doceerde koloniale en moderne literatuur op het Instituut voor de Opleiding van Leraren in Paramaribo en was tot voor kort opleidingscoördinator van de sectie Nederlands. Momenteel is ze werkzaam als onderzoeker en redacteur bij het Instituut voor Maatschappij Wetenschappelijk Onderzoek (IMWO) van de AdeK Universiteit van Suriname. Haar belangstellingsgebieden zijn literatuur en Surinaamse geschiedenis.

heneus@sr.net

Jelica Novakovic-Lopusina

Jelica Novakovic-Lopusina (1955) is oprichtster van eerst het lectoraat Nederlands (1987) en later de vakgroep Nederlands (2002) aan de Filologische faculteit van Belgrado. Ze is auteur van een reeks leerboeken en leermiddelen (Gramatica van de Nederlandse taal; Woordenboek Nederlands-Servisch; Inleiding tot de Nederlandstalige literatuur). Haar wetenschappelijke belangstelling gaat vooral uit naar imagologisch onderzoek en receptieonderzoek. Ze is oprichtster en hoofdredactrice van het literair tijdschrift *Erazmo* en heeft een groot aantal literaire vertalingen op haar naam staan, waarvoor ze met de Nederlandse Vertaalprijs is onderscheiden. Ze is eveneens winnares van de Vlaamse PEN-prijs voor haar literair werk.

jelica.novakovic@gmail.com

Fajar Muhammad Nugraha

Fajar Muhammad Nugraha werkt sinds tien jaar als docent bij de vakgroep Nederlands van de Universitas Indonesia te Depok. Ook geeft hij les bij het Erasmus Taalcentrum (nu Erasmus Training Centre) te Jakarta. Zijn interesse binnen de Europese studies gaat vooral uit naar de multiculturele samenleving. In 2013 heeft hij onderzoek gedaan in Brussel naar de taalstrijd tussen het Nederlands en het Frans in tweetalig Brussel als proefschrift voor zijn masterprogramma.

fajar_bangsawan@yahoo.com

Jenneke Oosterhoff

Jenneke Oosterhoff is docente Nederlands en Duits aan de University of Minnesota in de Verenigde Staten. Haar cursussen taal, literatuur en cultuur en ook haar onderzoek zijn vooral gericht op Oostenrijkse literatuur van het Fin de siècle, de na-oorlogse geschiedenis van Duitsland en met name de DDR, Nederland in de Tweede Wereldoorlog, gender in literatuur en film en ontwikkelingen in de vakdidaktiek.

ooste003@umn.edu

Przemysław Paluszek

Przemyslaw Paluszek (1985) is in 2009 afgestudeerd aan de Universiteit van Wrocław als neerlandicus. Tussen 2010 en 2016 was hij doctorandus bij die universiteit. Na een periode (2013-2016) bij de KU Lublin werkte hij in het academiejaar 2016-2017 bij de A. Mickiewicz Universiteit in Poznań. Vanaf oktober 2016 is hij verbonden aan de Universiteit van Opole, waar hij in het kader van de specialisatie Duits met Nederlands colleges Nederlandse taalverwerving aan de studenten Germanistiek geeft. Tot zijn wetenschappelijke interesses behoren de vroegmoderne Nederlandse literatuur en haar receptie in de negentiende eeuw.

ppaluszek@uni.opole.pl

Željana Pancirov Cornelisse

Željana Pancirov Cornelisse (1979, Zagreb, Kroatië) is afgestudeerd aan de Universiteit van Leiden aan de afdeling Dutch Studies/ Nederlandkunde met als specialisatie (Nederlandse moderne) kunstgeschiedenis. Hierbij heeft ze zich verdiept in de geschiedenis van de Nederlandse amateurfotografie. Sinds 2006, na negen jaar in Nederland, woont ze weer in Kroatië. Tijdens het studiejaar 2007-2008 werkte ze als externe medewerker van de afdeling Germanistiek te Zagreb. Van 2008 t/m 2017 werkte ze voltijds als promovenda (assistent in opleiding) en sinds maart 2017 als postdoc. Sinds 2008 werkt ze ook als coördinator voor de wetenschappelijke en internationale samenwerking van de vakgroep Nederlandse taal- en cultuurkunde (afdeling Germanistiek) aan de Universiteit van Zagreb. In januari 2016 is ze gepromoveerd op het onderwerp 'Aanspreekvormen in het hedendaags gesproken Nederlands - casestudy De Wereld Draait Door'. Haar specialisatie is kennis van land en volk en sociolinguïstiek. Ze woont regelmatig workshops en regionale en internationale congressen (voor neerlandici) bij.

zpcornel@ffzg.hr

Henk Pander Maat

Henk Pander Maat is docent en onderzoeker bij de disciplinegroep Taal en Communicatie aan de Universiteit Utrecht. Hij houdt zich bezig met stilistisch onderzoek naar de begrijpelijkheid van documenten, naar de kwaliteit van leerlingteksten en naar politieke retoriek.

h.l.w.pandermaat@uu.nl

Thomas Pierrart

Thomas Pierrart studeerde Taal- en Letterkunde (opties Nederlands en Latijn) aan de KU Leuve en behaalde tevens de interuniversitaire master in de literatuurwetenschappen. Onder begeleiding van Bart Vervaeck (KU Leuven) werkt hij sinds 2017 aan een proefschrift, dat een narratologische genrestudie van het imaginaire reisverhaal behelst, met een bijzondere focus op contemporaine teksten uit de Nederlandse letterkunde. Over reisverhalen en verwante topics als toekomstliteratuur, de utopie en genretheorie publiceerde hij recent in *Spiegel der Letteren* (2016), *Nederlandse Letterkunde* (2017) en *Cahier voor Literatuurwetenschap* (2017).

thomas.pierrart@kuleuven.be

Dirk Pijpops

Dirk Pijpops behaalde een masterdiploma in taalkunde en in kunstmatige intelligentie aan de universiteit van Leuven en liep stage bij het Artificial Intelligence Lab van de Vrije Universiteit Brussel. Nadat hij zich in 2014 bij QLVL voegde, verwierf hij in 2015 een persoonlijke onderzoeksbeurs (FWO). Hij is momenteel bezig met een doctoraat over data-gestuurde benaderingen van de Nederlandse argumentstructuur, begeleid door prof. Dirk Speelman en co-begeleid door prof. Stefan Grondelaers en prof. Freek Van de Velde.

dirk.pijpops@kuleuven.be

Marcin Polkowski

Marcin Polkowski (PhD, DSc) is hoogleraar Nederlandse literatuur aan de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit van Lublin (Polen). Zijn specialisatiegebied omvat de literatuur van de Middeleeuwen en Renaissance, de geschiedenis van Pools-Nederlandse en Engels-Nederlandse contacten en interconfessionele relaties in de vroegmoderne Lage Landen. Hij is auteur van een aantal boeken en artikelen over de Nederlandse literatuur en cultuur, onder meer *A Struggle for Survival. The Continuity of Catholic Religious Literature in Holland: The Example of Delft (1450-1650)* (Lublin 2012) en *Images for a Lover's Eye. Sonnets from Pieter Corneliszoon Hooft's Emblemata Amatoria and their European Poetic Lineage*, (Lublin 2009).

polkowski@kul.pl

Olf Praamstra

Olf Praamstra is emeritus hoogleraar 'Nederlandse literatuur in contact met andere culturen' aan de Universiteit Leiden. Hij publiceert op het gebied van de negentiende-eeuwse, de Nederlands-Indische en de Zuid-Afrikaanse Nederlandse letterkunde. In 2007 verscheen *Busken Huet, een biografie* (2007). Met Eep Francken stelde hij een bloemlezing samen uit de Zuid-Afrikaanse Nederlandse literatuur, *Heerengracht, Zuid-Afrika* (2008) en met Peter van Zonneveld publiceerde hij *Omstreden paradijs, ooggetuigen van Nederlands-Indië* (2010). Recente publicaties zijn: 'Beb Vuyk en het verlangen naar een Indonesische identiteit', in: *Spiegel der Letteren*, 58 (2016), p. 43-81 en 'Joost de Ruyter als uitgever van Max Havelaar', in: *De Boekenwereld*, 33 (2017), nr. 2, p. 70-75.

o.j.praamstra@hum.leidenuniv.nl

Marco Prandoni

Marco Prandoni (Padua 1978) is als docent-onderzoeker werkzaam aan de Universiteit van Bologna (Italië). Zijn onderzoek en onderwijs concentreren zich op interculturele dynamieken in de Nederlandse Gouden Eeuw en de hedendaagse literatuur. Boeken: '*Een mozaïek van stemmen. Verbeeldend lezen in Vondels Gysbreght van Aemstel* (Verloren, 2007); *Se fossi in te andrei in Olanda. Letteratura della migrazione nei Paesi Bassi contemporanei* (I libri di Emil, 2015); (met Marijke Meijer Drees & Rita Schlusemann, eds.), *De glans van Vondels Lucifer. Opvoeren, vertalen, herinneren* (AUP, 2018).

marco.prandoni@unibo.it

Maxim Proesmans

Maxim Proesmans behaalde in 2015 de graad van master in de Taal- en Letterkunde, optie research focus (Nederlands-Engels) aan de Université de Liège. Hierna was hij gedurende twee jaar werkzaam als taalleerkracht (Nederlands-Engels-Frans-NT2) in het Vlaamse secundair onderwijs. In diezelfde tijd volgde hij de Specifieke Lerarenopleiding via het volwassenenonderwijs. Begin oktober 2017 werd hij onderwijsassistent-onderzoeker binnen de vakgroep Nederlands aan de Université de Liège. Zijn onderzoeksinteresses richten zich vooral op tweedetaalverwerving, immersie/submersie en taalvariatie.

maxim.proesmans@uliege.be

Laurent Rasier

Laurent Rasier is als hoogleraar Nederlandse taalkunde en taalbeheersing verbonden aan de Université de Liège. Zijn onderzoek focust op de fonetiek en fonologie van het Nederlands (in het bijzonder prosodie), de contrastieve taalkunde Nederlands-Frans en de verwerving van het Nederlands als vreemde taal.

laurent.rasier@uliege.be

Jan Renkema

Jan Renkema, emeritus hoogleraar tekstkwaliteit, is auteur van de *Schrijfwijzer* (laatste druk 2012). Hij was een tiental jaren eindredacteur van het maandblad *Onze Taal* en verrichtte veel begrijpelijkheidsonderzoek voor de overheid. Ten behoeve van vakgenoten en studenten schreef hij *Tekst en uitleg: een inleiding in de tekstwetenschap*, dat vertaald is in het Engels (*Introduction to Discourse Studies*), en daarna ook in het Japans, Koreaans, Spaans en in een speciale Chinese uitgave; nieuwe editie 2018. Verder was hij onder andere voorzitter van de IVN (2006-2015). Nu is hij lid van de Raad van Advies.

mail@janrenkema.nl

Orsolya (Orsi) Réthelyi

Orsolya Réthelyi is universitair hoofddocent Nederlandse letterkunde en cultuurgeschiedenis aan de Eötvös Loránd Universiteit Boedapest (ELTE). Sinds 2016 is zij hiernaast onderzoeker bij het Huygens ING, verbonden aan het project 'Eastbound CODL. The Distribution and Reception of Translations and Adaptations of Dutch-language Literature, 1850-1990'. Zij was medecoördinator van het internationaal onderzoeksproject 'Beatrijs Internationaal' en leidde het NWO-internationaliseringsproject 'The Circulation of Dutch Literature' (CODL) samen met Elke Brems en Ton van Kalmthout (www.codl.nl). Haar huidige onderzoek is gericht op interculturele transfer tussen de Lage Landen en Oost-Europa en de verspreiding van oudere en moderne literatuur door middel van vertaling en bewerking.

orsolya.rethelyi@gmx.net

Joost Robbe

Joost Robbe (1970) is werkzaam als docent Nederlands en Duits aan de Universiteit van Aarhus (Denemarken). Hij studeerde Nederlandse en Duitse filologie aan de KU Leuven en promoveerde aan de Universiteit van Münster. Hij is gespecialiseerd in Nederlandse en Duitse taalgeschiedenis en laatmiddeleeuwse/vroegmoderne religieuze literatuur. Zijn publicaties omvatten onder andere een boek over de Middelnederlandse vertaling van het 'Speculum humanae salvationis' en verscheidene artikelen op het gebied van de Middelnederlandse literatuur en taalkunde.

gerjr@cc.au.dk

Laura Rosseel

Laura Rosseel is postdoctoraal onderzoeker bij de onderzoeksgroep QLVL (Kwantitatieve Lexicologie en Variatielinguïstiek) aan de KU Leuven. Haar onderzoek situeert zich in het domein van de variationele sociolinguïstiek. In haar doctoraatsonderzoek heeft zij experimentele methodes uit de sociale psychologie bestudeerd en bewerkt om er de sociale betekenis van

Nederlandse taalvariatie in België mee te meten. Deze methodologische focus kenmerkt ook haar werk binnen onderzoeksprojecten over de verwerving van taalattitudes bij kinderen en over probabilistische grammatica waarbij ze betrokken is.
laura.rosseel@kuleuven.be

Francisco Sánchez Romero

Francisco Sánchez Romero is als docent Nederlandse taalverwerving, letterkunde en cultuur verbonden aan de vakgroep Duits van de universiteit van Sevilla. Hij promoveerde in 2009 op een proefschrift over Nederlandse leenwoorden in het Duits en het Engels. Op dit moment verricht hij onderzoek naar Spaanse/Nederlandse vreemde en leenwoorden in het Nederlands/Spaans.
fsromero@us.es

Mathijs Sanders

Mathijs Sanders studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit Utrecht en promoveerde aldaar in 2002 op een proefschrift over literatuuropvattingen van katholieke Nederlandse schrijvers en critici tussen 1870 en 1940 ('Het spiegelend venster'). Van 2003 tot 2017 werkte hij als universitair docent Algemene cultuurwetenschappen en letterkunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Op 1 april 2017 werd hij benoemd als hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zijn onderzoek richt zich op vormen van publieksliteratuur in de twintigste eeuw en op de weerklank van buitenlandse literatuur in Nederland in de periode tussen de twee wereldoorlogen. In 2016 verscheen zijn boek *Europese papieren. Intellectueel grensverkeer tijdens het interbellum*. Samen met Erica van Boven en Pieter Verstraeten redigeerde hij de bundel *Echte leesboeken. Publieksliteratuur in de twintigste eeuw* (2017). Hij is sinds 2017 hoofdredacteur van *Spiegel der Letteren*.
m.p.j.sanders@rug.nl

Christine Sas

Christine Sas doceert Nederlandse taal en sociolinguïstiek aan University College London (UCL). Naast bredere introductiecursussen over taalkunde, sociolinguïstiek en vertalen ontwikkelde ze ook een cursus rond taal en ideologie voor alle taalstudenten. Haar onderzoeksinteresse ligt in de relatie tussen taalvariatie en taalonderwijs en de rol van standaardtaalideologie. Zij is auteur van de *Routledge Intensive Dutch Course* en de *Routledge Intermediate Dutch Reader*.
c.sas@ucl.ac.uk

Patrick Schetters

Patrick Schetters is als docent Neerlandistiek/Duitse taalkunde verbonden aan de Universität Zürich. Bovendien doet hij in het kader van een 'joint doctorate' promotieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam. In zijn onderzoek getiteld 'Accuracy in the Written Production of Advanced Learners of Dutch as a Foreign Language with German L1' houdt hij zich bezig met de schriftelijke accuratesse van vergevorderde NVT-leerders met Duits als moedertaal en het effect van indirecte correctieve feedback en reflectie hierop.
patrick.schetters@ds.uzh.ch

Jeroen Segers

Jeroen Segers is wetenschappelijk medewerker aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij behaalde een master in het vertalen (DE-FR-NL) aan de KU Leuven en volgde er eveneens de postgraduaat-opleiding Gespecialiseerd vertalen. Na een vertaalstage bij de Europese Commissie ging hij aan de slag als wetenschappelijk medewerker bij de Vrije Universiteit Brussel (VUB).
jeroen.segers@vub.be

Luc Sels

Prof. dr. Luc Sels is een Belgisch bedrijfssocioloog en hoogleraar aan de KU Leuven. Sels is sinds 1 augustus 2017 rector van de KU Leuven.
luc.sels@kuleuven.be

Ingrid Sennema

Ingrid Sennema studeerde aan de Rijksuniversiteit Groningen Geschiedenis (1993) en Engels (2011). Zij is sinds 2013 coördinator van het Dutch Studies programma van de Faculteit der Letteren aan de Rijksuniversiteit Groningen. Vanaf 1992 werkte ze in de internationalisering (beleid, coördinatie-uitwisselingen, studiebegeleiding van uitwisselingsstudenten).
i.d.sennema@rug.nl

Matthieu Sergier

Matthieu Sergier doceert Nederlandse letterkunde aan de Université Saint-Louis - Bruxelles en aan de Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve). Hij heeft een proefschrift geschreven over de waarneming van de andersheid en de ethiek van de lectuur in de romans van Frans Kellendonk (1951-1990). Een bewerkte versie daarvan verscheen in 2012 bij Academia Press. Naar aanleiding van zijn onderzoek naar literaire experimenten in schrijversdagboeken verscheen in 2017 bij Academia Press *Het 'nouveau journal'. Dagboekexperimenten voor een nieuwe tijd*. Zijn huidig onderzoek gaat over heterolinguïstische teksten.
matthieu.sergier@usaintlouis.be

Joanna Skubisz

Joanna Skubisz is sinds 2006 verbonden aan de Erasmusleerstoel voor Nederlandse filologie aan de Universiteit van Wrocław (Polen). Zij is gepromoveerd op een proefschrift over de Nederlandse emblematabundels uit de zeventiende eeuw in de collectie van de Universiteitsbibliotheek Wrocław. Op dit moment is zij werkzaam als docente taalverwerving Nederlands en Oudere Nederlandse letterkunde. Haar hoofdinteressegebieden betreffen vooral de Nederlandse cultuur en letterkunde van de vroegmoderne tijd en de relaties tussen Silezië, Polen en Nederland in deze periode.
joanna.skubisz@uwr.edu.pl

An Slootmaekers

An Slootmaekers kwam na haar opleiding Romaanse Filologie (Frans-Spaans) in dienst van het Instituut voor Levende Talen (KU Leuven). Sindsdien werkt ze aan de ontwikkeling van lesmateriaal Frans als vreemde taal in verschillende domeinen (Economische Wetenschappen, Sociale Wetenschappen en Filosofie). Bijzondere interessevelden zijn woordenschatverwerving, luistervaardigheid, schrijfvaardigheid en leesvaardigheid bij beginners (internationaal programma Filosofie). Vormen van blended learning, zoals tandemleren Frans-Nederlands, zijn de laatste jaren de focus van aandacht. Een ander nieuw interesseveld is het gebruik van digitale tools ter ondersteuning van het leerproces en de receptie hiervan door de leerders. Met behulp van data-analyse wordt het effect van nieuwe leervormen gemeten.
an.slootmaekers@kuleuven.be

Isabeau De Smet

Isabeau De Smet is doctoraatstudent bij de onderzoeksgroep QLVL (Kwantitatieve Lexicologie en Variatielinguïstiek) aan de

KU Leuven. Ze behaalde haar bachelor Taal- en Letterkunde (Grieks-Nederlands) en haar master Taalkunde aan diezelfde universiteit. In 2017 kreeg ze van het FWO Vlaanderen een beurs toegewezen voor haar doctoraatsproject. Nu werkt ze onder begeleiding van haar promotor, prof. dr. Freek Van de Velde, aan een diachroon, kwantitatief onderzoek naar de morfologie van het preteritum en het participium in het Nederlands.
isabeau.desmet@kuleuven.be

Elies Smeyers

Elies Smeyers (Leuven, 1991) is doctoranda met een FNRS-mandaat (Fonds de la Recherche Scientifique belge) en werkt aan een joint PhD aan de Université catholique de Louvain en de Universiteit Gent (promotors: Stéphanie Vanasten en Désirée Schyns). Haar proefschrift onderzoekt de totstandkoming van de Franse vertalingen van het werk van Hugo Claus.
elies.smeyers@uclouvain.be

Jugiarie Soegiarto

Jugiarie Soegiarto is wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de vakgroep Nederlands van de Universitas Indonesia. Zij is verbonden aan de vakgroep Nederlands sinds 1975. Vakkencolleges: moderne letterkunde, literatuurgeschiedenis, film en literatuur, Nederlandse en Europese documentaire films.
soegiarto.arie@gmail.com

Julia Sommer

Julia Sommer studeerde Nederlandkunde aan de Universiteit Leiden en is sinds 1995 als docente verbonden aan de Universiteit Wenen. Zij geeft voornamelijk colleges taalverwerving en tekstcompetentie. Bovendien werkt zij als taaldocente Nederlands aan het Talencentrum van de Universiteit Wenen. Daarnaast participeerde ze in enkele ICT-projecten, waaronder NEVA en Cultuur en Taal.
julia.sommer@univie.ac.at

Dirk Speelman

Dirk Speelman (˚1965) studeerde Klassieke Filologie en Informatica. In 1997 behaalde hij een doctoraat in de taalkunde met een proefschrift in het domein van de kwantitatieve corpuslinguïstisch methodologie. Momenteel is hij hoofddocent aan het departement taalkunde van de KU Leuven, waar hij verantwoordelijk is voor vakken over informatiekunde, statistiek voor humane wetenschappen, taalkundige methodologie en taalgebruiksgebaseerde taalkunde. Zijn onderzoek richt zich hoofdzakelijk op corpuslinguïstisch methodes, computationele lexicologie en variatielinguïstiek.

Anita Srebnik

Anita Srebnik is docente Nederlandse taal en cultuur aan de Universiteit van Ljubljana (Slovenië), waar ze het Nederlandse lectoraat leidt. Ze heeft in 2007 het eerste Nederlands-Sloveens woordenboek samengesteld en is in 2013 gepromoveerd op haar onderzoek naar gebruik van taaltechnologie in de lexicografie. Haar onderzoeksgebied is onder andere ook de Nederlandse literatuur, met name het modernisme en de historische avant-garde. Ze vertaalt literatuur uit het Nederlands.
anita.srebnik@ff.uni-lj.si

Marketa Štefková

Marketa Štefková PhD doceert bij de vakgroep Nederlands aan de Comenius Universiteit Bratislava (Slowakije) voornamelijk taalkundige vakken, tolken en vertalen, terminologie en zakelijke communicatie. Zij legt zich specifiek toe op rechtstaal, rechtsterminologie en juridisch vertalen en sociaal tolken. Zij werkt ook als beëdigd vertaler-tolk Nederlands-Slowaaks. In 2014 is ze gepromoveerd op het onderwerp 'juridisch vertalen in combinaties van minder verspreide talen'. Zij initieerde meerdere internationale en nationale projecten, zoals TRANSIUS - van conventies naar normen van het vertalen in juridisch discourse (APVV-0226-12) en PACI - professional accessible community interpreting, a gateway to migrants integration (Erasmus+ nr. 2017-1-SK01-KA203-035412).
marketa.stefkova@uniba.sk

René van Stipriaan

René van Stipriaan (1959) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij promoveerde aan deze universiteit met het proefschrift over het Nederlandse komische toneel in de eerste helft van de zeventiende eeuw, 'Leugens en vermaak' (1995). Met zijn populariserende cultuurgeschiedenis *Het volle leven* (2002) brak hij door naar het algemene publiek. Daarnaast schreef hij diverse wetenschappelijke en populariserende artikelen over werk van Vondel, Bredero, Hooft en Huygens en tal van minder bekende auteurs uit de Gouden Eeuw – een deel van deze artikelen werd onlangs gebundeld in *Lof der botheid* (2016). Andere bekende publicaties zijn *Ooggetuigen van de wereldgeschiedenis* (in samenwerking met Geert Mak, 1999) en *Ooggetuigen van de Gouden Eeuw* (2000), en zijn editie van Giovanni Boccaccio's *Decamerone* (2003, vertaling Frans Denissen).
stipriaan@planet.nl

Alexa Stoicescu

Alexa Stoicescu studeerde Germanistiek en Neerlandistiek in Boekarest (scriptie over het postmodernisme bij Peter Verhelst), volgde een onderzoeksmaster Nederlandse literatuur aan de Universiteit van Amsterdam (masterscriptie over het nihilisme in de Nederlandstalige literatuur) en promoveerde op het werk van de Duits-Roemeense schrijfster, Herta Müller. Zij heeft gepubliceerd over Arnon Grunberg, Hafid Bouazza en Herta Müller. Zij is verbonden aan de Universiteit van Boekarest als docente Nederlandse taal, cultuur en literatuur en vertaalt Nederlandse literatuur in het Roemeens.
alexa.stoicescu@lls.unibuc.ro

Els Stronks

Els Stronks is hoogleraar Vroegmoderne Nederlandse Letterkunde bij het departement Talen, Literatuur en Communicatie van de Universiteit Utrecht. Haar onderwijs en onderzoek concentreert zich op multimediale literatuur uit de Nederlandse Gouden Eeuw (woord, beeld, muziek), op de internationale inbedding van die literatuur en op het digitale ontwikkelingen in het vakgebied (van digitale onderzoeksplatforms tot educatieve websites). Haar onderzoek naar het auteurschap van het 'Wilhelmus' en een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op middelbare scholen (http://litlab.nl) zijn daarvan de meest recente resultaten. Ze is secretaris van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek en lid van de Wetenschapscommissie van Huygens ING (KNAW). Eerder was zij lid van de Adviescommissie Geschiedenis en Letteren van het Prins Bernhard Cultuurfonds, CLARIN-NL en het bestuur van de Werkgroep Zeventiende Eeuw. In 2014-2015 was zij als fellow verbonden aan de Koninklijke Bibliotheek/NIAS.
e.stronks@uu.nl

Achmad Sunjayadi

Achmad Sunjayadi is docent-onderzoeker Nederlands en Nederlandse geschiedenis bij de vakgroep Nederlands en het departement Geschiedenis van de Universitas Indonesia te Depok. Hij is ook gastdocent aan de European Studies, School of Strategic and Global Studies Universitas Indonesia. In 2010-2016 was hij hoofd van de vakgroep Nederlands in Universitas Indonesia te Depok. Hij is gepromoveerd op een onderzoek in de geschiedenis van het toerisme in Nederlands-Indië (1891-1942). Zijn publicaties betreffen vooral geschiedenis, taal, cultuur, en toerisme in het koloniale Indonesië.

achmad.sunjayadi@ui.ac.id

Christina Suprihatin

Christina Suprihatin is sinds 1991 verbonden aan de vakgroep Nederlands van de Universitas Indonesia, op dit moment als voorzitter. Zij doceert letterkunde, vertalen en taalbeheersing. Haar onderzoekinteresse betreft met name de (post)koloniale literatuur, multiculturalisme en vertaalstudies. Begin 2015 promoveerde zij op een studie naar de koloniale ruimte en ideologie in het werk van enkele Indische schrijfsters. Zij geeft ook les aan het Erasmus Training Centrum in Jakarta.

christina.turut@ui.ac.id

Triaswarin Sutanarihesti

Triaswarin Sutanarihesti is docente taalverwerving en taalkunde bij de vakgroep Nederlands van de Universitas Indonesia te Depok en op het Erasmus Training Centre. Zij is geïnteresseerd in cognitieve semantiek, vertaalkunde en corpus linguïstiek. Zij is op dit moment bezig met haar studie bij het doctoraal programma vakgroep Linguïstiek Faculteit. Haar dissertatie gaat over ruimtelijke waarneming van Nederlandstaligen. Het is een onderzoek naar het gebruik van voorzetsels. De data van het onderzoek haalt ze van de Leipzig Corpora en Sketch Engine. Zij is ook bezig met het leren van de Jakartaanse gebarentaal en doet daarnaar onderzoek.

triaswarin@yahoo.com

Sandra Szpic

Sandra Szpic is docente aan de Universiteit van Wrocław, de hoofdstad van Neder-Silezie. Zij is geboren in het Reuzengebergte en getogen in de regio van Hasselt tot in haar jeugd. Na de remigratie kreeg zij warme belangstelling voor de Nederlandse taalkunde, nog voordat ze het bedrijfsleven instapte en les ging geven in de private sector. Daarna ging ze met haar behaalde masterdiploma in de Nederlandse taal aan de Adam Mickiewicz Universiteit te Poznań terug naar de academische wereld als docent.

sandra.szpic@uwr.edu.pl

Jolanda Vanderwal Taylor

Jolanda Vanderwal Taylor is thans professor Nederlands en Duits aan het Department of German, Nordic and Slavic, University of Wisconsin-Madison (Verenigde Staten); zij werkte daar al in verschillende functies sinds 1985. Ook is zij PhD bij de Cornell University (Verenigde Staten). Haar onderwijs omvat Nederlandse taalverwerving, cultuur, letterkunde; haar onderzoek: Nederlandse cultuur en letterkunde, vooral van de twintigste en eenentwintigste eeuw. Wat haar het meeste boeit aan de Nederlandse cultuur en (dus) literatuur, zijn de rode draden die vaak als 'paradox' worden bestempeld: openheid, respect, tolerantie, gelijkwaardigheid, onafhankelijkheid.

jvtaylor@wisc.edu

Ekaterina Tereshko

Ekaterina Tereshko werkt tegenwoordig als docent Nederlands aan de Staatsuniversiteit Moskou, terwijl ze tegelijkertijd haar PhD doet aan de Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg. Zij heeft een bachelor- en masterprogramma Neerlandistiek gedaan aan de Universiteit van Sint-Petersburg. Daarna heeft ze ook buitenlandse ervaring opgedaan en is ze in 2014 afgestudeerd aan de Universiteit Gent. Ze heeft daar het programma 'Meertalige communicatie' gevolgd. In 2016 is zij vanuit Sint-Petersburg naar Moskou verhuisd waar ze het werk in het kader van de neerlandistiek in Rusland verder voortzet, niet alleen als docent Nederlands aan de universiteit, maar ook als docent Nederlands aan de cursussen van Nuffic NESO Russia.

katja.tereshko@yandex.ru

Jan ten Thije

Jan D. ten Thije is hoofddocent aan de Universiteit Utrecht. Zijn onderzoek beweegt zich onder andere op het terrein van interculturele communicatie, luistertaal, (receptieve) meertaligheid en functionele pragmatiek. Hij coördineert het masterprogramma Interculturele Communicatie. Van 1996 tot 2002 was hij 'Hochschuldozent' aan de Technische Universität Chemnitz en in 2002 gasthoogleraar aan de Universität Wien. http://www.jan.tenThije.eu

j.d.tenthije@uu.nl

Jo Tollebeek

Jo Tollebeek is gewoon hoogleraar Cultuurgeschiedenis sinds 1750 aan de faculteit Letteren van de KU Leuven, waarvan hij sinds 2015 ook decaan is. In zijn onderzoek richt hij zich op de geschiedenis van de historische cultuur, de wetenschaps- en de universiteitsgeschiedenis in de negentiende en de twintigste eeuw. Recent publiceerde hij *Een slapeloos doordenken van alle dingen. Over geschiedenis en historische cultuur* (Amsterdam: Prometheus, 2017). Hij is onder meer lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en de Academia Europaea.

jo.tollebeek@kuleuven.be

Kamila Tomaka

Kamila Tomaka studeerde klassieke talen en Nederlands aan de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin. Zij is docent Nederlands (assistent taalkunde) en promovenda bij dezelfde instelling. Haar interesse gaat vooral uit naar de invloed van het Latijn en het Grieks op het Nederlands en naar vergelijkende taalkunde.

tomaka.kamila@gmail.com

Katarzyna Tryczyńska

Katarzyna Tryczynska is werkzaam als assistent-professor aan de Erasmus Leerstoel voor Neerlandistiek van de Universiteit Wrocław. Haar wetenschappelijke interesse gaat uit naar vertaalwetenschap, met name literair vertalen. Zij doet ook onderzoek naar de gespecialiseerde vertaling, waaronder de juridische vertaling. Ze doceert vertaaltheorie, literair vertalen, vertalen van vakteksten en taalverwerving.

katarzyna.tryczynska@uwr.edu.pl

Typex

Typex is striptekenaar en illustrator. Hij heeft net een dik stripboek over Andy Warhol gemaakt. In 2013 bracht hij een getekende roman over Rembrandt uit. Hij werkt als illustrator onder andere voor *VPRO*, *OOR*, *Vrij Nederland*, *de Volkskrant* en *NRC*.

typex@chello.nl

Herbert Van Uffelen

Herbert Van Uffelen is professor op het gebied van Nederlandse literatuurwetenschap en hoofd van de afdeling Nederlandistiek aan de Universität Wien. Naast een omvangrijke studie over de receptie van Nederlandstalige literatuur in het Duitse taalgebied publiceerde hij verschillende anthologieën over Nederlandstalige literatuur in Duitse vertaling.

herbert.van-uffelen@univie.ac.at

Jan Urbaniak

Jan Urbaniak is vanaf 2001 docent oudere Nederlandse letterkunde aan de leerstoel voor Neerlandistiek van de Universiteit van Wrocław. Zijn wetenschappelijke interesse gaat uit naar de Nederlandse literatuur van de achttiende eeuw met de focus op de Nederlandse tijdschriften van deze periode. Momenteel is hij met zijn promotie-onderzoek bezig, waarin de evolutie van het vrijheidsbegrip in de Nederlandse pers in de achttiende eeuw aan een analyse wordt onderworpen. Zijn publicaties over de Nederlandse literatuur van de achttiende eeuw worden tevens aangevuld door onderzoek naar culturele en literaire verschijnselen van de generatiekloof in Nederland door de eeuwen heen.

janekur2000@yahoo.com

Hendrik Petrus Van Coller

Hendrik Van Coller is Uitgelezen professor emeritus (Universiteit van die Vrystaat), Research Fellow (Universiteit van die Vrystaat) en buitengewoon hoogleraar (Noordwes-Universiteit). Van Coller is schrijver / redacteur van 24 boeken onder andere *Perspektief en Profiel. 'N Afrikaanse Literatuurgeskiedenis*, oud-voorzitter van de Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns en thans voorzitter van de Letterkundecommissie van die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns. Hij is vertaler van Luuk Gruwez en schrijver van een Nederlandse literatuurgeschiedenis, *Verbintenis en Venster. 'N Nederlandstalige Literatuurgeskiedenis in Afrikaans* (verschijnt binnenkort).

vcollerh@ufs.ac.za

Dorien Van De Mieroop

Dorien Van De Mieroop is hoofddocent Nederlandse taalkunde en taalbeheersing aan de KU Leuven. Haar onderzoek bevindt zich in het domein van de interactionele sociolinguïstiek en de pragmatiek; het gaat over taalvariatie en de talige constructie van identiteit in Nederlandstalige interacties en levensverhalen. Hierover publiceerde ze uitvoerig; zo schreef ze (mee aan) meer dan dertig wetenschappelijke artikelen in internationale tijdschriften.

dorien.vandemieroop@kuleuven.be

Kristel Van Goethem

Kristel Van Goethem is wetenschappelijk onderzoekster van het F.R.S.-FNRS en docente Nederlandse taalkunde aan de Université catholique de Louvain. Haar onderzoek situeert zich voornamelijk binnen het domein van de morfologie en de comparatieve taalkunde. Ze is een van de promotoren van het onderzoeksproject 'Assessing Content and Language Integrated Learning: Linguistic, cognitive and educational perspectives'.

kristel.vangoethem@uclouvain.be

Luk Van Mensel

Luk Van Mensel is postdoctoraal onderzoeker aan de Université de Namur en gastprofessor aan de KU Leuven Campus Brussel. Hij heeft gepubliceerd over verscheidene aspecten van meertaligheid, waaronder taalverwerving, taallandschappen, economische aspecten van meertaligheid en meertaligheid in het gezin. Sinds oktober 2014 werkt hij als postdoctoraal onderzoeker en coördinator van een project rond immersieonderwijs in Franstalig België (UNamur-UCL).

luk.vanmensel@unamur.be

Angelique Van Niekerk

Angelique van Niekerk is verbonden aan het departement Afrikaans en Nederlands, Duits en Frans van de Universiteit van die Vrystaat (UV). Naast een taalverwervingscursus Nederlands doceert zij ook pragmatiek, semantiek en toegepaste taalkunde aan het departement Communicatiewetenschappen. Haar interesse in vreemdetaalonderwijs, ook in het Afrikaans, is de motivatie geweest voor een volledige online kortleerprogramma voor het Afrikaans als vreemde taal aan de UV in samenwerking met het VivA (Virtuele instituut vir Afrikaans). Deze cursus 'Gesellig Afrikaans', is ook gericht op internationale studenten buiten de grenzen van Zuid-Afrika. Haar onderzoekinteressen en publicatieterreinen zijn vooral toegepaste taalkunde binnen de disciplines semantiek, pragmatiek, diskoersanalise, gericht op reclametaal.

vnieka@ufs.ac.za

Maxime Van Steen

Maxime Van Steen voltooide in 2015 de master Literatuur van de moderniteit met een onderzoek over de Vlaamse repressie- en collaboratieroman. Ze werkte mee aan een bloemlezing over Gerard Walschap 'De mens, ge kunt gij daar niet aan uit' en een publicatie over Hendrik Conscience 'De Grote Onleesbare'. Het afgelopen jaar was ze redacteur bij Uitgeverij Lannoo Campus, het academische fonds van de Uitgeverij Lannoo Groep. Per 1 oktober a.s. is ze aangesteld als assistent Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Gent.

Maxime.VanSteen@ugent.be

Marc Van Vaeck

Marc Van Vaeck is als hoogleraar Vroegmoderne Nederlandse Letterkunde verbonden aan de KU Leuven. Hij promoveerde te Leuven in 1990 op een studie en editie van Adriaen van de Vennes 'Tafereel vande Belacchende Werelt (Den Haag, 1635)'. Zijn onderzoeksexpertise betreft de Nederlandse literatuur uit de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden uit de zestiende en zeventiende eeuw. Meer in het bijzonder richt zijn onderzoek zich daarbij op lyriek, liedcultuur en boekgeschiedenis en vanuit transnationaal perspectief op het genre van de emblematiek. Hij is lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde te Gent, kernredactielid van *Spiegel der Letteren* en general editor van de reeks Imago Figurata (Brepols).

marc.vanvaeck@kuleuven.be

Stéphanie Vanasten

Stéphanie Vanasten is sinds 2014 docente Nederlandse letterkunde aan de Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve). Daarvoor was ze tien jaar lang als doctoraal en postdoctoraal onderzoekster verbonden aan het Fonds national de la Recherche Scientifique (F.R.S.-FNRS). In 2013 kreeg ze de Wetenschappelijke Prijs 'Compagnie du Bois sauvage' van de Louvain Foundation Belgium, dat interdisciplinair onderzoek van de afgelopen drie jaar beloont, voor haar onderzoek naar het werk van Hugo Claus als vertaler-schrijver.

stephanie.vanasten@uclouvain.be

Orsolya Varga
Orsolya Varga is universitair docent Theorie en praktijk van het vertalen en taalwetenschap aan de Eötvös Loránd Universiteit (ELTE) te Boedapest. Zij promoveerde in 2008 op vertaaloppattingen in Nederland en Hongarije in de eerste helft van de twintigste eeuw. Zij maakt regelmatig literaire vertalingen van Nederlandstalige auteurs (waaronder jeugdliteratuur, zoals bijna het hele oeuvre van Annie M.G. Schmidt); zij werkte mee als redacteur aan het Nederlands-Hongaars handwoordenboek.
vargaorsolya@hotmail.com

Kaloyan Velikov
Kaloyan Velikov is assistent-professor bij de Universiteit St. Cyril en St. Methodius te Veliko Tarnovo (Bulgarije). Hij is daar in 2003 afgestudeerd in Toegepaste taalkunde Duits en Nederlands (BA). Verder volgde hij masterstudies in conferentietolken Duits (2004-2005) en Europese integratie (2005-2006). Zijn wetenschappelijke interesse ligt op het gebied van de lexicologie en contact-linguïstiek.
kaloyan_velikov@abv.bg

Annelies Verbeke
Annelies Verbeke is schrijfster. Ze studeerde Germaanse talen aan de Universiteit Gent en scenarioschrijven aan het Rits te Brussel. Haar scenario *Dogdreaming* werd geselecteerd voor European Pitch Point 2003, een scenariowedstrijd tijdens het Filmfestival van Berlijn. Eind 2003 verscheen haar roman *Slaap!*, waarmee zij de Debuutprijs 2004 won. Haar werk won een aantal prijzen, waaronder de prestigieuze F. Bordewijk-prijs in 2015, en verscheen in 22 talen. In 2016 won ze de Opzij Literatuurprijs voor *Dertig dagen*. In februari 2018 won ze de vierde J.M.A. Biesheuvelprijs voor *Halleluja*.
annelies.verbeke@telenet.nl

Tim Vergeer
Tim Vergeer studeerde Nederlandse taal en cultuur (bachelor 2014), waarna hij de researchmaster Literary Studies (master 2016) en de master Neerlandistiek (MA 2017) voltooide. Hij is promovendus bij de Universiteit Leiden en in 2017 heeft hij een promotiebeurs toegekend gekregen via NWO-Promoties in de Geesteswetenschappen. In zijn project 'Emotietheater. Spaans toneel in de zeventiende-eeuwse Nederlanden' onderzoekt hij de redenen waarom de Spaanse 'comedias nuevas' zoveel vertaald, bewerkt en opgevoerd werden in Nederland en Vlaanderen.
t.vergeer@hum.leidenuniv.nl

Alyssa Verhees
Alyssa Verhees studeerde Taal- en Letterkunde (Nederlands, Spaans en Duits) aan de Vrije Universiteit Brussel. Haar doctoraatsonderzoek combineert intermedialiteit, narratologie en 'thing theory' en focust op de betekenis en functie van het kunstwerk als voorwerp en als voorstelling in proza van Huub Beurskens en Stefan Hertmans.
alyssa.verhees@vub.be

Evelien Verschueren
Evelien Verschueren studeerde Vergelijkende moderne letterkunde en Muziektheorie in Gent. Aan de Universiteit van Gent doet ze onderzoek naar de context van het literaire hoorspel in de Lage Landen. Daarvoor gaat ze in Vlaamse en Nederlandse archiefinstellingen op zoek naar audiobestanden en andere documenten. Momenteel brengt ze voor Stripgids ook het striperfgoed van Vlaanderen en Brussel in kaart.
evelvers.verschueren@ugent.be

Melchior Vesters
Melchior Vesters is MA-student Neerlandistiek in Leiden en docent Nederlands in de bovenbouw van het gymnasium.
jmvesters@gmail.com

Janina Vesztergom
Janina Vesztergom werkt als taaldocent aan de Eötvös Loránd Universiteit (ELTE) te Boedapest. Zij promoveert op het onderwerp 'Great Unrest: Narratives of Responsibility in Julian Barnes's Fiction'.
ninuska5@gmail.com

Mario van de Visser
Mario van de Visser werkt aan de Universiteit van Gent aan de herziening van de ANS sinds februari 2017. Daarnaast is hij reeds tien jaar in dienst van de Tilburg University als docent Nederlands/NT2 en als coördinator van het Academisch Schrijfcentrum aldaar. Zijn promotieonderzoek naar het verschijnsel 'ergativiteit' stamt uit 2006 en sloeg een brug tussen de theoretisch georiënteerde generatieve syntaxis en de meer beschrijvende taaltypologie.
mario.vandevisser@ugent.be

Martina Vitácková
Martina Vitácková is post-doctoraal onderzoeker bij de Universiteit van Pretoria, waar ze onderzoek verricht naar de representatie van vrouwelijke subjectiviteit in Afrikaanse literatuur geschreven door vrouwen na 1994. Ze heeft een PhD in algemene literatuurwetenschap gekregen met haar proefschrift 'Back to the Roots? Forming New Concepts of Women's Identity in Contemporary Postcolonial Literature Written by Women in Dutch and Afrikaans', dat later ook als boek werd uitgegeven onder dezelfde titel. Ze is verder ook mede-auteur van de *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur in het Tsjechisch*. Zij publiceert over feministische literaire theorie, Nederlandse en Afrikaanse literatuur en meer recentelijk over populaire romantische literatuur.
m.vitackova@gmail.com

Ulrike Vogl
Ulrike Vogl is docente Nederlandse taalkunde aan de Universiteit van Gent. Ze doet onderzoek naar taalideologieën van jonge hoogopgeleide Europeanen en naar de geschiedenis van meertaligheid en taalonderwijs. In het verleden was ze als taalkundige verbonden aan de FU Berlin en aan de Universiteit Wenen.
ulrike.vogl@ugent.be

Herman de Vries
Herman de Vries is in de Verenigde Staten geboren en aan de University of Cincinnati gepromoveerd en heeft Germaanse talen in Hamburg en Utrecht gestudeerd. Sinds 1997 is hij werkzaam aan het Calvin College (Grand Rapids, Michigan, VS) waar zijn hoofdfunctie het doceren van het Nederlands is, wat onder andere inhoudt dat hij regelmatig studenten naar Nederland en België begeleidt. Sinds 2012 bekleedt hij de Frederik Meijer-leerstoel in de Nederlandse taal en cultuur.
hermdevr@calvin.edu

Lieve De Wachter
Lieve De Wachter is hoogleraar Academisch Nederlands en Taalbeheersing aan de KU Leuven. Ze is hoofd van het KU Leuven Schrijfcentrum. Haar onderzoek focust op academische taalvaardigheid, digitale schrijfondersteuning, academische taaltesten en interculturele communicatieve competen-

tie. Samen met haar team heeft zij de digitale schrijfhulp Nederlands en de LUCI-test voor strategische talige vaardigheden ontwikkeld.
lieve.dewachter@kuleuven.be

Janka Wagner

Janka Wagner heeft in Oldenburg (Duitsland) en Leiden Nederlandse taal en cultuur en Duitse taal en cultuur gestudeerd. Sinds 2014 is zij wetenschappelijk medewerkster voor letterkunde aan het Instituut voor Neerlandistiek in Oldenburg. Ze is bezig met promotieonderzoek over de receptie van de Nieuwe Zakelijkheid vanuit veldtheoretisch perspectief.
j.wagner@uni-oldenburg.de

Muriel Waterlot

Muriel Waterlot is sinds 2009 als docente Nederlands verbonden aan de leerstoel Nederlandse Taal en Literatuur van de Johannes Paulus II Universiteit Lublin (Polen). Zij geeft colleges in taalkunde en praktische taalvaardigheid (conversatie, T2-vertaling). In 2007 promoveerde ze in Taalkunde aan de Universiteit Warschau (Polen). Sinsdien gaat haar belangstelling uit naar de vertaaldidactiek. Op dit ogenblik onderzoekt zij in hoeverre de inzichten uit de vertaalwetenschap met betrekking tot de bevordering van de ICC verenigbaar zijn met die van het VTO. Haar interessegebieden zijn: taalverwevring, vergelijkende taalkunde, vertaaldidactiek, vertaalwetenschappen, en T2-vertalen.
murielwaterlot@kul.pl

Karlijn Waterman

Karlijn Waterman studeerde taalwetenschap en culturele studies. Zij werkt bij de Taalunie, waar zij zich lange tijd bezig hield met culturele samenwerking (onder meer het Expertisecentrum Literair Vertalen) en Europese samenwerking (PETRA-E Netwerk, European Language Monitor). Sinds een klein jaar coördineert zij het onderwijs Nederlands buiten het taalgebied, waaronder ook de buitenlandse neerlandistiek.
kwaterman@taalunie.org

Jenny Watson

Jenny Watson ontving in 2011 haar bachelor Duits en Nederlands aan de University of Sheffield en behaalde daar in 2012 een master Germanic Studies met zwaartepunten migratieliteratuur en koloniale geschiedenis. Zij promoveerde in 2017 op het werk van de Roemeens-Duitse schrijfster Herta Müller aan de Swansea University. Sindsdien werkt ze aan een onderzoek naar de representatie van de holocaust buiten het systeem van concentratiekampen. De belangrijkste theoretische focussen van haar werk zijn: herinnering, de relatie tussen empathie en lichamelijke ervaring en de functie van individuele beelden in het culturele geheugen.
gea07jrw@gmail.com

Veronika Wenzel

Veronika Wenzel was van 1995-2006 wetenschappelijk medewerkster aan de WWU Münster, Institut für Niederländische Philologie. In 2001 verscheen haar proefschrift: 'Nederlandse leerderstaal van Duitsers'. Van 2006-2010 was zij deeltijds docente middelbaar onderwijs aan het Gymnasium Steinfurt en tevens gedetacheerd naar de WWU. Sinds 2012 is zij docente vakdidactiek Nederlands als vreemde taal aan de lerarenopleiding tweede fase (Fachleitung) en werkzaam in de curriculumontwikkeling, advies voor het lokale bestuur (Noordrhein-Westfalen), bijscholingen, etcetera.
wenzelv@uni-muenster.de

Bruno De Wever

Bruno De Wever is hoogleraar aan de vakgroep Geschiedenis van de Universiteit Gent. Hij publiceert over de geschiedenis van de Vlaamse natievorming, de Vlaamse beweging en de Tweede Wereldoorlog. Hij is co-voorzitter van het Instituut voor Publieksgeschiedenis (https://www.ipg.ugent.be) en hoofdredacteur van *WT. Tijdschrift over de geschiedenis van de Vlaamse beweging* (http://www.wt.be). Hij was vice-hoofdredacteur van de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (1998).
Bruno.DeWever@UGent.be

Truus De Wilde

Truus De Wilde studeerde in Gent en Wrocław Oost-Europese Talen en Culturen (1997-2001), Algemene Taalwetenschap (2001-2002) en volgde de Lerarenopleiding (2004-2005). Ze is docent Nederlands in Berlijn. Haar onderzoeksbelangstelling richt zich op de variëteiten en op de didactiek van het Nederlands, in het bijzonder in een extramurale context.
Truus.DeWilde@fu-berlin.de

Liesbet Winkelmolen

Liesbet Winkelmolen houdt van Leiden en van lesgeven. Haar baan als docent Nederlandse taal en cultuur bij de opleiding Nederlandkunde / Dutch Studies van de Universiteit Leiden past al bijna dertig jaar perfect.
l.m.winkelmolen@hum.leidenuniv.nl

Anna Witczak

Anna Witczak is sinds 2017 verbonden aan de Erasmus-leerstoel voor Nederlandse filologie te Wrocław. De twee studierichtingen die ze heeft afgerond, Nederlandse filologie en psychologie met specialisme neuropsychologie, verbindt ze in haar huidig onderzoek dat focust op woordassociaties en emotielexicon bij tweetalige personen.
anna.k.witczak@gmail.com

Ton van der Wouden

Ton van der Wouden studeerde Nederlandse taal- en letterkunde en wijsbegeerte in Leiden en promoveerde in Groningen op een taalkundig onderwerp. Na vele betrekkingen bij vele instituten in binnen- en buitenland is hij tegenwoordig werkzaam als taalkundig onderzoeker aan de Universiteit Leiden en het Meertens Instituut in Amsterdam.
t.van.der.wouden@hum.leidenuniv.nl

Steward Van Wyk

Steward Van Wyk is professor en voorsitter van die departement Afrikaans & Nederlands aan die Universiteit van Wes-Kaapland. Hy doseer Afrikaanse letterkunde en doen navorsing oor Postkoloniale literatuur, Swart Afrikaanse skryfwerk en Transnasionale Nederlandse Literatuur. Hy het verskeie publikasies oor die Afrikaanse digter en dramaturg Adam Small die lig laat sien en ook artikels geskryf oor die werk van Cynthia McLeod en Tjalie Robinson.
svanwyk@uwc.ac.za

DEELNEMERS

Argentinië
Muylem, Micaela Van *Universidad Nacional de Córdoba*

Aruba
Mijts, Eric *Universiteit van Aruba*

België
Absillis, Kevin *Universiteit Antwerpen*
Assche, Dirk Van *Ons Erfdeel vzw*
Bernaerts, Lars *Universiteit Gent*
Beyaert, Ellen *Universiteit Gent*
Blomme, Ines *KU Leuven*
Bluijs, Siebe *Universiteit Gent*
Buyse, Axel
Boone, Marianna *Vlaams Parlement*
Bosmans, Hilde *Université catholique de Louvain*
Bruyn, Adrienne *Universiteit Gent*
Caers, Bram *Koninklijke Bibliotheek Brussel / Universiteit Utrecht / Universiteit Antwerpen*
Claes, Marie-Thérèse *Université catholique de Louvain*
Colleman, Timothy *Universiteit Gent*
Coudyser, Cathy *Vlaams Parlement, N-VA-fractie*
Coupé, Pieter *Ons Erfdeel vzw*
D'Hertefelt, Margot *Instituut voor Levende Talen, KU Leuven*
De Decker, Jolien *KU Leuven*
De Moor, An *Raad Nederlandse Taal en Letteren*
De Strycker, Carl *Poëziecentrum / Universiteit Gent*
Debergh, Gwennie *Universiteit Antwerpen*
Debyser, Hannah *KU Leuven*
Degraeve, Ingrid *Nederlandse Taalunie*
Deleu, Jozef *Het Liegend Konijn*
Devoldere, Luc *Ons Erfdeel vzw*
Duchateau, Ghislain *Netwerk Didactiek Nederlands (NDN)*
Dumont, Mathilde *Université catholique de Louvain*
Feldmann, Theresia *KU Leuven*
Ferket, Johanna *Universiteit Antwerpen*
Fierens, Sarah *Vlaamse Erfgoedbibliotheek*
Fraipont, Barbara *Université catholique de Louvain*
Geeraerts, Dirk *KU Leuven*
Geest, Dirk De *KU Leuven*
Gentile, Paola *KU Leuven*
Gilin, Elke *KU Leuven*
Goethem, Kristel Van *Université catholique de Louvain*
Heeren, Jordi *KU Leuven*
Hiligsmann, Philippe *Université catholique de Louvain*
Horst, Joop van der
Houdmont, Dag *Université Libre de Bruxelles*
Janssens, Nele *Universiteit Gent - vakgroep Nederlands, afdeling Letterkunde*
Jonkers, Sara *Université catholique de Louvain*
Kerremans, Koen *Vrije Universiteit Brussel*
Lambrecht, Bram *KU Leuven*
Luyten, Lucia *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal*
Maes, Christina *KU Leuven*
Martin, Willy *NL-term*
Meesters, Gert *Université de Lille*
Meeus, Hubert *Universiteit Antwerpen*
Mensel, Luk Van *Université de Namur*
Mertens, Nane *KU Leuven*
Mettewie, Laurence *Université de Namur*
Mieroop, Dorien Van De *KU Leuven*
Ooms, Miet *KU Leuven*
Pierrart, Thomas *KU Leuven*
Pijpops, Dirk *FWO Vlaanderen, KU Leuven*
Poignie, Lies *Academia Press*
Proesmans, Maxim *Université de Liège*
Rasier, Laurent *Université de Liège*
Reinders, Inge *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal*
Rosseel, Laura *KU Leuven*
Segers, Jeroen *Vrije Universiteit Brussel*
Segers, Katia
Sels, Luc *KU Leuven*
Sels, Nele
Sergier, Matthieu *Université Saint-Louis - Bruxelles*
Slootmaekers, An *KU Leuven*
Smet, Isabeau De *KU Leuven, FWO Vlaanderen*
Smeyers, Elies *Université catholique de Louvain / Universiteit Gent*
Speelman, Dirk *QLVL, KU Leuven*
Steen, Maxime Van *Universiteit Gent*
Sterckx, Jo *Nederlandse Taalunie*
Sterkendries, Kitty *Instituut voor Levende Talen*
Tanghe, Martine *Raad van Advies IVN*
Tollebeek, Jo *KU Leuven*
Tops, Evie *Université Libre de Bruxelles*
Vaeck, Marc Van *KU Leuven*
Vanacker, Hans *Ons Erfdeel vzw*
Vanasten, Stéphanie *Université catholique de Louvain*
Vanparys, Johan *Université de Namur*
Verbeke, Anelies
Verhees, Alyssa *Vrije Universiteit Brussel*
Verschueren, Evelien *Universiteit Gent*
Vervaeck, Bart *KU Leuven*
Viérin, Marie *Universiteit van Luik (ULiège)*
Visser, Mario van de *Universiteit Gent*
Vogl, Ulrike *Universiteit Gent*
Wachter, Lieve De *KU Leuven*
Wever, Jan Peter
Wever, Bruno De *Universiteit Gent*
Wilmots, Jos *Universiteit Gent*
Zwaenepoel, Tom *Universität Bayreuth - Sprachenzentrum*

Brazilië
Monteiro, Julio *Universiteit van Brasília*

Bulgarije
Manolova Maciel, Elissaveta Miltcheva *Sofia Universiteit St. Kliment Ohridski, Sofia, Bulgarije*
Popov, Nikolay *Universiteit St. Cyrillus en St. Methodius van Veliko Tarnovo*
Velikov, Kaloyan *Universiteit St. Cyril en St. Methodius van Veliko Tarnovo*

China
Hollander, Pieter den *Beijing Foreign Studies University*
Jiang, Jiahui *Communication University of China*
Lin, Xiaoxiao *Beijing Foreign Studies University*
Wang, Y *Shanghai International Studies University*

Denemarken
Robbe, Joost *Aarhus University*

Duitsland
Artois, Laurette *Goethe-Universität Frankfurt/Main*
Beelen, Hans *Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*
Bohne, Kerstin *Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*
Bundschuh-van Duikeren, Johanna *Freie Universität Berlijn*
Grave, Jaap *Westfälische Wilhelms-Universität Münster*
Grüttemeier, Ralf *Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*
Harmes, Ingeborg *Westfälische Wilhelms-Universität Münster*
Hüning, Matthias *Freie Universität Berlin*
Jonghe, Annelies de *Albert-Ludwigs-Universität Freiburg*
Koster, Dietha *Institut für Niederländische Philologie, Westfälische Wilhelms-Universität Münster*
Krämer, Philipp *Freie Universität Berlin*
Missinne, Lut *Westfälische Wilhelms-Universität*
Schaper, Susanne *Johannes Gutenberg-Universität Mainz*
Wagner, Janka *Universiteit Oldenburg*
Wenzel, Veronika *Westfälische Wilhelms-Universität Münster*
Wilde, Truus De *Freie Universität Berlin*

Frankrijk
Abbring, Nettie *Collège Franklin Lille*
Hanssen, Ed *Nouveau centre néerlandais - Paris*
Heroguel, Armand *Université de Lille*
Zegers, Twan *Sorbonne Université*

Georgië
Pkhakadze, Nino *Ilia Staatsuniversiteit Tbilisi*

Hongarije
Albert-Balazsi, Julia *Károli Gáspár Református Egyetem*
Braun, Zsuzsanna *Károli Gáspár Református Egyetem*
Daróczi, Anikó *Károli Gáspár Universiteit Boedapest*
Faber, Jakob *Károli Gáspár Református Egyetem*
Gera, Judit *Eötvös Loránd Universiteit Boedapest*
Gracza, Krisztina Orsolya *Eötvös Loránd Universiteit Boedapest*
Nagy, Roland *Eötvös Loránd Universiteit Boedapest*
Réthelyi, Orsolya (Orsi) *Eötvös Loránd Universiteit Boedapest*
Varga, Orsolya *Eötvös Loránd Universiteit Boedapest*
Vesztergom, Janina *Eötvös Loránd Universiteit Boedapest*

Indonesië
Djarwo, Andrea *Universitas Indonesia*
Nugraha, Fajar Muhammad *Universitas Indonesia*
Soegiarto, Jugiarie *Universitas Indonesia*
Soumokil, Louise Marie *Yayasan Caraka Mulia, Surabaya*
Sunjayadi, Achmad *Universitas Indonesia*
Suprihatin, Christina *Universitas Indonesia*
Sutanarihesti, Triaswarin *Universitas Indonesia*

Israël
Daniels-Waterman, Mieke *The Hebrew University of Jerusalem*

Italië
Paris, Franco *Universiteit van Napels L'Orientale*
Prandoni, Marco *Universiteit van Bologna*

Japan
Mita, Jun *Kitasato University*
Shimizu, Makoto *Hokkaido University*

Kroatië
Bandov, Toni *Universiteit van Zagreb*
Pancirov Cornelisse, Zeljana *Universiteit van Zagreb*

Nederland
Arends, Myra *Universiteit Leiden*
Beliën, Maaike *Leiden University Centre for Linguistics*
Bennis, Hans *Nederlandse Taalunie*
Berg, Suzanne van den *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Bergen, Marloes van *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Berlinski, Tomasz *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Blom, Frans *Universiteit van Amsterdam*
Bree, Cornelis van *Universiteit Leiden*
Brouwer, Jac *Ministerie van Financiën*
Brummelink, Antoinette *KB | Nationale Bibliotheek van Nederland*
Buelens, Geert *Universiteit Utrecht*
Colman, Lut *Instituut voor de Nederlandse Taal*
Coppen, Peter-Arno *Radboud Universiteit Nijmegen*
Deijl, Lucas van der *Universiteit van Amsterdam / Universiteit Utrecht*
Dietz, Feike *Universiteit Utrecht*
Doeselaar, Frank van
Eck, Rita van *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Eggink, Karin *KB | Nationale Bibliotheek van Nederland*
Erve, Iris van *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Essen, Lian van *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Geluk, Lenny *Tweede Kamer (CDA)*
Gemert, Lia van *Universiteit van Amsterdam*
Gerritsen, Marinel *Radboud Universiteit Nijmegen*
Glopper, Kees de *Rijksuniversiteit Groningen*
Gruijter, Michel de *KB | Nationale Bibliotheek van Nederland*
Haeseryn, Walter *Radboud Universiteit Nijmegen*

Ham, Laurens *Universiteit Utrecht*
Herten, Marjolein van *Open Universiteit*
Honings, Rick *Universiteit Leiden*
Hormes, Linda *Saxion Hogescholen*
Hulst, Dirk *Universiteit Leiden*
Ivanova, Natallia *Tilburg University Language Center*
Jansen, Carel *Universiteit Stellenbosch / Rijksuniversiteit Groningen*
Jansen, Jeroen *Universiteit van Amsterdam*
Jensen, Lotte *Radboud Universiteit Nijmegen*
Kalmthout, Ton van *Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis*
Kalsbeek, Alice van *Universiteit van Amsterdam*
Keltjens, Ryanne *KB | Nationale Bibliotheek van Nederland*
Kleer, Sivitri *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Kockmann-Donders, Marike *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Kramer, Marchje *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Križić, Domagoj *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Kuiken, Folkert *Universiteit van Amsterdam*
Kuipers, Arno *KB | Nationale Bibliotheek van Nederland*
Kuyper, Jan
Landsbergen, Frank *Instituut voor de Nederlandse Taal*
Leeuwen, Maria van *Universiteit Utrecht*
Lijmbach, Birgit *Rijksuniversiteit Groningen*
Lucangelo, Michele *Nederlandse Taalunie*
Luuring, Janna *Douane Nederland*
Mantingh, Erwin *Universiteit Utrecht*
Marion, Olga van *Universiteit Leiden*
Meijer Drees, Marijke *Leerstoelgroep Historische Letterkunde*
Oostendorp, Marc van *Radboud Universiteit*
Pander Maat, Henk *Universiteit Utrecht*
Praamstra, Olf *Universiteit Leiden*
Renkema, Jan *Tilburg University*
Roodzant, Johanna *Hogeschool Van Hall Larenstein*
Roselaar, Tjits *Tilburg University*
Sanders, Mathijs *Rijksuniversiteit Groningen*
Schinkelshoek, Jan *Schinkelshoek & Verhoog*
Sennema, Ingrid *Rijksuniversiteit Groningen*
Shamier, Evelyne *Universiteit Utrecht*
Sjerp, Arlette *KB | Nationale Bibliotheek van Nederland*
Sluijs, Anne *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Stegeman, Jelle *Universiteit Leiden*
Stipriaan, René van
Stronks, Els *Universiteit Utrecht*
Thije, Jan ten *Universiteit Utrecht*
Typex
Valen, Yvonne van *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Vergeer, Tim *Universiteit Leiden*
Verhoeven, Carmen *Internationale Vereniging voor Neerlandistiek*
Vesters, Melchior *Universiteit Leiden*
Vidal, Maarten *Taalunie*
Visser, Rob *Nederlandse Taalunie*
Waterman, Karlijn *Nederlandse Taalunie*
Winkelmolen, Liesbet *Universiteit Leiden*
Wouden, Ton van der *Universiteit Leiden*

Nederlandse Antillen

Bak-Piard, Maxy *Universiteit van Curaçao*

Oekraïne

Feoktistova, Alina *Nationale Taras-Tsjevtsjenko-Universiteit Kyiv*
Gelder, Kirsten de *Kyiv National Linguistic University*
Honcharova, Olha *Leerstoel voor Engelse taal en internationale communicatie*
Karpenko, Natalia *freelance*

Oostenrijk

Besamusca, Emmeline *Universität Wien / Universiteit Utrecht*
Bont, Marlou de *Universität Wien*
Hermann, Christine *Universität Wien*
Sommer, Julia *Universität Wien*
Uffelen, Herbert Van *Universität Wien*
Zeller, Claudia *Universität Wien*

Polen

Borowska, Martyna *Adam Mickiewicz-Universiteit*
Czarnecka, Bożena *Universiteit van Wrocław*
Czerwonka-Wajda, Zuzanna *Universiteit van Wrocław*
Dowlaszewicz, Malgorzata *Universiteit van Wrocław*
Drwal, Malgorzata *Adam Mickiewicz Universiteit Poznań*
Joby, Christopher *Afdeling Nederlands en Zuid-Afrikaanse Studies*
Kalla, Irena Barbara *Universiteit van Wrocław*
Kiedron, Stefan *Universiteit van Wrocław*
Koch, Jerzy *Adam Mickiewicz Universiteit Poznań / Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein*
Kowalska-Szubert, Agata *Universiteit van Wrocław*
Kucfir, Agnieszka *Universiteit van Wrocław*
Paluszek, Przemysław *Universiteit van Opole*
Polkowski, Marcin *Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin*
Skubisz, Joanna *Universiteit van Wrocław*
Szpic, Sandra *Universiteit van Wrocław*
Tomaka, Kamila *Katholieke Universiteit van Lublin*
Tryczyńska, Katarzyna *Universiteit van Wrocław*
Urbaniak, Jan *Universiteit van Wrocław*
Waterlot, Muriel *Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin*
Witczak, Anna *Universiteit van Wrocław*

Portugal

Brink, Antoinet *Universidade de Coïmbra*

Roemenië
Stoicescu, Alexa *Universiteit van Boekarest*

Rusland
Bratoes, Igor *Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg*
Michajlova, Irina *Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg*
Pushkova, Maria *MSLU (Instituut voor buitenlandse betrekkingen en sociaal-politieke wetenschappen)*
Tereshko, Ekaterina *Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg*

Servië
Budimir, Bojana *Universiteit van Belgrado*
Djokanovic, Aleksandar *Universiteit van Belgrado*
Novakovic-Lopusina, Jelica *Universiteit van Belgrado*

Slovenië
Srebnik, Anita *Universiteit van Ljubljana*

Slowakije
Bossaert, Benjamin *Comenius Universiteit Bratislava*
Homola, Michal *Comenius Universiteit Bratislava*
Potočár, Milan *Comenius Universiteit Bratislava*
Štefková, Marketa *Comenius Universiteit Bratislava*

Spanje
Sánchez Romero, Francisco *Universidad de Sevilla*

Suriname
Chang, Helen *Nederlandse Taalunie / Instituut voor de Opleiding van Leraren*
Gobardhan-Rambocus, Lila *Anton de Kom Universiteit*
Neus-van der Putten, Hilde *Anton de Kom Universiteit*
Ramnath, Wanita *Instituut voor de Opleiding van Leraren*

Tsjechië
Engelbrecht, Wilken *Palack Universiteit Olomouc*
Knap Dlouha, Pavlína *Palack Universiteit Olomouc*
Korenar, Michal *Karelsuniversiteit Praag*
Kostelecká, Marta *Masaryk Universiteit*
Krýsová, Anna *Karelsuniversiteit Praag*

Turkije
Güleç, Mustafa *Universiteit van Ankara*

Verenigd Koninkrijk
D'Haens, Adriaan *Universiteit Oxford, Koninklijk Atheneum Etterbeek, Europa School UK Oxford, Universiteit Gent*
Louwerse, Henriëtte *University of Sheffield*
Sas, Christine *University College London*
Vismans, Roel *University of Sheffield*
Watson, Jenny *University of Sheffield*

Verenigde Staten
Ham, Esther *Indiana University*
Oosterhoff, Jenneke *University of Minnesota*
Taylor, Jolanda Vanderwal *Department of German, Nordic and Slavic*
Vries, Herman de *Calvin College*

Zuid-Afrika
Bosman, Nerina *Universiteit van Pretoria*
Breed, Adri *Suid-Afrikaanse Vereniging vir Neerlandistiek (SAVN) Noordwes-Universiteit, Suid-Afrika*
Carstens, Wannie *Noordwes-Universiteit*
Coller, Elsa van *Noordwes-Universiteit / Universiteit van die Vrystaat*
Loots, Sonja *Universiteit Kaapstad*
Van Coller, Hendrik *Noordwes-Universiteit / Universiteit van die Vrystaat*
Van Niekerk, Angelique *Universiteit van die Vrystaat*
Vitácková, Martina *Universiteit van Pretoria*
Wyk, Steward Van *Universiteit van Wes-Kaapland*

Zuid-Korea
Moon, Jihie *Hankuk University of Foreign Studies*

Zweden
De Ridder, Reglindis *Stockholms Universiteit*
Johansson, Annika *Stockholms Universiteit*

Zwitserland
De Wulf, Chris *Universität Zürich*
Fuchs, Irmgard *Universität Zürich / Universiteit Utrecht*
Schetters, Patrick *Universität Zürich / Universiteit van Amsterdam*

Dit colloquium wordt mede mogelijk gemaakt door de Taalunie